 C EDIŢIA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XIV Sub redactia cărții S N Trubetskoio și L M Lopatina Cartea a III-a ( ) MAI-IUNIE MOSCOVA Hipolitografia Asociației I N Ktsshnerev și Co str Pimenovskaya, suspin casa teka "Runiva VII CUPRINS Pagină Psihologie și teoria cunoașterii Articolul trei (Sfârşit) G Chelpanova Filosofia lui Nietzsche XII-XVI Carte Evgheni Trubetskoy Despre idealul social S Bulgakov Experiențele lui Karl Stumpf și ale școlii sale Ts Baltalona Boala lui N V Gogol V F "Chizha (Continuare) Procesul de formare a dreptului K Hvalynsky Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Eduard von Hartmann Psihologie modernă O istorie critică a psihologiei germane pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea Tradus din germană de G A Kotlyar M Schwartz II Pliant bibliografic III Revizuirea revistelor Mintea, Vol XI, Serie nouă, Λί>Λί* - , ianuarie-octombrie P Mokievsky Societatea psihologică (Rapoarte despre întâlniri și dezbatere) Biblioteca "Runivers" Pagină Controversă Răspunsul lui P A Nekrasov la observațiile și obiecțiile privind fundamentele filozofice și logice fizica socială Plyushkin și proprietarii de pământ din Lumea Veche (Cu privire la articolul Prof Chizh: "Semnificația bolii lui Plyushkin") Da Kaplan Biblioteca "Runivers" Psihologie și teoria cunoașterii *)· Articolul Am văzut că, în opinia lui Lange, este necesar să considerăm a priori "tot ceea ce în ființa noastră psihofizică este o condiție a cunoașterii Aceste condiții trebuie înțelese în sensul cel mai larg Aceasta include, printre altele, chiar și pur și simplu condițiile fiziologice ale percepției, pe care Lange le considera și a priori Susținătorii psihologiei evoluționiste au comparat și condițiile psihofiziologice înnăscute ale cunoașterii cu Formele a priori ale cunoașterii, sau cel puțin au încercat să le explice pe acestea din urmă prin transmiterea ereditară a stărilor psihofiziologice înnăscute Dar, de fapt, condițiile psihofiziologice ale cunoașterii nu ar trebui în niciun caz identificate cu conceptele a priori ale lui Kant Se afirmă pe bună dreptate că o persoană se naște cu o anumită organizare psihofizică, care conține condițiile pentru apariția anumitor idei Dar dacă luăm în considerare că prin organizare psihofizică ar trebui să înțelegem doar un anumit set de "capacități" care favorizează apariția anumitor idei, atunci vom vedea că aceste PSIHO-FISULOZE înnăscute Nr "Întrebare F și P " Întrebări de filosofie, carte eu Biblioteca Runiverse G CHELPANOV Condițiile Hyche nu au nimic în comun cu condițiile a priori ale cunoașterii Pentru a explica această diferență, să luăm ca exemplu o stare psihofiziologică a percepției, de exemplu condiția vederii unice a obiectelor După cum știți, unii oameni explică acest proces prin faptul că firele nervoase emană din așa-numitele puncte corespunzătoare din ambii ochi, care într-un anumit loc sunt conectate într-un singur fir nervos care conduce excitația într-un singur loc din creier, ca un rezultatul căruia se întâmplă excitare solitară, al cărei rezultat este o singură viziune asupra obiectelor *) Avem, așadar, un anumit mecanism anatomic în fața noastră care ne face să percepem obiectele simplu și nu dublu Acest mecanism la unele organisme funcționează mai perfect, în altele mai puțin perfect Perfecțiunea percepției în sine depinde de perfecțiunea ei mai mare sau mai mică Aceste mecanisme, datorită experienței individuale, pot fi îmbunătățite și, într-o formă îmbunătățită, pot fi moștenite În acest sens, se poate spune că sunt înnăscute cutare sau cutare individ Dar gradul de înnăscut al unuia sau altuia mecanism fiziologic, care determină cunoașterea? percepția sau

percepția este atât de nedefinită încât nici măcar nu suntem capabili să distingem între condițiile perceptive înnăscute și între condițiile perceptuale dobândite prin experiența individuală Când avem vreo percepție, nu suntem în măsură să stabilim ce în această percepție se datorează condițiilor înnăscute și Tn este ponderea experienței individuale Dacă numim prezența acestor aparate înnăscut fiziologic, atunci trebuie să admitem că înnăscut fiziologic este nelimitat, deoarece i) Vezi pe al meu Problema percepției spațiului, partea i-i, p etc Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII că tot ceea ce percepem este rezultatul condițiilor fiziologice care alcătuiesc proprietatea organismului nostru Pentru a compara condițiile fiziologice înnăscute cu condițiile a priori ale cunoașterii, s-au dat de obicei următoarele temeiuri: Kant credea că nu putem cunoaște lucrurile, deoarece ele sunt în sine; le cunoaștem în măsura în care le aplicăm Formele spațiului și timpului Spațiul și timpul sunt Formele noastre subiective Prin urmare, putem cunoaște lucrurile numai pentru că Formele spațiului și timpului sunt inerente minții noastre: formele minții noastre, ca să spunem așa, condiționează cunoașterea lucrurilor Dar fiziologia a dovedit că alte calități ale lucrurilor, de exemplu, culoarea, sunetul etc etc , sunt determinate și de anumite trăsături ale organelor noastre perceptive Dacă ochiul sau urechea noastră nu ar fi aranjate așa cum sunt, nu am fi capabili să percepem culorile și sunetele așa cum le percepem Însăși existența culorilor, a sunetelor și a altor calități senzoriale este determinată de prezența acestor sau a altor aparate în noi Prin urmare, așa cum Formele spațiului și timpului determină percepția lucrurilor, tot așa trăsăturile fiziologice ale structurii organelor noastre de simț determină percepția calităților senzoriale Prin urmare, avem dreptul să comparăm condiționarea cu ajutorul Formei conștiinței cu condiționarea pe care o produc organele noastre de simț Compararea formelor a priori cu condițiile fiziologice ale cunoașterii, pe lângă considerentele de mai sus, se bazează și pe faptul că multora li se pare necesar să interpreteze doctrina a priori în termeni fiziologici Mulți oameni presupun că teoria priorității va dobândi un caracter științific numai atunci când prioritatea se reduce la fundamentele fiziologice, sau când sunt indicate fundamentele fiziologice ale a priori Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV concepte Această opinie este foarte comună în timpul nostru, când interpretarea fiziologică a fenomenelor psihice pare multora nu numai ideală, ci chiar posibilă ■ Primul impuls interpretării fiziologice a priorității a fost dat, se pare, de Schopenhauer Cel puțin, la el găsim pentru prima dată o astfel de interpretare Potrivit lui Schopenhauer, cel mai mare merit al lui Kant constă în separarea "lucului în sine" de fenomen, în recunoașterea faptului că pot fi cunoscute doar fenomenele care sunt create cu ajutorul Formelor conștiinței noastre: spațiul, timpul, cauzalitatea Kant, conform lui Schopenhauer, este succesorul lui Locke Acesta din urmă a arătat că astfel de proprietăți ale lucrurilor precum culoarea, mirosul, duritatea etc aparțin de fapt simțurilor noastre, adică reprezintă ceva subiectiv, dar în același timp a constatat că așa-numitele proprietăți primare (spațiul, mișcarea etc) aparțin lucrurilor înseși Kant a arătat că aceste proprietăți ale lucrurilor aparțin numai înfățișării lucrurilor: ele sunt determinate de capacitatea noastră cognitivă, deoarece condițiile acestor proprietăți: spațiul, timpul, cauzalitatea sunt doar "Forme" ale cunoașterii noastre x) După Schopenhauer, a existat un defect foarte important în înțelegerea lui Kant, care a constat în faptul că el nu a dat nicio interpretare fiziologică învățăturii sale; în ochii lui

Schopenhauer acest lucru era unilateral Dorind să elimine această unilateralitate, el, în propriile sale cuvinte, a încercat să "completeze Kant cu Kabanis" Considerând, ca acesta din urmă, mintea ca o funcție a creierului, el, vorbind de abilități cognitive, folosește cu indiferență termenul "creier", apoi mintea ") După ce a tradus astfel procesele mentale în fizice De exemplu, Satz vom Grunde §) Werke ed Griesebach B I p Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII fundamente logice, Schopenhauer a descoperit posibilitatea identificării subiectivității Formelor a priori cu subiectivitatea senzațiilor Așa cum senzațiile sunt în organele de simț, tot așa și Formele spațiului și timpului sunt în creier Locke a scăzut din "lucrurile în sine" ceea ce aparține activității organelor de simț, Kant a făcut ulterior un pas mult mai mare: a scăzut ceea ce aparține activității creierului nostru sau o afectare a terciului cerebral în craniu Potrivit lui Schopenhauer, creierul creează lumea exterioară Sentimentele conțin ceva pur subiectiv Numai atașarea Formelor minții face ca conținutul simțurilor să fie obiectiv Senzația în sine este ceva excepțional, subiectiv "Căci senzația de orice fel este și rămâne un proces în organismul însuși, dar, ca atare, este limitată la regiunea subcutanată, prin urmare ea în sine nu poate conține în niciun caz nimic care ar fi în afara acestei pielii, prin urmare, în afara noastră Numai după ce mintea (Verstand), această Funcție atât de priceput, atât de misterios aranjată, cântărind trei și, în cazuri excepționale, cinci kilograme de creier, va intra în acțiune și va aplica singura ei formă: legea cauzalității , are loc o transformare puternică, întrucât din senzația subiectivă se obține o intuiție obiectivă Cu ajutorul aceleiași aplicări a Formelor Rațiunii se obține o lume obiectivă a simțirii vizuale Imediatul dat aici se limitează la senzația retinei, care este pur subiectivă, adică este doar în interiorul organismului și numai atunci când mintea aplică Forma spațiului, obținem lumea obiectivă *)· *) Satz vom Grande, § Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Pentru ca din senzații să se obțină o lume obiectivă, este necesar ca înțelegerea să aplice atât Forma spațiului, cât și Forma cauzalității Pentru construirea lumii, această ultimă Formă este deosebit de importantă Înțelegerea percepe o senzație dată a corpului ca un efect, care, ca atare, trebuie să-și aibă în mod necesar cauza Acest motiv este plasat de înțelegere într-un anumit loc din spațiu și, ca urmare, din senzația subiectivă se obține o intuiție obiectivă În fiecare experiență se află deja aplicarea legii cauzalității Prin urmare, legea cauzalității, în timp ce condiționează experiența și nu depinde de ea, trebuie considerată a priori Rațiunea, așadar, creează o lume obiectivă, procesând senzațiile cu ajutorul Formelor sale: spațiu, timp, cauzalitate Pentru a implementa acest lucru, este necesar ca "intelectul, înaintea oricărei experiențe, să poarte cu el intuiția spațiului, timpului, cauzalității " ca regulator al apariției schimbărilor Existența acestor Forme, gata și anterioară oricărei experiențe , constituie tocmai intelectul Astfel Schopenhauer își asumă într-un anumit sens preexistența reală a Formelor Aceste forme reprezintă fiziologic "funcția creierului, pe care el o învață puțin din experiență, cum ar fi stomacul la digestie sau ficatul la secreția biliară" Aceasta este interpretarea fiziologică a conceptelor a priori dată de Schopenhauer În Helmulz *) găsim o indicație și mai clară a identității conceptelor a priori cu condițiile fiziologice pentru perceperea calităților senzoriale În Ib §) Vorträge u Reden, V II, , p - (art Die Thatsachen in d Wahmehmung) Physiologische Optik Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI Helmholtz înțelege

teoria cunoașterii ca fiind studiul relației dintre subiect și obiect Trebuie să distingă ceea ce aparține subiectului de ceea ce aparține obiectului "Filosofia", spune el, "încearcă să distingă în cunoașterea și înțelegerea noastră ceea ce rezultă din influența lumii corporale și ceea ce aparține propriei activități a spiritului Kant a dezvoltat doctrina Formelor de gândire date înaintea oricărei experiențe sau, așa cum le-a numit el, Formele transcendentale ale intuiției și gândirii Investigațiile asupra fiziologiei organelor de simț făcute de I Müller și legea sa a energiei specifice au confirmat complet învățătura lui Kant și anume că există anumite condiții care, într-un fel sau altul, determină percepția lumii obiective Pentru Kant, spațiul și timpul sunt astfel de condiții Cu Müller, acestea sunt proprietăți cunoscute inerente organelor de simț Diferențele dintre senzații nu depind de felul de excitație externă prin care este evocată senzația, ci sunt determinate numai de proprietățile nervilor excitați de impresia externă Excitarea nervului optic are ca rezultat doar senzații de culoare, fie că provine de la lumina obiectivă sau dintr-o altă cauză, de exemplu, de la curenții electrici prin ochi sau de la presiunea asupra globului ocular În consecință, nervul are proprietatea specifică de a răspunde la diferite excitații cu aceleași senzații · De aici rezultă că aceste sau alte senzații sunt rezultatul nu numai al acțiunii excitațiilor obiective, ci și al particularităților structurii organelor de simț; se poate spune chiar că aceştia din urmă au rolul principal Avem anumite condiții subiective care determină percepția calităților lucrurilor Aceste condiții subiective au aceeași funcție ca și Formele subiective ale spațiului și timpului Potrivit lui Helmholtz, Formele de conștiință pot fi comparate Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV de a interacționa cu calitățile senzuale în alt aspect Potrivit lui Kant, spațiul este forma subiectivă a intuiției Pentru Fiziologie, calitățile senzoriale sunt și forme ale intuiției, adică sunt ceva pur subiectiv Capacitatea noastră de a percepe culori, sunete etc , este la fel de subiectivă ca și capacitatea noastră de a aranja senzațiile în formă spațială "Ochiul nostru", spune Helmholtz, "percepe culorile ca un agregat de planuri cunoscute în câmpul vizual; este forma sa de contemplare, cu alte cuvinte, faptul că percepem spațiul într-un anumit fel este determinat de legile organizării noastre, la fel cum percepția calităților sensibile este determinată de proprietățile organizării nervilor noștri Mai aproape de Kant în identificarea condiţiilor percepţiei cu Formele a priori este L Lange *), care, însă, se afla sub influenţa neîndoielnică a lui Schopenhauer şi Helmholtz Potrivit lui Lange, pentru a răspunde la întrebarea lui Kant "cum este posibilă experiența", trebuie să admitem anumite condiții subiective care o fac posibilă și pe care Lange le numește a priori Fără prezența acestor condiții, nu s-ar putea explica apariția experienței Faptul că avem deloc experiență este în orice caz determinat de organizarea gândirii noastre, iar această organizare există în experiență, este o condiție a experienței Nimic altceva decât descoperirea acestor prime condiţii ale oricărei experienţe în gândire şi sensibilitate este scopul imediat al criticii raţiunii pure " Lange constată că astfel de condiţii a priori se găsesc în fiecare act de cunoaştere Pentru ca Fenomenul uman reprezentare, natură, să apară x) Lange Geschichte des Materialism V II, p și d (traducere rusă) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII în contact cu lumea exterioară, nu avem nevoie de reprezentări gata făcute, dar pentru aceasta sunt necesare anumite condiţii, este necesară o organizare specială a subiectului cunoscător Pentru posibilitatea

experienței, trebuie să existe condiții prealabile care, potrivit lui Lange, sunt produsul "organizării psihofizice" Lui Lange i se pare că însăși întrebarea condițiilor a priori ale cunoașterii poate fi făcută "mai ilustrativă" dacă o exprimăm fiziologic El își exprimă speranța că în viitor va fi posibil să se determine ce procese fiziologice corespund acestor sau altor condiții a priori "Poate", spune el, "va fi posibil să găsim baza conceptului de cauzalitate în mecanismul mișcării reflexive și al excitației simpatice Apoi am traduce Rațiunea pură a lui Kant în fiziologie și astfel o facem mai ilustrativă* În general, toate condițiile psihofizice ale cunoașterii și percepției se dovedesc a fi a priori Deoarece fiziologia organelor de simț a arătat că cunoașterea noastră a lumii exterioare este determinată de particularitățile structurii organelor noastre de simț, atunci Lange, ca și Helmholtz, a ajuns la o comparație a elementelor a priori ale cunoașterii cu condițiile fiziologice de percepție Prin urmare, în ochii lui, "fiziologia organelor de simț este un kantianism dezvoltat sau justificat" Acum ne vom gândi în ce măsură au avut dreptate cei care au identificat Formele a priori ale cunoașterii cu condițiile psihofiziologice ale percepției Este adevărat că atât Formele a priori, cât și organizarea psihofizică sunt o "condiție" De asemenea, este adevărat că între prezența condițiilor fiziologice de percepere a calităților senzoriale și prioritatea conceptelor de spațiu și timp există ceva în comun că atât unul cât și celălalt există independent de experiență Pentru toate senzațiile există condiții, adică sigure Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV proprietățile aparatelor fiziologice, condiții care nu sunt obținute din experiență, așa cum pentru cunoaștere Formele spațiului și timpului există ca condiții În plus, există ceva în comun între ei, că atât unul cât și celălalt sunt subiectivi, adică la fel cum primele sunt inerente ființei noastre fizice, tot așa și cele din urmă sunt inerente ființei noastre spirituale Dar aceste puncte de similitudine sunt complet insuficiente pentru identificarea lor Din faptul că anumite condiții fiziologice sunt o condiție prealabilă a uneia sau aceleia percepții sau senzații, nu există temeiuri pentru a le compara cu concepte a priori, deoarece atunci când vorbim de condiționare cu ajutorul conceptelor a priori, vorbim doar despre relația conceptelor, despre relația logică cu concepte sau reprezentări; când vorbim de condiționare fiziologică, ne referim la prezența acestor sau a altor condiții fiziologice Între timp, întrucât Fiziologicul a priori este o organizație, un organ, Forma se află în conștiință Întrucât teoria cunoaşterii se ocupă doar de condiţiile experienţei, care se exprimă sub formă de reprezentări şi concepte, prioritatea fiziologică nu intră în domeniul ei Analogie între prioritatea fiziologică și prioritatea conceptului fără a înțelege complet esența priorității, poate induce cu ușurință în eroare Deoarece condițiile fiziologice există înainte de apariția senzației, această relație include relația cronologică dintre ceea ce condiționează și ceea ce este condiționat În conceptul de prioritate logică, nu există o astfel de relație Într-un caz avem de-a face cu o antecedentă temporală, așa cum este cazul în care este condiționat de condiții fiziologice care preced efectiv, în timp ce în antecedente a priori acest lucru nu se întâmplă În pantofii lor Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA și TEORIA CUNOAȘTERII Nu există o astfel de precedență cronologică în redactare, există doar o relație logică Deși într-adevăr există o anumită asemănare între una și cealaltă condiționare, în același timp există o diferență atât de semnificativă încât ar fi mai bine să nu le punem în legătură, pentru că altfel poate duce cu

ușurință la ideea falsă că între înnăscutul a stărilor anatomice și conceptele a priori au ceva în comun "Calităţile senzaţiilor, după Helmholtz, sunt doar Forme ale intuiţiilor^; ele reprezintă ceva subiectiv; în același sens, în opinia sa, Kant consideră spațiul și timpul ca fiind subiective Spațiul, după Kant, nu aparține lumii realității, așa cum culorile pe care le vedem nu aparțin unor corpuri în sine, ci sunt aduse în ele de ochii noștri Spațiul, potrivit lui Helmholtz, este subiectiv în același sens în care culorile sunt subiective Nu există nicio îndoială, desigur, că reprezentarea spațiului este, în general, la fel de subiectivă ca și senzația de culori Dar dacă vorbim despre spațiu ca formă de cunoaștere, atunci, recunoscând subiectivitatea acestuia, nu trebuie să uităm de diferența care există între subiectivitatea unei calități sensibile și subiectivitatea spațiului, în sensul în care acest termen este folosit de către Kant Dacă afirmăm subiectivitatea calităților senzoriale, atunci înțelegem prin aceasta că aceste calități nu au un caracter obiectiv, că sunt determinate doar de proprietățile speciale ale aparatului nostru Fiziologic; sunt ceva care este în noi Între timp, atunci când spațiul este desemnat ca o formă subiectivă de cunoaștere, atunci ceva complet diferit este înțeles prin aceasta În timp ce, de exemplu, senzația de culoare la diferiți indivizi poate fi diferită în funcție de caracteristicile structurale ale organelor de simț, spațiul, ca formă cunoscută, ca formă cunoscută Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Această funcție obișnuită reprezintă ceva care este același pentru toți indivizii Spațiul, tocmai ca concept subiectiv, conține ceea ce face construcțiile spațiale universale și necesare În consecință, în ambele cazuri conceptul de subiectivitate este folosit în două sensuri diferite Dar poate cineva va descoperi că, deoarece fiecare construcție mentală are o corelație fiziologică corespunzătoare, aceeași corelație trebuie să existe și pentru conceptele a priori și, prin urmare, ar fi destul de oportun să traducem în limbajul fiziologiei toate conceptele a priori ; atunci am avea avantajul că o tratare științifică exactă a întrebării ar fi posibilă pentru noi Nu se poate fi de acord cu asta Dacă cineva crede că interpretarea fiziologică are sensul că poate deschide noi orizonturi, atunci pierde din vedere faptul că, în general, interpretarea fiziologică este cu mult în urma celei psihologice, că știm foarte multe despre procese mentale precum știm despre substraturile lor nu știm deloc și, prin urmare, încercările de a descrie fiziologic unul sau alte concepte trebuie considerate complet infructuoase Ele au doar aparența de a fi științifice, dar nu pot duce la niciun rezultat fructuos, mai ales în prezent, când mijloacele de cercetare fiziologică sunt atât de puțin satisfăcătoare Singurul proces psihologic care capătă aparența unei explicații fiziologice este procesul de asociere Vizibilitatea explicaţiei se obţine din faptul că există o corespondenţă între legătura reprezentărilor şi legătura elementelor fiziologice corespunzătoare acestora Cât despre alte procese mentale, atunci pentru nu se poate găsi nici măcar o schemă potrivită pentru ei Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI Nu se poate spune, de exemplu, că ideea de "necesitate" cu care rezultă concluzia din premise poate fi explicată prin orice procese fiziologice, adică nu se poate spune că putem concepe orice proces fiziologic care ar explica pentru noi cum se desfășoară procesul de inferență Dacă dorim să explicăm ideea de "necesitate", nici măcar nu ne putem imagina nicio schemă care ar putea explica această idee Dacă luăm în considerare aceeași idee din punct de vedere psihologic, atunci

poate fi destul de înțeles Ca urmare, nu este nevoie de a traduce concepte a priori în fundamente fiziologice Desigur, nu putem afirma că conceptele a priori nu au niciun substrat fiziologic, dar trebuie să admitem că natura acestui substrat nu poate fi înțeleasă de noi În acest fel, compararea condițiilor a priori de cunoaștere cu condițiile psihofiziologice de percepție este greșită, GREȘITĂ Compararea conceptelor a priori cu condițiile fiziologice are un alt inconvenient important Epistemologia poate găsi un număr mai mult sau mai puțin limitat de concepte a priori, între timp, dacă înțelegem condițiile fiziologice prin a priori, atunci va exista un set infinit de elemente a priori, întrucât tot ceea ce percepem și cunoaștem este condiționat de unul sau altul Condiții fiziologice Prin urmare, nu există niciun motiv să luăm în considerare conceptul de prioritate din punct de vedere fiziologic și, dacă da, atunci pierdem motivul să interpretăm prioritatea ca o "condiție" în sensul în care condițiile psihofiziologice se dovedesc a fi condiții ale percepției senzoriale Văd cum pe organul care creează cunoașterea, ceea ce, aparent, am avea dreptul să-l facem dacă am începe să privim Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV concepte a priori precum "Forme" care, de fapt preexistente înainte de experienţă, contribuie la crearea acesteia Pentru a clarifica legătura dintre psihologie și teoria cunoașterii, este important să luăm în considerare problema surselor cunoașterii a priori și anume întrebarea cum știm că avem cunoștințe a priori care au caracter de universalitate și necesitate Potrivit lui Kant, "metoda transcendentală" se caracterizează prin faptul că se ocupă doar de anumite propoziții apodic Metoda psihologică în acest caz este eliminată, potrivit lui Kant, deoarece operează numai cu material empiric și poate oferi rezultate care sunt exclusiv de natură ipotetică În acest sens, există o diferență fundamentală între aceste două metode de cercetare - "psihologică" și "transcendentală") După unii kantieni, rezultă că pentru descoperirea cunoașterii a priori trebuie să existe o sursă specială, și anume și a priori, căci numai în acest caz aceste cunoștințe pot avea un caracter apodictic "Cunoașterea a priori trebuie să fie ea însăși a priori " Potrivit acestora, despre existența acestor cunoștințe nu putem învăța altfel decât doar a priori, pentru că dacă am afla despre ele empiric, atunci ele ar avea doar un caracter empiric Dar care este această sursă a priori de cunoaștere despre care vorbesc kantienii? Din explicațiile lui Kant rezultă că învățăm despre existența unor cunoștințe a priori în noi din observarea de sine, din reflecție, din experiența interioară Dar dacă învățăm despre concepte a priori din autoobservare, atunci, prin urmare, folosim metoda empirică de cercetare Într-un astfel de caz, aceste cunoștințe ar trebui să aibă) Crit d V ed Adickesù, p Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII să fie de natură accidentală și să nu conțină certitudine apodictică Dacă admitem că cunoașterea a priori este obținută empiric, atunci filosofia transcendentală nu ar fi altceva decât o ramură a psihologiei empirice Unul dintre cei mai apropiați adepți ai lui Kant, Friz, susține că acesta este într-adevăr cazul; învățăm despre elementele a priori ale cunoașterii din experiența interioară Kant însuși a găsit elementele a priori reflectând asupra procesului propriu-zis al intuiției și gândirii Pe această bază, Friz consideră că teoria cunoașterii a lui Kant este o ramură a antropologiei Trebuie să fii pe deplin de acord cu prima afirmație a lui Freese Într-adevăr, cunoștințele a priori se obțin pur și simplu din experiența interioară și pentru aceasta este necesară chiar și o anumită abilitate Kant însuși spune despre existența unor astfel de cunoștințe: "Dar dacă

toată cunoașterea noastră începe odată cu experiența, aceasta nu înseamnă că ea ia naștere în întregime din experiență, deoarece se poate presupune, desigur, că chiar și cunoașterea noastră experiențială este ceva compus din ceea ce obținem prin intermediul impresiilor și din ceea ce facultatea noastră cognitivă creează din ea însăși, numai cu privire la impresiile senzoriale, ce adaos nu distingem de acel material de bază până când nu îi acordăm atenție prin experiență prelungită și nu dobândim îndemânarea de a-l izola") În alte scrieri anterioare găsim indicii și mai clare că Kant a descoperit "Formele de cunoaștere" în mod empiric, prin reflecție asupra propriilor sale procese de gândire Am văzut) că conceptele de spațiu și timp se obțin "nu din) Nene Kritik d Vernunft) Ib , p) Vezi articolul ı-ío "Întrebări de filosofie și psihologie" nr p nò Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV senzaţii ale obiectelor, ci din observarea activităţii spiritului* Reprezentările formale ale spațiului și timpului sunt obținute nu din experiența exterioară, nu din contemplarea obiectelor, ci din experiența internă, din observarea propriilor procese ale conștiinței Prin urmare, ele provin dintr-o sursă cu totul specială Dar se poate trage de aici concluzia că cunoașterea a priori își pierde caracterul apodictic cert pentru că se învață dintr-o sursă care are caracterul de observație empirică? Desigur că nu Faptul că dobândim anumite cunoștințe prin reflecție nu o face deloc empiric Diferența dintre aceste cunoștințe și cele pur empirice este creată tocmai de faptul că unele sunt obținute prin acțiunea directă a obiectelor din lumea exterioară, în timp ce altele sunt obținute prin reflecție Pentru că intuițiile pure ale spațiului sunt obținute din reolexie, din experiența interioară, se creează o mare diferență între ele și acele reprezentări care se obțin din acțiunea obiectelor lumii exterioare Există o diferență fără îndoială între reprezentarea matematică a spațiului și reprezentarea acestei extensii particulare Reprezentarea unei anumite extensii conține elemente individuale și aleatorii asociate cu subiectul care provoacă această reprezentare în noi, de exemplu o linie dreaptă dată are lățime, grosime etc , între timp cât de extensie matematică este, ca să spunem așa, norma pe care gândul nostru trebuie să o urmeze, după cum putem vedea, de exemplu, în reprezentarea unei linii absolut drepte Această diferență provine din faptul că reprezentarea extensiei concrete este derivată din percepția obiectelor reale, în timp ce conceptele matematice derivă din observațiile propriilor procese de gândire Datorită diferenţelor de surse despre Biblioteca Runiverse PSIHOLOGIA ŞI TEORIA COGNIŢIEI Originea acestor cunoștințe este diferită în ceea ce privește fiabilitatea lor Din aceasta devine clară eroarea pe care Friese și adepții săi au făcut-o atunci când au afirmat că cunoașterea empirică a acestui sau acela concept a priori ar trebui să facă această cunoaștere însăși empirică De fapt, cunoștințele a priori diferă prin natura lor apodictică de consecințele empirice prin aceea că sunt obținute dintr-o sursă destul de diferită de cea din care se obțin cunoștințele empirice Dacă cunoștințele sunt obținute ca urmare a acțiunii "lucrurilor" exterioare, atunci ele au un caracter empiric, dar devin apodictice dacă sunt obținute din contemplarea însuși a legilor spiritului Este evident că există o diferență uriașă între a contempla lumea obiectivă și a contempla legile spiritului Această împrejurare este cea care produce distincția dintre conceptele a priori și cele empirice și deloc modul în care Kant însuși a aflat despre existența conceptelor a priori Nu este deloc important modul în care filosoful învață despre existența uneia sau alteia cunoștințe a priori, dar important este modul în care

se stabilește diferența dintre cunoașterea a priori și cea a posteriori în cunoașterea științifică Faptul că filosoful învață despre existența cunoașterii a priori prin mijloace inductive sau empirice nu face ca această cunoaștere să fie empirică, care în știință are un caracter apodictic Dacă admitem că Kant, prin reolexie, a descoperit că avea anumite concepte a priori, atunci acest lucru este complet insuficient pentru a caracteriza metoda sa ca pur și simplu empirică La urma urmei, sarcina lui nu s-a limitat la simpla constatare a existenței acestor concepte sau a altora Mai trebuia să demonstreze caracterul lor obiectiv, ceea ce face cu ajutorul "deducției transcendentale" Astfel, este clar că despre cunoașterea a priori Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV învățăm prin reflecție, sau prin mijloace psihologice, dar nu rezultă deloc că metoda transcendentală este identică cu cea psihologică, sau că teoria cunoașterii a lui Kant face parte din psihologie Pentru a încheia trecerea în revistă a diferenței dintre punctul de vedere critic psihologic sau genetic, vom lua în considerare încă un punct care arată foarte clar cât de diferite sunt aceste două puncte de vedere unul de celălalt Mă refer la momentul teleologic care este asumat de teoria critică a cunoașterii Afirmăm că acele propoziții pe care le-am numit a priori (de exemplu, legea cauzalității) au certitudine apodictică, că sunt inerente universalității și necesității Dar putem demonstra validitatea acestor propoziții? Unii kantieni sunt de acord că aceste propoziții nu pot fi dovedite, dar în același timp presupun că nu este nevoie să se caute o astfel de dovadă Aceste propoziții sunt inerente universalității și necesității, dar numai condiționat, tocmai în cazul în care permitem un punct de vedere teleologic în aprecierea fiabilității lor, dacă presupunem că datorită acestor propoziții sunt atinse anumite scopuri, pe care gândirea umană le stabilește în construcție a cunoștințelor științifice O persoană are un efort pentru o cunoaștere ideală perfectă, dar cunoașterea ideal perfectă nu poate fi decât acea cunoaștere căreia îi pot fi atribuite semne de universalitate și necesitate Suntem convinși că o astfel de cunoaștere este fezabilă Atingerea unor astfel de cunoștințe este scopul nostru Acest obiectiv se realizează în anumite condiții Deoarece aceste condiții, creând universalitatea și nevoia de cunoaștere, sunt concepte a priori, axiome Să luăm, de exemplu, legea cauzalității sau legea uniformității naturii Nu putem demonstra că Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII dacă există într-adevăr o uniformitate absolută în natură, dar știm că fără recunoașterea acestei legi nu poate exista cunoștințe științifice Recunoaștem această lege pentru că, datorită ei, scopul pe care ni-l propunem, și anume cunoașterea științifică perfectă, este atins O astfel de evaluare a propozițiilor a priori poate fi numită teleologică Diferă de ea psihologic sau genetic Windelband explică diferența dintre aceste două puncte de vedere astfel: "Sarcina filozofiei, în opinia sa, este să dovedească evidența imediată a axiomelor, dar nu există nicio necesitate logică cu care să se poată demonstra validitatea axiomelor Prin urmare, doar unul din două lucruri este posibil: sau putem indica realitatea faptică (Geltung) a acestora și astfel arătăm că aceste axiome sunt de fapt recunoscute în procesul real al imaginației, dorinței, simțirii umane, că sunt principii care funcționează , recunoscute în realitatea empirică a vieții spirituale, sau putem arăta că au o altă necesitate, și anume o necesitate temologică, potrivit căreia realitatea lor trebuie recunoscută necondiționat dacă se dorește a fi îndeplinite anumite scopuri Aceasta este tocmai diferența dintre metoda genetică și metoda critică "Pentru

metoda genetică, axiomele sunt modalități Faptice de înțelegere, care devin valabile în dezvoltarea ideilor, sentimentelor, deciziilor volitive umane; pentru metoda critică, aceste axiome, oricât de mult s-ar extinde recunoașterea lor Factuală, sunt norme care trebuie să aibă valabilitate dacă gândirea are ca scop să fie adevărată J) Praeludien ed a -a , p și d cf T^iclert Ueber den Gegenstand d Erkenntniss * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV În consecință, raportul criticii cu demonstrarea necesității propozițiilor a priori este de așa natură încât el le consideră necesare, dar numai pentru că ele ating un anumit scop, și anume cunoașterea științifică El încearcă să demonstreze validitatea apodictică a propozițiilor a priori prin intermediul unui punct de vedere teleologic Punctul de vedere psihologic, care, spre deosebire de critică, ar putea fi numit psihologism, afirmă că nu trebuie permisă formularea oricărui fel de rimă, atunci când se explică concepte Știința, pentru a explica conceptele, nu poate decât să urmărească geneza lor Așa-numitele științe normative, adică acele științe care evaluează fenomenele în funcție de aceste norme sau de alte norme, greșesc de fapt Adevărata sarcină a științei este să enunțe anumite Fapte, să le descrie, să clasifice și să explice geneza lor cauzală Pentru știință, orice ar căuta să investigheze trebuie să fie un fapt al conștiinței Științele normative diferă doar ca aparență de cele descriptive Întrebarea științelor normative, ce trebuie să facă un om pentru a atinge un anumit scop, se rezumă într-adevăr la o altă întrebare, și anume, întrebarea cum este de fapt atins cutare sau cutare scop Prin urmare, științele normative sunt doar părți ale științelor descriptive Logica, estetica, etica în acest sens sunt doar părți ale psihologiei*) De aici rezultă că, conform psihologismului, interpretarea originii acestor concepte sau a altor concepte poate fi singura sarcină a științei Nu trebuie să dovedim caracterul apodictic al acestor sau altor prevederi sau universalitatea lor, pentru noi este suficient să !) Această direcție aparține în general pozitivismul sau filozofia "experienței pure", care nu recunoaște altceva decât metoda de descriere, comparație etc , de exemplu, Avenarius, Mach și alții, precum și Gõring (Sistem) d Kritisch Philos) şi Lipps (Grundtliatsachen des Seelenlebens) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII să afirmăm faptul că din cunoştinţele noastre ele sunt folosite tocmai cu astfel de semne În sfârșit, normele în sine nu sunt altceva decât propoziții, care sunt obținute din constatarea fenomenelor Împotriva psihologismului se poate face următoarea remarcă Este absolut imposibil să evitați stabilirea unor standarde ideale în evaluarea acțiunilor umane sau a cunoașterii realității Chiar și cei care resping absolut orice normă ideală, ajung până la urmă să le recunoască J) Nu se poate crede că normele se obțin pur și simplu din constatarea fenomenelor naturale De fapt, normele nu reprezintă niciodată o simplă inferență din realitate Ele reprezintă întotdeauna ceva mai mult Ele sunt, desigur, rezultatul studiului realității, dar există ceva în ele care le deosebește pur și simplu de legile realității Ceea ce numim o normă nu este nicidecum o simplă declarație a legilor naturale, așa cum sugerează psihologismul; și este întotdeauna un ideal, care ar trebui să contribuie la realizarea unui anumit scop *) Astfel, diferența dintre critică, care recunoaște necesitatea unui punct de vedere teleologic pentru a dovedi natura apodictică a propozițiilor a priori, și psihologism, care neagă acest lucru, nu poate fi pusă la îndoială Acum putem vedea diferența care există între teoria cunoașterii și psihologie Psihologie Winăeîband, Praeludien Sigwart Artă și d Logik W P GBP Ex Avenarius în

epistemologie și-a stabilit ca scop doar să descrie fenomene sau procese mentale Voia să vadă în ele doar tipuri de proces biologic Pentru el, procesele mentale sunt doar procese de adaptare, care se desfășoară cu ceea ce Avenarius numește "economia" gândirii Lui Avenarius i se pare că a evitat orice teleologie, dar de fapt nu a reușit, pentru că folosind conceptul de adaptare cu respect pentru economia gândirii, el, desigur, ia din punct de vedere teleologic * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV urmărește să explice originea acestui sau aceluia concept, teoria cunoașterii își propune să explice sensul său obiectiv Acestea sunt două sarcini complet diferite Teoria cunoașterii explică Funcția conceptelor a priori, ceea ce psihologia în esență nu o poate face, deoarece explică doar geneza conceptelor, în timp ce explicarea genezei conceptelor nu poate servi la explicarea Funcției lor, întrucât se limitează doar la a afirma prezența unor concepte cu proprietăți cunoscute Deoarece sarcina epistemologiei este de a studia funcția conceptelor, este destul de firesc să nu fie interesată de problema locației lor în minte sau de apariția lor în timp, ceea ce interesează psihologia, pentru care pare importantă pentru a rezolva problema dacă conceptele a priori sunt obținute prin experiență repetată sau sunt conștiente în prealabil Așadar, întrebarea conceptelor înnăscute, dacă prin ele înțelegem construcții mentale care se află în conștiință înainte de orice experiență, este o întrebare psihologică, și nu epistemologică Despre concepte a priori, a căror funcție ar trebui să fie de a fundamenta cunoașterea, nu se poate spune că sunt identice cu concepte înnăscute în sensul popular al cuvântului Nu se poate spune despre ei că sunt în mintea noastră sub forma unor cogniții gata făcute, pentru că în realitate sunt rezultatul unui anumit tip de experiență psihică Dacă este imposibil să spunem despre ei că se află în conștiința noastră sub forma unor construcții mentale gata făcute, atunci Funcțiile lor nu pot fi imaginate în așa fel încât ele, ca "forme ale conștiinței", să fie atașate senzațiilor și, datorită acestui atașament, creați cunoștințe științifice, care transformă senzația în cunoaștere, ar avea un caracter pur psihologic, în timp ce am văzut că Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA ȘI TEORIA CUNOAȘTERII condiţionarea cunoaşterii de Forme a priori trebuie înţeleasă în sens logic De asemenea, este imposibil să confundăm conceptul de prioritate cu acea înțelegere a înnăscutului, conform căreia în conștiința noastră există o "predispoziție" la dobândirea anumitor concepte Conceptul de "predispoziție" sau "abilitate" este un concept psihologic, între timp, am văzut că investighez cunoștințele destul de independent de presupunerea oricărei "capacități" A identifica existența unor concepte a priori cu existența unor "capacități" existente anterior oricărei experiențe și independent de experiență ar fi complet greșit, deoarece acest lucru ne-ar conduce la necesitatea asumării existenței unei multitudini de a priori atunci ar trebui să presupunem că senzația de sunet este generată în același sens de condiții a priori, la fel cum aranjarea spațială a lucrurilor este determinată de conceptul a priori de spațiu Într-un astfel de caz, ar trebui să spunem că au și "capacitatea" de a aranja senzațiile într-o ordine spațială Prezența acestui tip de "abilități" speciale poate fi desemnată, poate, printr-un termen special, și anume psihologic a priori, spre deosebire de epistemologic Aceasta include "capacitatea" de a aranja senzațiile într-o ordine temporală, "capacitatea" a sintetiza etc , acestea sunt tocmai abilitățile care nu se obțin din experiență, dar care există înaintea experienței Această prioritate diferă de prioritatea epistemologică, care nu are de-a face cu

abilități, ci cu un anumit conținut logic Ambele au a priori acest lucru în comun, că ele există înainte ca experiența să fie o condiție a experienței, dar în același timp diferența dintre ele este prea evidentă Unul are de-a face cu "capacitate", celălalt are de-a face cu un anumit "conținut" Gnoseologia nu pleacă de la conceptul de "capacități", ci încearcă, prin intermediul unei analize logice, să să clarifice care dintre elementele cunoașterii pot fi obținute din experiența externă și care nu pot fi obținute și apoi să explice modul în care aceste concepte condiționează cunoștințele Prin urmare, este imposibil să comparăm condițiile experienței cu cele ale percepției, deoarece acestea din urmă trebuie înțelese exclusiv în sens psihologic și fiziologic, întrucât în ele avem de-a face cu anumite "facultăți" care, tocmai ca facultăți, fac percepția posibil Astfel, nu există nicio îndoială că există o diferență foarte semnificativă între psihologie și teoria cunoașterii: sarcinile și metodele lor de cercetare sunt fundamental diferite unele de altele Dar poate concluziile unei discipline sunt de o importanță decisivă pentru alta, poate un studiu psihologic al problemei originii acestui sau aceluia concept contribuie la rezolvarea chestiunii semnificației sale obiective? La această întrebare trebuie să se răspundă negativ Am văzut că examinarea psihologică a întrebării nu contribuie la rezolvarea problemei realității obiective Conceptul de spațiu, care acționează ca o formă a priori, are de fapt o origine cunoscută în timp, această origine putând face obiectul unui studiu psihologic special, dar acest studiu nu coincide cu cel epistemologic, care studiază Funcțiile acelei acelaşi concept şi rolul său de condiţie prealabilă a cunoaşterii ştiinţifice Prin urmare, epistemologia este independentă de psihologie Kant, de exemplu, ar putea investiga problema condițiilor prealabile ale cunoașterii științifice, fără a pleca de la vreo presupunere psihologică specifică, de exemplu, de la orice concept de "suflet", "substanță spirituală" Punctul de plecare al cercetării sale a luat pur și simplu Faptul cunoașterii științifice, adică, cu alte cuvinte, a acționat fără orice precondiții psihologice*) Astfel, epistemologia, în maniera cercetării ei, poate fi considerată independentă de psihologie Dar nu se poate spune că psihologia nu depinde în aceeași măsură de epistemologie, că psihologia poate fi dezvoltată fără nicio condiție epistemologică Pentru cercetarea psihologică sunt necesare concepte precum "substanță", "cauzalitate", "efect" etc Aceste concepte sunt supuse cercetării epistemologice preliminare Înțelegând în acest fel relația dintre psihologie și teoria cunoașterii, sunt foarte departe de ideea de a afirma că o astfel de înțelegere exclude complet admiterea oricărei conexiuni între teoria cunoașterii și psihologie Pentru noi, este fără îndoială că sarcinile unuia sunt decisiv diferite de cele ale celuilalt, dar acest lucru nu împiedică ca sarcinile teoriei cunoașterii să fie incluse în componența psihologiei, înțeleasă în sensul cel mai larg al cuvântului Dacă spun că sarcina teoriei cunoașterii este de a explica sau dovedi obiectivitatea așa-ziselor concepte a priori, atunci nu rezultă deloc din punerea problemei în această formă că ar trebui să exclud în mod necesar luarea în considerare a modului în care obiectivul lor valoarea este stabilită de alții cuvinte, studiul unui Fap sau derivarea sensului obiectiv al cutare sau cutare construcție mentală Dar formularea posibilă a unor astfel de probleme, stabilirea unei legături între psihologie și teoria cunoașterii, sau chiar fundamentarea teoriilor epistemologice cu ajutorul psihologiei, este o chestiune de

psihologie a viitorului În prezent, pentru a elucida esența problemei kantiene, suntem nevoiți să subliniem diferența dintre epistemologia kantiană și psihologie G Chelpanov x) Adevărat, Kant vorbește uneori despre originea conceptelor, dar folosește acest termen nu în sens psihologic, ci în sens epistemologic Nu vorbește despre istoria acestui concept, despre apariția lui nu din experiența exterioară, ci din activitatea spiritului însuşi Biblioteca "Runivers" Filosofia lui Nietzsche XII Critica moralei moderne Expunerea de mai sus ne-a pregătit suficient pentru a înțelege acea ramură a doctrinei lui Nietzsche pe care el însuși a considerat-o cea mai importantă, și anume, doctrina omului și sarcina sa practică "În orice filozofie", spune el, "intențiile morale sau imorale constituie sămânța vitală din care crește întreaga plantă / Filosofia nu este niciodată rezultatul unui interes pur teoretic: este condiționată de lupta celor mai diverse impulsuri practice în sufletul Filosofului, întreaga totalitate acele exigențe vitale care îi sunt provocate de această luptă De aceea, centrul de greutate al oricărei filozofii se află în morala sa, în etica ei *) În raport cu din propria filozofie a lui Nietzsche, aceasta este cât se poate de adevărat Toate discuțiile sale despre Dumnezeu, despre lume, despre religie, metafizică și teoria cunoașterii sunt încercări de a înțelege valorile omului Judecata omului este sarcina principală a gândirii sale Din punctul de vedere al lui Nietzsche însuși, această judecată nu este o evaluare morală; pentru filosofia lui, după cum am văzut, x) Q Phil și Psych nr) Jenseits von Gut und Bõse, § , B VII; - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE vrea să fie, în primul rând, imoralism, adică o negație completă a moralității Se poate vorbi de datoria morală, universală și necondiționată, doar din asumarea unui scop obiectiv care stă la baza dezvoltării universului și a umanității Întrucât nu există un astfel de scop, ce sens poate avea moralitatea? "În prezent", spune Nietzsche, "auzim peste tot următoarea definiție a scopului moralității: este acela de a păstra umanitatea și de a o duce înainte; dar a spune acest lucru înseamnă pur și simplu a ne mulțumi cu Formulele, căci imediat apare întrebarea: a păstra în ce? a merge înainte, unde? Nu este omis lucrul cel mai esențial în Formula, răspunde la aceste întrebări, în ce și unde? Se poate stabili prin această Formulă pentru doctrina îndatoririlor ceva care nu ar fi considerat deja stabilit în prealabil în tăcere și implicit? Se poate vedea din aceasta cu suficientă claritate dacă ar trebui să se lupte pentru existența cât mai lungă posibilă a omenirii sau pentru cea mai mare renunțare posibilă la animalitate? Cât de diferite vor fi mijloacele, adică moralitatea practică, în ambele cazuri! că vrem să comunicăm omenirii cea mai înaltă raționalitate posibilă pentru el: aceasta, desigur, nu ar însemna să-i garanteze o perioadă cât mai lungă de existență Sau să presupunem că "cea mai înaltă fericire" a omenirii servește drept ultim obiectiv al nostru! Dar ceea ce se înțelege prin aceasta este cel mai înalt nivel de fericire, pe care oamenii individuali îl pot atinge treptat, sau cea mai mare fericire medie posibilă dintre toate, care , totuși, nu poate fi calculat? Și de ce moralitatea ar trebui să conducă la asta? Într-adevăr, datorită ei, în general, s-au deschis atâtea surse de nemulțumire încât s-ar crede mai degrabă * că orice îmbunătățire a moralității de până acum a făcut o persoană mai puțin mulțumită de sine, de aproapele său și de soarta lui în viață! Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Nu s-au gândit oamenii până acum că nenorocirea profundă este singura condiție umană care poate fi justificată din punct de vedere al moralității? In lipsa unui scop

neconditionat pentru omenire, este absurd sa vorbim despre datorie, sa ne adresam oamenilor cu orice fel de cerinte morale *)! Nu există astfel de prescripții care ar putea avea semnificație universală): dacă nu există un scop universal, nu poate exista o legislație universală, nu există o cale unică pentru toți oamenii "Așa este calea mea", spune Zarathustra, "și unde este calea ta, așa că am răspuns celor care m-au întrebat despre cale Nu există nicio cale despre care să mă întrebi" *) tt În aceste condiții, nu poate fi vorba de vreun fapt moral "O judecată morală, spune Nietzsche, "converge cu o judecată religioasă în sensul că ea crede într-o realitate inexistentă Morala este doar o interpretare a anumitor fenomene, mai exact, o interpretare falsă Judecata morală, ca și judecata religioasă, aparține acelei etape de ignoranță în care însuși conceptul de real, însăși distincția dintre real și imaginar, este absent; astfel încât în acest stadiu de dezvoltare cuvântul "adevăr" semnifică doar ceea ce numim acum "Fantezii") Însăși intențiile noastre morale se bazează pe o amăgire și, prin urmare, acea morală tradițională care evaluează acțiunile umane în funcție de intențiile care le-au cauzat, este la fel de mult o prejudecată ca și astrologia sau alchimia) Potrivit lui Nietzsche, eroarea fundamentală a majorității învățăturilor moderne despre morală constă în faptul că, *) Morgenrõthe, § , B IV, o-o-o) Morgenrõthe, § , IV, - i) Jenseíts von Gut und Bõse, § , B VII, - ; Der Wille zur Macht, §ii, VIII,) Sprach Zarathustra, VI,) Gotzen-Dämmerung, B VIII,) Jenseits von Gut und Bõse, § , VP, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE respingând creștinismul, ei consideră că este posibil să se justifice morala creștină De fapt, nu este deloc așa "Renunțând la credința creștină, ne lipsim astfel de dreptul la morala creștină* "Creștinismul este un sistem, o viziune atentă și holistică asupra lumii Dacă renunțăm la conceptul său de bază, conceptul de Dumnezeu, distrugem astfel întregul: nu vom mai avea nimic necesar la îndemână Această remarcă este firul călăuzitor al întregii lucrări critice a lui Nietzsche în domeniul eticii Analizând pas cu pas conceptele de bază ale moralității moderne, el demonstrează că acestea nu pot fi justificate de nimic într-o epocă care a supraviețuit credințelor religioase Critica moralității moderne pentru el este în primul rând o critică a altruismului În prezent, o persoană este recunoscută ca morală care, în toate acțiunile sale, este ghidată de înclinații simpatice, compasiune și iubire dezinteresată față de aproapele său Cu toate diferențele dintre modalitățile de fundamentare a moralității, majoritatea moraliștilor moderni înțeleg aproximativ același conținut al cerințelor sale de bază: aproape toată lumea este de acord că o persoană trebuie să renunțe la sine, să trăiască pentru alții, pentru societate în ansamblu Fericirea individului din acest punct de vedere constă în cea mai bună adaptare a lui la nevoile sociale, în a servi ca instrument de bunăstare generală: ca și când sarcina principală a moralității constă tocmai în a priva individul de orice independență"*) Concepția lui Nietzsche a fost formată inițial sub influența lui Schopenhauer, cel mai elocvent dintre cei mai noi predicatori ai compasiunii Când această influență a fost experimentată de el, rebeliunea sa împotriva altruistului !) Gõtzen-Dammerung, B VIII,) Morgenrõthe, § , B IV, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY moralitatea a fost exprimată în primul rând în polemica împotriva învăţăturilor morale ale lui Schopenhauer x) Potrivit lui Schopenhauer, esența compasiunii se reduce la uitarea de sine a individului În compasiune ne identificăm cu o altă ființă care suferă; prin urmare, compasiunea este, parcă, un act de perspicacitate asupra

unității a tot ceea ce există Simțind suferința celorlalți ca fiind a noastră, renunțăm astfel la granițele individualității noastre, încetăm să trăim o viață personală: simțim că singura esență a lumii, singura voință din toate ființele lâncește și suferă Printr-o serie de argumente, Nietzsche demonstrează inconsecvența întregii analize psihologice a compasiunii În compasiune, individul nu este niciodată uitat Între ceea ce simțim la vederea suferinței și ceea ce simte aproapele nostru suferind, nu există nici identitate, nici măcar omogenitate "Nenorocirea altcuiva ne jignește; ne-ar fi demascat de slăbiciune, poate chiar de lașitate, dacă nu ne-am fi hotărât să o ajutăm Uneori implică o diminuare a onoarei noastre în ochii noștri sau în ochii altora Uneori, în nenorocirile și suferința altcuiva, există un indiciu al pericolului care ne amenință; și deja ca o dovadă a fragilității și insecurității vieții umane în general, poate acționa asupra noastră într-un mod copleșitor Separându-ne de acest tip de sentimente dureroase și jignitoare, le răsplătim cu un act de compasiune; conține autoapărare rafinată sau chiar răzbunare Madame Lou Andreas Salomé (Friedrich Nietzsche in seinen Werken, p) constată că perioada de mijloc a operei lui Nietzsche, spre deosebire de cea de mai târziu, este caracterizată de simpatie pentru morala compasiunii și glorificarea aspirațiilor binevoitoare Între timp, însuși Nietzsche, într-una dintre scrierile sale ulterioare, spune că tocmai în acel moment polemica împotriva moralității compasiunii și dezmințirea altruismului în general era sarcina sa cea mai importantă Dovada o oferă citatele din ambele volume, "Menschliches" și Morgenrõthe Vezi Zur Genealogie der Moral, r§§ , , B VII, p - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Într-un cuvânt, într-un act de compasiune ne străduim să scăpăm de propria noastră suferință, care nu are nicio legătură cu a altcuiva În cele din urmă, plăcerea noastră se adaugă uneori la actul de compasiune În primul rând, o emoție puternică este deja o sursă de plăcere în sine, care se reflectă, de exemplu, în impresia pe care ne-o face o tragedie; În fine, însuși actul de a-l ajuta pe altul poate servi ca sursă de diverse plăceri pentru noi, fie pentru că dă o ieșire excesului de energie acumulat în noi, fie pentru că ne măgulește vanitatea sau ne alungă plictiseala Că în compasiune nu ne uităm de noi înșine, ci, dimpotrivă, ne gândim foarte puternic la noi înșine, o demonstrează, printre altele, următoarele: în multe cazuri am putea pur și simplu să ne întoarcem de la suferința altcuiva, să scăpăm de ea; dacă nu facem asta, ci, dimpotrivă, ne grăbim în ajutorul celor suferinzi, dovedim prin aceasta că ne amintim de noi înșine, ne afirmăm *) Dacă în compasiune o persoană ar renunța la tot ceea ce este personal, individual, atunci s-ar ridica la o înțelegere deplină a suferinței altora Între timp, dimpotrivă, în marea majoritate a cazurilor, compasiunea dezvăluie o neînțelegere grosolană De obicei, suferințele noastre cele mai profunde și personale rămân de neînțeles și inaccesibile celorlalți Când suferința noastră este observată de alții, de obicei este interpretată în cel mai plat mod; "Trăsătura esențială a emoției pline de compasiune constă tocmai în faptul că îndepărtează din suferința altcuiva tot ceea ce este personal, special în ea " dușmanii) *) Menschliches, Allzumenschliches, § B II, -ob; Morgenrõthe, S , B IV, - s) Die frõhliche Wissenschaft, £ , V V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Dacă, prin urmare, compasiunea nu pătrunde în suferința altuia, atunci este o simplă dublare a suferinței Când ridicăm compasiunea la principiul de bază al moralității noastre, o transformăm astfel într-un afect care distruge viața Întrucât compasiunea este într-adevăr sursa suferinței, este la

fel de dăunătoare ca orice slăbiciune; beneficiul pe care îl aduce în cazuri individuale nu îl poate justifica, căci în general crește suferința în lume Dacă ar deveni sentimentul dominant chiar și pentru o zi, atunci umanitatea ar pieri imediat Imaginați-vă, de fapt, ce s-ar întâmpla cu noi dacă viața ar fi dominată de o astfel de regulă: "simți suferințele aproapelui tău așa cum le simte el însuși " Dacă această regulă ar deveni realitate pentru noi, dacă într-adevăr am putea simți în mod constant întregul povara suferinței nu numai a noastră, ci și a oricărui alt "eu" uman, atunci nu am putea îndura viața nici măcar pentru cea mai scurtă perioadă *) Spre deosebire de acele efecte tonice care cresc energia vitală, compasiunea are un efect copleșitor asupra bunăstării noastre Suferința este în sine legată de pierderea forței vitale; compasiunea atrage după sine o nouă și semnificativă creștere a acestei pierderi Este clar că predicarea compasiunii a fost combinată cu învățătura pesimistă a lui Schopenhauer: compasiunea este negarea vieții; reprezintă viața demnă de negare; ne îndeamnă să luptăm pentru distrugerea lui Cu toate acestea, distrugerea universală este rareori ridicată într-un principiu cu deplină franchețe: este de obicei acoperită de cuvinte precum "Dumnezeu", "viață adevărată", "nirvana", "mântuire", "fericire"; după Nietzsche, sensul general al tuturor acestor cuvinte reconfortante de religie și morală este condamnarea, negarea vieții; rădăcină *) Jenseits von Gut und Bõse, J , B VII -) Morgenrõthe, JS , * > B IV, -d} , Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE dar toată această direcție ostilă vieții stă în compasiune Înmulțind suferința în lume, compasiunea mărește și chiar numărul celor care suferă: în general, paralizează funcționarea legii principale a dezvoltării, legea selecției naturale Păstrează tot ceea ce este deja gata de distrugere: amână sfârşitul celor săraci şi condamnaţi de viaţă; susținând artificial existența a tot felul de învinși, dă astfel vieții un aspect mai sumbru și mai dubios x) Însuși Faptul de compasiune este dovada declinului, slăbirii energiei vitale Omul slăbit, degenerat al timpului nostru este incapabil să stea pe propriile picioare, îi este infinit de greu să-și mențină existența; iar acum are nevoie de "compasiunea" aproapelui Cu totii ne ajutam unii pe altii; toti s-au imbolnavit intr-o anumita masura si, impreuna cu celalalt, asistenta la patul bolnavilor Si asta se numeste "virtute"! Printre oamenii care au cunoscut o viață diferită - abundentă, plină, risipitoare, aceasta s-ar numi altfel - "lașitate", sau, poate, "bătănie", "moralitatea femeii" Însuși înmuierea moravurilor noastre este o consecință a decadenței Dimpotrivă, rigiditatea și pericolul moravurilor este consecința unui exces de vitalitate Epocile puternice , culturile nobile văd în compasiune, în "dragostea pentru aproapele", în absența autoafirmării și a sentimentului de sine, ceva demn de dispreţ Însăși popularitatea moralității "compasiunii" a lui Schopenhauer este dovada degenerării tipului uman caracteristic epocii noastre XIII Semnul declinului nu este doar morala compasiunii, ci orice morală în general, deoarece concluzionează) Der Wille zur Machí, § , B VIII, -) Gõtzen-Dãmmerung, B VIII, - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY are o parte de altruism în sine Morala se exprimă întotdeauna și pretutindeni în una sau alta evaluare și, în consecință, în stabilirea unei anumite ordini ierarhice în raport cu aspirațiile și acțiunile umane În aceste evaluări, se reflectă nevoile fiecărei societăți date: ceea ce este util pentru aceasta în primul rând, în al doilea rând și în al treilea rând, servește apoi drept criteriu cel mai înalt pentru determinarea valorii fiecărei persoane în parte Morala îl învață pe individ să fie o

funcție a turmei și să se prețuiască pe sine doar ca o astfel de Funcție Deoarece condițiile de conservare pentru diferite societăți sunt foarte diferite, au existat multe moravuri diferite; Având în vedere transformările viitoare ale societăților umane, se poate prevedea că în viitor vor exista multe opinii morale care se vor abate unele de altele În consecință, cultul nostru modern al altruismului nu exprimă un principiu moral etern, ci o etapă specifică de dezvoltare, și anume starea unei societăți pervertite, corupte În judecățile sale despre om, Nietzsche dorește să se situeze în afara punctului de vedere moral și, prin urmare, în gura lui, cuvinte precum "perversiune *", declin ", daune", etc nu înseamnă condamnare morală "Eu numesc răsfățat", spune el, "fiecare animal, gen sau individ, când și-a pierdut instinctele, când alege ceea ce îi este dăunător * O creștere a puterii este utilă oricărei ființe vii, scăderea ei este dăunătoare; când în individ dorința de putere slăbește, el este pe cale de declin) Din acest punct de vedere, Nietzsche se răzvrătește împotriva moralității altruiste: ea condamnă în om tocmai acea străduință care servește drept garanție a succesului său, a egoismului său, a egoismului său Dimpotrivă, ea consideră demn de laudă tot ceea ce îi dăunează dezvoltării Die frõhliche Wissenscliaft, § iib, B V, ι$) Der Wille zur Machí, VSh, - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Deci, de exemplu, lăudăm hărnicia, în ciuda faptului că strică vederea, dăunează prospețimii și susceptibilității spiritului; respectăm acel tânăr care a muncit în detrimentul lui; exaltam in general toate acele actiuni si calitati care, fiind daunatoare individului, creeaza impreuna un tip care ni se pare folositor societatii; suntem gata să justificăm orice sacrificiu al individului prin folos public: dorim să educăm în ea starea de spirit a unui animal de sacrificiu Dimpotrivă, privim cu groază fiecare persoană care vrea să trăiască pentru sine, își pune conservarea și dezvoltarea mai presus de serviciul pentru societate Întrebarea este dacă, măcar, un astfel de punct de vedere decurge din principiul beneficiului public, dacă este necesar în interesul conservării speciei? Cunoașterea istoriei convinge de contrariul: demonstrează că tocmai aspirațiile egoiste au fost cele mai puternice forțe motrice ale omenirii; pentru ca omenirea să crească și să devină mai puternică, răul este necesar pentru aceasta, acele pericole care tempereaza voința, acele pasiuni puternice, fără de care omul este incapabil să creeze ceva mare: pofta de putere, invidia, lăcomia, violența, răutatea - toate acestea sunt calitati, in aceeasi masura necesara exaltarii rasei umane, precum si calitatile opuse) Privind în viața celor mai buni oameni și a celor mai puternice popoare, vom vedea că tocmai furtunile și vremea rea sunt necesare pentru creșterea măreției și puterii lor) Cei mai puternici și răi oameni au fost întotdeauna principalii !) Die frõhliche Wissenschaft, § ai, B V, S- Opinii similare sunt deja exprimate în lucrările atribuite de obicei perioadei de mijloc a activității lui Nietzsche Vezi de ex Menschliches Allzumenschliclies, § , B III, p ; aici învăţătura care preferă beneficiul public în detrimentul celui privat se numeşte "filozofia animalului de sacrificiu " Pe lângă aceasta pot fi citate multe citate pentru a infirma opinia exprimată uneori că în această epocă Nietzsche simpatiza cu morala utilitarista) Jenseits von Gut tind Bõse, § , , p ,) Die frõhliche Wissenschaft, f, , B V, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY motoare ale omenirii Au aprins pasiuni adormite în societate, au trezit în ea spiritul de comparație și contradicție, lupta opiniilor și idealurilor, căutarea noului și a netestat Ei au făcut asta ridicând armele, răsturnând pietre de hotar,

insultând altarele prețuite Aceeași "răutate" care îl face pe cuceritor să fie odios este prezentă și în fiecare profesor, în fiecare predicator al noului, deși aici manifestările sale sunt mai subtile Utilitatea răului, dovedită de istorie, este, după Nietzsche, cea mai bună infirmare a moralei utilitare moderne: acesta din urmă identifică în mod eronat binele cu oportunul și utilul, iar răul cu nepotrivit și dăunător J) , răul - la fel ca neprevăzut, neobișnuit *) Din aceasta este clar că distrugerea răul ar echivala cu perpetuarea obiceiului, adică încetarea oricărei mişcări progresive Marile epoci ale vieţii noastre încep din momentul în care avem suficient curaj recunoaştem răul ca fiind cel mai bun pe care îl avem) Nu numai răul este de folos, dar și suferința este de folos; aceasta este infirmarea acelei morale hedoniste care consideră scopul vieții ca fiind eliminarea suferinței și atingerea celei mai mari sume posibile de plăceri "Vrei să aboliți suferința cât mai mult posibil", spune Nietzsche, "și cât de nebun este acest "pe cât posibil"; iar noi, pe *) Die frõhliche Wissenschaft, § , B V, -) Morgenrõthe, § , V IV, ib Din nou, un punct de vedere opus utilitarismului este exprimat într-o lucrare atribuită "perioadei de mijloc") Jenseits von Gut und Bõse, § , B VII, ιοί Der Wille zur Macht, § , B XV, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE împotriva, preferăm să fie mai puternic și mai rău decât a fost vreodată Bunăstarea, așa cum înțelegeți voi, pentru că din punctul nostru de vedere acesta nu este un scop, ci un scop Aceasta este starea care face imediat o persoană ridicolă, demnă de dispreț, ne face să ne dorim distrugerea lui Școală a suferinței, mare suferință, nu știi că numai această școală a creat toată măreția omului de până acum? Inventivitatea, rezistența, curajul, tot ce este misterios și adânc în sufletul nostru, mintea și viclenia, toate acestea sunt aduse de suferință, nenorocire și primejdii De aici rezultă principalul reproș pe care Nietzsche îl face moralității moderne: ea slăbește și slăbește o persoană, îi întârzie creșterea, pentru că principala ei motivație este frica de tot ceea ce iese în evidență deasupra * -nivelului general al mediocrității Acesta este tocmai secretul principiului "simpatiei pentru aproapele" care este la modă astăzi Întreaga sarcină a moralității moderne este să îndepărteze de la viață tot pericolul care îi era inerent anterior Din acest punct de vedere, doar acele acțiuni care sunt îndreptate spre scopul siguranței publice și al liniștii publice sunt înțelese ca "bune" Eliminând astfel din viață toate asperitățile și denivelările, suntem pe cale de a transforma umanitatea în nisip, fin, rotund, moale și nesfârșit *) Dacă ne adâncim în conștiința unui european modern, atunci în fiecare colț al acesteia, în fiecare faldă a conștiinței morale moderne, vom găsi unul și același imperativ al timidității turmei: "ne dorim ca într-o zi să nu existe nimic mai mult de frică!" progresul prezent! Dar a fost o vreme când oamenii credeau altfel În acele zile când !) Jenseits von Gut und Bõse, , B· VII, ι o-ι ι) Morgenrõthe, τ , B-IV, - - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY s-au pus bazele societăților umane, când popoarele trebuiau să depășească multe pericole exterioare, să lupte împotriva nenumăraților dușmani externi, instinctul de turmă a îndemnat să aprecieze calitățile mai periculoase ale naturii umane, căci în acele vremuri utilitatea lor pentru turmă era evidentă Pe vremea Republicii Romane, de exemplu, nu dragostea pentru aproapele era venerată ca o virtute, ci întreprinderea, curajul nebunesc, setea de răzbunare, înșelăciunea, lăcomia, pofta de putere; este de la sine înțeles că aceste calități au fost numite atunci cu alte nume; dar cu toate acestea, ei au fost cei înălțați și proslăviți Când fundamentele

societăţilor umane au fost întărite şi pericolul extern s-a slăbit, frica de aproapele a preluat totul şi a deschis noi perspective pentru aprecieri morale Atunci societatea a simţit pericolul acelor calităţi umane care au fost puse în valoare înainte t şi a început să-i pună pe ei drept imorali Împreună cu aceasta, calităţi opuse au intrat în cinste şi au dobândit valoarea virtuţilor: oamenii au început să se plece în faţa a tot ceea ce este doar mediocru şi sigur în dorinţele, aspiraţiile, opiniile şi chiar darurile umane Acum toată independenţa mentală, lipsa de dorinţă de a merge cu ceilalţi, chiar şi o minte extraordinară este simţită ca un pericol De acum înainte, tot ce se ridică deasupra turmei şi provoacă frică aproapelui se numeşte rău; "Mieii şi berbecii" sunt ţinute la mare cinste în societatea modernă * Morala europeană modernă este nici mai mult nici mai puţin decât "moralitatea animalelor de turmă"*) Ea a transformat un om dintr-un animal sălbatic într-unul "îmblânzit, domestic"; datorită ei, ultimele urme ale măreţiei de odinioară, rămăşiţele a ceea ce a fost, cândva bărbat, dispar astăzi) *) Jenseits von G ut und Bõse, § B VII, -) Ibid , § , p $) Ibid , § , p Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE În prezent, cel care nu violează, nu jigneşte, nu atacă pe altul, nu se răzbună, ci lasă răzbunarea lui Dumnezeu, care se ascunde, se sustrage de întâlnirea cu cei răi şi, în general, cere puţin de la viaţă, este considerat "bun" "smerit drept" Vorbind fără prejudecăţi, aceasta înseamnă cu alte cuvinte: "suntem slabi şi, din moment ce suntem slabi, este mai bine să nu facem ceea ce nu suntem suficient de puternici " Aşa este minciuna şi falsitatea neputinţei, încât se înfăţişează pe sine ca o virtute a smereniei voluntare si a lepadarii de sine inima ta este mica") În aspiraţiile binevoitoare se exprimă în primul rând absorbţia individului de către societate Vorbind în limbajul fiziologiei, aceasta înseamnă că o singură celulă - personalitatea - s-a transformat într-o funcţie a unei celule mai puternice - societatea: cea din urmă o asimilează pe cea din urmă cu ea însăşi, necesar, care nu este supusă evaluare morală, ci explicaţie fiziologică O celulă se supune, cealaltă domină, nu pentru că una dintre ele este bună, cealaltă este rea, ci pentru că atât supunerea, cât şi dominaţia decurg din natura ambelor) Toate conceptele şi regulile noastre morale în general, toate tabelele noastre valorile au propria lor căptuşeală fiziologică, care trebuie clarificată pe-UKOK) *) ■ Zur Genealogie der Moral, § , B VII,) Jenseits von Gut und Bõse, § , B VII,) Die frõhliche Wissenschaft, § , B V, -) Zur Genealogie der Moral, § , B VII, Biblioteca "Runivers" Í KN EVGENIA TRUBETSKOY XIV Originea moralei Moralitatea raselor puternice din punct de vedere fiziologic diferă semnificativ de moralitatea raselor slabe şi degenerate Acesta este punctul de plecare al doctrinei lui Nietzsche despre originea moralei În cele din urmă, oamenii sunt împărţiţi în animale răpitoare şi domestice, vulturi şi miei, dominatori şi subordonaţi Există rase care sunt prin natură destinate stăpânirii: la baza acestor rase aristocratice se află întotdeauna un prădător, o "fiară blondă" care se străduieşte pentru victorie şi pradă Alte rase umane, dimpotrivă, în virtutea calităţilor lor înnăscute , trebuie să devină inevitabil pradă Aceste două tipuri de bază ale rasei umane corespund două tipuri de moralitate - morala stăpânului şi moralitatea sclavilor Printre societăţile umane mixte, care conţin elemente aristocratice şi democratice, conceptele morale sunt adesea un amestec al acestor tipuri opuse Cu toate acestea, aceste tipuri rămân originale şi de bază Toate evaluările morale în general au apărut fie în rândul celor care conduc, care sunt plini de conştiinţa superiorităţii lor

față de cei de jos, fie în rândul celor subordonați În primul caz, adică când conceptul de bine este stabilit de către stăpâni, el desemnează tot ceea ce separă superiorul de jos, toate acele stări ale sufletului care se ridică deasupra masei , stabilesc distanța, ordinea ierarhică între oameni Aici aristocrația devine un sinonim pentru nobilime, gloata - un sinonim pentru josnicie Opoziţia dintre "bine şi rău" se reduce la opoziţia "nobil şi demn de dispreţ" - ticălos !) Ibid, IS îs STR · Z · Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Din punctul de vedere al acestei morale, Domnul este marcat cu dispreț pentru tot ceea ce este considerat proprietatea "de jos", de exemplu, lașitatea, meschinăria, o înțelegere îngustă a utilității; subiectul dezgustului este acea smerenie canină cu pe care persoana "inferioară" le tratează umilirea, lingușirea și cerșetoria, în special o minciună Toți aristocrații sunt convinși de înșelăciunea oamenilor de rând "Noi suntem cei adevărați", așa s-au denumit aristocrații din Grecia antică Evaluările morale inițiale aici se referă de fapt nu la acțiuni, ci la oameni Toată morala aristocratică este glorificarea unei anumite clase de oameni, cu alte cuvinte, auto- glorificare valoroasă;recunoaște drept buni doar pe cei egali cu ea însăși;consideră rău tot ce este rău pentru ea În toată starea ei există un sentiment de plenitudine,un exces de putere care se străduiește să izbucnească Compasiunea este străină de astfel de o înțelegere aristocratică a moralității; Cea mai tipică, și în același timp cea mai străină epocii noastre, trăsătură a moralității aristocratice este că ea recunoaște îndatoririle numai în raport cu egali: în raport cu ființele inferioare, ea deschide o marjă nelimitată pentru discreție și arbitrariul Al doilea tip de moralitate, morala sclavilor, este în tot opusul primului Să ne imaginăm că oamenii asupriți, asupriți, suferinzi, neliberi, nesiguri și obosiți devin legiuitori în domeniul moralității Care va fi aprecierea morală corespunzătoare poziției lor? După toate probabilitățile, va exprima o dispoziție pesimistă, dezamăgire în toată viața umană, condamnarea unei persoane și a poziției sale în lume Sclavul judecă nefavorabil virtuțile celor puternici: se neîncrede în tot ceea ce ei consideră bine; el vrea Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY să se asigure chiar că nu au nici o fericire adevărată Dimpotrivă, el apreciază foarte mult toate acele calități care facilitează existența suferinței: în primul rând, compasiunea, o mână gata de ajutor, o inimă caldă, răbdarea, sârguința, smerenia: toate acestea sunt calitățile cele mai utile, fără de care viața însăși ar fi de nesuportat PIMOY Moralitatea sclavilor este în esență o morală a utilității Aici, pentru prima dată, se naște opoziția binelui și a răului, care, strict vorbind, pare străină de morala aristocratică Aici, în primul rând, puterea este venerată ca rău, totul periculos și teribil, tot ceea ce nu permite disprețul față de sine Din punctul de vedere al moralității sclavilor, "răul" provoacă frică; dimpotrivă, morala Domnului îl consideră bun pe cel care inspiră frică, iar pe cei care inspiră dispreț drept rău ierarhie, admirație pentru rang *)· Moralitatea sclavilor este tocmai punctul de vedere care predomină în timpul nostru Viziunea morală a zilelor noastre este rezultatul istoric al luptei dintre două idealuri opuse, două evaluări opuse ale vieții În lupta dintre stăpâni și sclavi, Nietzsche vede motivul principal al întregii istorii europene Prin această luptă, el explică nu numai geneza moralității, ci și formarea religiei, a sistemelor filozofice, a idealurilor sociale și politice Antichitatea păgână pentru el este în esență întruchiparea unui ideal aristocratic; dimpotrivă, iudaismul și creștinismul sunt personificarea a tot ceea ce este sclav; în aceste religii mondiale,

care proclamau "egalitatea oamenilor înaintea lui Dumnezeu", exprimau, în opinia sa, "răzvrătirea sclavilor") Zur Genealogie der Moral, VP, - Prima încercare de a elucida dependența diferitelor tipuri de moralitate de opozițiile de clasă o găsim deja în Menschliches Allzumenschliches, § , B П, - - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE $ împotriva domnului * Prăbușirea Romei păgâne, domnia Bisericii în Evul Mediu, victoria Reformei asupra spiritului păgân al Renașterii, căderea imperiului lui Napoleon I și dominarea ulterioară a tendințelor democratice în viața europeană - toate acestea sunt diferite etape ale acelui proces istoric care în zilele noastre a dus la finalul triumfului sclavilor - masele celor slabi asupra minorității celor puternici Nu este nevoie să intru într-o expunere detaliată a concepțiilor pur istorice ale lui Nietzsche; dar pentru o evaluare critică a perspectivei sale, pare esențial să notăm tendința principală în filosofia sa a istoriei; această tendinţă constă în reducerea procesului istoric de dezvoltare a Europei la procesul luptei de clasă, prin care opoziţia claselor corespunde opoziţiei fiziologice, sau, mai precis, antropologică a raselor slabe şi puternice Aici ar trebui să remarcăm punctul de contact dintre învățăturile lui Nietzsche și viziunea asupra lumii a lui Karl Marx, care în alte privințe pare a fi antipodul perfect al filozofului nostru Filosofia istoriei a lui Nietzsche este un fel de "materialism istoric" Ea converge cu marxismul în negarea principiilor morale absolute, în negarea ideilor ca motori principali ai istoriei, în explicarea moralității de către contrariile de clasă Nietzsche ar putea subscrie la propunerea lui Marx și Engels conform căreia idealurile umane - morale, religioase, sociale și politice - sunt "reflecții ale luptei de clasă în capul uman" * "reflexe ale relațiilor sociale" Este foarte curios că aceste principii filozofice și istorice comune ambilor gânditori îi conduc la aprecieri diametral opuse ale realității istorice concrete și la justificarea unor aspirații practice diametral opuse Nietzsche urăște creștinismul, în principal ca bastion al demonstrației Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY cratismul, ca expresie clasică a credinței și moralității religioase a "sclavului" Dimpotrivă, Marx urăște creștinismul din alte motive: vede în el, în primul rând, un instrument de exploatare a celui de jos de către superior, un bastion al capitalismului, "o reflectare a producției de mărfuri"; La rândul său, el ar putea numi mai degrabă creștinismul "viziunea asupra lumii a Domnului " Principiile similare ale materialismului istoric servesc în multe privințe la Marx ca o justificare pentru idealul socialist, la Nietzsche, dimpotrivă, ca un instrument pentru răsturnare al democrației Pentru Marx, materialismul istoric este în primul rând "proletariat de filozofie"; la Nietzsche serveşte drept suport al idealului aristocratic Ambii gânditori văd în istorie manifestarea unei forțe nesimțite, oarbe Dar pe această bază, unul dintre ei crede în viitorul triumf al puterii în masă a proletariatului; celălalt speră la victoria minorității, cele mai puternice varietăți ale rasei umane, supraom XV Sarcina pozitivă a omului Distrugând, Nietzsche vrea să creeze împreună cu el Toată critica sa la adresa moralei moderne pornește de la un ideal pozitiv, de la ideea "adevăratelor" valori ale vieții Care sunt aceste valori adevărate? Deja din judecățile negative ale lui Nietzsche despre umanitatea modernă, despre religia modernă și manifestările de impotență : singura valoare adevărată pentru el este puterea; numai puterea poate da valoare existenței umane Aici concepția morală a lui Nietzsche este legată de metafizica sa Am văzut că pentru el ceea ce există cu adevărat este puterea sau, ceea ce este același

lucru, voința puterii De aici rezultă concluzia practică: într-o lume a cărei esență este lupta pentru putere, sună moralitatea altruistă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE ca o minciună sentimentală: pare a fi culmea falsității și a lipsei de gust *) Este imposibil să simpatizezi cu ceea ce este neputincios și nesemnificativ - în Nietzsche, toată critica la adresa moralității compasiunii se rezumă la asta Sarcina omului este să devină el însuși o manifestare a puterii: numai în această condiție el poate fi util altora ca un spectacol maiestuos și frumos În loc să fim forțați pentru totdeauna asupra altora cu ajutorul nostru stângaci și mereu superficial, nu ar fi mai bine să facem din noi ceva la care și alții îl vor privi cu plăcere: ceva ca o grădină, frumoasă, calmă și închisă în sine, împrejmuită în ziduri înalte împotriva furtunilor și a prafului străzii, dar în același timp - ospitalier! *) Ceea ce este valoros într-o persoană este măreția sa posibilă, viitoare, și nu realitatea lui jalnică "În om există o făptură și un creator; există materie în el, ceva neterminat (Bruch-stück) exces, lut, murdărie, prostie, haos; dar în om există și creatorul, sculptorul, duritatea ciocanului, divinitatea contemplației și a șaptea zi de odihnă; intelegi acest contrast? Simți că compasiunea ta se referă la creatura din om, la ceea ce trebuie format, rupt, înlănțuit, sfâșiat, ars, topit și purificat - la ceea ce va suferi inevitabil și trebuie să sufere ^) Puterea nu cunoaște milă Pentru a crea un nou tip de om puternic, nu numai că nu trebuie să-i ajute pe vecini, dar ar trebui chiar să încerci să grăbești moartea lor "Tot ceea ce este prezent ", spune Zarathustra, "cade, cade în decădere; poate cineva va dori să se oprească în această toamnă; dar vreau să o grăbesc cu un nou imbold Cunoști voluptatea celui care aruncă cu pietre în abis? Uită-te la oamenii de astăzi, cum) Jenseits νοιϊ Gut und Bõse § i , VII,) Morgenrõthe, § , B I ·) Jenseits von Gut und Bõse, § , VII, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY se rostogolesc în abisul meu Frații mei, eu sunt doar un prolog: drama va fi jucată de actori mai buni decât mine După exemplul meu! Urmează-mi exemplul! Și, dacă nu înveți să zbori, atunci învață să cazi mai repede! ^ x) Până acum, ruina celor slabi a fost oprită de religia compasiunii și milei; aceasta, după Nietzsche, este una dintre cele mai importante crime ale religiei împotriva diavolului virtuţi: păstrând în viaţă pe toţi cei bolnavi şi slabi, religia a înrăutăţit prin aceasta rasa noastră europeană: este motivul principal pentru care tipul uman rămâne până acum într-un stadiu atât de scăzut de dezvoltare *) Într-o astfel de înțelegere a compasiunii, dragostea este prost înțeleasă: dacă iubim cu adevărat o persoană, atunci trebuie să dorim exaltarea tipului său; trebuie să-l iubim nu în slabul lui, ci în exemplarele lui puternice, frumoase "Amintiți-vă de acest cuvânt", spune Zarathustra, "orice mare dragoste este mai presus de toată compasiunea voastră, pentru că ea încă vrea să creeze ceea ce iubește" "Îmi ofer dragostea mea însumi și aproapelui mei, celor care sunt ca mine", acestea sunt cuvintele tuturor ziditorilor Dar toți ziditorii sunt tari") "Aceasta este cerința iubirii mele pentru viitorul îndepărtat: nu-ți cruța aproapele: o persoană este ceva ce trebuie depășit") Nu bunătatea, ci duritatea inimii ar trebui să devină principala regulă de conduită "De ce sunteți atât de blânzi, fraților", spune Zarathustra, "de ce sunteți atât de evazivi și cedați? De ce există atât de puțină negare și renunțare în inima voastră și atât de puțină soartă în ochii voștri? Și dacă nu vreți să fiți la fel de implacabil ca soarta, atunci cum poți câștiga cu mine? Și dacă fermitatea ta nu vrea să fulgeră ca fulgerul, despărțind și tăind,

atunci cum poți crea cu mine! Căci toți cei care creează sunt fermi x) De asemenea sprach Zarathustra, V VI) Jenseíts von Gut und Bõse, § , V VII, -) Sprach Zarathustra, VI,) Ibid , Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE Și consideră pentru tine o fericire de mii de ani să-ți întipări mâna ca pe ceară, să imprimi pe voința mileniilor ca pe bronz, mai tare decât bronzul Doar cel mai nobil este absolut ferm Această nouă tăbliță o pun înaintea voastră, fraților: fiți statornici " Aceasta este "morala puterii" Nu există altă divinitate în lume decât puterea *) Deoarece toată viața este voința puterii, valoarea fiecărei ființe, prin urmare, fiecare persoană și tip uman - este măsurată prin gradul puterii sale) spune Nietzsche, "după cantitatea puterii sale și în funcție de plenitudinea voinței sale " Puterea fiecărei voințe se măsoară prin puterea ei de rezistență, capacitatea ei de a îndura suferința și tortura, de a utiliza însăși suferința pentru exaltarea ei) Gradele de putere sunt diferite și, prin urmare, valorile nu sunt aceleași Prin urmare, tabelele de valori, acele noi tabele cu care Nietzsche vrea să le înlocuiască pe cele vechi, stabilesc o anumită ierarhie ordine: nu sunt nici mai mult, nici mai puțin, ca o stâncă de forțe Ridicarea cutare sau cutare individ pe scara puterii înseamnă pentru el o creștere a valorii; dimpotrivă, o scădere a rezistenței înseamnă o scădere a valorii) Am mai văzut că, în ochii lui Nietzsche, impulsurile simpatice sunt un semn de slăbiciune, în timp ce egoismul ridicat la un principiu, dimpotrivă, este un semn de putere Dar, conform propriei sale învățături, simpatia pare a fi doar o expresie a egoismului rafinat al slăbiciunii; și întrucât egoismul poate întruchipa atât puterea, cât și slăbiciunea, nu poate fi o măsură a valorii: un egoism nu este echivalent cu altul "Egoismul este la fel de valoros ca physiolo ibid) Der Wille zur Machí, § , B XV,) Ibid , § , p) Ibid , § , p) Der Wille zur Machí, ? În XV, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY cel care o posedă este valoros din punct de vedere logic Fiecare om ar trebui judecat în funcție de faptul că reprezintă linia ascendentă sau descendentă a vieții Dacă el reprezintă o înălțare a liniei "uman", atunci el are o valoare extraordinară, deoarece în el viața comună a omenirii face un pas înainte; prin urmare, însăși preocuparea pentru păstrarea și creșterea ei trebuie să fie extraordinară: "ca reprezentant de tipul viitorului, el se bucură de un drept special la egoism Individul nu este ceva izolat de rasă: el nu poate exista ca o lume închisă în sine, stând în afara dezvoltării generale, fiecare individ uman conţine întregul trecut, toate liniile omului dinaintea lui De aici valoarea extraordinară a exemplarelor de succes genul uman Dimpotrivă, dacă o persoană întruchipează linia descendentă a dezvoltării, declinului, oțelului cronic, atunci întregul său este nesemnificativ: justiția elementară cere să ocupe mai puțin de un loc pe cat posibil, ia mai putina putere si copii insorite ale exemplarelor de succes egoismul indivizilor si chiar al maselor intregi degenerate, caci un asemenea egoism se poate dovedi absurd, bolnavicios si rebel*) Un anumit grad de boală atrage după sine pierderea dreptului la viață: persoana bolnavă este întotdeauna un parazit al societății și, prin urmare, există și astfel de pacienți pentru care este indecent să trăiască Nietzsche sfătuiește ca medicii să fie trași la răspundere pentru păstrarea existențelor morbide, care trebuie eliminate fără milă în interesul vieții însăși - viața ascendentă *) Evaluarea oamenilor după gradul de putere nu are nimic de-a face cu evaluarea curentă după gradul de utilitate Evaluează o persoană în funcție de dacă aduce *) Gõtzen-Dämmerung, VIII, ; Der Wìlle zur Macht, § , B XV,) Gotzen-Dämmerung, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE face bine sau

rău altora, pentru că acest lucru este la fel de absurd ca și evaluarea unei opere de artă prin rezultatele sale practice! X) Acest tip de evaluare duce la o totală nesocotire și pervertire a tuturor adevăratelor valori ale vieții Astfel, din punct de vedere al utilităţii, virtutea este foarte apreciată; între timp, de fapt, "virtuoșii" sunt cea mai de jos varietate a rasei umane: nu au personalitate, întreaga lor demnitate constă în a fi ca binecunoscuta schemă a "omului", odată stabilită pentru totdeauna; toată valoarea lor nu este în sine, ci în genul pe care îl servesc; au puțină valoare, pentru că nu sunt singurii de acest fel și au mulți ca ei Dacă le prețuim, atunci de vină este lenea și lașitatea noastră, care iubește pacea și siguranța) În ochii lui Nietzsche, un om bun este un decadent) Am văzut că din punctul său de vedere, forța unei persoane se manifestă nu în bine, ci în rău, în capacitatea de a rezista celor general acceptate, de a "rupe" obiceiuri vechi , prin urmare, este un criminal, dar un criminal într-un mod măreț și nu mizerabil Criminalul este în primul rând tipul unui om puternic și, prin urmare, este cel mai valoros tip uman Dacă nu se pocăiește, nu-și plânge fapta de dragul moralității umblătoare, atunci acesta este un semn al sănătății sale mintale *) Cel pe care oamenii îl numesc de obicei "criminal" este un tip de persoană puternică care a căzut în condiții nefavorabile) Der Wille zur Maclit, § , B XV, -) Der Wille zur Macht, § , B XV,) Ibid, § , p) Ibid, §§ , , , p , , ; Die frohliche Wissenschaft, § , B V, - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY mediul fluid al societății moderne Este atras de forme de viață mai libere și mai periculoase, de tot ceea ce justifică folosirea armelor și autoapărarea Toate virtuțile lui în ochii societății sunt în dizgrație; toate aspiraţiile sale de viaţă sunt un obiect de groază şi sunt stigmatizate cu dezonoare Dacă nu este suficient de puternic pentru a lupta cu societatea, atunci trebuie inevitabil să degenereze într-un tip de criminal în sensul convențional al cuvântului Există, totuși, cazuri când un om puternic câștigă avantajul asupra societății - așa este cazul lui Napoleon; atunci nu mai este numit criminal, ci om mare Fabricile "criminalului" sunt toate oamenii, dintre care distingem, care se ridică deasupra nivelului general, în marii inventatori, artiști, oameni de știință, în generali Fiecare mare inovator a fost vreodată un stigmat de condamnat și Catilina, pt simțea ură față de tot ce-l înconjura "Catilina este forma preliminară de existență a oricărui Cezar"!) Nietzsche îl laudă pe Dostoievski pentru faptul că în "Însemnările sale din casa morților" îi înfățișa pe condamnați drept cel mai puternic și mai bun rus oameni *); în același timp, însă, rămâne neobservat faptul că Dostoievski a apreciat la condamnați nu numai un nivel înalt de talente, ci și acei germeni de bunătate pe care i-a descoperit în ei: a apreciat la ei în special că din punct de vedere viziunea lui Nietzsche merită condamnată În legătură cu toate cele de mai sus, va deveni clar că Nietzsche se înclină în fața celui mai mare monstru al Renașterii - faimosul duce de Romagna - Caesar Borgia Se știe că acest suveran și-a marcat domnia cu o adevărată orgie de cruzime: și-a terorizat supușii cu execuții în masă, a ucis *) Gõtzen-Dãmmerung, VSh, -) Ibid ; cf Der Wille zur Machí, §$, , V XV, , Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE nu numai oameni periculoși pentru el, ci și copiii lor, ca să nu fie nimeni care să-i răzbune; în cele din urmă, și-a încadrat slujitorul credincios, care a executat la ordinele sale, astfel încât poporul să-i atribuie executarea acestuia din urmă, și nu ducelui însuși Și tocmai acest Caesar Borgia îl numește Nietzsche "marele virtuoz al vieții"

Acesta, spune el, este cu siguranță unul dintre cei pe care biserica îi trimite în iad; dar acolo stau cei mai mari dintre împărații germani și într-adevăr toți oamenii mari în general Se știe că în rai nu există deloc oameni interesanți) , Renașterea a abundat în acest gen de "oameni interesanți" și de aceea, în ochii lui Nietzsche, este epoca clasică a înfloririi personalității umane Față de epoca lui Caesar Borgia, epoca noastră, cu morala sa de altruism , este un pas înapoi Credem că din punct de vedere moral, epoca noastră fără desigur mai înaltă decât Renașterea Bineînțeles că nu putem, nici măcar în gândurile noastre, să fim transportați în atmosfera acestei epoci;nervii noștri n-au putut rezista la o asemenea epocă realitatea, ca să nu mai vorbim de mușchii noștri Dar această incapacitate nu dovedește deloc vreun progres, ci doar un alt depozit, mai târziu, și deci mai slab, efeminat, sensibil: acesta este pământul pe care se naște morala, plin de preocupări pentru altele nici o morala, nu are pret), chiar o vom trata cu dispret Fără îndoială că noi, contemporanii, cu umanitatea noastră, căptușiți cu un strat gros de vată, ca să nu lovim nicio piatră, le-am fi livrat contemporanilor lui Cezar Borgia un asemenea spectacol, din care ar fi murit cu râsete)) Der Wille zur Maclit, , B XV,) Gõtzen-Dämmerung, VSH, - * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY" Moralitatea lui Nietzsche, dacă se poate numi doar doctrina sa despre comportament moralitate, recunoaște în general ca valoare cea mai înaltă tot ceea ce este negat de creștinism El însuși își definește conținutul "idealului opus" în felul acesta: ridică la un principiu mândrie, un sentiment de distanță între superior și inferior, mare responsabilitate, aroganță, măreția vieții animale (die prachtvolle Animalität), instincte militante și de cucerire , divinizarea pasiunii, răzbunarea, înșelăciunea, mânia, voluptatea, setea de aventură și cunoaștere: acesta este idealul aristocratic al unui tip uman frumos, înțelept, puternic și periculos - tipul viitorului *) Aristocratismul stă atât la baza învățăturilor morale ale lui Nietzsche, cât și la baza concepțiilor sale sociale și politice, cu care suntem pe cale să ne cunoaștem; dar înainte de a-l urmări în acest domeniu, să încercăm să examinăm critic doctrina moralității tocmai prezentată XVI Inutil să spun că această învățătură, la fel ca întreaga filozofie a lui Nietzsche în general, este plină de contradicții În primul rând, vrea să stea în afara moralității, în afara opoziției dintre bine și rău, "a fi imoral ca natura însăși"*) ar trebui să ne servească drept model, stă cu adevărat în afara opoziției dintre bine și rău ; dar asta înseamnă evident că natura este indiferentă față de bine și rău: dacă este incapabilă de compasiune, atunci nu cunoaște mânia și condamnarea: "orice fel de noțiuni despre ce este bine și rău, ce este valoros și ce nu este Prin urmare, dacă vrem J) Der Wille zur Macht, § , B XV, ij) Ibid , § , p Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE pentru a fi ca natura, trebuie să renunțăm la toate preferințele, toate evaluările și valorile Imoralismul consecvent este în același timp indiferență perfectă Acesta a fost punctul de vedere al lui Spinoza, care a învățat că "nu trebuie să râzi, să nu plângi, ci să înțelegi" Este clar pentru toată lumea că filosofia lui Nietzsche cu "noile sale tabele de valori" nu are nimic în comun cu un astfel de independentism judecata exprimă o evaluare a realității: toată înțelegerea noastră a ceea ce există este rezultatul unui compromis între ridicol, plângere și condamnare *) Întrucât filosofia lui Nietzsche recunoaște puterea ca bine și slăbiciunea ca rău, este evident că ea nu stă în afara opoziției conceptelor de bine și rău, ci încearcă doar să pună în aceste concepte un conținut nou,

diferit de cel general acceptat unu Nietzsche repetă adesea că indignarea sa împotriva umanității moderne nu are nicio condamnare morală, că este lipsită de moralitate De fapt, este liber de morala predominantă, adică din morala altruistă, creștină; dar asta nu înseamnă că este liber de orice evaluare morală în general: căci orice indignare sau condamnare este posibilă numai din punctul de vedere al unei idei definite despre bine și rău Nietzsche însuși admite că sloganul său "dincolo de bine și de rău", care a servit drept titlu uneia dintre scrierile sale, nu înseamnă încă "dincolo de bine și de rău" *) Aparent, Nietzsche crede că diferența dintre învățătura lui și tot ceea ce se numește "morală" este că nu există nimic în ea *) Die frõhliche Wisschenschaft, § , B Y,) Zur Genealogie der Moral, VII, : "Jenseits von Gut und Bõse" Moare Heisst zum Mindesten nicht "Jenseits von Gut und Schlecht" Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY ce principii necondiționate de comportament, în timp ce toată moralitatea se bazează pe reprezentarea caracterelor și talentelor necondiționat obligatoriu, necondiționat ar trebui să corespundă unei varietăți de prescripții, o pluralitate de moravuri Dacă se adoptă acest punct de vedere, atunci orice critică în domeniul moralității devine imposibilă Dacă nu se datorează nimic necondiționat, atunci alegerea cutare sau cutare comportament devine o chestiune de discreție și gust personal: atunci - bun pentru toată lumea - este ceea ce el consideră bun Dar dacă da, ce drept avem să spunem că un principiu de conduită este mai bun și altul mai rău? Ce drept are Nietzsche să spună că iubirea de sine este mai bună decât compasiunea și iubirea altruistă față de aproapele? Dacă nu există criterii necondiționate asupra vieții noastre, atunci nu avem niciun motiv să preferăm un tip uman altuia Din acest punct de vedere nu poate exista deloc stâncă de valori; dacă da, atunci, desigur, evaluarea creștină a bunului samaritean și a levitului cu inima împietrită pare de nesuportat; dar propunerea lui Nietzsche conform căreia cel puternic este slab este insuportabilă în aceeași măsură Învățătura morală a lui Nietzsche se bazează pe o astfel de contradicție: pe de o parte, el neagă existența unor astfel de valori care ar putea avea semnificația unor norme de comportament necondiționate, universale; pe de altă parte, el învață că singura valoare adevărată este puterea, puterea, toate celelalte valori recunoscute de oameni sunt "rodul prejudecăților și naivității" Însăși încercarea de a "reevalua toate valorile", cu alte cuvinte, întreaga filosofie morală a lui Nietzsche presupune chiar ceea ce el neagă - existența singurului adevărat - deci, valoarea necondiționată și universală, în contrast cu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE indiferență față de acele valori imaginare care au fost recunoscute până acum Pe de o parte, ni se spune că însuși conceptul de valoare este parțial o ficțiune, o invenție umană și parțial o "amăgire a lumii organice"; însăși viața noastră este ceva contrar naturii, deoarece introduce în natură o idee de valoare x care îi este străină); pe de altă parte, ne confruntăm cu afirmația că adevăratele valori sunt înrădăcinate în ordinea universului: sunt date de natura însăși Cu această contradicție este legată de ezitarea tipică a lui Nietzsche în judecățile sale critice; pe de o parte, el respinge și condamnă orice morală ca atare; Pe de altă parte, el simpatizează cu ceea ce el numește "moralitatea sănătoasă", adică naturalismul în morală Sunetul, din punctul său de vedere, pare a fi acea doctrină morală care este ghidată de instinctul vital - aceasta este acea moralitate care ridică la canonul tot ceea ce contribuie doar la creșterea vieții și stigmatizează ca impropriu tot ceea ce este dezastruos pentru ea

Dimpotrivă, morala nefirească este aceea care se întoarce împotriva instinctului vital, neagă viața: aceasta include aproape toate acele învățături morale care au avut până acum fost predicat La baza acestei opoziţii a două moralităţi stă atitudinea contradictorie a lui Nietzsche faţă de natură Pe de o parte, natura este totul pentru el și, în această măsură, nimic nu poate fi contrar naturii Din acest punct de vedere, s-ar părea că nu se poate vorbi despre opoziția naturalului și a nenaturalului în om: întregul nostru psihic, toate instinctele și judecățile noastre sunt manifestări ale naturii și, în consecință, totul în noi este la fel de natural ceva străin de natură, este un fel de disonanță în ea Totul în el este nefiresc, și Nietzsche *) Jenseits von Gut und Bõse, £ , V VII, Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY necesită întoarcerea omului la natură Pentru aceasta, o persoană trebuie să renunțe la valorile imaginare, imaginare și să accepte acele valori care sunt date de natura însăși Dar aici apare o altă întrebare: poate natura să servească drept criteriu de distincție între valorile adevărate și cele imaginare? Tot ceea ce spune Nietzsche despre aceasta este fundamental contradictoriu: pe de o parte, natura capătă în el sensul celui mai înalt standard de valori, care ar trebui să ghideze o evaluare corectă; pe de altă parte, se dovedește că natura stabilește tabelele întregi ale valorilor noastre, atât adevărate cât și false Moralitatea altruismului este dictată de instinctele vieții noastre, la fel ca moralitatea opusă a egoismului Atunci când prețuim tot ceea ce servește la păstrarea personalității noastre și la creșterea puterii noastre, instinctul de viață în sus, în sus vorbește în noi; dimpotrivă, când predicăm morala tăgăduirii de sine și a tăgăduirii de sine, urmăm instinctul vieții degenerat, descendent) Din punctul de vedere al naturalismului consistent, toate instinctele noastre trebuie recunoscute ca fiind la fel de naturale și, în consecință, la fel de valoroase: "natura" însăși nu ne poate oferi niciun motiv logic pentru a prefera unele instincte față de altele Între timp, instinctele lui Nietzsche sunt departe de a fi la fel de evaluat El admite că "tot ce este bun în noi este un instinct"; dar este departe de a considera fiecare instinct ca fiind bun: omul, mai ales omul modern, este pentru el o creatură cu instincte pervertite Aceste instincte se contrazic, se paralizează și se distrug reciproc Gõtzen-Dãmmerung, V VIII, - ' Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE prieten; Eu definesc modernitatea ca fiind un fiziologic * autocontradictoriu * Prin urmare, este evident că însuși criteriul valorii al lui Nietzsche este dublu: pe de o parte, el este înclinat să identifice valorul cu naturalul; pe de altă parte, se dovedește că nu tot ce este natural este valoros; instinctele au nevoie de controlul suprem al minții; ceea ce este valoros în ele este doar ceea ce rezistă criticii rațiunii, doar ceea ce rațiunea îl recunoaște ca fiind puternic și puternic Însăși identificarea valorii cu puterea la Nietzsche nu este susținută: cultul puterii sau "voința de putere" nu se împacă cu individualismul filozofiei sale Într-adevăr, rasa este întotdeauna mai puternică decât individul; turma, în ansamblu, este întotdeauna mai puternică decât individul Dacă facem abstracție de toate celelalte considerente și prețuim doar puterea ca atare, atunci vom acorda întotdeauna preferință genului, manifestărilor puterii sale colective Cultul lui Nietzsche al individului independent, înstrăinat de societate, la rădăcina ei, contrazice cultul său al forței: dacă stânca valorilor este aceeași cu stânca forței, atunci nu ar trebui să prețuim acele calități umane care exaltă individul la în detrimentul societății, ci, dimpotrivă, cele care transformă individul într-un instrument al întregului, întăresc

societatea, chiar în detrimentul individului; din acest punct de vedere, "moralitatea turmei" merită orice preferință față de moralitatea egoismului; ceea ce Nietzsche numește "degenerarea" sau "declinul" personalității este mai valoros decât ceea ce el vede ca înflorirea ei Dualitatea scării de valori în Nietzsche este cel mai clar dezvăluită în faptul că el condamnă toate manifestările puterii societății, statul, vede răul în ele Despre triumful germanilor asupra francezilor și unirea Germaniei, el spune direct ^' că "puterea proști * *): succesul germanilor ca națiune este dăunător, pentru că îl face pe om prost) Ibid, -) Ibid , - Biblioteca Runiverse KN Evgheni Trubetskoi În legătură cu aceasta este evaluarea contradictorie a minții umane deja menționată mai sus Dualitatea învățăturii etice a lui Nietzsche constă tocmai în faptul că el oscilează constant între preferința pentru rațiune și forță Când ia din punct de vedere biologic, mintea îi apare ca un instrument al vieții organice, ceva foarte superficial și nesemnificativ în comparație cu această viață în ansamblu Dar, pe de altă parte, la Nietzsche există rămășițe ale unei credințe idealiste în rațiune Am văzut că pentru el cunoașterea este cel mai de preț lucru din viață, ceea ce face viața valoroasă: este mai presus decât fericirea, mai valoroasă decât liniștea Cel mai înalt scop spre care aspiră rațiunea este cunoașterea adevărului Și astfel, în evaluarea acestui scop, găsim la Nietzsche aceeași ezitare tipică Din punct de vedere biologic, ajunge la concluzia că "preferința pentru adevărul falsității este cea mai pură prejudecată, deoarece eroarea, într-o măsură mai mare decât cunoașterea, contribuie la creșterea puterii umane Mai mult, mintea, cu căutarea ei a adevărului, este periculoasă pentru viață, deoarece distruge presupunerile necesare ei, acele iluzii pe care se sprijină mai fragil și mai fraged); amăgirea ne este la fel de necesară ca o piele care ne protejează de influențele externe nocive) Cu toate acestea, există ceva mai bun în Nietzsche decât acest punct de vedere "biologic", ceva care îl face să ridice căutarea adevărului ca principiu suprem al comportamentului și servește drept sursă de viață pentru noi *) Die frõhliche Wisserscliaft, § in, B V, -) Ibid , § , p v ■ -) Ibid , § , p Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI NIETSCHE energie! Și totuși, Nietzsche gloriifică veridicitatea, "conștiința gândirii", ca cea mai înaltă calitate a unei persoane, ca o "datorie" sacră de la care nici măcar un imoralist nu se poate sustrage! Principalul lui reproș împotriva religiei moderne este acela de necinste Oricât de "salvatoare pentru viaţă" cutare sau cutare doctrină, Nietzsche îi consideră demni de dispreţ pe cei care ar accepta-o fără nicio verificare mentală *) Căci a renunţa la gândire înseamnă a renunţa la ceea ce justifică existenţa umană Din punct de vedere biologic, Nietzsche apreciază tot ceea ce contribuie la "creșterea splendorii vieții animale, tot ceea ce aduce în om un "frumos specimen de animal" Nu poate ierta creștinismul, mai ales că acesta, prin asceza sa , a ucis energia vieții animale la om Dar așa sunt contradicțiile gândirii sale, încât pe lângă aceasta el prețuiește în special tocmai ceea ce separă omul de animale: aceasta este independența individului, liber de instinctul de turmă se comportă ca o fiară și, de fapt, a devenit mai blând, mai spiritual, mai vesel, mai inteligent decât toate animalele Dar acum suferă și de faptul că și-a purtat lanțurile prea mult timp, că i-a lipsit atâta timp aer curat și libertate de mișcare Aceste lanțuri, repet, sunt erori grave și semnificative ale concepțiilor morale, religioase și metafizice Abia după depășirea acestei boli a lanțurilor va fi atins primul mare obiectiv - separarea omului de animale ^) '*) *) Die frõhliche

Wissenchaft, §§ , , B V, - , sunt legate de diferite epoci ale activității sale ') Der Wanderer und sein Schatten, § , B III, · Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY Așa sunt aspirațiile opuse care se luptă în filosofia morală a lui Nietzsche: el vrea în același timp să educe fiara în om și să sape abisul dintre om și animal x) Aceleași contrarii și aceleași contradicții stau la baza părerilor sale sociale și politice (Urmeaza finalul:) Nn Evgheni Trubetskoy *) Că avem aici o contradicție, și nu două tendințe diferite, corespunzătoare unor perioade diferite ale operei lui Nietzsche, este evident din cele ce urmează Se știe că glorificarea "magnificiei vieții animale" se referă la epoca "zarathustrianismului"; ea a găsit o expresie deosebit de vie în lucrarea postumă a lui Nietzsche Der Wffle zur Machí, B XV, Totuși, în aceeași epocă, Nietzsche a continuat să viseze la separarea omului de animal: a văzut în om o formă de tranziție, "a frânghie întinsă între animal și supraom" Vezi și sprach Zarathustra, B VI, , Biblioteca "Runivers" Despre idealul social Omul se recunoaște liber Prezentul și viitorul îi apar nu ca o serie de cauze și efecte, singurele posibile în condiții date, ci ca o serie de posibilități diferite, iar realizarea uneia sau alteia posibilități depinde de voința sa, de acțiunile sale Posibilitatea alegerii și negarea necesității ca singur curs posibil al evenimentelor - acesta este conținutul specific al ideii de libertate, care este revelată tuturor în conștiința sa imediată Aceasta nu înseamnă, desigur, că omul are libertatea de a face sau, cu alte cuvinte, posedă atotputernicia; este supus legii de fier a cauzalităţii obiective şi poate acţiona asupra ei doar ca una dintre cauze, unul dintre elementele sale Și asta nu înseamnă că o persoană acționează complet fără motiv, adică în afară de orice motive - dimpotrivă, toate acțiunile sale sunt în mod necesar motivate sau condiționate cauzal Cu toate acestea, o persoană se recunoaște ca fiind liberă să se încline spre unul sau altul, să aleagă între ele · Libertatea de alegere, experimentată în mod direct de fiecare dintre noi, o recunoaștem și în raport cu ceilalți oameni Deși uneori suntem capabili să prevedem cum va acționa cutare sau cutare persoană în circumstanțe date, nu suntem capabili să ne scăpăm de ideea că poate acționa diferit și că Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV în timp ce el are aceeași libertate de alegere pe care ne-o atribuim nouă Pe această idee se bazează atitudinea noastră practică față de alți oameni, îndemnurile, cererile, agitația etc Sentimentul de libertate nu poate fi îndepărtat din conștiința noastră, oricare ar fi explicația noastră metafizică a acestui Fapt Putem nega complet liberul arbitru în sens metafizic și considerăm sentimentul de libertate pe care îl trăim ca un fel de stare mentală care însoțește actele volițional; putem, dimpotrivă, să vedem în acest sentiment o manifestare a adevăratei noastre esenţe, un spirit liber autodeterminat Această întrebare este în cele din urmă rezolvată numai în legătură cu o viziune metafizică generală asupra lumii (și, mai ales, cu o învățătură ontologică), dar cutare sau cutare soluție a unei întrebări metafizice nu are nicio semnificație pentru existența unui sentiment de libertate ca fapt direct al conștiinței Acest Fapt nu poate fi înlăturat din conștiință în niciun caz, chiar dacă negăm liberul arbitru în sens metafizic Se poate presupune, împreună cu Spinoza, că un ac magnetic, dacă ar avea conștiință, ar considera deplasarea sa spre nord ca fiind propria sa afacere liberă sau, împreună cu Kant, ar face o presupunere similară cu privire la o scuipă rotativă Dar natura iluzorie a acestei conștiințe de sine a săgeții și a scuipatului poate constitui un fapt doar al conștiinței noastre, umane sau, în general, străină, dar nici săgeata,

nici scuipatul nu sunt capabile să se recunoască simultan ca fiind libere și nu libere În același mod, nu există motive pentru a nu admite că pentru unii ne sunt străini libertatea noastră este asemănată cu libertatea unui ac magnetic și a unui scuipat, dar noi înșine, în timp ce câmpul conștiinței noastre este ocupat de un sentiment de libertatea, nu putem în același timp să ne recunoaștem ca nu sunt liberi, adică nu doar să permitem teoretic, ci și să experimentăm practic două stări care se exclud reciproc În practică, ne recunoaștem liberi Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL a ele și având în vedere indiscutabilitatea absolută a acestui Fapt epistemologic, putem lăsa aici deoparte problema metafizică a liberului arbitru Întrucât libertatea în conștiința noastră pune limita cauzalității mecanice în tot ceea ce privește dorințele noastre (precum și dorințele altor oameni), este evident că aceste dorințe, conform legii cauzalității, se dovedesc a fi de necunoscut pentru noi Cauzalitatea sau motivația psihologică ulterioară este supusă unui act de voință deja finalizat, un act, dar nu și dorinței în sine, care o precede și este însoțită de un sentiment de libertate Prin urmare, oricât de mult am postula universalitatea legii cauzalității și, în special, regularitatea fenomenelor sociale, involuntar ne vom crede liberi și ne vom plasa în afara acestei regularități, considerând-o ca limita exterioară a libertății noastre Nu ne putem gândi sub dominația exclusivă a categoriei necesității și, pe această bază, știința socială, care ne-ar arăta acțiunile noastre viitoare nu ca libere, bazate pe alegerea liberă, ci ca fiind necesare și singurele posibile, duce la contradicții insuportabile în conștiința noastră, pentru că ea este imposibilă Desigur, o astfel de cunoaștere a tot ceea ce există este logic de conceput, în care totul apare ca un act legat, unit prin unitatea unei legături cauzale, dar o astfel de cunoaștere este posibilă nu pentru noi, ci pentru spiritul absolut, stând deasupra noi și în afara noastră cu limitările noastre și cu conștiința noastră liberul arbitru real sau iluzoriu Trebuie să sărim din propria noastră piele pentru a ne recunoaște propriile noastre acțiuni subiectiv libere ca fiind necesare subiectiv Prin urmare, predicția socială, în care viitoarele noastre acțiuni libere sunt înfățișate ca fiind necesare, include o contradicție epistemologică și este un ideal de neatins pentru om Nu suntem în stare să aplicăm în mod consecvent doctrina determinismului, Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV : Nu înceta să fii tu însuți Fericire sau nenorocire în asta pentru o persoană, dar acesta este un Fapt, în plus, un Fapte legat nu de acest sau alt nivel de dezvoltare a științei sociale, ci de proprietățile fundamentale ale spiritului nostru, de conținutul constant al conștiinței noastre Această imposibilitate fundamentală a determinismului excepțional a fost arătată cu suficientă claritate de Stammler în celebrul său studiu Wirtschaft und Recht nach der materialistischen Geschichtsauffassung*, iar acesta este marele său merit pentru știința socială Stammler a aflat contradicțiile determinismului secvenţial folosind exemplul așa-numitului socialismul științific, care, pe de o parte, postulează necesitatea apariției ordinii socialiste a societății, dar în același timp se adresează liberului arbitru al omului, invitându-l la un anumit curs de acțiune pentru a obține acest rezultat După cum remarcă pe bună dreptate Stammler, este imposibil să se înființeze un partid al cărui scop este să promoveze declanșarea unei eclipse de Lună, care va veni deja în timp util, cu o necesitate naturală Unul dintre cele două: fie sistemul socialist al viitoarei societăți este necesar ca unul lunar! eclipsă, atunci apelul la libertatea omului este de prisos, altfel el

nu poate fi considerat de noi ca fiind necesar și este de fapt doar scopul aspirațiilor noastre libere: Nu există mijloc sau compromis între libertate și necesitate ca stări ale conștiinței , nu există și nu poate fi Prin urmare, fiecare doctrină a determinismului consistent, indiferent de acest sau acel conținut particular, este supusă acestor contradicții ireductibile În special, ideea de "social științific În vechiul meu articol despre cartea lui Stammler ("On the Regularity of Social Phenomenas" , Vopr Philos and Psychol , , V), am obiectat la această propoziție de bază Gândindu-mă din nou la această întrebare, am ajuns în cele din urmă la concluzia că obiecțiile mele ocolesc întrebarea și, de fapt, nu distrug deloc argumentele lui Stammler Remarc, pentru a evita neînțelegerile, că ea, exclusiv epistemologic-
 lism", conform căruia sistemul socialist este prezentat simultan ca rezultat necesar al dependenței cauzale a fenomenelor și al idealului sau obligației liberului arbitru, cu alte cuvinte, ideea de obligație cauzală sau de liberă necesitate este un fel de lemn fier sau arbore de fier Libertatea voinței umane în sensul de mai sus se exprimă, așa cum s-a spus, în facultatea de a alege Alegerea presupune distincție și evaluare comparativă Dintre motivele care apar conștiinței noastre, pe unele le condamnăm, pe altele le aprobăm sau le justificăm Facultatea de apreciere, distincția dintre bine și rău, este, într-o măsură mai mare sau mai mică, caracteristică tuturor, cel puțin adulților și oamenilor sănătoși Posibilitatea unei asemenea evaluări presupune evident prezența în mintea noastră a unui criteriu sau normă pentru această evaluare Această normă poate fi recunoscută clar sau vag în fiecare caz individual sau în fiecare subiect individual, dar însăși conștiința ei este un Fapte incontestabil, și acest Fapt îl constatăm în fiecare judecată: asta este bine și asta este rău Întrucât aici ne interesează în mod special problema relațiilor sociale sau a comportamentului social, ne vom concentra atenția tocmai asupra problemei datoriei sociale Normele de comportament social, prezente în mintea tuturor, presupun un ideal social binecunoscut, de la înălțimea căruia se apreciază realitatea socială, iar în conformitate cu o astfel de evaluare se determină activitatea oamenilor Care este conținutul acestui ideal și cum este justificat? Dacă justificarea ei o duce dincolo de limitele economiei politice și de întrebarea liberului arbitru în care o găsim la Stammler și dacă o luăm în prezenta expunere, fiind complet suficientă pentru scopurile științei sociale, este, desigur, în niciun caz exhaustiv şi definitiv Dimpotrivă, problema fundamentală a liberului arbitru (sau a non-libertăţii) în sens metafizic nu este atinsă aici, deşi problema liberului arbitru în sens epistemologic duce în mod necesar la această problemă metafizică Întrebări de filosofie, carte ,
știința experimentală în general, sau, dimpotrivă, este posibilă în aceste limite? Să ne oprim mai întâi asupra analizei ultimei opinii Se exprimă cel mai decisiv în predarea socialismului științific, care în teorie elimină orice semnificație independentă a obligației Nu există nici măcar un fir de etică în marxism, așa cum Sombart a formulat odată această trăsătură a lui În locul datoriei, aici se pune conceptul de necesitate naturală și interes de clasă, ca reflectare firească a fenomenelor economice obiective Este posibil, pe astfel de fundamente, să construim un sistem coerent de politică socială, ceea ce marxismul este, fără îndoială, în general și în ansamblu, și rămâne, în această construcție, fidel propriilor sale principii teoretice? I În ceea ce priveşte necesitatea naturală în general, ca principiu călăuzitor al

politicii sociale, acest principiu nu dă nimic, pentru că dă prea mult Întregul viitor, din punctul de vedere al determinismului consistent, este la fel de necesar Sunt necesare, așadar, toate ticăloșiile și urâciunile care mai trebuie să fie comise în istorie, împreună cu isprăvile iubirii și adevărului Ideea de necesitate naturală, prin urmare, nu oferă niciun criteriu pentru a distinge fenomenele realității, și totuși evaluarea se bazează în mod necesar pe distincție și alegere Și, bineînțeles, adepții lui Marx au făcut și fac întotdeauna această alegere, făcând distincție între fenomene pozitive și negative, progresiste și reacționare, iar în sistemul antagonic al societății capitaliste luând în mod conștient partea muncitorilor, și nu a capitaliștilor, deși ambele clase sunt un produs la fel de necesar al istoriei sociale a noului timp Pe baza cărui criteriu se face, deci, o astfel de distincție, dacă vreo semnificație independentă a idealului și a obligației este negata în prealabil? Totuși, aici se introduce o corecție sub forma conceptului de clasă Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL interesul scroafei ca criteriu firesc al politicii Dar se dovedește și acest criteriu a fi suficient, nu are loc chiar și cu el un împrumut extravagant de la o etică negata? Dacă acceptăm interesul de clasă sau de grup ca normă a politicii ca un fapt natural, atunci vom obține atâtea astfel de norme câte interese individuale de clasă există Din acest punct de vedere, care nu permite nici o evaluare a diferitelor interese de clasă în funcție de valoarea lor etică, clasa muncitoare se dovedește a avea la fel de dreptate în revendicările sale ca și clasele de proprietari de pământ și de capitaliști, căci toate aceste interese sunt egale prezentate ca fiind în mod natural necesare Omenirea, așa cum spune, este împărțită în mai multe caste sau rase diferite, în conformitate cu diferența de interese de clasă Cu toate acestea, toate clasele, ipocrit sau sincer, încearcă să justifice Faptul aparent firesc al interesului lor de clasă într-un anumit fel, să-l reducă la cele mai înalte cerințe ale dreptății sau obligației sociale Pe de altă parte, există și dezertori de clasă, trădători ai clasei lor, prin care unii dintre ei, dintr-un motiv oarecare, se declară brusc reprezentanți ai intereselor clasei muncitoare, cărora însă, de fapt, nu au aparținut niciodată și nu Nu apartine Așa se definește inteligența non-clasă Cum este posibil să explicăm această reîncarnare de clasă dacă nu recunoaștem semnificația independentă a datoriei, în numele căreia se realizează această reîncarnare? Dar să mergem mai departe Însuși conceptul de interes de clasă are trăsături atât de definite și incontestabile încât Acest lucru este uneori motivat de faptul că interesele clasei muncitoare sunt legate de condițiile progresului economic Este lesne de observat însă că într-un asemenea caz norma politicii nu mai este interesul de clasă, ci progresul economic; în consecinţă, criteriul iniţial este înlocuit cu altul * Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV care l-ar delimita clar? În primul rând, este evident că nu este o clasă care determină interesul de clasă, ci, dimpotrivă, existența acestuia este determinată în funcție de prezența unui astfel de interes general O clasă este un grup de persoane care au aceleași interese economice Prin urmare, singurul semn al politicii de clasă și de clasă rămâne comunitatea intereselor economice În teorie, de obicei se presupune a priori că grupurile sociale omogene au și interese economice comune, iar această presupunere este considerată a corespunde realității concrete Totuși, dacă începem să construim conceptul de clasă nu de sus, ci de jos, ci posteriori și căutăm în realitate unitatea reală a intereselor pentru a determina grupările de clasă pe baza acesteia, atunci unitatea

așteptată de interese ale unor vaste grupuri sociale care au multe asemănări în poziţia lor externă nu vom găsi Să luăm ca exemplu clasa muncitoare, care în general se remarcă prin cea mai mare coeziune și este adesea considerată ca având un interes economic omogen De fapt, în cadrul acestei clase există cele mai diverse grupări de interese diferite și este foarte posibil ca lucrătorul, deși aparținând unui grup de interese, să aparțină grupului complet opus în altele Între lucrătorii aparținând unor economii naționale diferite, conflictele sunt posibile pe baza concurenței în lume și chiar pe piața internă, atât mărfurilor, cât și muncii (un exemplu clasic al acesteia din urmă poate fi, de exemplu, dorința actuală a lucrătorilor americani de a să limiteze imigrația forței de muncă străine și, după cum știți, această mișcare a dus deja la o serie de legi care limitează și împiedică extrem de mult imigrația europenilor și de fapt interzic imigrarea chinezilor) O ceartă de interese este posibilă și în aceeași țară cu privire la lucrători Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL diverse regiuni industriale concurând între ele Și mai des acest lucru se observă în raport cu muncitorii angajați în diverse ramuri de producție; deci, de exemplu, în aplicație Europa și mai ales în Uniunea Americană În Statele Unite, interesele industriei și agriculturii se ciocnesc acum ostil, iar acest lucru, într-o anumită măsură, se exprimă printr-un antagonism plictisitor sau deschis între categoriile respective de muncitori În sfârșit, lucrătorii angajați în aceeași ramură de producție pot avea, în anumite condiții, interese economice inegale sau chiar opuse Avem un exemplu izbitor de o astfel de opoziție temporară de interese în cazurile de încălcare a grevei, așa-zisa Strikebrecher'cTBa Unii lucrători încep o grevă în numele interesului lor economic, alții o întrerup în numele interesului lor economic Cine este chiar aici, dacă rămânem pe baza doctrinei desfășurate în mod consecvent a interesului de clasă economică? În consecință, dacă ne întoarcem la realitatea concretă pentru a defini conceptul de interes de clasă, vom fi complet neputincioși în fața complexității și contradicției intereselor și pozițiilor individuale Nu numai că nu găsim definiția stabilă a grupărilor economice, care este asumată în învățătura marxismului, parcă ar fi luată de la sine înțeles, dimpotrivă, aici observăm o diversitate nesfârșită și o schimbare constantă Dezvoltarea consecventă a doctrinei interesului de clasă ca normă a politicii sociale duce în mod necesar la respingerea oricărei norme, a oricăror principii generale, duce la atomismul social (Bentamism) Ultimul concept la care duce acest regres logic nu va fi nici măcar individul, căci același individ în momente diferite și în situații diferite poate avea interese diferite și chiar opuse, ci fiecare act separat de activitate economică interes de clasă Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV se dovedește a fi o umbră și ne scapă din mâini de îndată ce încercăm să o prindem Și odată cu el scăpa și conceptul de clasă, în măsura în care este constituit din semnul unității interesului de clasă O politică a interesului de clasă, consecventă și consecventă, trebuie să poată, evident, să trimită această mare de contradicții concrete ale intereselor economice și să aibă un criteriu de justificare a unor interese economice ca interese de clasă înțelese corect sau ideal și condamnarea altora din același punct de vedere, de exemplu, sancționarea intereselor greviști și condamna interesele Strikebrecher'oBK În acest caz, interesul de clasă se dovedește a nu fi un fapt necesar în mod natural, ci o normă ideală În numele interesului de clasă înțeles ideal, trebuie să faceți acest lucru și nu altfel; acesta este conținutul real al ideii de politică de clasă, care ne este

dezvăluit printr-o analiză a conceptului de clasă Și dacă da, doctrina politicii de clasă nu are dreptul de a se opune idealismului social sau doctrinei rolului independent al idealului sau al datoriei sociale Este doar un caz separat al acestei obligații, Formula ei particulară, care este supusă discuției din partea conținutului ei special, dar nu este deloc o negație fundamentală a obligației în general Deci, dacă dezvăluiți în mod deschis întregul conținut al ideii de politică de clasă, care este conținut în secret în această doctrină, atunci va fi complet astfel de la toate grupările sociale existente până la cerințele corespunzând idealului dreptății este politica de c direcţia intereselor acestei clase Dar chiar și interesele reale ale acestei clase pot servi drept normă a politicii numai în măsura în care corespund cerințelor justiției sau interesului de clasă înțeles ideal Merită Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL, doar ca să ne întoarcem la literatura populară a Partidului Social-Democrat, la ziarele sale, pliante, apeluri etc , iar noi, în diferite forme, dar la fiecare pas, întâlnim repetarea tocmai a acestui motiv: în numele clasei interesul, înțeles ca normă ideală, ca revendicare a dreptății sociale, se realizează agitație, se poartă polemici literare, se denunță dușmanul, se propovăduiește o luptă necruțătoare Toată propaganda social-democrată, s-ar putea spune, este impregnată de însăși etica din care marxismul nu vrea să introducă nici măcar un bob în doctrina sa Acest lucru, deși inconsecvent, este destul de firesc și inevitabil, pentru că o persoană nu poate renunța la natura sa etică chiar dacă o schemă doctrinară îl îndeamnă să facă acest lucru Marxismului, în acest caz, se pot aplica cuvintele lui Marx însuși că o persoană nu este cu adevărat ceea ce crede despre sine Negarea eticii în teorie, în practică social-democratismul este una; una dintre cele mai puternice mișcări etice ale timpurilor moderne! viata publica Dar ceea ce în învățătura lui Marx este tolerabil numai împotriva voinței și, parcă, contrabanda, constituie pentru noi problema centrală: ce determină obligația socială, care este conținutul acestui ideal social, care conferă calitatea dreptății sau a nedreptății individului social aspirații și acțiuni, care este natura ei? În primul rând, este evident că această obligație nu este indisolubil legată de vreo cerință economică specifică, dimpotrivă, ca predicat, ea poate fi combinată cu un conținut economic direct opus și în general foarte diferit (de exemplu, în Anglia) în timpul lui Ad Smith, idealurile emancipatorii au fost asociate cu cerințele individualismului economic - Laissez faire, laissez passer, și în prezent cu cerințe diametral opuse ale socialului Biblioteca "Runivers" S BULHAKOV lismă) În caz contrar, această obligație nu ar avea caracter de universalitate, de aplicabilitate generală, pe care o posedă în mod necesar Iar dacă predicatul propriului dri- Această cerere economică nu se află în puterea conținutului său special, ci doar a raporturilor sale cu idealul social, atunci acest post-permis nu poate fi determinat de natura economică a naturii economice și, fiind mai înalt și în general tot conținutul economic, poate fi înrădăcinată nu în economia socială, ci doar în morală Aceasta ridică problema naturii relațiilor reciproce de morală și politică socială În marxism am văzut o încercare de a tăia moralitatea din politica socială, sacrificând-o pe prima pentru cea din urmă Există, de asemenea, încercări opuse de a distruge câmpul independent al politicii sociale de dragul monocrației moralității Din acest punct de vedere, se consideră suficient să aveți relații personal bune, iubitoare cu toată lumea și cu totul, viața morală se limitează aici la zona așa-zisei morale personale Așa se rezolvă chestiunea

relației dintre morală și politică prin două doctrine extrem de îndepărtate una de cealaltă în orice altceva și ambele se străduiesc să ofere o interpretare corectă a învățăturii creștine: viziunea bizantino-ascetică asupra lumii de o parte, iar învățăturile lui L N Tolstoi - cu alta Extremele se întâlnesc Prima doctrină neagă domeniul independent și semnificația revoluțiilor sociale și politice, în cel mai bun caz, pur și simplu o ignoră; privește ideea progresului social cu neîncredere și suspiciune, dacă nu chiar cu ostilitate; singura reformă reală a relaţiilor umane nu poate fi efectuată decât în inima omului Prin urmare, doar evlavia personală și morala au o importanță capitală, poate și morala, dar nicidecum instituțiile (Se știe că această viziune Vechiului Testament și fundamental falsă a intrat în viziunea politică asupra lumii a vechilor slavofili, din Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL care a denunțat semnificația garanțiilor legale, chiar le-a tratat cu dispreț, ca pe o proastă invenție a Occidentului putred) Învățătura lui L N Tolstoi despre nerezistența la rău duce la același rezultat final; limitându-se doar la poruncile negative ale neparticipării la rău, fără cerința pozitivă a luptei împotriva răului, această doctrină se apropie în mod firesc de același nihilism socio-politic ca și doctrina bizantino-ascetică Ambele învățături trebuie contracarate cu axioma morală că moralitatea, fie că este autonomă sau religioasă, totuși, trebuie să dea răspunsuri și direcții la toate cerințele vieții și să nu se îndepărteze de la niciuna dintre ele Nu putem construi realitatea după propria noastră dorință, închizând în mod arbitrar ochii sau declarând aspecte importante ale acesteia inexistente sau neimportante Și în această realitate, fără îndoială, există astfel de relații care depășesc limitele relațiilor personale ale omului cu om și, prin urmare, rămân în afara miezului moralității personale • Aceasta include viața publică, domeniul dreptului și relațiile socio-economice Fiecare întrebare specifică în acest domeniu trebuie să fie decisă nu pe baza sentimentului mediocru, ci a principiilor raționale abstracte În principiu, a exclude această zonă din miezul moralității și al sarcinilor sale înseamnă a o da în mod conștient dominației nedivizate a instinctelor întunecate și a forțelor elementare Dar pe lângă asta, trăind într-un anumit mediu, nici nu putem exercita neintervenția și abstinența, care sunt cerute de doctrina luată în considerare Într-adevăr, nu este greu de înțeles că neparticiparea este doar o anumită formă de participare (cum în economia politică toată lumea admite că politica laissez faire este, până la urmă, o anumită formă de politică) Trăind cu o organizație de stat cunoscută și eliminându-mă în mod conștient de problemele politice, susțin totuși pasiv această organizație (ca să nu mai vorbim de sprijinul financiar direct, care Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV refuz ca contribuabil) La fel, toți suntem politicieni sociali conștienți sau inconștienți, nu numai Bismarck, care adoptă legea asigurărilor pentru muncitori, ci și ultimul muncitor, care ia parte la grevă sau o respinge Prin urmare, nu se poate vorbi de neparticiparea fundamentală la viața publică, pentru că în general este imposibil De aceea, de altfel, foarte des, mai ales în rândul clericilor, acest discurs este pur și simplu o mască pentru tendințele protectoare, sau o proastă acoperire pentru indiferentismul social Astfel, politica sau morala publică se apropie de morala personală, reprezentând dezvoltarea și continuarea necesară a acesteia Morala se transformă în politică În același timp, politica, desigur, nu poate fi ceva independent sau străin de moralitate în raport cu principiile de bază și călăuzitoare, deși principiile moralității sunt

în mod necesar și refractate în mediul social Cel mai înalt standard de moralitate personală este porunca de a-și iubi aproapele Aplicat ca criteriu al politicii sociale, acest început se transformă într-o cerere de dreptate, de recunoaștere pentru fiecare a drepturilor sale Dreptatea este o formă de iubire, după cum Vl Solovyov (în "Justificarea binelui") De fapt, dragostea pentru aproapele pur și simplu ca persoană presupune o atitudine egală față de fiecare persoană umană, străină de orice preferință arbitrară dată unuia față de celălalt, presupune, cu alte cuvinte, dreptatea ca de la sine înțeles și în acest sens normă firească a relațiilor umane: corect și nedrept sunt conceptele pe care le folosim constant în viața noastră Disputa despre idealurile sociale nu este altceva decât o dispută despre justiție și înțelegerea corectă a cerințelor acesteia încercați să dezvălui conținutul principal, care constă în Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL - conceptul de dreptate ca normă a relaţiilor umane Formula dreptății este suum cuique, fiecăruia a lui În spatele fiecărei persoane este recunoscută un suum inalienabil, Sfera dreptului și dominației sale exclusive Pe ce se bazează această recunoaștere pentru fiecare personalitate umană a unei astfel de Sfere? La această întrebare nu se poate răspunde fără a recurge la conceptul de lege naturală ridiculizat și pentru totdeauna, așa cum părea la un moment dat, eliminat, dar de fapt de neșters din conștiința umană Dreptul natural este o obligație juridică și socială, acestea sunt norme ideale care nu există în realitate, dar care trebuie să existe și, în numele obligației lor obiective, neagă legea existentă și modul de viață social existent Critica legii și a instituțiilor sociale este o nevoie umană inalienabilă și ineradicabilă; fără ea, viața publică s-ar opri și s-ar îngheța Și această critică, desigur, nu este făcută cu mâna goală - o astfel de critică fără rost ar fi o simplă mormăitură - ci în numele unui anumit ideal, al unei obligații ideale Modul de viață existent, stabilit istoric și, prin urmare, imperfect, se opune structurii ideale, normale a relațiilor umane, iar această idee de drept ideal sau natural oferă un criteriu de bine și de rău pentru evaluarea realității sociale și juridice concrete Pe baza unei astfel de evaluări, se dezvoltă anumite cereri de reforme, iar aceste cereri, desigur, schimbarea istoriei, sunt supuse legii dezvoltării istorice (aceasta este așa-numita das natürliche Recht mit wechselndem Inhalt) Dar idealul juridic însuși, norma ideală a relațiilor umane, reprezentând legea naturală în sensul său propriu, este absolut și, prin urmare, trebuie să aibă și o sancțiune absolută Legea naturală în sensul indicat, ca ideal Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV ba și normă absolută de evaluare a dreptului pozitiv, se reduce la mai multe axiome morale și juridice, care sunt implicate conștient sau inconștient în orice judecată juridică Prima dintre aceste axiome se referă la egalitatea oamenilor Oamenii sunt egali între ei ca persoane morale; demnitatea umană, cel mai sfânt dintre titlurile omului, le egalizează pe toate între ele O persoană pentru o persoană ar trebui să aibă valoare absolută; personalitatea umană este ceva impenetrabil și autosuficient, un microcosmos Această poziție este ferm înrădăcinată în conștiința omenirii civilizate moderne; dacă încercăm mental să o înlăturăm, toată moralitatea este distrusă, toate valorile sunt devalorizate (După cum se știe, acest experiment a fost realizat de Nietzsche) Pe ce se bazează, pe ce bază poate fi afirmată această doctrină, a cărei inviolabilitate este confirmată doar de încercările de a o scutura? - În primul rând, nu aparține numărului de date înnăscute și deci inamovibile ale conștiinței umane Nu seamănă, de

exemplu, cu formele percepției senzoriale - spațiu și timp, pe care nu le putem elimina din conștiință, chiar dacă am vrea Dimpotrivă, ideea demnității absolute a personalității umane și a egalității oamenilor ca purtători ai acestei demnități intră treptat în conștiința omenirii, este în acest sens un produs al dezvoltării istorice Această idee era necunoscută antichității antice, ai cărei cei mai mari gânditori - Platon și Aristotel - nu au extins demnitatea umană la sclavi Deși ideea de egalitate umană era încă caracteristică stoicilor, ea a câștigat semnificație mondială doar în predicarea Evangheliei Ideea de egalitate nu reprezintă un fapt inevitabil al conștiinței și în sensul că nu corespunde deloc experiențelor noastre psihologice reale în acest sens Suntem în prea multe feluri Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL ne simțim inegale cu ceilalți oameni - mai înalți sau mai jos decât ei - și în orice caz profund diferiți de ei (pe care se bazează simțul individualității) Dacă ne întoarcem în sfârșit la realitatea empirică, atunci aici vom constata că Faptul incontestabil al acestei realități nu este egalitatea oamenilor, ci, dimpotrivă, inegalitatea lor Oamenii sunt inegali în natură, inegali în vârstă, în sex, în talent, în educație, în aparență, în ceea ce privește creșterea, succesul în viață, caracterul etc , etc În consecință, ne extragem din experiența ideii de egalitatea nu ar putea, din experiență am putea obține mai degrabă ideile antice sau nietzscheene Egalitatea oamenilor nu numai că nu este un fapt, ci nici măcar nu poate deveni una, este doar o normă a relațiilor umane, un ideal care neagă direct realitatea empirică Cu toate acestea, dacă ideea de egalitate a fost recunoscută de omenire doar în > > dezvoltare istorică, atunci poate că este pur și simplu o prejudecată a erei noastre, gustul ei, capriciu? Grecii antici și europenii moderni au gusturi culinare, mode și costume diferite, opinii astronomice, fizice și științifice diferite; Poate că aceste diferențe ar trebui comparate cu diferența de atitudine față de personalitatea umană? Dar încercați de fapt să echivalați această diferență cu toate celelalte trăsături care ne deosebesc de eleni, deoarece vom vedea imediat toată diferența uriașă și fundamentală care există aici Mă pot îmbrăca într-o redingotă și togă antică; Pot avea anumite obiceiuri alimentare; Pot, în sfârșit, să am una sau alta chimică, fiziologică etc vederi - toate acestea nu afectează sau caracterizează deloc personalitatea mea morală, iar aceste diferențe mi se par întâmplătoare, nesemnificative Dimpotrivă, pentru a renunța la ideea demnității umane absolute, care este aceeași atât în mine, cât și în *vecinii mei, trebuie să păstoresc moral, să brutalizez, să întăresc? Biblioteca "Runivers" - de ani S BULGAKOV citește, schimbă-ți sinele moral Această idee se dovedește a fi mai stabilă și mai semnificativă pentru definiția unei persoane morale decât nenumăratele "trăsături individuale, în totalitatea lor formând eul meu empiric, ea constituie, parcă, o parte integrantă sau un nucleu al acesteia Conștiința mea îmi oferă un indiciu cert că această idee nu are un sens subiectiv și deci doar accidental al capriciului sau al gustului, pe care îl pot schimba zilnic, ci unul obiectiv și esențial Acesta este adevărul despre mine și despre vecinii mei Afirmând egalitatea oamenilor, în ciuda inegalității lor empirice, și a demnității absolute a individului, în ciuda poziției sale umilite existente, negăm realitatea empirică și în spatele "crustei naturii" vedem adevărata esență divină a sufletul uman Oamenii nu sunt egali, iar oamenii sunt egali, acestea sunt două propoziții contradictorii pe care trebuie să le reconciliăm Ele pot fi reconciliate doar prin raportarea acestor predicate contradictorii la subiecte diferite Ființele umane sunt egale

în ordinea naturală, ca ființe empirice , dar egale în ordinea ideală, ca esențe inteligibile, ca substanțe spirituale "Dar, în același timp, ordinea ideală oferă o normă, lege naturală, pentru ordinea naturală Numai așa se poate gândi, fără contradicție, adevăruri la fel de incontestabile pentru noi despre o persoană atât ca ființă naturală, cât și ca ființă ideală De aici rezultă că doctrina egalității oamenilor și a demnității absolute a persoanei umane, care constituie Fundamentul moral al ultimei civilizații democratice, în mod necesar implică un transcensament dincolo de realitatea experimentală, c tărâm supraexperimentat, accesibil doar gândirii metafizice și credinței religioase, iar acest transcens de sine stătător duce la dualism, la scindarea realității în lumea fals existentă, ideală și lumea empirică, reproduce vechea antiteză a platonismului Este de bază Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL se bazează pe doctrina religioasă a naturii sufletului uman și a relației sale cu Divinitatea, de la care își trage demnitatea absolută Am menționat deja că ideea demnității absolute a persoanei umane și a egalității tuturor în fața lui Dumnezeu ca "fii ai lui Dumnezeu" este propovăduită de Evanghelie și este indisolubil legată în ea de doctrina lui Dumnezeu și a lumii, cu prevederile de bază ale doctrinei creştine Toate idealurile democratice ale timpului nostru se hrănesc din această idee Dar - într-un mod ciudat - nu se uită doar originea acestei idei și se pierd fundamentele ei reale, ci odată cu trecerea timpului ideea | Pomana libertății, egalității și fraternității au început să fie considerate ceva străin și chiar contrar creștinismului Nu este nevoie să intrăm aici în toate motivele acestei neînțelegeri istorice nefericite; dar această neînțelegere duce la faptul că idealurile menționate, rupte din baza lor naturală și πρώ unică, se dovedesc a fi atârnate în aer și deschise la tot felul de atacuri (darwiniene, nietzscheene etc), deoarece pot avea o singură justificare incontestabilă - religioasă - metafizică Doar credința în Dumnezeu dă temeiuri pentru credința în om Și dacă credința în om se păstrează în sufletul modern, atunci ea este susținută de vechiul obicei al conștiinței, care și-a supraviețuit de mult timp în temelii, de religiozitatea inconștientă Dimpotrivă, ținându-ne de solul pozitivismului consistent, judecând o persoană după ceea ce ne oferă realitatea empirică, avem toate motivele să tragem o concluzie despre inegalitatea oamenilor și, pornind de la această inegalitate reală, să respingem predicarea egalității la fel de nociv şi utopic Acest lucru a fost făcut de neînfricatul pozitivist Nietzsche, care și-a înțeles profund și pe bună dreptate anticreștinismul ca o negare a ideilor de egalitate, democrație, atât politice cât și economice (De aceea, nu putem decât să fii surprins de orbirea cu care oamenii încearcă acum să adapteze predica lui Nietzsche la idealurile democrației și furtului Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV strălucește cu pene strălucitoare împrumutate de la Nietzsche, scheletul neînsuflețit al celui mai obișnuit pozitivism) În acest punct, Nietzsche este consecvent cu Comte și consecvent cu Marx, căci el dezvăluie tot ceea ce poate da filozofia pozitivismului, fără vreun împrumut de la religie Ideea de egalitate duce în mod necesar la concluzia că niciun om nu are sau nu poate avea dreptul natural de a suprima personalitatea morală a altuia prin mijloace violente Ideea de egalitate umană include în mod necesar ideea de libertate ca normă a relațiilor umane sau ideal de organizare socială "Dreptul este libertate condiționată de egalitate În această definiție de bază a dreptului, principiul individualist al libertății este indisolubil legat de principiul social al egalității, astfel încât putem spune că

dreptul nu este altceva decât o sinteză a libertății și egalității Conceptele de personalitate, libertate și egalitate sunt esența așa-zisului lege naturala *) Aici este nevoie de o explicație cu privire la ce semnificație reală poate avea ideea de egalitate și libertate Ideea egalității oamenilor ca persoane morale nu distruge și nu poate distruge inegalitatea și diferența lor empirică, nu doar secundară, creată de condițiile sociale, dar și dată ca un Fapt inițial Diferențele de sex, vârstă, inteligență, talent, înclinații nu pot fi făcute inexistente Alinierea mecanică sub unul ar fi cea mai mare inegalitate, o încălcare gravă a principiului suum cuiique și, în plus, ar fi practic imposibil Idealul demnității are sens și semnificație, corespunde ideii supreme a dreptății doar ca o cerință pentru o posibilă egalitate a condițiilor pentru dezvoltarea individului, în scopul liberei sale determinări, al autonomiei morale Cu alte cuvinte, întregul conținut practic al ideii este *) Vl Solovyov Drept și moralitate Sobr cit , vol VII, p Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL Ideea de libertate a individului se reduce la cerința condițiilor sociale pentru dezvoltarea sa, această libertate este cea mai favorabilă Cu toate acestea, cerința de libertate nu neagă nicio dependență a individului de societate O astfel de libertate este posibilă doar pe insula Robinson; trebuie căutat în acea epocă preistorică când omul rătăcea ca un sălbatic solitar Viața oamenilor în societate determină în mod necesar interacțiunea dintre oameni, care este o anumită dependență a oamenilor unii de alții Această dependență ia cele mai diverse forme, având în vedere inegalitatea empirică existentă a oamenilor Este ușor să distingem între dependența internă sau liberă și cea externă sau obligatorie Avem primul în relația dintre un elev și un profesor, un cititor cu un scriitor, un fiu cu un tată etc O astfel de dependență nu numai că nu încalcă libertatea spirituală a individului, dar, de fapt, reprezintă o împărtășește pentru manifestarea sa, deoarece libertatea individului se realizează de fapt doar în comunicarea cu alte persoane Dependența de al doilea tip este creată de condițiile de existență a unei persoane ca ființă fizică, legată de lumea exterioară prin necesitatea de fier de a-și apăra existența fizică Consecința acestei necesități este apariția unei uniuni statale și economice, iar omul devine dependent de organizarea forțată a ambelor JSfiOJiHt el nu se poate elibera de această dependenţă, rămânând sclav al necesităţii Fizice Idealul libertății individuale* se rezumă în acest caz doar la slăbirea sau neutralizarea acestei dependențe pe cât posibil, transformând-o de la exterior la interior, de la obligatoriu la liber Dependența de stat ne apare ca o opresiune politică, nu ca atare, nu pentru că statul ar exista deloc cu propriile pretenții, ci doar Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV în acele puncte în care aceste cerințe sunt contrare simțului nostru moral, ele nu pot fi acceptate și îndeplinite liber, fără constrângere Nu ni se pare, de exemplu, că interzicerea furtului sau uciderea este o încălcare a libertății; primind deplină sancțiune din partea conștiinței morale, aceste cerințe ale statului sunt îndeplinite de noi în mod liber Dimpotrivă, restricțiile de natură privată și publică, cele care se confruntă cu condamnări decisive din partea conștiinței noastre morale, sunt testate ca opresiune politică Idealul libertății politice constă așadar nu în distrugerea statului (care este teoria anarhismului), ci în transformarea acestuia în conformitate cu cerințele conștiinței morale Dependenţa economică are loc în cazul în care organizarea producţiei, sistemul economic, determină subordonarea externă şi forţată a unora faţă de alţii Acest

tip de dependență, bazat pe separarea muncii de instrumentele de producție, este trăit în mod natural ca o opresiune economică Determinată de o mie de circumstanțe individuale în detaliile lor, existența unei astfel de opresiuni permite unei persoane să restrângă imperios voința alteia, prin urmare, aici, în orice caz, există o încălcare a dreptului natural al libertății individuale Totuși, nici aici idealul libertății nu poate consta în distrugerea uniunii economice în general - o astfel de cerere fără sens ar echivala cu o invitație la sinucidere universală și, în consecință, nu în încetarea legăturilor economice dintre oameni, care, după cum se știe, nu slăbesc odată cu progresul economic, ci devin mai puternice și mai complicate, dar tocmai în neutralizarea acestei dependențe Ea poate fi neutralizată doar prin distrugerea caracterului personal al acestei dependențe, căci el este cel care jignește sentimentul moral Aceasta, ca să spunem așa, depersonalizare și, în același timp, distrugerea dependenței economice are loc odată cu creșterea colectivismului economic, Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL împreună cu care locul unui întreprinzător privat sau; Capitalistul este din ce în ce mai mijlocit de societate Ì sau de stat, care este o personalitate abstractă (mai precis, chiar impersonalitate) Și fiecare pas înainte care se face în direcția înlocuirii sau limitării dictaturii personale, fie că este vorba de Legea fabricii, fie de întreprinderea municipală, fie de cooperativă, marchează o creștere treptată a emancipării individului de opresiunea economică personală Totuși, din acest punct de vedere, anumite forme de individualism economic sunt echivalente și cu colectivismul economic, și anume agricultura individuală la scară mică, un exemplu pe care îl avem în prezent în economia țărănească care progresează în Occident Dacă încă se poate argumenta împotriva agriculturii țărănești independente pe motive de oportunitate și progres economic, atunci, din punctul de vedere al idealului social, acest tip de individualism este destul de echivalent cu colectivismul De aceea, considerând eronate argumentele pur economice împotriva agriculturii țărănești, includ în programul meu economic, alături de colectivismul în industrie, individualismul țărănesc în agricultură*), o asemenea combinație aparent contradictorie se dovedește a fi consistentă și consecventă intern Pe baza celor spuse până acum, este clar că fundamentul moral al socialismului este dat de individualism, idealul libertăţii individuale Nu numai că socialismul și individualismul nu sunt esența unor principii opuse, dar ele se determină reciproc Doar combinarea și echilibrul lor corect asigură posibila deplinătate a libertății individului și a drepturilor ei Împreună cu asta, pentru toți nu *) Vezi cartea mea: Capitalism and Agriculture, vol SPb * Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV separarea ambelor principii, unirea lor conține o antinomie ireconciliabilă: de dragul libertății, individul trebuie să se supună societății, iar această dependență a individului de societate crește pe măsură ce libertatea lui crește Pe de altă parte, asumându-și sarcina de a proteja libertatea individului, o organizație publică nu o poate îndeplini decât prin menținerea energic a ordinii juridice împotriva încălcării acesteia de către arbitrariul indivizilor Este imposibil chiar și teoretic să delimităm precis și indiscutabil unde se termină drepturile societății și ale statului și începe "regiunea drepturilor inviolabile ale individului" În istorie, această frontieră se deplasează constant mai întâi într-o parte și apoi pe cealaltă, ea este mereu căutată din nou odată cu schimbările condițiilor istorice Datorită acestui antinomianism de neînlăturat, există întotdeauna o

luptă plictisitoare a individului cu societatea, care poate oricând să izbucnească, transformându-se în sfidare deschisă, pe de o parte, sau acțiuni violente, pe de altă parte Din cauza acestui antinomism, chiar și cea mai ideală ordine socială nu poate avea decât un echilibru instabil Ambii membri ai acestei antinomii, luați izolat și transformați în "principii abstracte", dau baza idealului antic, pe de o parte, și anarhistului, pe de altă parte, acești doi poli ai gândirii sociale și filozofice recunoscută doar societatea, în fața căreia individul este distrus; ideea îndatoririlor naturale pentru Idealul antic al comunismului, la fel ca sistemul comunist primitiv sau patriarhal, nu ne mai poate servi ca ideal, pentru că îi lipsește tocmai ceea ce , în ochii noștri, dă valoare morală comunismului căruia îi servește doar ca mijloc - libertatea individului Dimpotrivă, anarhismul vrea să cunoască numai drepturile individului, doar "den Einzigen und sein Eigenthum" Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL Max Stirner cu "Ich habe meine Sach'auf Nichts gestellt" al său și negarea obligațiilor față de propriul soi (Idealul supraom al lui Nietzsche este, de asemenea, antisocial) Acesta este conținutul idealului social: porunca iubirii = dreptatea socială = recunoașterea demnității egale și absolute pentru fiecare persoană = cerința celei mai mari plenitudini a drepturilor și libertății individului ѣku Idealul libertății, care constituie nucleul moral al democrației moderne (politice și economice), nu este dezvăluit în economia politică sau în știința dreptului: în cunoașterea empirică, o persoană caută numai mijloace pentru punerea în aplicare a unui ideal absolut În același timp, idealurile politice și sociale care inspiră umanitatea actuală sunt, fără îndoială, idealuri creștine, întrucât reprezintă dezvoltarea doctrinei aduse în lume de creștinism despre egalitatea oamenilor și valoarea absolută a personalității umane Pentru a înțelege natura idealului social, este esențial să nu uităm că, fiind a priori sau extern politicii sociale, acesta nu poate servi drept scop istoric, unul dintre acele scopuri care pot fi atinse și lăsate în urmă *) Doar scopurile concrete sunt realizabile în dezvoltarea istorică, în timp ce idealul dreptății este abstract și, prin însuși sensul său, poate fi combinat cu diverse conținuturi concrete Este doar o idee regulativă, dând o scară pentru morală *) Stammler, la care caracterul regulator al idealului social este excelent elucidat, subliniază pe bună dreptate că un asemenea ideal nu poate fi conceput ca atins, mișcarea către el este nesfârșită și, prin urmare, în acest sens, problema socială nu poate fi concepută fi rezolvat în sfârșit în limitele istoriei Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV așteptări și evaluări Condițiile concrete în schimbare aduc noi date pentru rezolvarea acestei probleme și pentru o nouă constatare a acestei căutări istorice mondiale Nu ne putem imagina, fără contradicție, o soluție completă a acestei probleme în istorie ("raiul pe pământ"), deoarece aceasta ar însemna sfârșitul întregii istorii, imobilitatea morții, sau perfecțiunea absolută, care este de neatins în condițiile empirice fiind Să nu uităm că idealul egalității și libertății este negația acestor condiții și, prin urmare, nu poate fi întruchipat pe deplin în ele Totuși, dacă conceptul de istorie implică ideea dezvoltării fără sfârșit, aceasta din urmă are loc într-o anumită direcție, are un scop ideal; de aici sensul foarte definit și ideea de progres Întregul curs al dezvoltării istorice ne apare ca progres continuu (deși în zig-zag), triumful libertății și dreptății în formele exterioare ale vieții sociale, emanciparea personalității umane, adunarea treptată și unificarea exterioară a umanității istorice Una dintre cele mai importante sarcini ale istoriei

lumii constă în emanciparea individului și socializarea omenirii Dar iată că suntem deja în pragul filosofiei istoriei, pe care nu este nevoie să-l traversăm în această expunere Să observăm doar că discuția filozofică a problemei sociale, problema datoriei sociale, ne conduce în mod necesar la filosofia istoriei, la problema ființei sociale și istorice, care, la rândul ei, este legată de toate problemele principale ale filozofie Această legătură există în egală măsură pentru metafizic și pentru gânditorul pozitiv, nu numai pentru Hegel, ci și pentru Marx De asemenea, trebuie subliniat în mod special că idealul libertății individuale diferă esențial de criteriile utilitariste sau hedoniste cu care este adesea substituită de pozitiviști Omul trebuie să fie liber Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL zi pentru că corespunde demnității sale umane; libertatea exterioară este un mijloc, mai precis, o condiție negativă a libertății interne, morale, care este chipul lui Dumnezeu în om Kant exprimă ideea că omul, ca persoană cu gândire liberă, este scopul pentru care Dumnezeu a creat lumea, că necesitatea lumii există de dragul libertății umane Această idee ar trebui întărită și mai ales confirmată în raport cu istoria omenirii, pentru care dezvoltarea libertății individuale este idealul suprem Dar în timp ce expunem această cerință a libertății ca postulat religios și moral absolut, nu o conectăm deloc cu întrebarea cum dorește exact o persoană liberă să folosească această libertate a sa și, de asemenea, cu privire la dacă va fi mulțumit de ea O persoană poate, ca persoană morală care vede binele și răul, să decidă atât într-o direcție, cât și în cealaltă, și nimeni dintre oameni nu poate predetermina acest lucru sau decide pentru el Numai acțiunile umane libere au valoare morală, doar în ele o persoană descoperă adevărata natură a sinelui său spiritual, realizează o persoană în sine De asemenea, este puțin probabil ca cineva să îndrăznească să spună cu încredere că, devenind mai conștientă și mai liberă, o persoană devine în general mai fericită; în general, progresul hedonist este mai mult decât îndoielnic și rămâne în orice caz discutabil Dar chiar dacă s-ar dovedi absolut incontestabil că, în sens hedonist, civilizația este însoțită de o regresie pozitivă, atunci și atunci ar fi necesară chemarea umanității înainte, la libertate și către această regresie, și nu înapoi, la mulțumire somnoroasă - libertatea este un bun atât de neprețuit, care poate răscumpăra totul, iar drepturile de naștere nu trebuie vândute pentru nicio tocană de linte Problema autonomiei idealului social și a valorii libertății umane a fost ridicată cu o forță extraordinară Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Marele Inchizitor (în legenda lui Dostoievski), ducând, parcă, un târg cu Hristos pentru libertatea omului De dragul fericirii oamenilor, care constă în sațietate, mulțumire și pace, inchizitorul îi privează de ceea ce ar trebui să fie pentru o persoană mai presus de toate binecuvântările pământești - libertatea lor morală Dostoievski vede pe bună dreptate aici o negare a ideii principale a moralității creștine și îl înfățișează pe inchizitor ca pe un dușman conștient și un adversar al lui Hristos Porunca libertății, așa cum arată istoria, aparține numărului de idei asimilate cele mai greu și cu reticență de omenire De aceea, Inchizitorul a strâns mereu și adună încă multe și multe Violența morală, virtutea violentă, așa sunt preceptele nu numai ale medievalului, ci și ale ultimilor inchizitori, cu diferența însă că, în conformitate cu atenuarea generală a moravurilor, focurile au fost acum înlocuite cu prohibitive și legi agresive Întrucât idealul social oferă doar o scară pentru evaluarea fenomenelor sociale, în sine nu este încă asociat cu niciun conținut concret specific, a cărui descoperire este o sarcină

independentă Și dacă idealul social este prezentat pentru social de științe sociale date sau date și, în consecință, într-un anumit sens super-științific, atunci când găsim conținutul său specific, se poate și ar trebui să se folosească să utilizeze datele experienței științifice în cea mai mare măsură posibilă; Acela; un ideal concret trebuie construit științific și acesta este adevărul așa-zisului socialismul științific După cererea absolut justă a lui Marx, mijloacele pentru realizarea idealului nu trebuie inventate din cap, ci găsite cu ajutorul unei analize științifice a realității Politica idealistă ar trebui să fie nu utopic, ci realist, idealismul în politică poate și trebuie să fie practic Posibilitatea logică și chiar necesitatea îmbinării idealismului cu sobru Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL realismul este încă insuficient înțeles, grație confuziei complet eronate și arbitrare a idealismului cu utopismul, când de fapt nu există nimic în comun între unul și celălalt Dimpotrivă, utopismul este mai degrabă legat din punct de vedere psihologic de pozitivism, deoarece în acesta din urmă absolutul este căutat în relativ, în timp ce în idealism se observă perspectiva filozofică corectă Realismul socio-politic, bazat pe idealismul filozofic și opus fundamental practicității și adaptării fără principii, nu constă deloc în faptul că idealul ar trebui schimbat cu fleacuri și târâș pe pământ Cerințele unei politici realiste ghidate de un ideal absolut nu pot fi în niciun caz o predicare a faptelor mărunte și o negare a unor mari sarcini istorice și sociale Desigur, orice activitate practică constă din lucruri mărunte, adică din acțiuni disparate separate, dar aceste acțiuni pot și trebuie considerate într-o legătură organică cu marile sarcini istorice care le revigorează Aceste sarcini sunt istorice în sensul că nu sunt postulate abstracte ale moralității, ci solicitări destul de concrete și fezabile pentru reorganizarea realității în direcția idealului Tocmai astfel de sarcini, și nu principii morale abstracte, sunt cele care determină programele partidelor politice, dau un anumit conținut luptei politice și sociale Aceste sarcini pot, desigur, să difere unele de altele prin amploarea lor și necesită timpi diferiți pentru implementarea lor; dacă uneori o singură sesiune parlamentară este suficientă pentru a pune în practică vreo lege a fabricii, atunci pentru o reformă socială radicală sau pentru eliberarea politică a țării este necesară munca combinată a mai multor generații Este foarte posibil, așadar, ca o astfel de sarcină, fără a-și pierde caracterul istoric, în raport cu viața individuală a unui individ Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV există doar un rol al unei idei reglatoare care determină direcția activității, dar nu se încadrează în ea în totalitate Între sarcinile istorice specifice, așadar, există o gradare în funcție de gradul de amploare și dificultate a acestora; cu cât nevoile spirituale ale individului sunt mai profunde, cu atât sarcinile istorice cu care ea își leagă activitățile sunt mai largi Orizonturile largi sunt necesare nu numai pentru ochi, ci și pentru spirit Idealul dreptății este inerent fiecărei persoane Nu există o astfel de persoană care s-ar răzvrăti împotriva dreptății ca atare, care ar dori în mod conștient să fie nedreaptă în acțiunile sale Natura morală a oamenilor este aceeași și nu există niciun motiv pentru a împărți omenirea în această privință în oi și capre doar pe baza faptului de apartenență a acestora la diferite grupuri socio-economice și politice Și, în același timp, pare imposibil să găsești doi oameni care să fie de acord în înțelegerea cerințelor specifice ale justiției în toate cele mai mici detalii, iar întreaga umanitate, așa cum se știe, se dezintegrează în prezent într-un număr

de partide sau grupuri cu înțelegere diferită, chiar diametral opuse, a cerințelor justiție Cum poate fi explicat acest lucru? Se pot evidenția o serie întreagă de motive, din cauza cărora cele mai diverse revendicări sunt formulate în numele unui singur ideal de dreptate În primul rând, trebuie să se țină cont de întreaga complexitate a vieții sociale și de posibilitatea rezultată a unui dezacord complet sincer și conștiincios atunci când se evaluează aceleași fenomene; Desigur, acest dezacord nu distruge importanța centrală a unui singur ideal de justiție, la fel cum dezacordurile științifice nu distrug un singur adevăr, ca ideal sau normă de cunoaștere științifică Un exemplu izbitor de o astfel de disidență sinceră și conștiincioasă este perspectiva socio-politică a Evg Richter, liderul liber-gânditorilor, pe de o parte, și al social-democraților - cu Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL o alta Idealul atât al lui Richter, cât și al lui Bebel este unul și același - libertatea individului; dar unul, în numele acestui ideal, înainta cererile socialismului, iar celălalt, temându-se de posibilitatea absorbției despotice a individului de către stat într-o societate socialistă, propune programul opus al Manchesterismului Pe baza unei înțelegeri diferite a cerințelor specifice ale justiției, disputele fundamentale și o luptă fundamentală sunt în general conduse Posibilitatea unor dezacorduri la fel de profunde și sincere există în evaluarea măsurilor individuale, mici și mari, care compun politica socială Experiența arată că asupra oricărei chestiuni de natură practică există nesfârșite dezacorduri între politicienii sociali, chiar și cu o comunitate completă de idealuri călăuzitoare: de exemplu, este suficient să cităm diferențele în problema țărănească, în problema sindicatelor muncitorilor, cooperative, activitate parlamentară etc în mijlocul social-democraților germani actuali Al treilea și, poate, cel mai important motiv pentru diferențele în înțelegerea dreptății este limitarea fatală a omului, îngustimea perspectivei sale spirituale Perspectiva fiecărei persoane se formează în funcție de întreaga sumă a condițiilor individuale, care diferă puternic pentru diferite grupuri sociale Prejudecățile absorbite cu laptele matern, creșterea, ignoranța multor aspecte ale vieții, adaptarea involuntară și inconștientă a viziunii asupra lumii la condițiile de viață, un tribut natural adus slăbiciunii umane, toate acestea creează un fel de depozit mental al unor grupuri sociale întregi, deoarece acestea să zicem, psihologia clasei Pentru a explica trăsăturile psihologiei de clasă, nu este nevoie să le reducem la interesul de clasă, care nu are nimic în comun cu ideile de dreptate; ele sunt explicate destul de adecvat pe baza unui fapt general - limitările empirice ale omului, datorită cărora devine Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV o înțelegere diferită a cerințelor justiției este destul de posibilă Un individ separat, în măsura puterii și dezvoltării sale spirituale, poate slăbi sau rupe această limitare empirică a viziunii sale asupra lumii, declasifica psihologic Totuși, nu trebuie uitat că o astfel de declasificare necesită o forță spirituală absolut excepțională, uneori eroism Din toate motivele indicate, dacă oamenii ar fi conduși în acțiunile lor numai de cerințele justiției, așa cum le înțelege toată lumea, atunci chiar și atunci ar exista inevitabil o luptă între ei, datorită diferenței în această înțelegere și a dorinței firești a fiecăruia pentru a-și apăra propriul adevăr, iar pe această bază ar apărea lupte civile și războaie Dar nu numai motivele ideale, noțiunile despre ceea ce este potrivit și drept, ci și motivele egoiste și interesele personale au putere asupra oamenilor Nevoie extremă sau instincte de prădător, slăbiciune a voinței sau pofta de putere, ură sau viclenie,

invidie sau lăcomie - într-un cuvânt, cele mai diverse motive pot determina acțiuni efectuate fie direct contrar cerințelor justiției, fie mai des pe lângă considerente despre ele; se creează o obișnuință într-o serie întreagă de "acțiuni care să fie ghidate de un instinct egoist", fără a pune deloc întrebări despre dreptate, se instituie un fel de imoralitate practică în raport cu toate aspectele vieții, desigur, pentru fiecare în în felul lui și în diferite dimensiuni Asemănarea situației economice și aceeași direcție a intereselor personale datorită acesteia creează interese de clasă sau de grup care joacă rolul de pârghii în viața socială Viața individuală a fiecărei persoane este o încurcătură psihologică a celor mai diverse motive, atât ideale, cât și de bază, și este imposibil să se determine care dintre ele joacă un rol important în viața unei persoane Prin urmare, apropo, doctrina rolului dominant al interesului de clasă, înțeleasă Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL mago, în sensul instinctului egoist, este cel puțin o afirmație de nedemonstrat Totuși, dacă nu suntem capabili să deslușim sau să calculam motivele acțiunilor, atunci chiar aceste acțiuni, accesibile observării directe, pot fi supuse studiului și grupării Oricât de importantă este cunoașterea motivelor interioare pentru judecata morală, în scopurile politicii sociale este suficient să cunoaștem modul obișnuit de acțiune al indivizilor sau grupurilor sociale, oricare ar fi motivele acestora, pentru a putea socoti practic cu el În rândurile aceluiași partid politic vor fi, fără îndoială, oameni mișcați de cele mai diverse motive, cu convingeri și stări mentale diferite; totuși, această diferență se stinge printr-o anumită unitate de acțiune corespunzătoare scopurilor obiective ale partidului, iar această unitate practică face posibilă ignorarea tuturor celorlalte diferențe, oricât de mari ar fi acestea O astfel de viziune nu păcătuiește cu indiferență morală și nu este un compromis, deoarece partidul și gruparea socio-politică, conform sarcinii în sine, nu ia întreaga persoană în ansamblu, ci doar o anumită latură a activității sale, cere anumite acțiuni de la el, fără a căuta motivul lor cel mai interior Disciplina de partid nu poate și nu trebuie să depășească ceea ce este absolut necesar în scopul acțiunii de partid, lăsând în toate celelalte privințe libertate deplină a individului*) Din păcate, o înțelegere corectă a limitelor disciplinei de partid este slab inculpată în practică Întrucât în viață există eforturi diferite și chiar diametral opuse, este evident că toate nu ne pot părea la fel de corecte dacă avem un anumit ideal, propria noastră înțelegere a dreptății Altfel, ar trebui să ne întoarcem) Este de la sine înțeles că și aici se cere un anumit minim etic, dar constă în principal în cerințe cu caracter negativ, și nu pozitiv Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV întoarce toată logica peste cap și desființă legile logice de bază, mai presus de toate legea identității, a contradicției și a terțului exclus, și justifică în același timp alb-negru Sau, altfel, rămânem cu o indiferență criminală și flăcătoare, patria haosului și a întunericului, în frumoasa expresie a lui Kant Abordând viața cu anumite cerințe și regăsind în ea o ceartă de interese și aspirații, care nu depinde de voința mea și, prin urmare, trebuie acceptată de mine ca un Fapt, trebuie neapărat să iau o poziție clară și lipsită de ambiguitate în ea, alăturându-mă uneia dintre cele curenții existenți sau luând propria direcție În consecință, fiecare Formă de participare activă la viață Fatal, împotriva voinței noastre, ne atrage în luptă, căci viața este o luptă, iar adevărul din ea nu numai că unește, ci și desparte Veșmintele festive strălucitoare pot fi păstrate doar de cel care moare din viață,

iar fiecare persoană vitală își îmbracă un șorț de lucru sau o armură de luptă pentru a lucra pentru adevărul său sau a lupta pentru el V Prin urmare, o politică specifică supraclasă sau umană generală este imposibilă, este un loc gol, în realitate există doar politică de clasă, de partid sau de grup, o politică nu de unitate, ci de diviziune și lupta Dar nu cădem într-o contradicție fără speranță cu noi înșine? La urma urmei, la început am negat fundamentele independente ale politicii de clasă și am stabilit idealul uman universal al politicii sociale, iar acum ajungem la concluzia că, în realitate, doar politica de clasă este posibilă, iar politica umană universală este o fantomă goală? Aparenta contradictie dispare insa daca ne indreptam atentia catre sensul real al ambelor afirmatii presupuse contradictorii, dintre care prima priveste scopul ideal, iar al doilea mijlocul concret care duce la realizarea lui Rămâne de netăgăduit că idealul politicii sociale, criteriul Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL SOCIAL pentru evaluarea acelor sau a altor fenomene și activități specifice, este dată de ideea echivalenței personalității umane și a drepturilor sale naturale, care decurg de aici Această cerință absolută a moralității determină direcția în care trebuie să meargă dezvoltarea socială În raport cu acest scop absolut, trebuie evaluate toate mijloacele de politică socială, care sunt determinate în detaliu de condiții specifice Din acest punct de vedere, politica de clasă are și o valoare ideală, nu pentru că este politică de clasă, sau pentru că interesele unui grup social dat sunt ceva sacru sau preferabil în sine, ci pur și simplu pentru că în acest caz aceste cerințe coincid cu cerințele de justiție socială, și Această legătură este pur istorică, nu logică Cererile reformelor sociale, emanate în prezent de clasa muncitoare și în principalele trăsături care coincid cu interesele sale de clasă, își primesc valoarea etică nu în virtutea acestei coincidențe, ci în virtutea faptului că aceste revendicări pot fi susținute în denumirea intereselor omului general, nestrăinilor și capitaliștilor, a căror demnitate umană nu corespunde nici poziției voluntare sau involuntare a exploatatorilor Desigur, interesele ideale ale personalității umane se ciocnesc în acest caz de interesele materiale ale subiectului dat, plasat în anumite condiții externe de viață, și pe această bază se naște o luptă Dar în acest caz, lupta este singura cale către viitor, chiar dacă este o lume îndepărtată, către o lume bazată nu pe împăcarea lașă cu neadevărul, ci pe triumful biruitor al adevărului Pe baza enunțată, negând doctrina socio-filozofică a marxismului și pornind din temeiuri filozofice cu totul diferite, îi rămân totuși fidel în tot ceea ce privește problemele principale ale unei anumite politici sociale, abatendu-mă de la el doar în acele puncte ale economice doctrină, unde aceasta din urmă mi se pare Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV eronată din cauza unor argumente de natură economică deosebită (de exemplu, în chestiunea agrară) Teoretic, distingem două idealuri care dau viaţă economiei politice: economice *) şi sociale Desigur, în viața concretă nu există o separare între fenomenele economice și cele sociale, ceea ce este posibil doar în abstracție De fapt, cererile economice au și semnificație socială și invers Eliberarea socială prin forța lucrurilor este asociată și cu eliberarea economică, libertatea de opresiunea socială este inseparabilă de libertate, de sărăcie Cu toate acestea, deși cerințele politicii sociale și economice pot rula în paralel și se pot îmbina până la imposibilitatea de a le distinge, teoretic este posibil să le separăm artificial și chiar să le opunem Fiecare dintre cele două idealuri ale economiei politice poate fi transformat într-un "principiu abstract" și, dezvoltat unilateral, duce

la o absurditate socio-politică Nu există nicio modalitate de a da un răspuns satisfăcător la această întrebare, așa cum este imposibil pentru a răspunde, de exemplu, la întrebarea care pedeapsa cu moartea este de preferat: prin ridicare sau ghilotinare; la întrebarea care este mai proastă, trebuie să răspundem aici: ambele perspective sunt mai proaste, iar libertatea socială constituie o condiție la fel de esențială, deși negativă pentru dezvoltarea personalității umane Este așadar mai corect să considerăm cele două idealuri ale economiei politice ca fiind la fel de importante, pentru absența completă a oricărui motiv pentru a acorda preferință unuia sau celuilalt unul care acordă o atenție egală intereselor atât progresul social, cât și cel economic Aceste cerințe, cel puțin, -) miercuri articolul meu Despre idealul economic* Cuvântul științific Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL SOCIAL ideea satisface politica socială a marxismului, care caută în mod conștient să împace interesele progresului economic cu cerințele justiției sociale Un exemplu de entuziasm unilateral pentru progresul economic este dat de apologeții burghezi englezi și neenglezi, care priveau o persoană exclusiv ca pe un instrument de producere a bogăției și își subordonau cerințele socio-politice acestui aspect unilateral Aceasta a fost însoțită de cea mai revoltătoare indiferență față de suferința clasei muncitoare, care a purtat pe umerii ei povara acumulării de avere Un exemplu de extremă opusă, recunoașterea doar a cerințelor justiției sociale fără nicio atenție la cerințele progresului economic, este doctrina simplificării a lui L N Tolstoi Revoltat de dezastrele moderne și de toate nedreptățile sociale, Tolstoi propune o modalitate simplă și imediată de a le distruge prin simplificarea și distrugerea diviziunii muncii cu toate consecințele ei Pe lângă diversele și numeroasele obiecții care sunt ușor de formulat împotriva acestei învățături, nu trebuie uitat că împlinirea predicii lui Tolstoi, după ce a distrus, poate, sclavia socială, ar arunca probabil omenirea într-o sărăcie asemănătoare, lenea ar putea cu ușurință tocmai ceea ce iesind din baie impreuna cu apa si copilul Astfel, cerințele politicii economice și sociale trebuie să fie întotdeauna în concordanță între ele, iar o astfel de armonizare în fiecare caz individual este o questione facti, uneori foarte greu de rezolvat Dar această întrebare este decisă deja pe baza datelor furnizate de economia politică empirică și depășește limitele filosofiei sociale A g S Bulgakov sclavia economică, adică în absența - care, odată cu densitatea actuală a noastră, ar duce la înfometare Germanii caracterizează acest lucru drept stropi - Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Experiențele lui Karl Stumpf și ale școlii sale - " t Observații generale -"Legile fuziunii" de K Stumpf -Experimente organizate de el la Würzburg, Praga și Halle - Viziunea sa asupra cauzelor fuziunii - Neclaritatea conceptului de bază - Absența unei ipoteze psihologice - Observații critice cu privire la "legile fuziunii" - Unilateralitatea în cadrul experimentelor - Întrebarea "subtonelor" - Influența exercițiilor asupra rezultatelor experimentelor - Fascinația pentru numere - Concluzii generale despre experimentele de Stumpf - Experimentele lui Meyer la Berlin -Experimentele lui Schulze la Leipzig Întrebarea naturii psihice și originii sentimentului estetic este încă o întrebare deschisă Desigur, din lipsa unei ipoteze științifice general acceptate pe acest punct de vedere, ea continuă să servească drept temă pentru construcții mai mult sau mai puțin ingenioase cu caracter speculativ, etic, biologic sau psihologic Având succes la începutul secolului trecut, definirea activității estetice, ca "jocul

spiritului cu sine" sau "întruchiparea unei idei în formă", a făcut loc în a doua jumătate a secolului unui definiție populară a acesteia, ca activitate care are propria sa geneză "în jocul animalelor tinere, cheltuind un exces de forță în lupta pentru existență Totuși, dominația acestui concept, care, sub influența lui Herbart Spencer, a pătruns în aproape toate (cu excepția psihologiei lui Bain) manualele de psihologie - Gefding, Selly, Sergi, Ribot etc , se pare că se apropie de sfârșit După primele obiecții ridicate împotriva acestei definiții de către Guyot x) și Sourio *) și argumente și mai convingătoare împotriva acesteia de către Kar) Guy ou Problemele estetice contemporane) Sonrian Estetica mișcării Îndoiala lui Ribot cu privire la modul în care s-ar putea dezvolta simțul estetic, rămânând inutil din punct de vedere biologic, poate fi inclusă și aici (La psychologie des sentiments , p) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" C BALTALON lol Groos), care a arătat că în jocurile animalelor nu există un exces de forță în lupta pentru existență, așa cum credea G Spencer, ci, dimpotrivă, pregătirea necesară pentru lupta vieții, popularitatea explicația anterioară ar trebui considerată zguduită Dar este interesant de observat că K Groos, care critică cu atâta succes teoria lui H Spencer în cartea "Jocuri / Animale", unde nu părăsește temeiul științific al observațiilor biologice, în celălalt eseu al său "Introduction to Aesthetics" ") devine stindardul conceptelor psihologice ale lui Kant și Schiller, opune domeniul senzual al fenomenelor mentale rațiunii pure și el însuși ajunge la definirea activității estetice ca "imitație internă, strâns legată de joc " Această lucrare , printre unele dintre curentele inverse ale gândirii moderne, este o leneșă caracteristică: reprezintă una dintre numeroasele, zadarnice încercări de a ilumina întregul câmp al esteticii prin dezvoltarea câtorva concepte abstracte, personificări, analogii, împrumutate din vechiul filosofic și psihologic literatura Asemenea încercări pot apărea numai sub condiția unei precarități semnificative în perspectiva metodei psihologiei, ca știință experimentală, experimentală, care se dezvoltă independent de filosofie Împreună cu majoritatea psihologilor moderni, este imposibil să nu preferăm, în cercetări de acest gen, o cale lentă, dar singura de încredere, bazată pe o verificare experimentală constantă a conceptelor și ipotezelor noastre despre fenomenele vieții mentale care ocupă S U A; această verificare, deși uneori necesită o muncă uscată și minuțioasă, este răsplătită cu fiecare pas reușit cu încrederea că ne apropiem de natura vie a fenomenului studiat Studiile moderne ale sentimentului estetic sunt îndreptate în primul rând către manifestările sale cele mai simple, elementare din domeniul percepției: spațială, auditivă, color, motrică, fără o explicație suficientă a căreia cele mai înalte manifestări ale activității estetice bazate pe acestea nu pot fi înțelese pe deplin Am avut o șansă pe paginile acestei reviste) share A' Groos: Les jeux des animaux,) K Groos: Introducere în estetică, trad L Gurevici) "Întrebări de filosofie și psihologie" , carte carte , , : Observații și experimente asupra esteticii percepțiilor vizuale Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE LUI KARL STUMPF II AL SCOALA LUI cu cititorii rezultatele observațiilor și experimentelor noastre (la care au participat aproximativ de persoane) în domeniul percepțiilor spațiale simple, care au avut ca scop verificarea ipotezei noastre despre natura sentimentului estetic, ca un sentiment intens, intens de similitudine În prezent, având în vedere să comunicăm rezultatele observațiilor și experimentelor noastre în domeniul percepțiilor muzicale-sunet simple, care au avut ca scop

verificarea aceleiași ipoteze, le prefațăm cu o trecere în revistă critică a unor experimente care caracterizează, într-o oarecare măsură, starea actuală a problemei condițiilor de armonie Relația dintre armonie și dizarmonie a sunetelor, sau consonanța și disonanța lor, a fost întotdeauna punctul central al teoriei muzicale Chiar și Rameau în spunea chiar la începutul tratatului său : "Melodia și armonia formează baza științei sunetelor muzicale Melodia este arta de a le aranja într-o succesiune plăcută urechilor noastre; armonia este arta de a produce aceeași impresie prin combinarea lor simultană Dar intervalele armonice au devenit subiectul unor experimente psihologice speciale abia de la marile descoperiri ale lui Helmholtz în domeniul acusticii, care au dus la descompunerea sunetelor complexe în elementele lor constitutive finale Se părea că din acel moment psihologia experimentală primise un material valoros care punea la dispoziție toate, cel puțin, condițiile fizice care precedau apariția unui sentiment de armonie și dizarmonie, una dintre cele mai simple și mai clare manifestări ale sentimentului estetic, liber de amestecul de străini în asociații liyaniy: a meritat doar să se determine cu precizie cea mai esențială dintre aceste condiții pentru a obține un răspuns care să arunce lumina dorită asupra cauzei sentimentului muzical-estetic Experimente pentru studiul intervalelor muzicale au fost efectuate, în ultimii douăzeci de ani în Germania, în principal de Karl Stumpf, un psiholog și muzician remarcabil, cunoscut și ca organizator și șef al unui laborator muzical-psihologic special din Berlin Două volume voluminoase, neterminate încă de el "Psi- Rameau Demonstration du principe de l'harmonie, servant de base à tout l'art musical théorique et pratique , p * Biblioteca "Runivers" C B A L T A LON chologia sunetului" (Tonpsychologie I, , II,) îmbrățișează fenomenele elementare ale percepțiilor muzicale și sonore În cel de-al doilea volum al acestei lucrări, subiectul principal de cercetare îl reprezintă sonorizarea simultană a sunetelor muzicale și, v caracteristici, un fenomen numit Stumpf fuziunea sunetelor (Tonverschmelzung) Lucrările sale și-au găsit mulți adepți, după cum indică articolele recente ale lui Feist *), Meinong și Vitasek), Meyer), Schulze), ceea ce a dat naștere unei vii polemici științifice între Stumpf și elevul său Meyer *) În ciuda faptului că fiecare dintre acești investigatori, introducând propriile îmbunătățiri în tehnica experimentelor lui Stumpf, urmărește să prezinte și unele obiecții la "legile fuziunii" formulate de acesta, cu toate acestea, lucrările lor se învecinează cu școala Stumpf conform sursei care le-a inspirat, în conformitate cu principalele puncte de vedere asupra fuziunii și experimentele generale specifice lor Înainte de a trece la caracteristicile acestei școli în raport cu psihologia muzicii, este necesar să prezentăm, cel puțin în scurte extrase, doctrina fuziunii a lui Stumpf, în legătură cu experimentele sale Esența fuziunii sunetelor sau a pătrunderii lor reciproce (Diirchdringung) constă în faptul că două senzații muzicale și sonore simultane dau impresia unei singure senzații, împiedicând analiza părților constitutive ale acestui sunet complex) Această dificultate de a analiza simultan sunetul) J Faist Încercați líber sound fusion orarul f Psihologia și fiziologia organelor de simț B XV) A Meinong și S/ Witaseli Despre determinarea experimentală a gradelor de fuziune a argilei -Ibid B XV) M Meyer Despre fuziunea tonurilor și teoria consonanței -Ibid B XVIII Addendum la tratatul meu despre fuziunea tonurilor și teoria consonanței Ibid B XVIII) B Scintila Despre analiza sunetului, studii filozofice B XIV) Краткій обзоръ этихъ и нѣкоторыхъ другихъ сочиненіи, сдѣланный O Henri,

cel mai recent în Vannée psychologique (cinquième année)) Dimpotrivă, W Wundt, considerând fuziunea sunetelor ca un fapt psihic aparținând unui vast câmp de fenomene de asociere, înțelege prin aceasta o asemenea acțiune a sunetelor simultane, în care elementele individuale se disting chiar și în senzație directă (GG Wundt Grundzüge der Physiolog Psychologie, fünfte voîlig umgearbeitere Auflage, B, II, S -) - Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI sunetul nu depinde, după Pitumpf, de o lipsă de practică, ci decurge din natura fuziunii sunetului, din conținutul materialului perceput Fuziunea este un fenomen remarcabil în domeniul sunetului și, potrivit lui Stumpf, însuși conceptul de îmbinare a sunetelor este nimic mai puțin decât o ipoteză care are ca scop rezolvarea multor întrebări dificile ale psihologiei muzicii Autorul începe cu autoobservarea și stabilește următorul grad descendent de contopire a intervalelor: i) octava (i:);) a cincea (: a)? H) litru (:);) treimi și șase naturale (: ; : ; : ; :), între care nu găsește nicio diferență clară;) toate celelalte combinații de sunet muzical și non-muzical Apoi autorul formulează însăși legile fuziunii, pe care le deduce din autoobservarea Legea principală a fuziunii sunetului este dependența gradului de fuziune de rapoartele numite ale numerelor de vibrație Ii sunt supuse urmatoarele: a) Gradul de fuziune nu depinde de registrul muzical In sinea lui într-un registru scăzut, recunoașterea și compararea gradelor de fuziune este dificilă; dar acolo unde este posibil și cu o schimbare de caz, fuziunea rămâne neschimbată, dacă raportul numerelor oscilației rămâne același c) De asemenea, gradul de fuziune nu depinde de puterea sunetului, atât absolută, cât și relativă c) Adăugarea unei treimi sau a mai multor sunete nu are efect asupra gradului de fuziune a celor două sunete date În general, un sunet complex este cu atât mai dificil de analizat, cu atât este mai mare numărul de sunete incluse în compoziția sa și, în final, devine complet confuz și inaccesibil analizei Dar, deoarece două sunete rămân diferite într- o consonanță complexă, fuziunea lor este recunoscută printre alte combinații de sunete d) Așa cum o modificare a stimulului, în general sub o mărime cunoscută, nu implică o schimbare a senzației, tot așa abaterile foarte mici ale numerelor de vibrație de la rapoartele de mai sus nu sunt însoțite de o schimbare vizibilă a gradului de fuziune e) Fuziunea continuă și își menține gradul atunci când ambele sunete nu intră în aceeași ureche, ci unul exclusiv în dreapta, celălalt în stânga Biblioteca "Runivers" C B A L TA L O N f) Când sunetul a două sunete este reprodus numai în imaginația, apoi împreună cu ele se reproduce contopirea lor g) La extinderea raportului de vibrații cu una sau mai multe octave, gradul de fuziune rămâne neschimbat "Legile fuziunii" astfel formulate sunt supuse de către Stumpf verificării prin intermediul experimentelor organizate de el Întrucât persoanele dezvoltate din punct de vedere muzical, familiarizate cu teoria muzicii și cu experiență în recunoașterea sunetelor, nu ar putea renunța în timpul experimentelor de la diferite noțiuni preconcepute despre afinitatea sunetelor, despre semnificația muzicală și locul ocupat de un interval, despre armonici sau dizarmonică, plăcută sau impresia neplăcută produsă de sunetul intervalului asupra simțurilor etc , atunci Stumpf preferă să apeleze la mărturia unor persoane nemuzicale, mai puțin experimentate în recunoașterea sunetelor muzicale Dar întrucât acestor persoane nu li se poate adresa o întrebare directă despre gradul de fuziune a intervalului (fenomenul de fuziune nu le este direct accesibil), atunci ar trebui să se recurgă la o cale indirectă, profitând de dificultatea analizei sunetelor pt majoritatea

observatorilor Nu ar trebui să fie întrebați despre îmbinarea sunetelor, ci despre dacă aud unul sau două sunete într-un interval dat? Prin diferite grade de dificultate în analiza intervalelor, care se vor regăsi în judecățile acestor persoane, se va putea judeca gradul de fuziune a acestor intervale, dacă toate celelalte condiții de care depinde analiza sunt egale Astfel, fuziunea a două sunete va fi studiată nu în sine, ci în consecințele sale și pe baza numărului de răspunsuri false și corecte Este interesant de observat că primul grup de experimente de acest fel la pian a fost realizat de Stumpf (la Würzburg) într-un moment în care nu se gândea deloc la fuziunea sunetelor: aceste experimente aveau ca scop inițial studierea unei sensibilitate simplă la distingerea sunetelor persoane nemuzicale Au fost apoi efectuate experimente mai detaliate, tot la pian, cu participarea unui profesor și a trei elevi, care, conform observațiilor autorului, s-au remarcat printr-un grad destul de scăzut de dezvoltare muzicală În raportarea rezultatelor acestor experimente, autorul face două rezerve cu privire la acestea Atragerea unui număr atât de mare, în opinia sa, de persoane ( ) către Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI experimentele sunt justificate de dorința de a obține valori numerice mari; în plus, numărul absolut de indicații pentru fiecare interval a fost inegal între ele, ceea ce, potrivit acestuia, constituie un neajuns tehnic al experimentelor În tabelul următor, care rezumă rezultatele acestor experimente, H, C, B înseamnă registre scăzut, mediu, ridicat; h este numărul judecăților, c este numărul judecăților corecte intervale p w % c Secunde Ć Tertsii n p I ibIII b în µ "Kvinty H ° p I b Și v Octave n i p I I w Astfel, în general, se găsește unul și același curs de date numerice: procentele judecăților corecte scad treptat în direcția de la a doua și a treia la octavă Experimente similare cu alte persoane au fost organizate de Stumpf-fom la Praga; în numărul de intervale s-au introdus altele noi (quarti); în loc de pianul, o orgă a bisericii a servit pentru experimente și a fost introdus mai mult sistem în cadrul experimentelor La experimente au participat trei persoane: prof K , herghelie Li, și stud R , care anterior își dovediseră nemuzicalitatea Au fost efectuate trei serii de experimente: prima într-un registru foarte moale și sărac în tonuri ale unei octave de o linie; al doilea - într-un registru mult mai puternic și bogat în tonuri de octavă de o linie, în care primul harmonic era deosebit de puternic; al treilea într-o octavă de două linii din același registru Următorul tabel se obține prin însumarea mărturiei tuturor celor trei persoane, între a căror mărturie nu s-au constatat diferențe individuale accentuate Biblioteca Runiverse Ts BALTALON Rândul I Rândul II seria a II-a Medie, h Secunda mare > Tritonus ; A şaptea minoră δ § o i Tertia majoră ° Quart o Quinta Octava Ch Compararea rezultatelor acestor experimente de la Praga cu aceste subiecte care au fost obținute la Würzburg în raport cu intervalele a doua, a treia, a cincea și a octavei, arată că ordinea acestor intervale, în raport cu numărul de cazuri adevărate, este exact aceeași În ambele grupuri de experimente, nu numai în concluzia medie, ci la fiecare persoană separat, în fiecare serie de experimente, în fiecare registru, cu fiecare timbru, același lucru: în octava cel mai mare număr de erori, mai puțin în a cincea , cu atât mai puțin în a treia și absența completă, sau aproape de ea, într-o secundă "După toate acestea", conchide Stumpf, "nu poate exista nicio îndoială că în aceste cazuri analizei sunetelor i se opune un obstacol care se slăbește treptat, care este cu atât mai puternic, cu atât raportul dintre numărul de vibrații este mai mic (sublinierea) Acest obstacol nu

poate fi altceva decât fuziune Stumpf nu permite explicarea rezultatelor acestor experimente prin alte condiții și influențe, cu excepția gradului de fuziune a sunetelor În primul rând, el respinge posibilitatea influenței practicii, exercițiului muzical, asupra judecăților persoanelor Dacă, în opinia sa, practica muzicală și-a exercitat influența asupra rezultatelor unor astfel de experimente, atunci această influență ar fi trebuit să ducă la rezultate opuse, deoarece în viața practică se aude adesea un interval de octavă, mai puțin o secundă ; treimi se aud și în cântarea populară mult mai des decât secundele, ceea ce poate atrage atenția doar în cazuri excepționale de cânt fals; prin urmare, octavele ar trebui analizate mai bine decât toate intervalele, treimi mai puțin satisfăcător și secunde mai proaste decât toate, dacă influența practicii ar avea aici un sens   În același mod, autorul respinge sugestia că cunoașterea fiecărui sunet al intervalului separat poate avea cota sa de influență asupra separabilității impresiei Dacă această împrejurare ar avea un sens aici, crede el, atunci iar octava ar trebui analizată mai ușor decât toate celelalte intervale, a cincea mai ușor decât quartul, a treia și a doua; între timp, vedem ceva opus Stumpf se oprește apoi la sugestia că diferența de natură a intervalelor poate depinde de tonurile care le însoțesc Cu sunetul unei octave, după cum recunoaște el, tonurile cele mai apropiate și mai puternice coincid, cu o cincime, o treime, o secundă, treptat din ce în ce mai îndepărtate (mai înalte) și mai slabe Dar aici, potrivit lui Stumpf, este dificil de admis în general modul în care tonurile care coincid unele cu altele ar putea împiedica distincția tonurilor fundamentale Dimpotrivă, ar trebui să ne gândim că, datorită fiecăreia dintre coincidențele lor, numărul de tonuri private auzite într-un sunet complex scade și, prin urmare, sunetele individuale devin mai ușor de distins Dar chiar dacă, crede Stumpf, armonizările ar putea într-un fel să facă dificilă distingerea între două intervale de sunet, atunci ele ar trebui să-și arate efectul cu cât este mai puternic, cu atât o serie dată de sunete are, prin urmare, mai puternice în seriile II și III de experimente decât în I, între timp, distanța numerelor din acest ultim rând este mult mai mare În fine, ne putem asuma influența unuia sau altuia sentiment cauzat de combinațiile de sunet Stumpf se întreabă dacă aceste sentimente au contribuit la formarea unei serii în care octava trebuia să pară cea mai plăcută, iar a doua cea mai neplăcută impresie sonoră? Și nu judecățile au înclinat mai hotărât în favoarea unității, care a fost impresia mai plăcută? Dar Stumpf nu vede alt motiv pentru care aceste intervale ar trebui să constituie pentru persoanele nemuzicale o serie descendentă de impresii plăcute, dacă nu din cauza unității în scădere a impresiei Pentru persoanele muzicale, cele mai plăcute intervale sunt în general treimi, nu octave Chiar și în experimentele de la Würzburg, Stumpf a înregistrat mărturia fiecărei persoane, nu numai în raport cu judecata, ci și în raport cu sentimentul Fara drept S C B A L T A LON nu s-a găsit atunci nicio legătură adecvată între sentimentul de plăcere și judecata unității sau pluralității impresiei În timpul experimentelor de la Praga, Stumpf a întrebat persoanele care au participat la experimente după ce criterii s-au ghidat atunci când își exprimă judecățile R răspunse hotărât: cu un sentiment de plăcut sau neplăcut, întrucât impresiile combinate erau mai plăcute pentru el Dar această afirmație arată tocmai, în opinia lui Stumpf, că sentimentul a fost la această persoană produsul unei calități combinate a impresiei senzoriale și că diferențele de

sentimente care însoțesc percepția intervalelor nu au fost singurele sau chiar inițiale criterii conștiente ale acestei persoane, deși ei, în virtutea legăturii stabilite, și ar putea servi drept ghid al lui, ca criteriu secundar de judecată Criteriul inițial, după toate probabilitățile, a fost percepția asupra fuziunii Celelalte două persoane au răspuns că nu au observat nicio diferență în aceste sunete, în sensul de plăcere Într-un alt loc al lucrării sale, luând în considerare întrebarea dacă sentimentele pot servi drept cauză care explică fenomenul fuziunii, Stoumif notează: că frâu un cal de coadă Pentru ce relație putem percepe între sunetul fundamental și al cincilea sau al treilea lui Nu putem percepe relația numerică dintre ele Relația de asemănare percepută duce la fel de puțin la scop ca și cea simțită Aici este de conceput doar ceea ce am numit fuziune" (II, § ,) O nouă serie de experimente a fost efectuată de Stumpf în vara anului la Halle (, , și iulie), parțial pentru a verifica concluziile obținute mai devreme, parțial pentru a clarifica proprietățile ambelor treimi, între care Stumpf nu a găsiți o diferență clară în raport cu fuziunea La aceste experimente au participat persoane care s-au autointitulat non-muzicale După ce le-am examinat urechea muzicală, s-a dovedit că din persoane, erau într-adevăr aproape aceleași abilități muzicale sau, mai degrabă, non-muzicale Celelalte două s-au dovedit a fi inadecvate pentru scopurile experimentului Una dintre ele este pentru că nu numai că are dreptate Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI S a recunoscut octave în registrul mijlociu, ca două sunete, dar le-a numit și octave Participarea unei alte persoane a trebuit să fie abandonată pentru că, dimpotrivă, s-a dovedit a fi incredibil de nemuzicală Experimentele au fost efectuate pe orga din Catedrala Galică S-a stabilit o durată egală a intervalelor de sunet și pauze între ele; mai mult, au fost pauze lungi după fiecare sau încercări pentru a evita oboseala Timpul de sondare în prima serie de experimente a fost de secunde, în restul de secunde; timp de pauză secunde La sfârşitul primei serii de experimente, unele persoane au observat că din cauza rezonanţei din biserică (era, într-adevăr, destul de puternică), după intervalul pe care l-au luat, au auzit încă una, suplimentară, influenţei căreia judecăţile lor s-au supus involuntar Prin urmare, în experimentele ulterioare, Stumpf, în momentul separării degetelor sale de cheie, a luat de fiecare dată o coardă joasă specială, înecând efectul de rezonanță "Cu toate acestea, este imposibil, remarcă el, să ne gândim că această rezonanță a afectat numărul judecăților din prima serie de experimente: probabil, percepția sa s-a datorat direcției aleatorii a atenției unor persoane "Persoanele implicate s-au așezat cu spatele la organ și de data aceasta ei înșiși și-au notat mărturia În caz de ezitare, ei trebuiau să noteze judecata care prevalea între ei; cu o atitudine complet indiferentă față de interval, considerați judecata îndoielnică și în acest caz notați-o cu valoarea / Astfel, au fost efectuate patru serii de experimente în patru registre: I octava mică, II octava de trei linii, III octava de două linii, IV octava de o linie Nu vom oferi încă rezultatele numerice ale fiecărei serii referitoare la intervalele studiate ale treimei minore, tritonului, tertei majore, a patra și a cincea, deoarece autorul însuși nu se oprește mult timp asupra lor: recunoașterea rezultatelor treilea serie de experimente ca nemerind prea multă atenție, el produce mai întâi peste toate datele obținute, unele transformări numerice, și anume, aduce numerele tuturor seriilor la numărul total de experimente din a doua serie ( ), adaugă seria transformată de numere între ele în combinații care sunt cele mai

avantajoase "pentru ecuația influențelor opuse" și le compară în următorul tabel ѣ Biblioteca "Runivers" C B A L TA L O N general ; numărul su-; Numărul de judecăți corecte : Rânduri stivuite zhdenii o \ J fiecare iLargei SmallKvarta Kvinta și ['interval NUS treilea- [treilea I, II , ! P ! '' ! O /zÍ /z I, π, IV ! , V", V ! V !' I, II, III ' O I V >^/ : ! : I, II, III, IV | o í rI i Din această comparație, Stumpf concluzionează că seria de intervale și poziția fiecăruia, în raport cu numărul judecăților corecte, rămân aceleași în toate combinațiile și că, drept consecință a acesteia, se poate considera dovedit că fiecare dintre intervalele studiate, ca atare, sunt supuse unei puternice influențe graduale în ceea ce privește ușurința analizei sale și că sursa acestei influențe nu este alta decât gradul de fuziune a sunetelor Fără a se limita la experimente pentru a constata gradele de fuziune, Stumpf încearcă să afle cauzele acestui fenomen (II, § O) După ce a trecut în revistă diferitele presupuse cauze ale fuziunii, care sunt principiul asemănării, acțiunea simțirii, absența relativă a bătăilor, repetarea frecventă a aceleiași conexiuni de idei, autorul ajunge la concluzia că toate încercările pe care le-a luat în considerare explicarea psihologică a fuziunii nu a avut succes: acest lucru arată, în opinia mea, Stumpf, că "nu ar trebui să căutăm temeiuri pentru fuziune în domeniul psihologiei" "În favoarea unei astfel de concluzii", adaugă el, "se vorbește deja faptul că fuziunea, ca fapt aparținând clasei senzațiilor, este o relație imanentă a calităților sonore care acționează simultan, independent de exercițiul în cursul existenței individuale " (II, § , II) În consecință, autorul decide întrebarea în sensul că cauza fuziunii este fiziologică Pentru a-l clarifica, este necesar să apelăm la ajutorul conceptului de nerv specific Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI GBP> energia noah) "Energia specifică care stă la baza fuziunii are doar particularitatea că este eliberată nu de un stimul izolat, ci de interacțiunea a doi stimuli Prin urmare, poate fi numită energie specifică de ordinul cel mai înalt sau sinergie specifică Prin ea, Stumpf înseamnă "un fel de interacțiune bazată pe structura creierului a două formațiuni nervoase, în virtutea căreia aceste formațiuni provoacă senzații constante, împreună cu care se produce și un anumit grad de fuziune a acestor senzații" Autorul este conștient de faptul că o astfel de formulare a motivelor fuziunii, fără temeiuri solide sub el, poate părea prea insuficientă; dar deocamdată nu consideră posibil să dea o altă explicație decât cea bazată pe "concepte generale" După apariţia în a lucrării lui Fapst, care conţine o verificare sistematică şi o continuare a experimentelor lui Stumpf, acesta din urmă a vorbit încă o dată despre semnificaţia învăţăturii sale, în următoarele cuvinte: e, i e unitatea de impresie scade treptat cu octave, cincimi, treimi, chiar în această ordine a aranjamentului lor Dar întrucât intervalele numite, în raport cu consonanța lor, păstrează aceeași ordine de aranjare (ambele treimi sunt considerate împreună deocamdată), iar din ele, cu ajutorul conceptului de afinitate directă, se construiește întreaga scară, atunci în acest fapt, dacă este recunoscut, există un indiciu clar, dacă nu o dovadă directă, că în fuziunea sunetelor se poate găsi conceptul de bază al întregii doctrine a muzicii" *) Comparând această afirmație cu rezultatele de mai sus ale experimentelor lui Stumpf, începute încă din , vedem că în această lungă perioadă de activitate nu-l lasă convingerea că întregul domeniu al muzicii poate fi explicat prin fuziune Dar cum se face? Iată întrebarea Această convingere, din păcate, până acum nu a fost justificată în practică Conceptul abstract de fuziune nu numai că este

incapabil să îmbrățișeze întreaga doctrină a muzicii, dar rămâne Pentru o serie de considerații împotriva teoriei generale a energiei specifice, vezi în Wundt: Ibid B I, -) Zeitschrift für Psych u Phys, der Sinnesorgane B S Biblioteca "Runivers" C B A L T A L O N până acum, fără o acoperire adecvată, fenomenele cele mai elementare din psihologia muzicii, Ce este un sunet muzical, în contrast cu unul non-muzical, din punct de vedere psihologic? Care sunt condițiile plăcerii estetice oferite de sunetul muzical? Ce este în comun între plăcerea muzicală și sentimentul estetic în general? De ce un sunet complex este mai plăcut decât unul simplu? După ce principiu psihologic este asociată plăcerea unui singur sunet muzical cu plăcerea sunetelor complexe, simultane și succesive? Experimentele lui Stumpf nu au aruncat nicio lumină asupra acestor întrebări ale psihologiei muzicii În sine, termenul de confluență, echivalent cu ceea ce era înțeles anterior sub cuvântul consonanță, adică gradul de unitate de impresie nu poate avansa întrebarea Este evident că autorul, în concluzia sa despre semnificația contopirii, exagerează rolul ordinii intervalelor găsite de el Trebuie amintit că și la Helmholtz, primul grup al celor mai perfecte consonanțe sunt: octava, duodecimul, octava dublată; a doua grupă - a cincea și a patra; a treia este o terță majoră și o șasea majoră; a patra este o terță minoră și o șase minoră În consecință, cel mai mult care se poate deduce din experimentele lui Stumpf este confirmarea, în termeni generali, a aranjamentului tradițional, general acceptat, a consonanțelor Aproape toți teoreticienii muzicii au dedus secvențe de consonanțe de același fel Însă, cu Stumpf, conceptului său original de fuziune i s-a dat o nuanță atât de nedefinită și obscure, încât a trecut mult timp înainte ca adeptul său Feist să decidă să remarce că "consonanța și fuziunea, cel puțin în sfera psihologiei auzului, sunt fenomene identice " La rândul său, M Meyer a atras atenția asupra unui loc din Psihologia sunetului, unde Stumpf însuși identifică consonanța cu grade de fuziune Dar am văzut că în secțiunea "Psihologia sunetului", dedicată în mod specific doctrinei fuziunii, este tratată nu ca un termen nou doar pentru desemnarea fenomenului deja cunoscut al consonanței; dimpotrivă, aici vorbim despre descoperirea unui nou, dar neobservat "fenomen" de contopire; autorul numește conceptul său de fuziune nu mai puțin decât o ipoteză care ar trebui să explice multe fenomene din domeniul sunetului; el convinge pe observatori Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE LUI CARL STUMPF SI SCOALILE LUI renunțați la orice confuzie de fuziune cu consonanța și alte fenomene însoțitoare Fuziunea, în sensul în care este explicată în Psihologia sunetului, aparent nu ar trebui să aibă nimic de-a face cu teoria consonanței, sau cu tonuri, sau cu bătăi, sau cu simțul plăcutului estetic al sunetelor, sau cu capacitatea pentru a analiza sunetele dobândite practica În acest caz, ce este fuziunea, ca fenomen independent: TÒ cu ceea ce se îmbină, căror elemente ale unui sunet complex sunt supuse, care nu sunt supuse fuziunii și, în sfârșit, fuziunea există în realitate, sau este doar o metaforă? Teoria lui Stumpf răspunde la aceste întrebări: fuziunea este ceva direct accesibil urechii muzicienilor, dar inaccesibil majorității: "Trebuie să auzi fuziunea și să-i compari gradele în același mod în care trebuie să auzi un sunet pentru a ști ce este acesta " O astfel de scuză cu greu poate satisface pe nimeni; știm că sunetul este accesibil majorității și nu constituie secretul inițiaților Că fuziunea a două sunete, conform definiției lui Stumpf, este "nu o simplă sumă, ci un întreg" - explică, de asemenea, puțin din conceptul de bază: dacă acest întreg poate avea grade diferite, atunci

este clar că semnul "întregimii" " este prea generală și insuficientă pentru a explica fenomenul în cauză Există o singură cale prin care să ieșim din această ambiguitate de bază care învăluie conceptul lui Stumpf de fuziune: trebuie să recunoaștem că atunci când Stumpf vorbește despre fuziune, în esență, vorbim despre sensibilitatea la distingerea elementelor constitutive ale sunetului, despre fenomen , al cărui studiu a fost, într-adevăr, dedicat primelor sale experimente Ideea fuziunii a venit mai târziu și a fost asociată cu aceste experimente deja în retrospectivă Din punct de vedere al sensibilității la senzații distinctive, inaccesibilitatea fuziunii pentru majoritatea și gradele sale diferite devin destul de de înțeles De fapt, capacitatea de a distinge clar elementele constitutive ale unui sunet se dezvoltă doar prin practică, este mai accesibilă specialiștilor decât majorității și permite tot felul de grade, perfecțiuni, de unde este clar de ce autorul studiază fuziunea doar în legătură cu dificultatea de a distinge sau de a analiza sunete Subordonându-ți experiențele acestui punct de vedere unilateral, Biblioteca "Runivers" C B A L TA L O N dând, în plus, o conotație speculativă conceptului de fuziune, Stumpf a deturnat atenția unor psihologi de la studiul condițiilor actuale ale percepțiilor muzical-sound, de la o formulare mai clară și mai precisă a acestei întrebări, care fusese dată anterior în doctrina senzațiilor sonore a lui Helmholtz În timp ce predarea experimentală a lui Helmholtz cu privire la rolul tonurilor în percepția complexă a sunetelor simultane, în ciuda unor neajunsuri, face totuși posibilă explicarea îmbinării sunetelor sau a consonanței printr-o fuziune reală, similaritate în numărul de vibrații sau coincidență a vibrațiilor asemănătoare ca număr cu tonul al-lea , - în Stumpf, întrebările despre condițiile reale ale fuziunii sunt relegate în tărâmul ipotezelor misterioase, neverificabile Ambiguitatea doctrinei lui Stumpf despre fuziunea a două sunete se găsește în relația sa cu unison La unison pur, i e în două sunete corespunzătoare aceleiași note, luate simultan pe aceleași instrumente, totul se contopește, toate elementele constitutive ale celor două sunete Aparent, acesta este un caz neîndoielnic de fuziune completă a două sunete Totuși, Stumpf nu-l menționează deloc în "gradele de fuziune" sale; într-un alt loc al lucrării sale, unde atinge unisonul, nu îl pune în fruntea confluențelor, așa cum s-ar putea aștepta, ci îl trimite la aceeași clasă cu octava, în care, totuși, departe de toate fuzionează De ce asemenea inconsecvență? Pentru a justifica observația noastră, să considerăm aici condițiile în care sună intervalul unei octave, exprimând numerele de vibrații ale tonurilor fundamentale și ale harmonicelor în general, valori relative (Primul sunet Octava L a (Al doilea sunet CH AND S L AKOLEBANIY ': C " ¿ i i : Despre Bertonov O ! I £ i IO ί : δIO C ib Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI După ce am subliniat cu două linii numărul similar de vibrații care apar în sunetul a zece tonuri, iar cu o linie tonurile celui de-al doilea, sunetul este similar cu tonurile primei, care sunt mai departe de aceste limite, vedem că al doilea sunet (înalt), într-adevăr, nu conține un singur element, care nu ar fi în primul sunet, drept urmare aceste elemente se pot îmbina între ele, ca niște senzații sonore similare; Și anume, sunt supuse coincidenței sau îmbinării: tonul principal al celui de-al doilea sunet cu al doilea ton al primului, al doilea ton al celui de-al doilea sunet cu al patrulea al primului etc ; dar există elemente care nu se pot contopi cu altele; acestea sunt câteva tonuri găsite într-un prim sunet: i, , , , Este clar că atunci când un unison este perceput, aceste elemente nu vor fi

diferite, în el toate elementele celui de-al doilea sunet vor fi o repetare a tuturor elementelor primei și se contopesc unele cu altele într-un întreg indivizibil, adică într-un sunet continuu complet asemănător Doctrina lui Stumpf despre fuziunea sunetelor nu poate permite o asemenea concluzie despre unison, în comparație cu octava, deoarece el consideră fuziunea ca un concept abstract, rupt din condițiile actuale ale percepției muzicale, și anume, fără nicio legătură cu tonurile Dacă în această doctrină a consonanței unisonul ar fi pus în fruntea tuturor fuziunilor, atunci poate că ar deveni clar că faptul fuziunii, în sine, fără analize suplimentare, fără a ține seama de procesul psihofiziologic al percepției muzicale și, în special, la sentimentul de armonie care îl însoțește, incapabil să arunce o lumină nouă asupra domeniului muzicii Pe lângă neclaritatea conceptului de bază, un neajuns important în cercetarea lui Stumpf este absența unei ipoteze psihologice care să lege un număr semnificativ dintre fenomenele studiate cu legile psihologice consacrate, pe de o parte, și cu manifestările sentimentului estetic, pe de altă parte Fără o asemenea ipoteză, în raport cu care experimentele ar putea servi ca mijloc de verificare, însăși producerea de experimente nu poate avea un interes științific suficient de larg; Stumpf este conștient de necesitatea unei ipoteze științifice Cu presupunerea sa fiziologică de "energie specifică sau sinergie", el, pe bună dreptate, rămâne nemulțumit Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" C BALTA L O N militar Propriile sale experiențe nu au nimic de-a face cu această presupunere Pe de altă parte, din vremuri refuză să ignore cauzele psihologice ale acestui fenomen Dacă, totuși, el numește conceptul său de fuziune "ipoteză", atunci, desigur, nu în sensul prea strict al cuvântului, deoarece este de la sine înțeles că simpla denumire sau recunoașterea faptului de consonanță sau de fuziune nu este o ipoteză În studiul fenomenelor elementare ale muzicii în general, Stump-Fom a introdus înțelegerea intelectual-stică a vieții mentale caracteristică filosofiei germane: actele mentale, judecata, capacitatea de analiză, conceptele deductive ocupă un loc dominant în raționamentul său; Între timp, sentimentul, care joacă un rol atât de important în muzică, unde aproape toată percepția nu este atât un proces mental, cât și un proces emoțional, i se atribuie un rol secundar Ideea că ghidul poate aparține sensului conducător al sunetelor muzicale, că sentimentul, ca unul al manifestării, ca piele directă a relațiilor sonore, poate precede toate Actele judecății asupra sunetelor, este respinsă de acestea fără ezitare, așa că ea i se pare inacceptabilă În schimb, el recunoaște "percepția directă a fuziunii sunetelor", atribuind această abilitate în principal persoanelor muzicale Această percepție este un act elementar de judecată Pentru a face acest lucru posibil din punct de vedere psihologic, Stumpf proiectează chiar un gen special de judecată, care nu se bazează pe raționament și nu are expresie verbală *) Un astfel de punct de vedere îi permite lui Stumpf să creadă că fuziunea a două sunete poate fi percepută, deși direct, dar pe baza judecății, și nu a simțirii În ciuda faptul că contopirea este "una dintre cauzele nediferențierii" este un obstacol la analiză", putem încă, potrivit lui Stumpf, fără a distinge elementele de fuziune, să aflăm despre fuziune direct prin judecată Atitudinea negativă a lui Stumpf față de semnificația sentimentului în evaluarea percepțiilor sonore s-a reflectat de mai multe ori în experimentele sale, în interpretarea mărturiei colegilor săi Atunci când persoanele care participă la experimente declară că, C, Stunipf Tonpsychologie, I, § p S Biblioteca

"Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI ghidat în judecățile lor nu de analiză, ci de simțire, Stumpf își explică acest lucru spunând că ele se bazează pe un "criteriu indirect" secundar, în spatele căruia se află un criteriu real, imediat - judecata Cu o asemenea privire, rolul judecății în procesul vechimii muzicale, desigur, că Stumpf, studiind fenomenele de consonanță, a căzut în capitalul unilateral: a atras atenția asupra sunetului diferit al sunetului, de la din punct de vedere al unității și pluralului lor un semn nu numai al consonanței, ci și al oricărei impresii muzicale, plecând de la un simplu ton muzical, - un sentiment muzical, ca una dintre manifestările unui sentiment estetic în general *) Legea de bază a fuziunii formulată de Stumpf a priori, care indică dependența gradului de fuziune de raportul numerelor de vibrație și independența acestuia față de înălțimea registrului și puterea > sunetului, este legea acusticii mai degrabă decât psihologia muzicii ; fără să atingă legătura psihologică a fenomenelor, el afirmă aproximativ o oarecare dependență, fără o definiție mai precisă împărțind-o În ceea ce privește restul legilor enunțate la rubricile c, e, f, g, ele au o valoare limitată, subiectivă, pentru caracterizarea urechii rafinate a muzicienilor, din a căror atenție sofisticată caracterul special al intervalului nu scapă nici măcar într-un combinație complexă cu alte sunete; pentru acusticieni, intervalele continuă să sune cu toate nuanțele fuziunii lor chiar și atunci când sunt reproduse într-o singură imaginație Pentru ascultătorii obișnuiți, aceleași sunete pot produce o impresie diferită Prin urmare, este cu greu posibil să se transfere efectul acestor "legi" majorității oamenilor cu ureche mai puțin dezvoltată, care, din dragoste pentru știință, nu trebuie să-și petreacă jumătate din viață printre diapazon, țevi și coarde) Într-una dintre lucrările sale recente (S Stumpf und M Meyer: Maasbestimmungen über die Reinhcit consonanter Intervalle, Zeitsch £ Psych u Phys der Sinnesorgane, B , p), bazată pe experimente pentru a studia sensibilitatea de muzical În fața purității intervalelor, autorul face o oarecare concesiune realității și proiectează un nou sens specific al purității intervalului: Reinheits Gefuhl, care, însă, nu are nicio legătură cu aprecierea gradului de fuziune * Acțiunea unora dintre aceste legi nu a fost confirmată de experimentele lui Feist, Meinong și Vitasek Aceasta, în special, se referă la legile care tratează păstrarea gradului de fuziune a acestuia printr-un interval atunci când este combinată cu alte sunete, precum și atunci când se extinde cu una sau mai multe octave Să luăm în considerare obiecția făcută de Stumpf asupra acestui punct în apărarea acestor "legi") "Cum recunoaștem", întreabă el, "o octavă dublă, dacă nu după semnul că sunetele incluse în ea au aceeași fuziune ca o octavă simplă, dar numai cu o neclaritate a distanței unele de altele? În plus, toată lumea își poate pune întrebarea, nu are cvadruplu de octave, de exemplu, C-c-c -c , același caracter la unison ca și c-c cu două tonuri? Este posibil să admitem că fiecare pereche adiacentă de sunete din această serie a arătat o fuziune reciprocă completă, în timp ce sunetele mai îndepărtate arată o fuziune care slăbește treptat? Nu se poate admite ca C și c , atunci când se mai aud două sunete între ele, să se contopească mai mult decât atunci când sună singure, întrucât, potrivit legii menționate, adăugarea unei a treia influențe nu exercită nicio influență asupra contopirii a două Toate aceste întrebări cu greu ar putea avea loc cu o dispoziție mai mică a cercetătorului față de legi stabilite a priori, cu o atenție sporită la condițiile actuale ale sunetului simultan a patru octave Pentru a ne

convinge de acest lucru, să comparăm numărul de oscilații ale tonurilor fundamentale și ale harmonicelor celor patru octave care sună simultan, despre care vorbește Stumpf, în limitele tonurilor care formează fiecare sunet PATRU-SUNETE DIN OCTAVE Numărul de vibrații ale tonurilor și tonurilor fundamentale C I IO din IO Ч i c c ib * o Acordând mai întâi atenție numărului de vibrații ale unei octave simple: C-s, vom vedea că următoarele pot fi îmbinate în ea,) S Stumpf Neueresüber Tonverschmelzung, Zeitschr f Psih u Phys, der Sinnesorgan, B , s Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI, similare, din punct de vedere al numărului de vibrații, tonuri: primul, al doilea, al treilea, al patrulea și al cincilea ton al celui de-al doilea sunet (c), cu al doilea, al patrulea, al șaselea, al optulea și al zecimii din primul sunet (c) Acordând apoi atenție combinației C-c , vedem condiții complet diferite: în al doilea sunet (c), doar tonul său principal cu al optulea ton al primului sunet (C) poate fi îmbinat prin similitudine Dacă atunci acordăm atenție combinației octavei duble: C-c , atunci vom vedea că aici, datorită asemănării numărului de vibrații, un număr puțin mai mare de tonuri este supus îmbinării decât în C-c , dar mult mai puțin decât în octava C-c; și anume, primul și al doilea ton al celui de-al doilea £ sunet coincid în numărul de vibrații, cu al patrulea și al optulea ton al primului sunet În general, cu cât octavele sunt mai îndepărtate una de cealaltă, cu atât au elemente mai puțin comune, similare, care se îmbină În consecință, octava dublă, prin însăși compoziția sa, nu poate avea același grad de fuziune cu octava simplă, așa cum crede Stumpf; cvadrupla C-c-c ^ c nu poate avea în niciun fel același caracter unison în comparație cu consonanța C-c, întrucât este mult mai bogată în numărul de elemente asemănătoare, care fuzionează, și rolul sunetelor intermediare c-c în raport cu cele două extreme (C și c) nu constă în nimic altceva, ci tocmai în amplificarea prin acorduri a unor elemente similare de fuziune, foarte puține în C-c Prin urmare, este dificil să fim de acord cu faptul că disputa ridicată de oponenții lui Stumpf împotriva legilor sale de imuabilitate a fuziunii în intervale a fost o dispută despre fleacuri (um des Kaisers Bart): dimpotrivă, atinge esența doctrinei a fuziunii, ca doctrină abstractă, neacordând suficientă atenție tot ceea ce condiționează perceperea sunetelor muzicale Trecând la considerarea experimentelor lui Stumpf din punctul de vedere al formulării lor metodice, în primul rând, ar trebui să ne întrebăm: oare latura acustică a acestora este subordonată psihologicului, i e Sunt impresiile muzicale, un fenomen psihologic, sau intervalele, un fenomen fizic, subiectul principal al studiului lor? Caută ei să extindă autoobservarea individuală la autoobservarea colectivă sau urmăresc doar să ilustreze prin numere gradele și legile fuziunii stabilite în prealabil? Autorul își referă experimentele la cele de masă, unul dintre avantajele cărora, după el, este că Biblioteca Runiverse Ts BALTALON participarea unui număr mare de persoane la evaluarea sunetelor este echilibrată de influența unilaterală a caracteristicilor individuale De fapt, vedem că el folosește exclusiv metoda cazurilor adevărate și false, aplicată de Weber și Fechner în studiul relației stimulului cu senzațiile În această metodă, dimpotrivă, hazardul joacă un rol important Dar în domeniul muzical, în care este astfel transportat, nu există iritații și senzații pure; aici se contopesc cu elementul de simțire, fără de care își pierd caracterul muzical Cel mai simplu ton muzical este deja un fenomen complex, provocând o reacție emoțională complexă în minte, care nu permite prea multă simplificare M Meyer a fost primul care a atras atenția asupra particularității

experimentelor muzicale ale lui Stumpf, că în ele experimentatorul se referă nu la persoanele muzicale care sunt cele mai competente în evaluarea impresiei muzicale, ci tocmai la persoanele nemuzicale, pe care le examinează cu atenție pentru să se convingă de subdezvoltarea lor muzicală înainte ca m să profite de mărturia lor Credem că întrebarea pusă acestor persoane nu cuprinde impresia făcută asupra lor prin fuziune sau consonanță: constă doar dacă aud unul sau două sunete? Ei interoghează, așadar, despre sunetul intervalelor, de parcă nu ar fi vorba despre elementele muzicii, ci despre simple senzații sonore În plus, această întrebare ar trebui să provoace la persoanele care au puțin studiat muzica, un astfel de act de atenție auditivă, descompunerea unui sunet complex în elementele sale constitutive, cu care nu sunt deloc obișnuiți; sunt obișnuiți să abordeze sunetele orgii sau ale pianului doar ca surse de plăcere estetică derivate din sinteza elementelor sonore; aici trebuie să aplice procesul invers, analiza v Această metodă de experimentare, prin care studiul direct al impresiei de consonanță sau fuziune lasă loc analizei impresiilor sonore senzații, este justificată, în opinia autorului, de considerația că între gradul de fuziune a două sunete în senzație și gradul de dificultate în analiza acestor senzații, există o relație inversă, care permite să se tragă concluzii despre gradul de fuziune prin numărul erorilor de discriminare Dar asta nu este nimic Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI cele dovedite, dar numai presupusa legătură dintre ele predetermina întrebarea naturii fenomenului studiat Aici, experimentatorul trece cu vederea faptul că analiza așteptată a două sunete poate întâmpina un obstacol dintr-o cu totul altă latură de care se așteaptă: nu din partea fuziunii a două sunete, dar din partea unui număr mare de tonuri care însoțesc aceste sunete și din partea sentimentului de plăcere sau neplăcere care însoțește această impresie Efectul sentimentului, în special, se poate dovedi a fi exact opusul a ceea ce se așteaptă: analiza se poate dovedi a fi mai ușoară atunci când sentimentul este de natură plăcută și mai dificilă atunci când combinația de sunet produce o impresie neplăcută · Discutând rezultatele experimentelor sale de la Praga cu privire la tonuri și punând întrebarea sceptică "cum ar putea împiedica tonurile harmonice distincția tonurilor fundamentale", autorul privește fenomenul studiat dintr-un punct de vedere unilateral al analizei sunetelor, neacordând atenție faptului că în raport cu tonurile unul al unui sunet cu tonurile altuia este una dintre condițiile esențiale ale consonanței și disonanței și că impresia produsă în acest caz nu depinde de ușurința sau dificultatea analizei sunetelor În plus, Stupmf exprimă ideea că "din cauza coincidenței tonurilor similare, numărul de tonuri auzite într-un sunet complex ar trebui să scadă și, prin urmare, sunetele individuale ar trebui să fie distinse mai ușor" De ce, totuși, din coincidența tonurilor similare, numărul de tonuri ar trebui să scadă - acest lucru este complet de neînțeles: dacă din de sunete care sună simultan, fiecare pereche este similară între ele în ceea ce privește numărul de vibrații, atunci rezultă din asta ca doar xoo din ne va ajunge la ureche? Nici o singură nuanță nu ajunge de obicei în conștiință separat, în toată claritatea ei, dar toate acţionează asupra sentimentului nostru în masa lor; doar nevoie admit, ceea ce Stumpf nu face, că între senzația conștientă, destul de separată și absența senzației, există o bandă intermediară de tranziție continuă de la percepții mai puțin clare la percepții mai conștiente Din coincidența tonurilor private între ele, sunetul intervalelor devine, poate, mai plăcut pentru ureche, dar niciun element sonor nu își poate pierde

sensul, dispărea din aceasta Stumpf Biblioteca "Runivers" C BALTA L O N continuă: "Dar chiar dacă tonurile care coincid ar putea face cumva dificilă distingerea între două sunete dintr-un interval, atunci ele ar trebui să-și arate efectul cu mai multă putere decât tipul ales de sunete are un număr mai mare de tonuri " Acest raționament ar fi corect dacă caracterul intervalului ar depinde numai de numărul de armături; dar depinde în principal de calitatea lor, de relațiile lor Nu trebuie să uităm că, potrivit lui Helmholtz, consonanța nu depinde de tonuri în general, ci de numărul de acorduri similare sau coincidente: aceasta este o mare diferență Discutând problema semnificației asemănării dintre unele dintre tonurile celor două sunete, ca elemente ale asocierii lor în conștiință, Stumpf nu găsește posibil să explice acest fenomen din punct de vedere psihologic Dar face o încercare de a dovedi inaplicabilitatea principiului asemănării la explicația consonanței în felul următor: "Dacă faptul că al doilea sunet al octavei c este deja conținut în primul Do constituie condiția contopirii lor în timp ce sunând simultan, atunci să luăm alte două sunete g și a; să se ia g pe un instrument concomitent cu un a slab și, în același timp, pe un alt instrument să se ia cu toată forța a: se vor obține aceleași condiții de îmbinare a sunetelor Sunetul g, care conține a ca tonalitate, ar trebui, împreună cu sunetul a, atașat separat de acesta, să prezinte aceeași fuziune ca C și c Nimic de genul!" Nimic surprinzător, vom reține, din moment ce autorul își propune să se producă disonanța unei secunde pentru a se asigura că dă o impresie care nu are nimic ca consonanța octavei Dar ideea, în plus, este că condițiile de aici nu sunt aceleași Să încercăm să urmăm încă o dată instrucțiunile autorului și să comparăm unul cu celălalt raportul real al tonurilor la o octavă și o secundă Am văzut deja că în al doilea sunet al unei octave nu există un singur ton care să nu aibă un număr similar de vibrații în primul; prin urmare, octava este acel raport de tonuri în care domină asemănarea Dimpotrivă, într-o secundă, așa cum se poate vedea mai jos, doar unul (în maximum zece tonuri) al -lea ton al celui de-al doilea sunet este similar cu al -lea al primului: aici domină elementele de diferență sonoră Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI Al doilea I ib o (ga) Ce ar trebui să se întâmple dacă, urmând instrucțiunile lui Stumpf, slăbim al doilea sunet al acestui interval, care formează o disonanță perfectă, și în același timp luăm acest al doilea sunet cu toată forța pe alt instrument? Al doilea sunet al acestui interval va fi oarecum consolidat, dar relațiile reciproce ale tonurilor sale nu se vor schimba, deoarece nu depind de puterea sunetelor În consecință, nu vom găsi aici deloc, așa cum sugerează autorul, "aceleași condiții - fuziunea sunetelor ca și cu C și c": intervalul ga va rămâne o disonanță Scopul experimentelor lui Stumf, după cum sa observat, nu este clar de la început; două sarcini sunt legate artificial în ele: studiul impresiei produse de consonanță și disonanță, ca fenomen muzical și estetic, cu studiul sensibilității distingerii senzațiilor sonore Acestui deficiență fundamentală în realizarea experimentelor i se alătură selecția unilaterală a persoanelor implicate în experimente într-un număr foarte limitat: persoane au participat la primul grup de experimente, la al doilea, la al treilea și în al patrulea Din aceste condiții rezultă o tehnică specială a acestui gen de experiment: pentru a obține un număr mare, se apelează frecvent la aceleași persoane cu aceeași întrebare despre același interval, în urma căreia caracteristicile individuale ale fiecărei persoane sunt incluse de asemenea de către un factor mare în numărul total de indicații fiind supus în același timp accidentelor

naturale de oboseală și atenție fluctuantă Numărul de judecăți ale unei persoane aproximativ același interval se extinde în primul grup de experimente, în medie, până la , în al doilea de la la , în al treilea - de la la , în al patrulea - de la la , sunt nepregătiți pentru analiza sunetelor, este firesc ca la începutul experimentelor, răspunzând adesea la întâmplare, să facă multe greșeli în recunoașterea elementelor sonore; cu toate acestea, după ceva practică, numărul acestor erori începe să scadă; lucrătorii de laborator fac progrese notabile Această împrejurare a atras atenția experimentatorului în timpul experimentelor din Halle (ultimul grup) Numărul de răspunsuri corecte (în raport cu Biblioteca "Runivers" C B A L T A LON numărul total de hotărâri) a crescut în următoarea progresie, pe iulie - %, pe iulie - %, pe iulie - , %, pe iulie - , % Autorul consideră probabil că succesul analizei ar fi fost și mai mare dacă intervalele dintre experimente nu s-ar fi dublat de fiecare dată Având în vedere faptul că persoane, conform autorului, deja până la sfârșitul celei de-a patra serii de experimente au încetat complet să greșească și, astfel, au devenit complet nepotrivite ca subiecte pentru metoda cazurilor adevărate și false, poate fi a spus cu încredere că dacă restul de persoane ar continua o perioadă de timp practica experimentelor la Stumpf, atunci numărul răspunsurilor inconfundabile ar ajunge la % Adevărat, registrele organului s-au schimbat de fiecare dată; dar este destul de greu de admis influența lor asupra creșterii procentului de răspunsuri corecte, deoarece registrele nu erau aranjate în nicio ordine favorabilă, progresivă, și anume: pe iulie, o octavă mică, pe , un trei -octavă de măsurare, pe data de , o octavă de două măsuri, pe data de , o octavă de o linie Din aceste fapte se poate concluziona că numerele obţinute în aceste experimente pot servi mai degrabă ca expresie a unei stări instabile de sensibilitate la sunetele distinctive la subiecţii supuşi testării, decât ca o caracteristică a impresiei produse de fuziune sau consonanţă; si in orice caz trebuie admis ca impresia obtinuta in acest fel nu are o valoare permanenta Aceste fapte interesante afirmate de Stumpf ar putea servi drept dovezi convingătoare că obstacolul în calea analizei a două sunete simultane la mulți oameni nu este deloc o fuziune, sau cel puțin nu o singură fuziune de sunete, ci în principal o lipsă de practică adecvată Acest tip de practică de laborator, desigur, nu are nimic de-a face cu dezvoltarea estetică sau muzicală Muzicienii excelenți, care în viața lor practică sunt angajați în muzică și nu în descompunerea sunetelor în elementele lor constitutive, pot, la fel de precis ca și persoanele nemuzicale, să facă greșeli în astfel de experimente din cauza lipsei acestui tip de special, practica acustica x) *) În acest sens, este interesant faptul afirmat în experimentele lui M Meyer că (o persoană "foarte educată muzical și experimentată în observații" un sunet a fost recunoscut în cazuri ib din ca două sunete, dimpotrivă, tritonul în două tonuri a fost recunoscut de el ca un sunet în de cazuri din Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI Prin urmare, este oarecum surprinzător că autorul de mai multe ori în eseul său, de exemplu, când discută rezultatele experimentelor sale de la Praga (grupa a treia), susține totuși că "un obstacol în calea analizei sunetelor nu poate fi altceva decât fuziunea" (II,) și adaugă că influența practicii, dacă ar fi admisă, ar trebui să fie exact opusă celei care se găsește în rezultatele acestor experimente Dar aici, evident, se ascunde o neînțelegere: aceste cuvinte îmbină practica muzicală, ascultarea și interpretarea melodiilor și cântecelor cu acea practică deosebită în descompunerea elementelor unui sunet complex,

care singur poate avea semnificație pentru o analiză specială, de laborator, a senzațiilor sonore Deci, suntem convinși că unele rezultate similare ale experimentelor lui Stumpf, bazate pe conceptul de fuziune, se datorează a două motive diferite, pozitive și negative: pe de o parte, faptului că în consonanță, într-adevăr, ceva se contopește, pe de altă parte , faptul că însăși punerea în scenă a experimentelor de acest gen este prea artificială Aceste experimente sunt posibile numai cu o oarecare lipsă de experiență a persoanelor participante în recunoașterea compoziției sunetelor; adică doar un anumit grad de lipsă de experiență poate oferi experimentatorului un anumit număr de cazuri adevărate și false Și astfel, unele dintre aceste persoane, exprimându-și judecățile, caută sprijin în bătăi, în tonuri, în armonia impresiilor, altele se încurcă în analiza efectivă a sunetelor; dacă aceste persoane se dovedesc a fi foarte experimentate sau destul de lipsite de experiență, atunci este firesc ca răspunsurile lor, datorită uniformității lor, să nu fie deloc potrivite pentru cercetare prin metoda cazurilor adevărate și false Nu suntem îndreptățiți să concluzionăm de aici că aici mărturia anumitor persoane servește la implementarea unei metode, și nu la o metodă de studiere a legilor vieții mentale Nu ne vom opri mult timp asupra unor imperfecțiuni tehnice, parțial aleatorii, ale experimentelor analizate, de exemplu, asupra utilizării, pentru caracterizarea intervalelor, a numărului de judecăți corecte, care nu ajung la % din numărul total a hotărârilor; sau pe un acompaniament introdus în mod arbitrar în experimente pentru a înăbuși rezonanța, datorită căruia fețele, Biblioteca "Runivers" Ts B A L T A L O H b Participanții la experimente au auzit de fiecare dată, în afară de intervalul studiat, o masă de alte sunete complet inutile Să continuăm să luăm în considerare rezultatele ultimului, cel mai important grup de experimente efectuate la Halle Trebuie să aruncăm o privire mai atentă asupra acestor date numerice, întrucât autorul, care se remarcă în general prin minuțiozitatea expunerii sale, se schimbă în acest caz, mulțumindu-se doar cu un comentariu foarte insuficient, succint, asupra rezultatelor acestor experimente Pentru a face acest lucru, vom compara concluziile numerice în aceeași formă directă, netransformată, în care au fost obținute inițial de Stumpf și vom încerca să le evaluăm semnificația Este interesant de știut în ce măsură aceste date numerice pot servi ca o confirmare a ipotezelor lui Stumpf, exprimate sub forma "legilor fuziunii" Aceste date sunt grupate de noi în următorul tabel: Experimente făcute la Halle , y, și iulie Numar de persoane Seria de experimente - TOV Registers Intervals Numărul de judecăți pentru fiecare interval Tertia minora Tritonus Tertia majora Quarta Quinta Numărul de judecăți corecte I Mic octavo y " II Octava cu trei linii I V B* /, ' III Octavaz cu două bare Vz I V : IV Octava cu o linie iiiVs I/ iob*/й ¥s Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI În primul rând, observăm că, întrucât numărul total de hotărâri nu este același peste tot, doar datele a două serii pot fi comparate direct între ele: I și IV, cu un număr total de judecăți de Comparând în ele, numere de judecăți corecte despre a cincea în două registre adiacente (octavă mică și cu o linie): și - din , vedem că aprecierea aceluiași interval de către aceleași persoane este o mare diferență: numărul de cazurile adevărate din seria IV de experimente este de aproape * ori mai mult decât în I Dacă ar fi posibil, uitând de influența practicii, să acordăm importanță acestui fapt ca bază pentru caracterizarea gradului de fuziune a celui de-al cincilea , așa cum și-ar fi dorit Stumpf, atunci ar trebui să admitem că gradul de fuziune al

cincilea depinde într-o măsură mai mare de diferența de registre decât de raportul numerelor de oscilație, contrar "legii" independenței a fuziunii din registru; aceeași concluzie se aplică într-o oarecare măsură și pentru a patra: '/ și Dacă atunci acordăm atenție poziției relative a intervalelor din seria obținute în urma experimentelor, care este principala problemă a experimentelor, întrucât autorul presupune existența unei legături nedefinite între dificultatea analizei și gradul de fuziune, vom vedea că nu există un singur interval aproape (cu excepția unei cincimi) a cărui poziție față de altele să poată fi luată în considerare, pe baza dintre aceste date, destul de clare, i e confirmat în toate cele patru rânduri de experimente; de fapt, locul ocupat de un litru în rândul I este al -lea, în rândul II este al -lea, iar în al III-lea este i-e; locul treimii mari în rândurile I și IV este al -lea, în al II-lea și al III-lea al -lea; locul ocupat de triton în rândurile I și IV - al -lea, în II - i-e, în PI-gZ-e; în sfârșit, locul ocupat de o mică * treime, în rândurile I și IV - i-e, în II și III - a IV-a Deci, aceste date nu oferă un teren solid pentru aprobarea gradelor de confluență Cum, totuși, să ieșim din acest haos? Este necesar să se efectueze anumite operații asupra seriei de numere, care le-ar putea da un aspect mai armonios și mai dezirabil, ceea ce, într-adevăr, este realizat de autor cu succes; numerele celor trei rânduri se reduc la numărul total al celui de-al doilea rând ( ) și apoi, pentru a obține numere mari, rândurile se adună în diverse combinații favorabile Necesitatea de a converti numere decurge, aparent, dintr-un alt Biblioteca "Runivers" C B A L TA L O N proprietatea consolatoare a datelor obținute: cu excepția unor numere din primul rând, toate celelalte reprezintă diferențe atât de nesemnificative, de exemplu, în % din judecată, încât este imposibil să-i atribuie o valoare serioasă lui x) Rolul operațiilor efectuate asupra numerelor va deveni și mai clar pentru noi dacă vom completa rezultatele obținute de Stumpf cu acele trei combinații de serii pe care autorul însuși le-a neglijat: B tertsiya M al treilea Tritonus Quart Quint I III 3i '/ 3ib ^ % * II III % III IV % % % % Prima dintre aceste combinații ar fi dezavantajoasă în acest sens relatie care ar pune tritonus pe locul trei; a doua este că ar pune o treime minoră în locul unui litru; a treia ar fi si mai dezavantajoasa pentru ca ar pune tritonul in locul celui de-al patrulea, iar treimea minora in locul tritonului Au fost evitate combinațiile care nu erau de acord cu aranjarea așteptată a intervalelor Oricine, ținând cont de numeroasele experimente efectuate de Stumpf, s-a gândit să întâlnească în el un susținător principial și consecvent al psihologiei experimentale, s-ar înșela cu siguranță în așteptarea sa Pentru Stumpf, mereu gata să răspundă cerinţelor moderne ale psihofizicii, psihologia, totuşi, trebuie să se supună filosofiei, constituind, parcă, "fortificaţia sa avansată" *) În încheierea experimentelor sale, autorul își exprimă încrederea că "dispunerea intervalelor stabilite de el, în funcție de gradul de fuziune, este la fel de bine dovedită ca numai ea se poate face prin experimente care se ocupă de material viu" ' Impresia noastră, din păcate, nu coincide cu această părere a venerabilului profesor Faptele tocmai spuse ne-au dezvăluit încă o caracteristică, care constituie un dezavantaj major al experimentelor luate în considerare: de asemenea x) De altfel, nu înțelegem ce sunt judecățile V Absența unei judecăți clare ar trebui să fie indicată prin semnul O, și nu /) C Stiimpf' Tonsychologie II, Vorrede, VI Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI operație extinsă și chiar uneori arbitrară asupra numerelor moarte, în detrimentul

studiului fenomenelor psihologice vii Prin urmare, ni se pare, dimpotrivă, că cuvintele lui Binet și ale colaboratorilor săi sunt mai aplicabile acestor experimente, care caracterizează acest gen de direcție unilaterală a experimentului: "Ei încearcă să determine doar date numerice, care apoi ar putea fi incluse în calcul sau tabele Ei tind spre simplitate; dar aceasta este o simplitate falsă, artificială, obținută prin suprimarea forțată a tuturor complicațiilor care o constrâng Ne vom limita pentru moment la următoarele concluzii Conceptul de fuziune al lui Stumpf este o abstractizare a unor proprietăți ale consonanței, luate în considerare fără a ține seama de condițiile reale ale percepției muzicale, de exemplu, de acorduri, de acțiunea simțirii etc Experimentele construite pe acest concept abstract, nici în scopul lor, nici în metoda lor, nu pot promite rezultate fructuoase pentru psihologia muzicii Subordonate direct scopului pe care l-au servit inițial și de care sunt conectate prin metoda lor, și anume, studiul sensibilității sunetelor distinctive, aceste experimente ar putea prezenta un interes mai mare dacă, nelimitându-se la un număr mic de elemente evident nemuzicale persoane, au atras participarea persoanelor de diferite vârste și profesii, diferite grade de educație și dezvoltare muzicală *) În lucrările celor mai apropiați colaboratori ai lui Stumpf, împreună cu verificarea experimentelor sale, a început critica la adresa doctrinei sale despre fuziunea sunetelor și a metodei sale de a studia această problemă Feist, care a făcut experimente după exemplul lui Stumpf, a văzut Ch Binet, V Henri, Curtean, Philippe Introducere în psihologia experimentală Sankt Petersburg , p) Potrivit lui Wundt, unul dintre principalii oponenți ai lui Stumpf în viziunea sa asupra fuziunii și consonanței, care includ și T Lipps și G Riemann, principalul dezavantaj al teoriei lui Stumpf este că se mulțumește cu o definiție pur logică a concept de fuziune, care nu încearcă să analizeze psihologic și, ca urmare, amestecă fenomenele de fuziune și consonanță, lucru care se dezvăluie mai ales clar în "legile fuziunii" formulate de el (W Wund Ibid B II, S urm , urm) Biblioteca Runiverse Ts BALTALON Cred că el recunoaște conceptul de fuziune ca fiind destul de aplicabil dezvoltării psihologiei muzicii Considerând dificultatea analizei sunetelor ca o consecință directă a fuziunii, el folosește și această împrejurare ca una dintre metodele de studiu a acestui fenomen A acordat o atenție deosebită extinderii experimentelor și îmbunătățirii laturii lor tehnice: numărul de intervale studiate a fost adus la ; numărul de judecăți ale aceleiași persoane aproximativ în același interval până la ; numărul de tei este limitat la elevi din clasele a VII-a și a VIII-a ale gimnaziului (cu care au observat uneori influența neatenției și oboselii); pentru a slăbi influența practicii acustice asupra judecăților elevilor, intervalul dintre experimente a fost mărit la două săptămâni; în locul unei întrebări se aud unul sau două sunete, se punea: unu, două sau trei etc În acest fel, Feist a obținut date care i-au permis, pe baza observațiilor și experimentelor sale, să confirme valoarea unui a legii de bază "a fuziunii, interpretând dependența gradelor sale de rapoartele numerelor de oscilație, precum și a legilor privind independența, în anumite limite, a gradelor de topire de la înălțimea registrului, de păstrarea naturii de fuziunea unui interval, atunci când este reprodus în imaginație, și, în sfârșit, asupra independenței fuziunii față de mici diferențe ale numerelor de oscilație Cât privește legile formulate de Stumpf privind independența gradului de fuziune față de puterea sunetelor, absolută și relativă, și față de extinderea intervalului, care îl duce dincolo de limitele unei

octave, Feist, pe baza sa date, nu numai că nu este de acord cu ele, dar formulează legi opuse În plus, A Feist a atras atenția asupra unor astfel de aspecte în experimentele lui Stumpf și a exprimat astfel de considerații asupra studiului consonanței, care, dacă sunt dezvoltate, l-ar putea conduce la o critică mai hotărâtoare a doctrinei fuziunii Aceasta ar trebui să includă observația că "studiul fuziunii pe baza disponibilității sunetelor pentru analiza lor nu poate fi considerat destul de fiabil, deoarece alte circumstanțe influențează și ușurința sau dificultatea analizei" Rezultatele experimentelor sale l-au determinat să recunoască, în unele cazuri, un efect clar al tonurilor asupra naturii consonanței Mai ales valoros x) Ibidem S Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI următoarele observații ale lui Faiste * "ambele concepte - fuziune și consonanță, prin urmare, nu pot fi pur și simplu recunoscute ca identice între ele, deoarece al doilea trebuie să includă și, ca trăsătură esențială, participarea sentimentului" și mai departe: consonanța poate fi înțeles ca unitatea unui sunet complex, în acest caz gruparea de intervale indicată este corectă; sau altfel trebuie determinată din punct de vedere al plăcerii simțirii, caz în care gruparea intervalelor trebuie să se desfășoare din a treia și a șasea, iar locația întregii serii de intervale trebuie restabilită pe baza experienței, care încă nu s-a făcut *) Să remarcăm doar, în legătură cu această remarcă interesantă a lui Feist, că nu este atât de important să stabilim, cel puțin pe baza experimentelor, locația exactă a întregii serii de intervale în funcție de gradul de plăcere sau armonie a acestora, ci să indice principiile psihologice după care este determinată această plăcere sau armonie, care este strâns legată de problema naturii sentimentului muzical-estetic Experimentele lui A Meinong și St Vitasek, început în laboratorul de psihologie al Universității din Gradsk încă din , a condus experimentatorii la convingerea că "regularitatea fenomenelor de fuziune asumată de Stumpf nu este justificată de experiență în toate punctele ei" În primul rând, experimentele au fost efectuate la vioară de către fiecare dintre investigatori asupra lui însuși, independent de celălalt, și au constat într-o comparație în perechi a de intervale în ceea ce privește gradul de fuziune Rezultatele acestor auto-observări individuale au fost verificate la cu ajutorul unor dispozitive speciale inventate de Stumpf: Interwallen-apparat și Drèiklangapparat: numărul de intervale a fost adus la , cu includerea unora nemuzicale, iar toate judecățile primite ( ) au fost exprimate de o singură persoană M Timpul de sondare al fiecărui interval a fost de secunde, pa legătura între două intervale de / secundă; a urmat apoi cea mai rapidă exprimare a judecăţii şi o pauză mai lungă Persoana care exprima judecăți se afla în camera alăturată, a cărei ușă era încuiată și, cu ajutorul unui semn convențional, a arătat clar care dintre cele două consonanțe se contopește într-o măsură mai mare În astfel de moduri, s-a dovedit o serie, !) Ibidem S , Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" C BALTALON constând din de intervale, cu un grad de fuziune în scădere treptat Numărul de experimente referitoare la fiecare pereche de intervale studiate este neuniform; dar experimentatorii au acordat atenție nu numai numărului de soluții pozitive la întrebare, ci și numărului de judecăți negative, nedeterminate și insuficient de sigure În ceea ce privește rezultatul obținut prin experimentele lui A Meinong și St Vitasec, foarte impresionant din punct de vedere al numărului de intervale ( ) situate în gradul descendent de fuziune, nu se poate să nu remarce că cauzele și condițiile de fuziune rămân până acum necunoscute; atâta timp cât fenomenul în sine este ceva misterios,

până atunci corectitudinea acestei aranjamente nu poate fi considerată dovedită; o singură generalizare empirică, fără a lua în considerare cauzele și condițiile, în plus, bazată pe autoobservările a două persoane, nu este suficientă; numai cunoscând cauzele psihologice ale fuziunii am putea înțelege cum natura acestui fenomen permite o distribuție atât de precisă a intervalelor în funcție de gradul de fuziune În special, experimentele lui A Meinong și St Vitaseca, ca și experimentele lui A Feist, i-au condus pe autorii lor la concluzia că "legea" formulată de Stumpf a independenței gradului de fuziune a unui interval față de extinderea lui cu o octavă sau mai mult nu a fost justificată nici măcar o singură dată în timpul lor observatii: dimpotriva, atunci cand intervalul a fost extins cu octava se observa in unele cazuri o scadere a gradului de fuziune, in altele o crestere În concluzia lor generală, autorii fac următoarea remarcă interesantă: "Cu toate acestea, studiul prelungit al fenomenelor de fuziune este capabil să întărească convingerea că subordonarea tuturor acestor diverse fenomene conceptului de intensitate ar fi un fel de violență împotriva fapte ale realitatii Fuziunea, fără îndoială, are propria ei calitate, care, celelalte lucruri fiind egale, în niciun caz nu rămâne aceeași Ar fi necesar să se găsească o modalitate de a studia și aceste diferențe calitative" x) Max Meyer a făcut o serie de remarci importante despre înființarea experimentelor pentru studiul fuziunii În primul rând, el pune serioase îndoieli asupra capacității persoanelor care nu sunt muzicale *) Ibidem S Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI produce presupusa analiză a sunetelor care stau la baza experimentelor lui Stumpf Această abilitate, potrivit lui Meyer, este neobișnuită pentru majoritatea, obișnuiți din copilărie să judece numărul de sunete după sursele din care sunt extrase Prin urmare, este firesc ca observatorul, atras de experimente care necesită analiză de la el, să fie la început ghidat în judecățile sale de proprietățile secundare ale sunetului generate de fuziune Este posibil să exprimăm judecăți fără analiză, așa cum recunoaștem sunetele unui flaut, vioară, clarinet, fără a analiza compoziția lor În acest sens, M Meyer se pronunță împotriva selecției unilaterale a persoanelor pentru experimente, considerând că este "îndoielnic să se decidă cele mai importante chestiuni ale teoriei muzicii pe baza mărturiei unor persoane nemuzicale" Fețele nemuzicale, conform observațiilor lui Meyer, tind să exprime judecata "un sunet" atunci când sunetele dau impresia de consonanță și judecata "mai multe sunete" atunci când nu există o astfel de impresie Cealaltă obiecție a lui Meyer este că armonizările au rolul cel mai decisiv în fuziunea sunetelor și că, în toate experimentele efectuate până acum pentru a studia fuziunea a două sunete, în esență, nu au fost date numai două sunete, ci împreună cu ele un serie întreagă de altele, semnificative ca intensitate, care sunt tonurile și tonurile diferențiale Cu toate acestea, Meyer, în propriile sale experimente, nu pune studiul consonanței în legătură cu condițiile însoțitoare, dimpotrivă, el introduce în studiul experimental al acestui fenomen mai multe metode artificiale noi, de laborator, care nu au o legătură sistematică cu fiecare alte Folosind mărturia unei persoane foarte educate și cu experiență muzicală, domnul Gearing, face o serie de experimente cu el pentru a măsura timpul de reacție la percepția intervalelor; apoi încearcă să reducă timpul intervalelor la de miimi de secundă pentru a elimina influența tonurilor și tonurilor diferențiale; În timpul acestor experimente, domnul Gearing a explicat că, ca răspuns la aceste sunete instantanee ale intervalelor, el a exprimat judecata " sunete" de fiecare dată când

a auzit un sunet armonic și - și un sunet atunci când această impresie nu era acolo În plus, Meyer a notat numărul de erori făcute de aceeași persoană în recunoaștere- * Biblioteca "Runivers" C VALTALON intervale; timpul de sondare a fost în același timp extins la mii sec ; Datele obținute au constatat că, cu excepția octavei, intervalele erau mai greu de recunoscut cu cât sunau mai puțin consoane Suferind, în cuvintele sale, "dezamăgire crudă" în așteptările sale de la experimentele cu această persoană muzicală pentru a clarifica gradele de fuziune, M Meyer apelează din nou la mărturia unei persoane nemuzicale, Privatdozent Dr K La acest lucru timp, el ia o serie de precauții tehnice, pentru a elimina orice influență a elementelor sonore însoțitoare, cum ar fi bătăile, tonurile și tonurile diferențiale; dar s-a dovedit că pentru a obține orice răspunsuri diferite unul de la celălalt, a fost necesar să se mărească durata sunetului la , secunde Numărul cazurilor false și adevărate obținute în acest fel în raport cu cele intervale studiate (: , :ii, : , :ii) indică o oarecare diferență în impresia produsă de consonanțe și disonanțe, dar nu indică dezvăluie o diferență între cele două consonanțe În general, Meyer își formulează atitudinea față de această întrebare în următoarele teze Până acum nu s-a dovedit încă cu exactitate că analiza sunetelor este îngreunată de relația de consonanță Dimpotrivă, poate fi considerat probabil ca analiza solidă să fie facilitată de relația de consonanță Diverse grade de consonanță între două sau mai multe sunete pot fi constatate prin observarea atât a fețelor muzicale, cât și a fețelor nemuzicale; dar, judecând după datele obținute până acum, întotdeauna fără o acuratețe deosebită în raport cu diferențele subtile Persoanele care nu sunt muzicale pot fi chemate să observe punându-le să asculte un sunet complex de durată limitată și întrebând dacă au auzit un sunet sau mai multe Teoria consonanței nu poate fi justificată prin observarea consonanței între două sunete În ciuda faptului că experimentele lui R Schulze au fost efectuate în laboratorul Wundt încă din anii - și nu au legătură externă cu experimentele lui Stumpf, totuși, în sarcina lor principală, în metoda și metodele lor de experimentare, ei Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI sunt destul de adiacente acestei direcții înrudite de cercetare științifică În articolul său "On Sound Analysis", Schulze consideră sunetele muzicale complexe ca suma de senzații supuse analizei și, în conformitate cu aceasta, urmărește să organizeze experimentele în așa fel încât să deschidă calea pentru cea mai rafinată analiză a sunetelor În primul grup al experimentelor sale, pentru studiul a intervale și sunete mai complexe, constând din , , și tonuri simple - prin întrebarea dacă se aude un sunet sau mai multe - participă persoane: A, B și C, dintre care unul (B) este foarte educat din punct de vedere muzical și are experiență în cercetarea psihologică; celelalte două sunt mai puțin muzicale; cel puțin C Fiecare dintre ele exprimă judecăți despre același sunet Trebuie remarcat faptul că Schulze folosește pentru aceste experimente nu sunetele muzicale care sunt folosite în practica muzicală, ci sunetele diapazonului, care nu sunt folosite în practica muzicală din cauza slăbiciunii și sărăciei lor de acorduri; apoi, pentru ca diapazonele să emită doar cele mai simple tonuri, lipsite de colorarea naturală a sunetului, sunt izolate cu grijă de mediu cu covorașe și folii de cauciuc; aceste sunete slabe se aud nu cu o ureche simplă, neînarmată, cum este cazul perceperii sunetelor muzicale în viața reală, ci cu ajutorul unui tub trecut din camera alăturată la urechea persoanei experimentate etc Desigur, cu un astfel de decor artificial al

experimentelor, multe dintre rezultatele numerice obținute i se par neașteptate experimentatorului, chiar "surprinzătoare" Cel mai remarcabil rezultat al acestor experimente este că impresia unui singur sunet a fost produsă nu numai de intervale precum : , : , i: , ci și de sunete mult mai complexe, constând din mai multe tonuri, precum următoarele extrase din tabel arată I Biblioteca "Runivers" C BALTALON Numărul de judecăți "un sunet" din numărul total de o (trei persoane) Intervale și sunete mai complexe A V S Aa i : o A e'i: θ Aa' i: A cis i ib Aa e' a' cis e i : : h : : : Aa e' a' cis i : : s : : Aa e' a' i : : h : ° Aa e' : : A e' cis i : ' i Aa a' e i : : : O altă trăsătură a rezultatelor obținute este că ele aduc în prim-plan trăsăturile individuale ale fiecăreia dintre cele trei persoane Această concluzie este formulată în următoarele "expresii:" în timp ce fața A arată o oarecare preferință pentru tonuri egale (i: : : este mai greu de analizat decât : :), fața B (a exact și C) este foarte decisiv preferă tonuri ciudate (i : z : este mult mai greu de analizat decât : : :)" Această concluzie este făcută de autor pe baza următoarelor date care indică de câte ori, în medie, nu există sunete cu tonuri predominante pare și cu tonuri impare predominante (vol III) ar putea fi analizate, adică au fost recunoscute ca un singur sunet A V S Sunete cu note predominante chiar i Sunete cu note dominante ciudate Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI Este ciudat modul în care un experimentator decide să tragă concluzii despre semnificația și rolul armăturilor pe baza experimentelor în cadrul cărora s-au depus toate eforturile pentru a elimina tonurile De fapt, este greu de permis să numiți ((armonici) mai multe tonuri simple care sună simultan^ ca sunete separate, cu aceeași putere a sunetului și în relații care nu corespund prea bine tonurilor obișnuite, care sunt rapoartele i - : sau i: : : La marginea asta, se va reduce faptul că prea puțină tulburare poate fi de așteptat de la prizonier, ceea ce se face pe baza unor astfel de diferențe numerice minore, cum vedem în acest tabel , care este un produs al acceptării metodei luridelor și a cazurilor false, un lung accident Din diferențele individuale observate aleatoriu în mărturia a trei persoane, autorul face următoarea concluzie despre motivele dificultății în analizarea sunetelor în general: "Așadar, dificultatea de a analiza un interval muzical depinde în principal de relația acestuia cu tonul normalizat al fiecărui individ, adică la cea a tonurilor, care pentru un individ dat prezintă cea mai mare dificultate în analiză O astfel de concluzie capătă deja o conotație oarecum fantastică Din datele care îl precedau nu era deloc clar care dintre tonuri era sunetul de normalizare pentru fiecare individ Prin urmare, considerațiile și "legile" ulterioare deduse "pentru toți indivizii" nu numai că nu rezolvă întrebările puse de autor, ci reprezintă o abatere directă de la fapte în sfera considerațiilor "matematice", pe care ar fi inutil să le facem urma În a doua grupă de experimente, care vizează studierea a intervale, de la o secundă la o octavă, R Schulze reduce durata sunetului la , secunde și invită la aceste experimente un nou observator, "care este capabil să analizeze extrem de bine și, în plus, este foarte exersat, în timpul altor experimente, în distingerea celor mai scurte sunete" Rezultatele au fost din nou neașteptate: intervalele unei secunde majore, treimi, sferturi, cincimi, șase, șapte și octave au fost toate foarte ușor de analizat, cu excepția doar a Biblioteca Runiverse Ts BALTALON o secundă mică care producea impresia unui singur sunet (în de cazuri din o) De aici, autorul consideră că se poate ajunge la o concluzie generală, opusă celor la care au ajuns predecesorii săi în studiul intervalelor,

și anume că cu limite mai înguste ale intervalelor, precum al doilea și al treilea, analiza devine mai dificilă decât cu intervale mai largi, precum octava etc Autorul crede că dacă acest lucru nu a fost observat până acum, se datorează doar influenței bătăilor, sesizabile mai ales în secunde și treimi și interferând cu manifestarea caracterului combinat al acestor sunete În experimentele lui R Schulze, ca și în experimentele lui K Stumpf, apare clar inconvenientul aplicării metodei cazurilor adevărate și false la soluționarea întrebărilor psihologice din domeniul muzicii; mai ales în acele cazuri în care datele numerice utilizate pentru compararea gradului de unificare a sunetelor constituie mai puţin de jumătate din numărul total de cazuri În tabelul I al experimentelor lui R Schulze, din de date numerice, reprezintă mai puțin de jumătate din numărul total de cazuri Între timp, autorul folosește aceste date pentru concluziile sale exact în același mod ca numerele care depășesc jumătate din răspunsurile primite Așadar, când, de exemplu, în Tabelul II (secțiunea) mărturia celui mai muzical dintre observatori (B), care servește la caracterizarea gradului de unificare a impresiilor sonore, se exprimă o serie de numere om: , , , , , (din cazuri) , atunci imaginatia isi imagineaza o alta serie, opusa, de numere, neincluse in calcul, si anume: , , , , , prin care aceleasi sunete ar trebui sa aiba a fost caracterizată din partea pluralității, și nu a unității, a impresiei produse cu mult mai multă persuasivitate decât conform datelor din seria anterioară, numere care nu pot avea nicio semnificație serioasă pentru caracterizarea unității sonore Dacă la întrebarea dacă se aude un sunet sau mai multe s-a răspuns complet la întâmplare, atunci între ele s-ar putea obține aceleași numere în favoarea unității sunetelor, pe care le găsim aici în primul rând În general, vedem că experimentele lui R Schulze, ca și cele ale lui K Stumpf, sunt concentrate pe analiza sunetului, adică, pe o activitate de atenţie auditivă care nu constituie niciodată o trăsătură esenţială a percepţiilor muzicale actuale Biblioteca "Runivers" EXPERIENȚELE ALE KARL STUMPF ȘI ȘCOALA LUI Nimeni, desigur, atunci când ascultă o muzică, nu caută să descompună în elementele sale constitutive sunete muzicale care produc impresia unui întreg, inseparabil Plăcerea este momentul esențial și scopul real al oricărei percepții muzicale, iar mijlocul de realizare a acesteia este sinteza sunetelor, combinația lor armonică și melodică În afara acestui obiectiv, percepțiile muzicale ale sunetului nu prezintă interes pentru majoritatea oamenilor Prin urmare, procesul invers de descompunere sau analiză încalcă caracterul muzical al percepției Iar în întreaga formulare a experimentelor lui Schulze, în strădania lui pentru o simplificare excesivă a problemei experimentale, este imposibil să nu se vede entuziasmul de laborator Vedem că experimentele care ar fi trebuit să servească la elucidarea întrebărilor de bază ale psihologiei muzicii, deviând de la această sarcină, se transformă într-un studiu special al caracteristicilor individuale ale unor lucrători de laborator, care se manifestă atunci când percep impresii sonore într-un mediu artificial Am văzut că experimentele lui Karl Stumpf și ale școlii sale, consacrate fenomenului fuziunii sunetelor, reprezentând un interes științific indubitabil, suferă în același timp, în direcția și metoda lor, de unilateralitate, ceea ce ar fi de dorit de evitat în dezvoltarea ulterioară a acestui subiect Însăși formularea întrebării trebuie schimbată Desigur, cercetarea științifică, al cărei scop principal este de a explica fenomenele muzicii, nu ar trebui să interpreteze sunetele ca doar o anumită totalitate sau sumă de senzații auditive Simpla percepţie a sunetelor, chiar și a celor muzicale, nu

poate fi identificată cu percepția muzicală: aceasta din urmă are loc numai atunci când un sunet sau un grup de sunete nu este perceput doar de ureche, ci oferă și plăcere estetică directă ascultătorului Pentru cercetările inițiale în domeniul muzicii, nu este atât de important să știm câte sunete sunt percepute de urechea ascultătorilor și cât de mult sunt capabili să analizeze un sunet complex, ci să aflăm natura emoțională a impresiei percepute , pentru a determina gradul de plăcere a acestuia Prin urmare, studiul naturii percepției muzicale ar trebui îndreptat, în principal, spre studiul condițiilor și cauzelor apariției unui sentiment muzical și estetic Ts Baltalon Biblioteca "Runivers" Boala lui N V Gogol *) v Cea mai importantă și mai interesantă perioadă din viața lui Gogol este din până în ; de-a lungul anilor s-au format punctele de vedere ale marelui scriitor, în acești ani aproape toate marile sale lucrări au fost create de el, deoarece Dead Souls a fost conceput și început la Sankt Petersburg și abia în sfârșit prelucrat și scris în străinătate Desigur, productivitatea lui Gogol în această perioadă a vieții sale depindea în întregime de starea relativ satisfăcătoare a sănătății sale; nu se poate decât să se întrebe cât de mult a realizat marele nostru satiric într-un timp atât de scurt; la urma urmei, șase ani este un timp foarte scurt; mai ales dacă ținem cont că, în același timp, a dat lecții, a dat prelegeri, a studiat istoria Pentru un psihiatru, este destul de clar că aproape totul a fost creat de Gogol înainte de ; acesta este într-adevăr cel mai bun moment pentru persoanele cu o astfel de organizare patologică a sistemului nervos precum a avut Gogol Odată cu sfârșitul tinereții, boala a progresat mai rapid, deteriorarea a început să progreseze rapid, a existat o decolorare timpurie și, în consecință, o slăbire a productivității Doar această împrejurare indică destul de clar că opera lui Gogol, ca, într-adevăr, a tuturor marilor creatori, depindea foarte puțin de condițiile externe și aproape în întregime de cele interne Gogol a avut o atitudine negativă față de Petersburg, nu a trăit bine la Petersburg și, totuși, nu mai puțin, doar la Petersburg creativitatea sa s-a manifestat în toată splendoarea ei i) Nr "Căutare F și P " Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol Având în vedere faptul că în această perioadă Gogol s-a bucurat de o sănătate relativ bună, nu este nevoie ca un psihiatru să examineze în detaliu tot ce a trăit Gogol la Sankt Petersburg; se poate limita doar la o scurtă schiță, doar pentru a clarifica dezvoltarea bolii și starea ulterioară a lui Gogol Succesul "Serilor" a întărit și mai mult îngâmfarea lui Gogol; chiar și în raport cu cei mai apropiați prieteni ai săi, a început să se comporte atât de arogant încât "cel mai iubit din cerc, Danilevsky, conform propriei sale mărturii, nu a îndrăznit niciodată să înceapă o conversație cu Gogol despre interesele sale serioase, ci a intrat într-o conversație sinceră despre astfel de subiecte numai la invitația acestuia din urmă (Shenrok II,); chiar printre prietenii lui; Gogol "nu s-a ținut niciodată larg deschis" O convingere de nezdruncinat în superioritatea sa, ideile de măreție, așa cum se întâmplă adesea, au impresionat foarte mult cunoscuții și prietenii lui Gogol; chiar și un prieten atât de educat și inteligent al lui Gogol precum Annenkov a privit prin ochii lui Gogol în așa fel, și-a ascultat judecățile în așa fel încât] afirmă: reținut de Gogolul acestei epoci Ar fi interesant de știut ce ar spune Annenkov despre un muritor obișnuit care a ajuns la catedră așa cum a făcut Gogol și a abuzat de rangul înalt de profesor Nu este nevoie să fii psihiatru pentru a înțelege că doar un pacient cu o idee delirante a măreției poate convinge de superioritatea lui totală; dacă o persoană minte, atunci toată lumea îl observă curând

Oamenii mari sănătoși, desigur, sunt mai buni decât noi, muritorii de rând, conștienți de neajunsurile lor și, prin urmare, de exemplu, un mare om de știință nu va convinge pe nimeni că desenează mai bine decât Rafael și dacă și-a luat în cap să se laude , atunci ar râde doar de el Gogol, din cauza organizării patologice a sistemului nervos, era atât de profund convins de superioritatea sa, încât era sigur că după numai trei luni de activitate pedagogică era un profesor incomparabil Această convingere era atât de puternică în el, încât aproape l-a convins pe Pogodin de un asemenea miracol "Mi-a spus multe minuni despre cursul său de istorie Biblioteca "Runivers" V F chizh / la Institutul Patriotului Femeilor din Sankt Petersburg Dintre elevii săi, nu există niciunul care să nu fi reușit Dacă un profesor venerabil, cu experiență, s-ar fi lăudat atât de mult înaintea lui Pogodin, atunci Pogodin, cu mintea lui treaz, fie pur și simplu ar râde de lăudăros, fie ar scrie în jurnalul său câteva fraze jignitoare pentru lăudăros Dar Pogodin l-a crezut pe profesorul de douăzeci și doi de ani, care a început "cursul" în martie și a spus "multe miracole" în iunie, atât de mult încât "a devenit atât de interesat de activitatea pedagogică a lui Gogol, încât i-a scris imediat lui Pletnev întrebându-l să-i trimită caietele elevilor lui Gogol de la institutul patriotic spre vizionare" Pletnev i-a răspuns lui Pogodin: "Nu cred că caietele elevilor lui Gogol ți-ar putea fi de folos pentru nimic După scrisoarea ta, am revizuit în mod deliberat aceste caiete și am fost convins că notele elevului sunt toate egale, adică cu erori gramaticale -; cal, logic etc , etc) În consecință, și Pletnev; nu a apreciat imediat "miracolele" semnalate de Gogo- * Ulema Pogodin Se părea că după un astfel de episod, o persoană nu la fel de inteligentă ca Pogodin ar trebui să fie foarte sceptic în ceea ce privește asigurările lui Gogol, dar celebrul nostru istoric l-a considerat multă vreme pe Gogol un istoric, crezut în studiile sale în istorie ' / Cine a citit minunata lucrare a lui Barsukov "Viața și operele lui Pogodin" va înțelege pe deplin că, dacă Pogodin a crezut poveștile lui Gogol, atunci Pletnev, Jukovski și Pușkin ar fi trebuit să creadă orbește tot ce le-a spus Gogol Cu cât o persoană este mai puțin înclinată să se laude, spre exagerare, spre neadevăr în general, cu atât este mai încrezător, cu atât poate înțelege mai puțin înșelăciunea, și anume, acești prieteni ideal de frumoși ai lui Gogol au fost atât de ideal de adevărați, sinceri și, prin urmare, extrem de încrezători Desigur, nu toți psihopații cu idei de grandoare sunt capabili să-i convingă aproape pe toți de superioritatea lor universală; pentru a convinge oamenii, trebuie să-i placă, trebuie pentru a fi plăcut cu ei, trebuie să-i înțelegi, iar ingeniosul Gogol tocmai a citit în inimile oamenilor, a știut să le mulțumească lor și lor Barsukov Viaţă și lucrările lui Pogodin, vol , art Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL deci gestionează Trebuie să fii surprins de ce rară reducere s-a comportat în raport cu persoanele de care avea nevoie și nu era deloc stânjenit de oamenii care îi erau inutile ! Cât de mult a posedat această artă chiar și în cel de-al douăzeci și treilea an de viață, aflăm din memoriile lui S T Aksakov Gogol i-a vizitat pe Aksakov pentru ca, cu ajutorul lui S T Aksakov, să-l cunoască pe Zagoskin, de care Gogol avea nevoie ca director al teatrelor din Moscova Complezenții, cinstiții Aksakov, desigur, nu au ghicit scopul vizitei lui Gogol la ei, care și-a dat seama imediat că Aksakovii erau admiratorii săi sinceri Gogol nu a considerat necesar să-l facă pe plac lui Aksakov "În general, era ceva respingător în el, care nu mi-a permis să fiu îndrăgostit sincer Konstantin își amintește că s-a comportat neprietenos, neglijent și cumva condescendent, ceea

ce, desigur, nu a fost, dar ar putea părea așa Nu-i plăceau manierele lui Gogol, care făcea tuturor, fără excepție, o impresie nefavorabilă, de nesimțit Cu Zagoskin, Gogol s-a comportat în așa fel încât l-a fermecat complet pe directorul de teatru de care avea nevoie și, mai mult, în așa fel încât S T Aksakov, care a fost prezent la întâlnire, nu a observat nimic și nu a înțeles cum l-a fermecat Gogol Zagoskin "Ei bine", l-am întrebat pe Zagoskin, "cum ți-a plăcut Gogol?" etc , etc , dar Gogol nu a spus nimic, cu excepția cuvintelor cele mai comune, vulgare *) Dacă inteligentul, foarte sensibilul S T Aksakov nu a înțeles absolut cum Gogol l-a inspirat pe Zagoskin cu o părere atât de excelentă despre sine, fiind prezent la întâlnirea lor, atunci nu este nimic de surprins că aproape toți cei care au studiat viața și operele lui Gogol l-au înțeles chiar mai puţin decât S T Aksakov O convingere profundă și organică a superiorității universale a avut un efect atât de mare asupra prietenilor inteligenți și autoritari ai lui Gogol, încât s-au convins foarte curând că autorul Cărții Serile poate scrie despre istorie, etnografie și arhitectură, într-un cuvânt, el putea preda totul Gogol şi S T Aksakov Povestea cunoștinței mele cu Gogol Arhiva Rusă , p Biblioteca "Runivers" V F chizh păcăliți și convinși de abilitățile sale universale pe toți pe care a considerat necesar să-i farmece; și ei, ca și Zagoskin, se gândeau la Gogol: "ce modest", "ce deștept" Încurajarea, opinia înaltă a unor oameni de știință precum Pogodin, Pletnev, Maksimovici, poeți celebri precum Jukovski și Pușkin, o femeie atât de inteligentă ca Smirnova, l-au influențat într-o anumită măsură pe Gogol, plin de îngâmfare monstruoasă, iar el, fără nicio pregătire, aproape fără nicio cunoștință, începe să scrie despre tot ceea ce îi atrage accidental atenția Scrie despre didactică (Planul de predare a istoriei lumii), despre etnografie (Despre cântecele mici rusești), despre arhitectură, sculptură, pictură și muzică, despre istoria Rusiei Mici, despre istoria Evului Mediu și despre istorici Nu-i putem învinovăți pe prietenii lui Gogol că nu l-au oprit pe tânărul și genial scriitor pe această cale și că nu i-au explicat că astfel de articole sunt nedemne de geniul său, că nu este pregătit pentru cercetarea științifică În primul rând, prietenii lui Gogol au fost complet convinși de el că ar putea scrie despre orice mai bine decât alții, iar în al doilea rând, dacă vreun prieten al lui Gogol și-a evidențiat erorile, s-ar transforma imediat într-un dușman și Gogol s-ar opri cu cunoștința lui Desigur, putem regreta că Gogol și-a pierdut timpul și munca pe articole nedemne de geniul său, deturnate de la operele sale de artă, dar cu toate acestea aceste articole sunt nemăsurat mai utile decât scrisorile sale "către guvernatorul Kaluga" și, în general, scrisorile sale scris din strainatate Nu pot fi în niciun fel de acord cu stimatul autor al cărții Materiale pentru o biografie a lui Gogol, care "atribuie "privirea ușoară" a lui Gogol asupra muncii și datoriei influenței lui Pușkin; Între timp, Gogol, din cauza lipsei de rezistență la muncă, nu a fost capabil să se încarce în stocurile dure ale datoriei și nici măcar nu a considerat acest lucru obligatoriu pentru el însuși O astfel de vedere ușoară se datorează în mare măsură influenței vederii învățate de la Pușkin despre avantajele celor aleși asupra mulțimii (Shenrok; i, p) Nu există nicio îndoială că Pușkin, atât în lucrările sale, cât și prin propriul exemplu, ne-a învățat să ne închinăm munca și să respectăm datoria; Munca grea a lui Petru cel Mare a găsit în Pușkin un cunoscător entuziast Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol Pușkin însuși, pentru a descrie un singur eveniment - rebeliunea Pugaciov, a muncit din greu, a studiat la fața locului legendele și monumentele și, după un studiu atent și

conștiincios, a făcut o descriere modestă și scurtă Pușkin l-a crezut pe deplin pe Pletnev, care l-a recomandat așa pe Gogol "El iubește științele numai pentru ei înșiși și este gata ca ei să se expună la privarea de toate binecuvântările " Trebuie menționat că Pletnev a fost profesor și îl cunoștea pe Gogol mai bine decât Pușkin Nikitenko admite sincer cum și de ce a fost indus în eroare de Gogol "Mărturisesc și m-am gândit că o persoană care este atât de sigură pe sine nu va strica lucrurile și a încercat să-l aducă mai aproape de mandatar" x) Dar Nikitenko nu se deosebea prin credulitate excesivă, cunoștea viața și oamenii Deși Gogol s-a bucurat de o sănătate relativ bună în timpul vieții sale la Petersburg, nu era complet sănătos Datorită secretului său extrem, nici măcar nu putem judeca cu deplină acuratețe despre starea sănătății sale și nu se poate nega că unele dintre simptomele stării sale morbide ne sunt necunoscute, iar despre unele putem doar ghici Trebuie menționat că din se plânge de sănătatea precară și chiar exagerează semnificația afecțiunilor sale De la ib IV , îi scrie mamei sale: "M-am gândit să mă îmbolnăvesc de hemoroizi", iar Pogodin a fost atât de sigur că era grav bolnav încât Pogodin a scris în jurnalul său: "Am vorbit cu el despre Mica Istorie Rusă Mare speranță dacă îi va fi restabilită sănătatea (op cit) Gogol i-a vorbit și lui Aksakov despre starea tristă a sănătății sale "Dragă, m-a surprins de faptul că a început să se plângă de bolile sale (nu știam atunci că i-a spus asta lui Konstantin) și chiar a spus că este bolnav de o boală incurabilă Privindu-l cu ochi mirați și neîncrezători, pentru că părea să fie sănătos, l-am întrebat: "De ce ești bolnav?" El a răspuns vag și a spus că cauza bolii lui a fost în intestine În consecință, starea de spirit ipohondrică, care a jucat un rol atât de mare în viața lui Gogol din , s-a manifestat foarte devreme; nu există date *) Antichitatea Rusă Biblioteca "Runivers" V F chizh pentru a rezolva problema dacă aceste idei s-au retras în fundal din până în sau dacă Gogol le-a ascuns de teamă să nu-și strice cariera Nu pot să consider ipohondrice plângerile lui despre clima din Petersburg, dorința sau intenția lui de a călători în Caucaz; Gogol avea o sănătate precară și, prin urmare, plângerile sale cu privire la clima din Petersburg erau întemeiate, iar dorința lui de a merge în Caucaz pentru tratament era destul de rezonabilă Sunt pe deplin de acord cu dr Bazhenov că în Gogol a avut un atac de melancolie x); cea mai proastă stare, după toate probabilitățile, a fost în a doua jumătate a anului; în decembrie, starea de melancolie trece într-o stare de bunăstare sporită - exaltare, exprimată foarte clar în prima jumătate a anului Numai într-o scrisoare către Maksimovici din XI Gogol vorbește foarte pe scurt despre starea lui "Dacă ai ști ce răsturnări teribile (în ciudatul lui Kulish) mi se întâmplă, cât de mult totul în mine este sfâșiat! Doamne, prin câte am trecut (cu Kulish am trecut), cât de mult am suferit! Dar acum sper că totul se va calma și voi fi din nou activ, mișcându-mă " Kulish ne spune că în intervalul iulie - noiembrie, lui Gogol i s-a întâmplat "ceva extraordinar" Shenrok numește mort pentru productivitatea lui Gogol și spune că "unul dintre motivele stagnării în munca lui Gogol care ne ocupă ar putea fi și starea de sănătate, care, în general, i-a revenit prea des" (Shenrok; II; ibo) Cu toate acestea, dacă pentru un psihiatru este fără îndoială că Gogol în secolul al XVIII-lea avea o stare melancolică clar exprimată, care la începutul anului următor trecuse într-o stare exaltată, atunci nu rezultă deloc că aceasta a fost singura atac în perioada lui Petersburg Alături de atacurile severe, clar exprimate, unii pacienți au altele mai slabe, indistincte Starea depresivă, precum și cea exaltată, sunt ascunse cu pricepere de

unii, *) Bazhenov Boala și moartea lui Gogol, p Cred că a fost doar o stare melancolică, care apoi a lăsat loc Exaltației sau unei ușoare stare maniacale Acest dezacord este atât de mic și, în plus, lipsit de importanță, încât mi se pare de prisos să mă opresc asupra explicației sale Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL și nici persoanele apropiate nu bănuiesc o boală psihică Cunoșteam bine un pacient care, o singură dată în viață, a avut un atac maniacal atât de puternic încât a avut nevoie de tratament într-un spital; și-a ascuns atât de bine stările melancolice și maniacale, încât soția lui foarte deșteaptă, la rândul ei, știa de boala lui, în afară de mine făcând totul pentru a atenua situația soțului ei Cunoscuții acestui pacient au fost doar surprinși de neuniformitatea caracterului său: fie era foarte supărat, lucra în tăcere, vorbea fără tragere de inimă și mai mult stătea închis acasă, apoi a devenit vorbăreț, întreprinzător, a vizitat societatea, și-a adunat prieteni la el, a spus glume rapide etc Că Gogol, pe lângă un atac sever de stare melancolică, în a doua jumătate a anului a avut și alte atacuri, deși nu severe, trebuie să conchidem din cuvintele sale următoare din "Mărturisirea autorului" "Atacurile acelei veselie, care s-au remarcat în primele mele scrieri, apărute în tipărire, au constat într-o nevoie spirituală Am fost supus unor accese de angoasă, inexplicabile pentru mine, care, poate, se datorau stării mele morbide Ca să mă distrez, am inventat pentru mine tot, amuzant, ce puteam inventa El a inventat cele mai ridicole situații în totalitate, fără să-i pese deloc de ce era asta, pentru ce și cui ce beneficii ar avea din asta Nu avem nici cel mai mic motiv, și nici măcar cel mai mic drept, să nu-l credem pe îndelung răbdător autor al cărții Nasul și trăsura Deoarece este imposibil să se determine exact momentul creării lucrărilor în care au fost "remarcate accese de veselie", este imposibil să se determine când Gogol a avut "crise de melancolie" Este foarte greu de citit aceste rânduri din "Mărturisirea autorului"; Psihiatrul știe cum suferă bolnavii în timpul acestor "crise de angoasă", iar dreapta devine înspăimântătoare când te gândești că, după toate probabilitățile, unele dintre lucrările lui Gogol se datorează suferinței sale severe La sfârşitul anului , starea de melancolie trece în exaltare; acesta din urmă este evident în celebrul apel sau apel la un geniu ( ) "Este genial, este larg, fierbi de fapte mari sau O, fii genial! fii activ, totul este dedicat muncii si linistii! Misterios Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh ny, inexplicabil ! "Până acum, nu este nimic patologic în acest apel în general foarte poetic; sfârşitul ei, însă, dovedeşte o dispoziţie extrem de optimistă, exaltată voi voi face Viața fierbe în mine Munca mea va fi inspirată O Zeitate inaccesibilă pământului va pluti deasupra lor O voi face! O, sărută-mă și binecuvântează-mă!" Shenrock, care l-a studiat atât de profund pe Gogol, remarcă pe bună dreptate: "Acum, în această adresă pasională, se putea simți în mod viu ridicarea extraordinară a spiritului autorului, care a fost în cea mai decisivă și ascuțită contradicție cu starea sa mohorâtă din tot anul precedent și cu acea stagnare plictisitoare în activitate Gogol, care, după cum părea abia de curând, l-a cufundat în deznădejde Fără cunoașterea psihiatriei, este imposibil să explici corect o astfel de schimbare bruscă a dispoziției și, prin urmare, nu este nimic de surprins că venerabilul autor al materialelor pentru o biografie a lui Gogol oferă o explicație atât de nefondată a schimbării enorme a dispoziției lui Gogol "Dispoziția actuală strălucitoare, plină de speranțe vesele, depinde, fără îndoială, de visul plăcut de a lua un departament la Kiev și de a se stabili pe malurile pitorești ale Niprului" (Shenrok; II; pp

-) Aici Shenrok cade în contradicție cu el însuși; la pagina a remarcat foarte isteț: "a trăit și din când în când, cu totul în ciuda asupririi grele a nevoii, săptămâni și luni fericite"; în general, starea noastră de spirit depinde mult mai mult de cauzele interne decât de cele externe; Genialul, inteligent Gogol, cu organizarea sa patologică a sistemului nervos, a stat cu adevărat deasupra circumstanțelor externe Doar starea morbidă sau patologică a lui Gogol ne explică episodul trist al vieții sale - profesorul său Convingerea lui patologică, în superioritatea sa universală în luna decembrie, s-a îmbinat cu o exaltare patologică; aceste două simptome de organizare patologică i-au creat profesorul În decembrie , o stare melancolică se transformă într-o exaltare, iar acum Gogol are ideea unui departament la Universitatea din Kiev *) Semnificația stării de spirit și dependența ei de starea organismului nostru au fost studiate de mine în lucrarea "Funționarea biologică a pesimismului" "Buletinul neurologic" Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL mătuşă Cred că nu contează dacă Gogol însuși a ajuns la ideea că ar putea ocupa departamentul sau dacă această idee i-a fost dată de Maksimovici, căruia Gogol, trebuie să ne gândim, i-a inspirat aceeași părere înaltă despre el ca și Zagoskin, Pletnev și Nikitenko Este și mai probabil că ideea departamentului a fost sugerată de Maksimovici; în decembrie (sau noiembrie, deoarece scrisoarea lui Gogol către Maksimovici nu are dată; este indicată decembrie) Starea exaltată a lui Gogol nu a ajuns încă în punctul în care să poată avea multă inițiativă Departamentul îl atrage mai mult din punct de vedere igienic: "M-am săturat de Petersburg, sau, mai bine, nu de el, ci de climatul lui blestemat: mă coace Da, va fi glorios dacă ocupăm departamentele de la Kiev cu tine: se va putea face mult bine Și o viață nouă pe un pământ atât de bun! Acolo te poți reînnoi cu toată puterea ta Este un lucru mic? Încă se îndoiește "Muncesc, încerc din toate puterile; dar ma apucă frica: poate că nu voi ajunge la timp!" Gogol își evaluează cu modestie drepturile: origine slavă, adevărată iluminare, un suflet curat și bun - "Dacă numai pentru Sf Vladimir mai slavi Va fi necesar să încercăm să înghesuim acolo pe unul dintre celebrii oameni, cu adevărat luminat și la fel de cinstit și bun la suflet ca și noi cu tine "(scrisoare către Maksimovici, decembrie) Doar faptul că starea de spirit depresivă nu s-a transformat încă în exaltare poate explica modestia în aprecierea propriilor merite, incertitudinea în succes Este cert pentru mine că această scrisoare a fost scrisă cel târziu la începutul lunii decembrie; trebuie să ajungeți la o asemenea concluzie comparând-o cu o scrisoare către Pușkin din XII Starea de exaltare crește; în același timp, încrederea în sine și pretenția lui Gogol cresc Pe decembrie, îi scrie lui Pușkin despre drepturile sale la departament: iată lingușire, trebuie spus urâtă, lui Uvarov: "L-am înțeles și mai mult [din acele replici rapide pline de minte și gânduri profunde în viziunea lui despre Goethe viaţă Ca să nu mai vorbim de gândurile sale cu ocazia examenelor, unde există atât de multă cunoaștere filozofică a limbajului și a minții rapid Sunt sigur că va face mai mult cu noi decât Guizot în Franța Iată o încredere în sine uimitoare "Există în mine o certitudine că dacă aștept să-mi citesc planul, atunci în principal * Biblioteca "Runivers" V F chizh zah Uvarov, el mă va deosebi de mulțimea de profesori leneși cu care universitățile sunt pline Iată și mai incredibilă laudă de sine "Acolo voi termina istoria Ucrainei și a sudului Rusiei și voi scrie o istorie generală, care, în forma ei actuală, este încă, din păcate, nu numai în Rusia, ci nici în Europa nu este " Aici supraestimarea măreției sale ajunge în punctul în

care un romancier de douăzeci și patru de ani, care nu a scris nici un articol științific, recomandă un profesor la catedră, îl poate muta pe profesorul de la Moscova la Kiev "Apropo, Maksimovici îmi scrie că vrea să părăsească Universitatea din Moscova și să meargă la Universitatea din Kiev Clima este rea pentru el Asta e bine Îl iubesc Are o mulțime de lucruri bune în istoria sa naturală, cel puțin nimic ca prostiile lui Nadejdin Dacă Pogodin nu ar fi avut o casă, l-aș fi convins să ceară să meargă la Kiev Aici, în sfârșit, există un neadevăr indubitabil "cum am făcut acum trei ani, când aș fi putut ocupa un loc la Universitatea din Moscova, care mi s-a oferit" *) M-am oprit în mod deliberat asupra acestei scrisori în detaliu, deoarece numai boala poate explica fragmentele citate decembrie pentru Gogol Kiev este deja "a mea"; La ianuarie , Gogol i-a scris o scrisoare lui Pogodin cu cuvinte înlocuite cu puncte tipărite și a adăugat în Post-scriptum: "Sunt acum complet cufundat în istoria Micii Rusii și a lumii; și amândoi încep să se miște cu mine Acest lucru îmi dă un fel de calm și indiferent față de caracterul lumesc, altfel m-aș supăra înfricoșător de toate aceste circumstanțe Uau, frate! Câte gânduri îmi vin acum! Da ce Gogol aproape niciodată nu a înșelat în mod conștient; a crezut ce a spus; numai în scrisori către mama sa s-a lăudat fără îndoială de două ori *' Deci într-o scrisoare de la hb IV În , îi scrie mamei sale pentru a o mângâia: "Împărăteasa mi-a poruncit să-mi citesc în instituția de sub controlul ei, iată fecioare nobile", iar într-o scrisoare din I "Spune-i domnului poștal din Poltava că zilele trecute, când l-am văzut pe prințul Golitsyn, i-am plâns de funcționarea defectuoasă a corespondenței I-a remarcat acest lucru lui Bulgakov, directorul departamentului poștal; dar l-am rugat pe Bulgakov să nu ceară explicații de la șeful de poștă din Poltava până atunci, până nu o voi primi de la tine Oricine a avut vreodată o slujbă în cea mai înaltă lume birocratică nu se va îndoi de lăudăria incomodă a lui Gogol; este necesar să ne amintim cine a fost prințul A N Golitsyn Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL mare, plin, proaspăt Mi se pare că voi face ceva ce nu este obișnuit în istoria lumii Starea de exaltare, judecând după scrisorile lui Gogol, crește de la II îi scrie lui Maksimovici "Scriu întreaga istorie a Rusiei Mici de la început până la sfârșit Va fi fie în șase volume mici, fie în patru volume mari "și îi oferă cu generozitate acestui venerabil savant sfaturi cinice despre cum să pună mâna pe departamentul de la Kiev și să "depășească" departamentul de literatură "Ia departamentul de botanică sau zoologie Și din moment ce nu există profesor de literatură, poți să-i iei catedra pentru un timp Și acolo, prin dreptul de prescripție, să-l depășească și să refuze botanica Până la sfârșitul lunii ianuarie, exaltarea atinsese cel mai înalt grad; nu mai poate exista nicio îndoială că la vremea aceea nefericitul autor al cărții Suflete moarte era bolnav; Pe ianuarie, a fost scris anunțul său despre publicarea istoriei Micilor Cazaci Ruși, în care scria: "De vreo cinci ani, cu multă sârguință, adun materiale legate de istoria acestei regiuni Jumătate din istoria mea este aproape gata, dar amân amânarea lansării primelor volume Și, prin urmare, fac apel la toată lumea, cer cu zel (și este imposibil ca compatrioții luminați să-mi refuze cererea) care au materiale, anale, note, cântece, povești, jucători de bandură, hârtii de afaceri (în special legate de Rusia Mică primitivă) îmi trimit, dacă nu în originale, atunci măcar în copii Am observat, în numele instanței, un sapator care inventa o mașină zburătoare Acest pacient și-a dezvoltat invenția la fel de mult cum a făcut Gogol istoria cazacilor; dar, fiind într-o stare exaltată, a împrumutat bani

împotriva veniturilor viitoare, și chiar de la demnitari și, în cele din urmă, a invitat pe cei mai importanți demnitari să fie prezenți la zborul de probă L-au crezut, dar în loc de o mașină zburătoare, demnitari înțelepți, care au crezut cuvântul unui psihopat, au găsit "un fel de sticle" Nu am nicio îndoială că, dacă Gogol ar fi fost judecat pentru acest anunț, instanța ar fi fost de acord cu concluzia mea despre nebunia lui, întrucât a fost de acord cu examinarea mea asupra acestui sapat J) *) La Expertiza Psihiatrică Legală "Buletinul lui Qin" Trial Medi- Biblioteca "Runivers" V F chizh Cât de înaltă era părerea lui Gogol despre sine în acea vreme, cât de ridicată starea lui de sănătate, poate fi judecat după faptul că la martie i-a scris lui Pogodin despre alegerea sa ca membru al Societății iubitorilor de literatură rusă "La această foarte venerabilă scrisoare a ta, am primit un mic adaos, însă, mult mai mult decât scrisoarea ta, despre nunta mea, nevrednică, în societatea iubitorilor de cuvânt, ale cărei lucrări, fără îndoială, se aud la Londra, Paris și în toate orașele lumii antice și noi " Având în vedere o stare de îngâmfare atât de ridicată, într-un grad extrem, de exaltare, Gogol chiar ezită să accepte postul de adjunct la Kiev oferit lui de Uvarov și face cereri exorbitante Sam he III În îi scrie lui Maksimovici: "Atunci doar stau aici, ca să lucrez cumva să mă ridic" Nikitenko, care a avut ocazia să cunoască această chestiune, vorbește astfel despre aceste exigențe fabuloase "Dar Gogol, imaginându-și că geniul său îi dă dreptul la cele mai mari pretenții, a cerut pentru sine titlul de profesor obișnuit și șase mii de ruble la un moment dat Cu toate acestea, ministrul l-a refuzat pe Gogol " Uvarov nu putea să-i dea lui Gogol boooo, deoarece nu avea astfel de sume la dispoziție Gogol însuși, desigur, nu și-a considerat cererile fabuloase; se considera în drept să-l recomande pe Maksimovici lui Uvarov și se pare că Uvarov a fost convins de Gogol "Am spus că mi-ai arătat multe dintre lucrările tale, dezvăluind o adevărată cunoaștere a literaturii și o îndelungată ocupație cu ea" (scrisoare către Maksimovici din IV) El, în calitate de cunoscător pe deplin competent al meritului științific, recomandă atenția lui Maksimovici Tarkovsky și M G Chistyakov Gogol însuși nici măcar nu se îndoia că era destul de demn de departament; chiar i-a privit cu dispreț pe profesori și nu a considerat numirea lui la catedră deloc ceva onorabil Pogodin, el scrie destul de sincer despre asta: "Tocmai am aplicat recent pentru o profesie la Kiev, pentru că sănătatea mea cere acest lucru fără greș, precum și lucrările mele Așa mă poți scuza pentru căutarea unei profesii, care, dacă nu am fi noi în Rus', ar fi titlul cel mai nobiliar "(VI) Obstacolele îl irită; el apelează la patronajul lui Pușkin, Jukovski, Dașkov, Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL Bludov, Levashov, Vyazemsky, dar când Tsykh a fost numit la scaunul de istorie a Evului Mediu, Gogol a reacționat cu aroganță la acest eșec "Bradke acceptă să-mi dea un adjunct (de parcă i s-a cerut un adjunct!), Și că acest loc este foarte profitabil pentru mine (parcă aș fi un cerșetor și mi-a fost dat din har) Am ajuns la concluzia că nu era nevoie de mine " Personalitatea lui Gogol este complet de neînțeles pentru persoanele care nu au studiat psihiatrie; nu există nicio îndoială că nici cei mai perspicaci cunoscători ai sufletului uman nu pot judeca un bolnav destul de corect Din anumite motive, s-a format o convingere puternică și de neclintit că Gogol iubea Rusia Mică; singurul motiv pentru o legendă atât de uimitoare a fost doar că a certat Petersburgul și a lăudat Rusia Mică când a vrut să obțină un departament la Kiev; dar la urma urmei, Gogol, în general, a fost întotdeauna nemulțumit de orașul în care a trăit multă vreme și era

atât de puțin interesat de Mica Rusia, încât a fost reticent chiar și acasă, iar în îi era chiar prea lene să meargă la Mica Rusia și și-a trimis mama la Moscova Cu greu mai sunt nevoie de alte dovezi ale indiferenței sale complete față de Mica Rusie, deși nu neg că amintirile din copilărie și tinerețe petrecute în Mica Rusia au fost combinate cu sentimente plăcute Gogol nu putea iubi nimic și pe nimeni în afară de sine, din cauza organizării patologice a sistemului nervos și, prin urmare, nu a putut iubi în mod decisiv Rusia Mica, ceea ce a dovedit pe deplin în Legenda dragostei sale pentru Mica Rusie este atât de puternică, încât până și Shenrock explică starea depresivă despre care vorbește Gogol într-o scrisoare către Maksimovici din XL , astfel: nerăbdare febrilă și s-a reflectat în munca leneșă de inspirație a scriitorului nostru în , și despre aceste furtuni și răsturnări mentale, după cum ni se pare, vorbește Gogol în scrisoarea menționată mai sus către Maksimovici din noiembrie Astfel, dacă motivul aici a fost "grijirea dragostei tinereții", atunci dragostea nu este pentru o femeie, ci pentru Ucraina natală a lui Gogol, iar aceeași nerăbdare pasională explică lenea lui, refuzul său încăpățânat de a face ceva deocamdată Biblioteca "Runivers" V F chizh Gogol, prin comportamentul său, și-a dezvăluit în mod clar indiferența totală față de etnografie și istorie, presupusă "idolatrizat" de el, Ucraina, iar ea, în sine, era atât de puțin atractivă pentru el, încât nu a acceptat departamentul de istorie rusă de la Kiev Nu știu ce dovadă mai este nevoie de indiferența totală a lui Gogol față de Mica Rusie! Etnografia Ucrainei l-a interesat doar atunci când el însuși a scris "istoria Micii Rusii" "de la început până la sfârșit"; apoi a dat sfaturi și și-a exprimat aprobarea celebrului nostru om de știință I P Sreznevsky, dar când a abandonat istoria Mallorossiei, nici nu l-a vizitat pe Sreznevski, deși în corespondență cu el și-a exprimat un mare interes pentru cercetările acestui om de știință asupra etnografiei Mica Rusie Istoria Rusiei Mici a încetat să-l mai intereseze atât de mult în iunie , încât chiar s-a supărat pe Maksimovici, întrebându-se de ce istoricul Rusiei Mici nu a vrut să ia catedra de istorie a Rusiei, dar cu siguranță dorea să fie profesor de mijloc istorie "Te întrebi de ce istoria Rusiei mă oprește atât de mult Ești foarte ciudat și spui și despre tine că te-ai hotărât să te apuci de literatură La urma urmei, pentru asta ai avut o dorință, dar eu nu am La naiba, dacă n-aș fi de acord să iau mai degrabă botanica sau patologia decât istoria Rusiei Este evident că la acea vreme istoria Micii Rusii era nu numai indiferentă față de Gogol, ci direct dezgustată, și atât de mult încât a abandonat departamentul de la Kiev, capitala patriei "idolatrizate" Gogol nu putea avea motive rezonabile, justificate, pentru a prefera departamentul de istorie medie în locul departamentului de istorie rusă; nu cunoștea istoria Rusiei la fel cum nu cunoștea istoria mijlocie Dacă Gogol ar putea fi critic cu el însuși sau, altfel spus, dacă ar fi sănătos, atunci ar înțelege cu ușurință că pentru el istoria medie, din cauza necunoașterii limbilor antice și noi, este complet inaccesibilă, dar el totuși trebuie să se ocupe de istoria Rusiei ar putea, și chiar cu succes, ca mare maestru al cuvântului, dacă nu științific, atunci cu un instinct artistic, înțelegând multe în viața rusă care sunt inaccesibile celor mai serioși oameni de știință Pregătire insuficientă, chiar dacă Gogol era conștient Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL aceasta, nu i-a putut servi drept obstacol pentru ocuparea departamentului de istorie a Rusiei la Kiev; cu atât mai puţin putea fi deranjat de necesitatea pregătirii prelegerilor; s-a uitat atât la profesori, cât și la studenți în același mod în care își

privea "dragii mentori" și tovarășii săi când a studiat la Nzhyn Universitățile sunt pline de profesori "leneși", "studenții tăi vor fi niște oameni atât de proști, mai ales la început, e drept, îi va fi rușine să muncești prea mult pentru ei" Desigur, nu există nimic care să stea la ceremonie cu "oamenii proști"; Gogol îi scrie lui Maksimovici că este ca și cum Pletnev "a renunțat la toate prelegerile pe care le-a susținut anterior și face analize estetice cu ei în clasă, interpretându-le și împingându-le fețele în lucruri bune" Gogol constată că pur și simplu nu merită să se angajeze serios în știința sa și îi dă lui Maksimovici un sfat atât de prietenos: "Ascultă: pentru numele lui Dumnezeu, fă mai puțin din acest gil" (scrisoare din iunie) Preferința pentru departamentul de istorie medie față de departamentul de istorie rusă s-a datorat în întregime organizării patologice a sistemului nervos din Togol Din cauza imposibilității de a face lucrări științifice, din cauza indiferenței totale față de cunoștințele obișnuite, față de cunoașterea fur und an sich, Gogol a abandonat curând istoria Micii Rusii; l-ar putea interesa doar atâta timp cât el, din cauza neînțelegerii sale totale a metodelor științifice, spera să o scrie "în șase volume mici sau patru mari" Când lucrurile nu au mers bine, ceea ce desigur a devenit clar foarte curând, istoria Micii Rusii pentru Gogol și-a pierdut orice interes Dacă ar fi fost cu adevărat interesat de istoria Micii Rusii, dacă ar fi avut capacitatea de a face cercetări științifice, cel puțin în aceeași măsură cu care sunt înzestrați muritorii de rând, ar fi preluat istoria Ucrainei "idolatrizate", nu a scris mai multe volume, dar s-ar fi limitat la câteva articole modeste Istoria Micii Rusii a lui Gogol, când a văzut că nu poate scrie un singur volum, a fost dezgustat, a abandonat-o complet, nici nu a vrut să ia departamentul de istorie a Rusiei, să se arunce pe Sreznevski Ca urmare a îngâmfarii sale patologice, a ideilor de măreție, Gogol nu a vrut să se gândească la nepregătirea sa, la incapacitatea lui Nici nu s-a gândit să ceară instrucțiuni și sfaturi de la oameni mai competenți decât el; era pur și simplu dezgustat de povestea pe care nu putea să o scrie și el, neslăbit de lecția pe care o trăise, Biblioteca "Runivers" V F chizh încrederea în sine este luată ca o poveste obișnuită Deja la ianuarie , i-a scris lui Maksimovici: "Istoria rebeliunii Pugaciov a lui Pușkin a apărut și nimic mai mult Lucrările complete ale lui Jukovski sunt tipărite, iar toate cele volume vor fi publicate până în luna mai Scriu o istorie a Evului Mediu, care cred că va fi formată din , dacă nu din Poate că vânătoarea și munca plină de har vă vor ataca și pe voi Această scrisoare ne explică de ce Gogol nu a vrut să ia catedra de istorie rusă pentru nimic și a căutat departamentul de istorie de mijloc; era deja dezgustat de istoria Micii Rusii, iar istoria de mijloc îl interesa, pentru că era sigur că va scrie opt, dacă nu nouă, volume Cu greu mă pot înșela dacă spun că Gogol a scris " dacă , nu " doar pentru că scrierile lui Jukovski erau în , volumul x) Convingerea lui Gogol în capacitatea și disponibilitatea de a preda istoria mijlocie a fost atât de puternică și atât de transmisă altora încât a primit acest departament la Universitatea din Sankt Petersburg Gogol a fost profesor în epoca celui mai mare declin al universităților noastre; abia în ianuarie primul grup din viitorii noștri profesori adevărați, după absolvirea institutului profesoral al Universității din Dorpat, a plecat la studii în străinătate, așadar, universitățile mai așteptau profesori serios pregătiți; sperantele erau puse doar asupra lor, dar deocamdata trebuiau sa se multumeasca cu cele mai modeste daruri, sa se limiteze la cele mai mici cerinte Este clar că într-o stare atât de

tristă a universităților, ca să nu fie mai rea decât altele, nu necesitau cunoștințe mari, cu atât mai puțin talent Dacă Gogol ar fi fost un carierist obișnuit, atunci prin sârguință, obsechiozitate față de superiorii săi, curtoazie față de camarazii săi, și-ar fi păstrat locul obținut prin eforturile patronilor de rang înalt Dar Gogol nu era un carierist obișnuit; datorită organizării patologice a sistemului nervos, paranoic al acestuia Am subliniat un curs aparte de asociere în boala mintală care explică unele dintre ideile de grandoare din Procesele aperceptive la bolnavii mintali "Arhiva psihiatriei" Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL ska natura, nu se putea pregăti pentru prelegeri, deoarece în general nu putea studia, nu putea fi modest și amabil în raport cu simplii muritori - "existențele" Oricât de răi au fost ascultătorii lui Gogol în general, au înțeles imediat inconsecvența lui "S-a dovedit că după trei-patru prelegeri, elevii mergeau la el doar ca să se distreze cu limbajul "micuțul fabulos" al profesorului"; Profesorul Vasiliev depune mărturie (Shenrok) Studenților le-a devenit clar că "Gogol nu știe nimic despre istorie", mărturisește I S Turgheniev Nu există niciun motiv să nu-l credem pe Nikitenko, care relatează că prelegerile lui Gogol au fost foarte proaste, că studenții l-au tratat pe Gogol în așa fel încât autoritățile chiar se temeau de o manifestare din partea lor v Relațiile reciproce dintre Gogol și profesori nu puteau fi doar prietenoase, ci chiar satisfăcătoare Oricât de proaste ar fi universitățile noastre, cu toate acestea tradițiile învățământului superior nu au dispărut complet și, prin urmare, așa cum mărturisește profesorul Cijov, "însăși intrarea lui în universitate într-un mod obișnuit ne-a înstrăinat de el, ca de o persoană" În virtutea organizării sale patologice, Gogol, după ce a luat o catedra la Universitatea din Sankt Petersburg, nici nu s-a gândit să-și completeze educația extrem de insuficientă cu comunicarea cu cei mai buni profesori, pentru a se înțelege cu cei mai educați și dotați Chiar și având în vedere tinerețea sa extremă, fără să-și umilească câtuși de puțin demnitatea, a putut învăța multe de la camarazii săi mai în vârstă Indiferent cât de înaltă este opinia unei persoane normale despre sine, el înțelege totuși că cunoștințele cu reprezentanți ai diferitelor specialități îi pot completa cunoștințele, îi poate atrage atenția asupra întrebărilor noi etc Gogol nu s-a înțeles cu un singur profesor și a păstrat cu toate el însuşi la fel de arogant - Gogol era înzestrat cu puteri extraordinare de observație și, prin urmare, nu putea să nu observe atitudinea studenților și profesorilor față de sine și, în consecință, nu putea să-i trateze altfel decât cu ostilitate și chiar dispreț Nu există nicio îndoială pentru mine că Gogol nu l-a înșelat deloc pe Pogodin când i-a scris pe XII "Citesc singur, hotărât singur, la această universitate Nimeni nu mă ascultă, nici măcar o dată m-am întâlnit Biblioteca "Runivers" V F chizh Am vrut să fie lovit de adevărul strălucitor Măcar un student m-a înțeles! Acest popor este incolor, ca Petersburg Nerecunoașterea meritelor sale științifice pentru Gogol a fost doar o dovadă a antipatiei sale personale; Vorbea foarte aspru despre dușmanii săi Într-o scrisoare către Pogodin din ianuarie , el scrie: "Exprimă-ți părerea despre articolele istorice într-un jurnal Mai bine și mai decent în jurnalul iluminismului Cuvântul tău mă va ajuta, pentru că par să am dușmani științifici, dar sunt m Gogol nici măcar nu avea îndoieli cu privire la nepregătirea sau incapacitatea lui pentru activitatea profesorală și nu putea să aibă; nu le-a îngăduit ignoranților proști, "ragașul învățat și neînvățat", să-l judece corect; atitudinea negativă față de el pentru Gogol este

doar "nerușinată insolență" S-ar putea părea că evitarea prelegerii în prezența lui Jukovski și Pușkin, confuzia de la prima prelegere, respectarea față de administratorul districtului - toate acestea înseamnă că Gogol și-a înțeles nepregătirea și, în consecință, a înșelat deliberat; o astfel de presupunere este complet insuportabilă Nu numai Gogol cu caracterul lui paranoic și ideile nedefinite despre măreția și superioritatea sa, ci adevărații paranoici care se consideră mari inventatori, prinți ai sângelui etc , desigur, nu toți, ci unii, sunt atât de timizi în public încât nu pot să fie prezentate în audiență înaintea studenților, așa cum știu toți profesorii experimentați de psihiatrie / Este necesar să ne oprim asupra faptului uimitor că pacienții paranoici cu cele mai grandioase iluzii de grandoare sunt extrem de respectuoși față de "puterile care dețin"; aceasta este o trăsătură izbitoare a caracterului uman, de mare interes pentru moralist și sociolog La începutul activității mele de psihiatrie, când vizitam un spital de către puterile care erau, am condus o persoană la un pacient cu iluzii de grandoare, parțial pentru a convinge "autoritățile care susțin" că spitalul conține de fapt persoane bolnave mintal, parțial pentru pentru a oferi pacientului plăcerea de a vorbi Spre cea mai mare surpriză a mea, pacientul, care se consideră a Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL ca novice, urmarit de dusmani, era atat de pierdut in fata unei persoane deosebite, nici macar primele trei clase, incat nu putea spune nimic clar Nu voi uita niciodata cat de respectuos paranoicul, care se considera un Grand Duke, s-a înclinat în fața șefului poliției, care trecea pe coridorul spitalului Într-adevăr, paranoicii cu iluzii litigioase, cu perseverență și curaj rare, depun plângeri la "autoritățile de la putere" dar tocmai asta demonstrează respectul lor excesiv pentru "cei de la putere"; ei sunt siguri că "puterile care dețin" au mare înțelepciune, sunt extrem de corecte și de aceea fac plângeri împotriva hotărârilor camerei judecătorești și Senatului Prin urmare, este destul de firesc ca Gogol, care disprețuia profund atât profesorii "leneși", cât și studenții săi, ca "oameni proști", să nu fi apărut la prelegere în ziua în care Jukovski și Pușkin trebuiau să sosească la universitate și a fost nu le este rușine când au vizitat, "cum se spune nici de la una, nici de la alta", conform expresiei frumoase a lui Ivanitsky, să citească despre Al-Mamun Ca psihiatru, cred pe deplin cuvintele lui Nikitenko, care descriu impactul asupra lui Gogol al observației stricte a administratorului districtului educațional Pentru o clipă, mândria a lăsat loc conștiinței inexperinței și neputinței sale, dar, în cele din urmă, acest lucru nu a zdruncinat credința lui Gogol în geniul său universal Deși după remarcă a fost nevoit să-și schimbe tonul arogant cu rectorul, decanul și alți funcționari ai universității, dar în cercul "al lui" este tot același Gogol atotștiutor, chibzuit și strălucit, care a fost până acum Dar Nikitenko are dreptate: mustrarea autorităților de la putere trebuie să aibă un efect uluitor asupra lui Gogol; într-adevăr, și-a schimbat tonul trufaș cu tovarășii săi, dar ideile de măreție și superioritate nu au slăbit câtuși de puțin Mai mult, când Gogol, în ciuda patronajului înalților săi patroni, având în vedere incapacitatea sa deplină, a fost demis din serviciul Universității din Sankt Petersburg, el nu s-a îndoit câtuși de puțin de superioritatea lui nemăsurată; V XII i-a scris lui Pogodin "Necunoscut, am urcat pe amvon, iar necunoscut, cobor de pe el Dar în acest an și jumătate, anii infamiei mele Nu mai erau gânduri copilărești, nu cercul restrâns al informațiilor mele, ci gânduri înalte, pline de adevăr și măreție înspăimântătoare, care mă îngrijorau

Biblioteca "Runivers" V F chizh M-am oprit în detaliu asupra acestui episod cel mai trist din viața autoarei Suflete moarte, pentru că numai boala îl explică și, desigur, îl justifică pe deplin pe Gogol Dacă ingeniosul Gogol ar fi fost sănătos din punct de vedere mintal, atunci eforturile lui pline de cinism cu privire la departament și comportamentul scandalos din departament ar fi trebuit să provoace doar indignare Toți oamenii cumsecade disprețuiesc un profesor care s-a strecurat în catedră în așa fel încât Gogol a reușit-o "pe o cale obișnuită"; nu mai puțin dispreț merită un profesor care surprinde studenții cu ignoranța și neglijența lui Cu cât ar trebui să fim mai stricti față de o persoană talentată, iar Gogol a fost, fără îndoială, un înalt geniu; la urma urmei, noi toți, simpli muritori, facem tot posibilul să imităm profesorii noștri străluciți, căutăm exemple demne de imitat în activitățile și lucrările lor Gogol poseda un geniu excepțional, dar era un om bolnav și, prin urmare, nefericit, iar caracterul său paranoic, precum și starea lui exaltată, ne explică hărțuirea lui pentru a obține un departament A fost captivat nu de salariu, nici de activitatea științifică, nici de funcția de profesor; chiar și atunci, datorită ideilor de măreție, a stimei de sine crescute, avea dorința de a preda sau de a predica Din fericire, oricât de ciudat ar părea, Gogol nu a fost învățat filozofie în Nzhyn și, prin urmare, nu a putut predica sub pretextul filosofiei Cunoștea foarte puțină istorie și, prin urmare, putea fi atras de activitatea unui profesor care predica despre "destinele omenirii"; • a vrut să predea, să predice; "soarta omenirii", i se părea, va oferi o oportunitate sau material pentru predare Apoi a găsit o modalitate mai potrivită de a preda și de a predica, el însuși și-a creat un departament, de la înălțimea căruia a predicat tot ce dorea și nu a înțeles de ce cei mai buni din Rusia și-au întâlnit predica cu indignare și durere În ceea ce privește funcția de profesor, ar trebui să spunem același lucru pe care Belinsky a spus despre Locurile Selectate: "Fie ești bolnav și trebuie să te grăbești să fii tratat, fie nu îndrăznesc să-mi exprim gândurile " Doar boala poate explica faptul că Gogol, care a predat toată Rusia cu comedia sa nemuritoare "Inspectorul general" mult mai mult decât o întreagă universitate, a influențat această lucrare asupra întregii dezvoltări a țării sale, atât de puțin apreciat Biblioteca "Runivers" EOLZN n V gogol însuși, că a râvnit de "căile giratorii" ale departamentului pentru a preda despre "destinele omenirii" Dacă nu ar fi fost bolnav, ar fi înțeles că prin operele sale de artă influențează "destinele omenirii" și nu și-ar fi asumat o sarcină pentru care era evident nepregătit și complet incapabil Este de la sine înțeles că în niciun caz acest episod din viața lui Gogol nu poate fi explicat prin faptul că la acea vreme catedre erau date unor oameni nepregătiți, și erau profesori care își făceau sarcinile foarte prost Chiar dacă admitem că Gogol nu a fost mai rău decât unii dintre colegii săi profesori, asta nu dovedește nici măcar că Gogol s-a comportat ca o persoană sănătoasă Tovarășii lui Gogol, la fel de prost pregătiți și la fel de răi, dar care citeau, dacă erau, erau extrem de proști, nesemnificativi, incapabili de vreo muncă cinstită; doar prostia și necinstea lor extremă explică comportamentul lor mizerabil Evident, nu putem explica comportamentul lui Gogol în acest fel; dacă ar fi fost sănătos, atunci când a absolvit catedra, ar fi preluat știința pe care trebuia să o predea și nu ar fi fost mai jos decât profesorii leneși Gogol a fost forțat să părăsească departamentul și nu "însuși a renunțat la funcția de profesor în " , așa cum spune Pypin (Dicționar Enciclopedic, , p) Gogol a fost demis din serviciul Universității din

Sankt Petersburg la propunerea administratorului districtului Dundukov-Krrsakov, care i-a scris lui Uvarov că Gogol "ar trebui să fie demis de la universitate" Toate acestea sunt foarte detaliate și documentate de Shenrok (vol III; ^ pp și) VI Nu cunoaștem toate motivele din spatele călătoriei lui Gogol în străinătate în ; cunoaștem doar câteva dintre motive; este foarte posibil ca Gogol să-și ascundă tuturor gândurile despre scopul reinstalării în străinătate; este, de asemenea, posibil ca însuși Gogol să nu fi fost pe deplin conștient de adevărata dorință de a părăsi Rusia pentru o lungă perioadă de timp În , Gogol a vrut să meargă la tratament "în Caucaz sau în Crimeea, unde acum sunt celebre noroiul mineral și băile din mare" (scrisoare către Prokopovici V); dar călătoria nu a avut loc Chiar și atunci, el, un tânăr de douăzeci și șase de ani Biblioteca "Runivers" V F chizh secolul, era atât de îngrijorat de sănătatea sa, încât în aceeași scrisoare i-a cerut lui Prokopovici să-i trimită trei termometre la Vasilyevka; Apartamentul din oraș al lui Gogol avea două termometre Călătoria nu a avut loc, iar în vara anului Gogol s-a simțit rău în Vasilievka, de care îi amintește mamei sale într-o scrisoare din XII "Când am fost cu tine pentru ultima oară, cred că ai observat că nu știai încotro să te îndrepți din melancolie și ai căutat în zadar distracție Eu însumi nu știam de unde venea melancolia și, ajungând deja la Petersburg, am aflat că este un atac al bolii mele (hemoroizi) Deoarece Gogol s-a plâns în mod repetat de această boală, este necesar să ne oprim asupra acestei plângeri a pacientului Nu se știe dacă Gogol chiar suferea de hemoroizi sau dacă așa și-a numit constipația; este puțin probabil ca Gogol să fi suferit efectiv de hemoroizi; totuși această boală apare rar la tineri și, în plus, dacă ar avea cu adevărat această boală, ar avea tenul ei caracteristic Important este că Gogol a acordat o mare importanță bolii sale, era atât de îngrijorat de asta, și-a dorit atât de mult să fie tratat Într-adevăr, nu sunt puține persoane care suferă de hemoroizi, constipație, își îndeplinesc cu sârguință îndatoririle, le pasă puțin de boala lor, se bucură de viață Prin urmare, nu constipația, în sine, sau chiar hemoroizii l-au chinuit pe Gogol, ci o dispoziție ipohondrică și chiar și melancolie exprimată în mod clar Într-o scrisoare către Pogodin din io V , Gogol, ca motiv și scop al călătoriei sale, numește boala și tratament "Vreau să mă însănătoșesc, să mă relaxez, să mă distrez", "Merg în străinătate, acolo deschid angoasa pe care mi-o provoacă compatrioții mei în fiecare zi " În aceeași scrisoare către Pogodin, Gogol vorbește și despre un alt motiv a călătoriei sale și despre părăsirea Rusiei pentru o lungă perioadă de timp "Un scriitor modern, un scriitor de benzi desenate, un scriitor de moravuri ar trebui să fie departe de patria sa Profetul nu are slavă în patrie Nu există nicio îndoială că deja în Gogol a decis să părăsească Rusia pentru o lungă perioadă de timp I-a scris lui Jukovski din Hamburg de la ib VI "Știu că voi întâlni multe lucruri neplăcute, că voi îndura atât lipsa, cât și sărăcia, dar nu mă voi întoarce curând pentru nimic în lume Mai mult, mai mult, cât mai mult timp voi fi într-un pământ străin Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL Acum Gogol se străduiește să părăsească Petersburg și Rusia în general, la fel cum a făcut Nejin acum șapte ani; eșecurile pe care le-a experimentat l-au făcut să urască Petersburgul și, în general, tot ceea ce a trăit: "Rusia, Petersburg, zăpadă, ticăloși, departamentul, departamentul, teatrul - am visat la toate acestea" (Scrisoare către Jukovski din X) Acum nimic nu l-ar putea atrage pe Gogol la Sankt Petersburg, deoarece nu a fost acceptat pe scenă, a servit fără succes în Ministerul de Interne și în departamentul de ucenicie, a fost concediat din serviciul institutului

patriotic, și-a pierdut departamentul, istoric și lucrările etnografice s-au dovedit a fi peste puterile sale de critic, nu a ocupat o poziție proeminentă Toate aceste eșecuri au fost înțelese de Gogol, datorită caracterului său paranoic, ca o nouă dovadă a superiorității, măreției sale "Oh, ce sens neînțeles de uimitor au avut toate cazurile și circumstanțele vieții mele Cât de salvatoare au fost pentru mine toate necazurile și necazurile Aveau ceva elastic în ele; atingându-le, mi s-a părut că am sărit mai sus, cel puțin, am simțit o respingere mai puternică în suflet Este clar că Gogol, convins că nedorința și incapacitatea sa de a lucra, de a sluji și de a da lecții, l-au făcut "mai înalt", nu a putut decât să fie ostil și disprețuitor față de cei care nu recunoșteau ca mare tot ceea ce a făcut De fapt, cum altfel ar putea să trateze ticăloșii, dacă este convins că până și călătoria lui în străinătate sau "înlăturarea din patrie a fost trimisă de sus, de aceeași Marea Providență, care a trimis totul în jos pentru educația mea" Evident, în ochii lui Gogol, oamenii care nu i-au recunoscut măreția de om de știință, profesor, critic, nu sunt altceva decât instrumente ale Marii Providențe, care i-a ales pentru acest trist rol pentru "educația" sa Petersburg a rămas pentru totdeauna urât pentru Gogol; era împovărat chiar și de scurta, forțată să stea în ea, și-a amintit cu ură Desigur, Petersburg la acea vreme nu era în general foarte atractiv, dar totuși, chiar și atunci, viața intelectuală s-a născut acolo, existau și alte interese spirituale, dar la urma urmei, Gogol nu putea fi interesat de nimic în afară de propria personalitate și deja nu am avut nimic de făcut la Petersburg: totul a fost încercat și totul s-a dovedit a depăși puterile noastre Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh Că ideile lui Gogol despre măreție, supraaprecierea demnității sale erau de natură pur patologică, este dovedit de faptul că nu a apreciat deloc, sau cel puțin a prețuit foarte puțin, lucrările sale cu adevărat mărețe, nu a văzut că superioritatea sa incontestabilă , ca mare satiric, era deja recunoscut În aceeași scrisoare către Jukovski, el scrie: "Într-adevăr, dacă luăm în considerare strict și corect, ce este tot ce am scris până acum? Mi se pare că aș desfășura un vechi caiet de student, în care pe o pagină se vede neglijență și lene, pe cealaltă nerăbdare și graba, mâna timidă, tremurătoare a unui începător și maniera îndrăzneață a unui obraznic unu Pe lângă o astfel de evaluare nedreaptă a mărețelor sale lucrări, Gogol nu se îndoiește de superioritatea sa "Ce sentimente înalte, ce solemne, invizibile, imperceptibile pentru lume, viața mea este plină! Jur, voi face ceva ce o persoană obișnuită nu face "Simt în sufletul meu puterea unui leu " Dacă Gogol și-ar fi apreciat corect măreția, nu ar fi vorbit în acest fel despre lucrările sale; ar fi apreciat semnificația Inspectorului General, ar fi înțeles că nu "scoaterea lui din patrie", ci crearea Inspectorului General a fost "un mare punct de cotitură, o mare epocă" nu numai în viața lui, ci şi în viaţa patriei sale Deoarece Gogol s-a simțit rău în momentul în care a fost pus pe scenă Inspectorul General, a acordat foarte puțină atenție acestui mare moment din istoria noastră; starea lui mohorâtă l-a împiedicat să observe ce mare revoluție făcea comedia lui Ea l-a interesat atât de puțin pe Gogol încât, în ciuda solicitărilor lui Șcepkin și Pogodin, nici nu s-a gândit să meargă la Moscova pentru a oferi o producție exemplară pe scena Inspectorului guvernamental În concordanță cu starea sa mohorâtă, nu a observat sau nu a apreciat succesul fenomenal al Inspectorului General, a exagerat discuțiile detractorilor acestei mari comedii și, în general, nu a fost interesat de succesul piesei, de producția sa, de ea soarta viitoare Mai târziu,

când sănătatea sa s-a îmbunătățit pentru un timp, Gogol și-a arătat participarea la lucrarea sa genială, a reelaborat-o și a explicat, desigur, în felul său Shenrok consideră unul dintre motivele abandonării Rusiei de către Gogol prin eșecul Auditorului; chiar crede că "grain will Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL o atitudine sufletească ascetică-pervertită față de activitatea literară poate fi văzută la Gogol în timpul vieții lui Pușkin Eșecurile care s-au întâmplat asupra inspectorului au avut o influență decisivă și aici Dimpotrivă, afirm că dacă Gogol ar fi fost sănătos și geniul său nu ar fi început să se estompeze din , succesul fenomenal al inspectorului general i-ar fi arătat direcția viitoarei sale activități, i-ar fi explicat-o ce așteaptă Rusia de la el Numai boala l-a împiedicat pe Gogol să aprecieze marea influență pe care inspectorul general o avusese nu numai asupra scenei și literaturii noastre, ci asupra întregii noastre dezvoltări Nicio comedie în Rusia nu a avut un succes atât de neîndoielnic ca inspectorul general; Suveranul, Împărăteasa cu copiii au onorat cu vizita lor prezentarea Inspectorului General, Marele Duce Mihail Pavlovici l-a lăudat Suveranul i-a sfătuit pe miniștri să vadă Auditorul Toată inteligența din Sankt Petersburg și Moscova a fost încântată de inspectorul general, publicul a luat bilete când i s-a dat inspectorului general Șchepkin i-a scris lui Sosnitsky: "Comedia a fost primită extrem de bine, a fost primită cu provocări puternice, iar acum este în public în conversație generală și pe care nu i-a atins, toată lumea este admirată, iar restul se încruntă" Gogol însuși știa că inspectorul general a avut succes; Shcepkin din IV În , el scrie: "Acțiunea săvârșită de ea a fost mare și zgomotoasă Totul este împotriva mea Și funcționarii în vârstă și respectabili strigă că nimic nu este sacru pentru mine când am îndrăznit să vorbesc așa despre oamenii care slujesc; poliția este împotriva mea; scriitorii sunt împotriva mea Certe și mergi la piesă; biletele pentru a patra reprezentație nu pot fi obținute " În cele din urmă, inspectorul s-a odihnit cu o înjurătură neputincioasă și vulgară de oameni proști ca Rosen și dușmani ai tuturor lucrurilor bune, precum Bulgarin și Senkovskiy; şuieratul lor disperat nu putea decât să-l convingă pe Gogol de marea semnificaţie a Inspectorului General; dacă această comedie ar fi fost o glumă veselă nevinovată, Bulgarin și Co n-ar fi atacat-o cu frenezie Practic Pogodin i-a reproșat pe bună dreptate lui Gogol, desigur, neînțelegând adevăratul motiv al lașității autorului inspectorului general: "Ei bine, ce mai faci, frate, nu ți-e rușine! La urma urmei, tu însuți devii o față comică Imaginați-vă, autorul vrea să muște oamenii nu în sprâncene, ci chiar în ochi El lovește ținta Oamenii își mijesc ochii, se întorc, ceartă și, bineînțeles, strigă: "Da, așa suntem • * Biblioteca "Runivers" V F chizh Nu!" Așa că ar trebui să te bucuri, căci vezi că ai atins scopul (Shenrok III) Prin urmare, nu putem decât să fii surprins că un cunoscător atât de profund al operelor lui Gogol precum Tikhonravov spune: "Neliniștea a început din momentul în care primirea rece a inspectorului general și chiar mai multe discuții strâmbe și bârfe amenințătoare despre această comedie, o rană adâncă a fost aplicată lui Gogol, ca artist și persoană " · Dovezi incontestabile demonstrează că "neliniștea" a început mult mai devreme decât a fost pus pe scenă inspectorul general, și anume, Gogol însuși mărturisește că era deja în vara lui ; este, de asemenea, fără îndoială că după succesul colosal al Inspectorului, adică deja în iulie în străinătate, această "neliniște" a trecut Biografii lui Gogol sunt induși în eroare de faptul că era bolnav la momentul producerii Inspectorului general și, prin urmare, la acea vreme, a privit totul

prin ochii unei persoane bolnave Pentru a încheia acest episod din viața lui Gogol, voi cita mărturia lui Nikitenko, un admirator sobru al lui Gogol, care i-a apreciat meritele și i-a înțeles slăbiciunile Comedia lui Gogol Inspectorul general a făcut mult gălăgie Îl dau neîncetat - aproape o dată la două zile Suveranul a fost la prima reprezentație, a bătut din palme și a râs mult Mulți cred că guvernul aprobă degeaba această piesă, în care este condamnată atât de crunt L-am văzut ieri pe Gogol Are aerul unui mare om urmărit de mândria jignită Cu toate acestea, Gogol a făcut cu adevărat o treabă importantă Impresia făcută de comedia lui adaugă mult la acele impresii care se acumulează în mintea ordinii existente *) * Gogol ar fi putut și chiar ar fi trebuit să știe ce furtună au provocat primele spectacole ale lui Ernani din ; adversarii romantismului s-au îndreptat și către cei de la putere și nu s-au oprit la mijloacele cele mai extreme; cele mai furtunoase proteste ale adversarilor nu l-au suparat deloc pe Victor Hugo Dacă Gogol ar fi știut despre lupta îndurată de Hugo și dacă ar fi știut !) Op Gogol Ed X, vol IV, p) "Antichitatea Rusă", IX Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL pasionat de literatură, ar fi găsit în comportamentul lui Hugo un exemplu demn de imitat Pentru noi, într-adevăr, este foarte instructiv să comparăm comportamentul lui Hugo și Gogol la primele introduceri ale lui Ernani și al inspectorului guvernamental; este necesar să ne amintim că Hugo în avea de ani, iar Gogol în avea de ani Hugo era drag cauzei pe care o slujea și cu toată energia tinereții, poetul geniului a luptat pentru ideile sale; lupta l-a întărit, l-a ajutat să-și evalueze puterea; satiristul nostru genial nu era drag la ceea ce ne închinăm atât de mult în această comedie nemuritoare, nici nu s-a gândit să-l apere pe Inspector; el, ca un om bolnav, nu putea lupta pentru o idee ~~ În cele din urmă, al treilea motiv pentru care Gogol a părăsit Rusia a fost conștientizarea încă vagă că, din cauza stării sale de sănătate, nu mai era capabil de viață socială; această convingere a fost pe deplin formată până în , când a exprimat-o cu o perspectivă uimitoare într-o scrisoare către Belozersky din IV - "Sănătatea mea nu este potrivită pentru clima de aici și, cel mai important, sufletul meu: nu are adăpost aici, sau, mai bine zis, nu există un astfel de adăpost pentru ea aici, oriunde entuziasmul nu ajunge la el Acum sunt mai potrivit pentru o mănăstire decât pentru viața laică Este imposibil să citești această mărturisire a unui Gogol atât de tânăr și de îndelung răbdător fără durere din inimă Este foarte posibil ca deja în Gogol, deși nu atât de clar ca patru ani mai târziu, să fi simțit că nu mai poate suporta climatul nostru, să fi fost incapabil să trăiască în societate, că avea nevoie de singurătate, oriunde ar fi neliniștit Bolile pur nervoase, sau cum se numesc acum, bolile funcționale sunt atât de diferite de cele obișnuite sau organice, încât pacienții sunt foarte sensibili la afecțiunile lor, uimitor de observatori la toate condițiile care afectează evoluția bolii și, ca să spunem așa, arată instinctiv pentru un mediu mai favorabil pentru tine Pacienții cu catar de stomac, rinichi etc , adesea acordă foarte puțină atenție bolii lor, adesea nu respectă cerințele cele mai elementare ale medicinei și nu respectă prescripțiile, a căror caracter rezonabil este evident pentru ei înșiși; boala nu îi împiedică să lucreze, să se bucure de viață, motiv pentru care mulți pacienți le strică complet sănătatea Pacienții nervoși au o atitudine complet diferită față de boala lor: ei în mod constant Biblioteca "Runivers" V F chizh sunt schilodiți de starea corpului lor, exagerează semnificația atacurilor bolii lor, urmăresc cu atenție toate influențele situației asupra evoluției bolii, sunt extrem

de prudenți și caută parcă din instinct cel mai favorabil adăpost pentru ei înșiși Aceasta, după toate probabilitățile, depinde de faptul că suferința nervoasă amintește întotdeauna bolnavului de sine; pacienții uită cu ușurință de bolile organice atunci când se îmbunătățesc; un pacient care suferă de catar stomacal încalcă adesea cerințele alimentare atunci când este mai bine, când catarul nu îl chinuie Este destul de firesc ca Gogol, înzestrat cu puteri uimitoare de observație, a remarcat perfect că clima noastră, activitățile oficiale, vizitarea societății etc , au avut un efect dăunător asupra sănătății sale și s-a străduit să se aranjeze în așa fel încât să se bucure libertate deplină, singurătate și trăiți împreună într-un climat bun Este foarte posibil ca în casa lui Smirnova să fi auzit multe laude pentru clima Italiei, pentru comoditatea vieții în străinătate și, din moment ce nimic nu l-a interesat și nu l-a atras în Rusia, a decis să se stabilească în străinătate pentru o lungă perioadă de timp În cele din urmă, era de mare importanță faptul că până în acel moment Gogol și-a asigurat favoarea lui Jukovski într-o asemenea măsură încât să poată conta pe sprijinul material al Curții, datorită patronajului lui Jukovski Gogol știa să profite de oameni, îi cunoștea profund și cu adevărat și, prin urmare, a calculat corect că, datorită influenței sale asupra lui Jukovski, nu va rămâne fără mijloace; consecinţele au dovedit că Gogol nu s-a înşelat În consecință, acum putea să aibă grijă pe deplin de sănătatea lui, departe de "existenții" și "scurcații" care nu-l apreciau Acum putea să locuiască acolo și, după cum ar cere starea sănătății sale, să se întâlnească numai cu cei care "s-ar uita la el ca la un oracol și ar aștepta să i se deschidă gura", după cum a remarcat pe bună dreptate Iordan) Din începe viața rătăcitoare a îndelung-răbdător poet; deteriorarea stării de sănătate alternează cu îmbunătățiri; acestea din urmă devin mai scurte și mai rare, agravările mai intense și prelungite; atentia pacientului *) "Antichități rusești" · Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL din ce în ce mai absorbite de starea de sănătate, iar interesele spirituale, superioare, sunt relegate pe plan secund Călătoriile, așa cum se întâmplă adesea cu bolnavii nervoși, au avut un efect bun asupra lui Gogol; din Hamburg îi scrie o scrisoare mamei sale (/VII) indicând o stare de sănătate relativ bună; încă mai multă îmbunătățire este dovedită printr-o scrisoare datată /VII, către surori, în care el descrie foarte frumos Hamburgul surorilor mai mici și chiar desenează casele din Hamburg cu un pix Dar deja în prima scrisoare adresată mamei sale a scăpat că Gogol era cel mai interesat de condițiile sanitare ale orașelor, adică că acordă atenție în principal la ceea ce ține de sănătatea sa; deja în această scrisoare el scrie "pretutindeni este aproape curat: totul curge în țevi subterane, iar duhoarea pe străzi este mult mai mică decât în Petersburg" Această atenție neobișnuită pentru călători l-a lovit atât de tare pe Kraevskago, încât i-a scris lui Pogodin: "În tot orașul, el a fost evaluat de către unul la un pinex, miros: acesta este orașul, dar este foarte urât, pentru că se revarsă din impurități pe stradă " : "Toată Europa prin care a trecut i s-a părut o tavernă" Natura, arhitectura, pictura, viața socială și mentală a Germaniei nu i-au atras atenția lui Gogol și asta îi scrie mamei sale la iulie despre o călătorie de-a lungul Rinului "Barca noastră cu aburi a navigat timp de două zile și, în cele din urmă, m-am săturat de priveliștile fără pământ În Mainz, un oraș mare și străvechi, am coborât la țărm, nu m-am oprit niciun minut, deși orașul a meritat să-l privesc " Gogol era, de asemenea, puțin interesat de Elveția, despre care a scris pe /IX : "Ce pot să spun despre Elveția, toate

priveliștile, da, priveliștile, așa că mă îmbolnăvesc, și dacă acum aș da peste locația noastră ticăloasă și plată din Rusia, cu o cabană din bușteni și un cer gri, atunci aș putea să-l admir ca pe nou Dintre toate amintirile mele, au rămas amintiri ale meselor nesfârșite cu care mă urmărește Europa lacomă și apoi poate pentru că ei E Barsukov, Viața și operele lui Pogodin T IV, p Biblioteca "Runivers" V F chizh păstrează stomacul, nu capul Oh, aceste cine sunt pentru mine Obiceiul blestemat! Mănânc printr-un fel de mâncare, picătură cu picătură, dar simt un gunoi groaznic în stomac Parcă cineva ar fi alungat în ea o turmă întreagă de vite cu coarne Îmi pare foarte rău că nu am luat apă Pentru următoarea primăvară sau vara, voi curăța totul curat " Lui Gogol nu-i plăcea Elveția pentru că clima i-a afectat negativ sănătatea; În aceeași scrisoare către Prokopovici, Gogol scrie: "Orașele elvețiene nu m-au interesat prea mult Am locuit la Geneva mai mult de o lună, dar în cele din urmă nu a fost urină de la clima stupidă de aici" Într-o scrisoare către Jukovski din I /XI, , Gogol relatează că "în cele din urmă a ieșit frig și la Vevey Doctorul meu a găsit în mine semne de ipohondrie, care proveneau de la hemoroizi, și m-a sfătuit să mă distrez; văzând că nu sunt în măsură să o fac, m-a sfătuit să-mi schimb locul" Deoarece în Italia era holeră, iar Danilevsky locuia la Paris, Gogol a plecat la Paris La Paris, Gogol a reusit sa gaseasca un apartament cald, la soare, cu aragaz "Sunt binecuvântat Din nou distracție Morții curg vii, mai proaspeți și mai viguroși decât în Vevey Această scrisoare către Jukovski este foarte importantă pentru înțelegerea biografiei lui Gogol, deoarece mărturisește slăbirea geniului lui Gogol și cristalizarea, o mai mare claritate a ideilor de măreție "Un alt Leviatan este conceput Un înfior sfânt trece prin mine dinainte când mă gândesc la el; auzi ceva de la el? Voi gusta minute divine dar acum sunt complet cufundat în "Suflete moarte" Mare este creația mea și nu se va termina curând Încă noi moșii și mulți stăpâni diferiți se vor ridica împotriva mea, dar ce să fac! Este deja destinul meu să fiu în dușmănie cu compatrioții mei Răbdare Cineva invizibil scrie în fața mea cu o vergetă puternică În măsura în care Gogol era deja în , din cauza bolii sale, neputând fi interesat de nimic în afară de "temple", așa cum numea el restaurante, și condițiile sanitare, își arată atitudinea față de Paris, în care a trăit aproximativ trei luni Cu greu este necesar să se dovedească că la Paris, tocmai în acel moment, viața era în plină desfășurare, t^,q în tO-^femya Sharizh a fost - centru ^ politic, mental Biblioteca "Runivers" BOALA n V ' gogol și literare ale lumii întregi Bolnavul Gogol a rămas cu totul indiferent la toate acestea; și, după câte se poate judeca din trecerea Romei, din scrisorile sale și amintirile prietenilor din Paris, nu-l interesau decât cafenelele El însuși îi scrie lui Prokopovici la / : "Numai în viața de teatru în care intru uneori" Era atât de puțin interesat de pictură, încât într-o scrisoare către mama sa, scrisă la sfârșitul anului (data exactă rămâne necunoscută), scrie: "Ieri am fost pentru a doua oară la Galeria Luvru și cu greu am putut ajunge afară Picturile de aici sunt cele mai bune din întreaga lume Am fost săptămâna trecută în faimoasa grădină (Jardin des plantes) Așadar, deși nu știm cât timp după sosirea lui la Paris Gogol a mers pentru a doua oară la Luvru, cert este că a doua vizită la Luvru a avut loc nu mai devreme de a doua săptămână a șederii sale la Paris Fără a pretinde o dragoste și o înțelegere deosebită a picturii, în prima săptămână a șederii mele la Paris am fost de trei ori la Luvru Nu se poate decât să regrete că Parisul nu a avut un efect lămuritor asupra lui Gogol, că poetul geniului a fost complet nereceptiv la

știință, politică, literatură și artă În pasajul Roma, care are o semnificație autobiografică, este clar că Parisul nu i-a atras atenția lui Gogol; citind Roma, te miri involuntar de nesemnificația prințului, care la Paris doar observa: "În mișcarea comerțului, mintea, peste tot, în toate, nu vedea decât efort intens și străduință pentru știri" Despre romantismul de atunci, cu Hugo în frunte, spune: "Ciutatea pasiunilor nemaiauzite, urâțenia excepțiilor de la natura umană, poveștile și romanele au încercat să pună mâna pe cititor" Nici măcar știința, de care Franța de atunci avea tot dreptul să se mândrească, bietul prinț nu putea aprecia "În știința însăși, în prelegerile ei animate, pe care nu le putea decât să le recunoască drept demne, acum a început să observe pretutindeni dorința de a vorbi, de a se lăuda, de a se expune; sunt episoade strălucitoare peste tot și nu există un curs solemn, maiestuos al întregului, până și cuvântul unui politician este dezgustat, în sfârșit, de un prinț foarte tânăr Acum nu ar putea exista nicio îndoială că boala l-a lipsit pentru totdeauna pe genialul autor al cărții Inspectorul general de capacitatea de a învăța, de a dezvolta, de a fi interesat de orice altceva decât de propria sa sănătate Biblioteca "Runivers" V F chizh şanţ Trebuie să fii foarte rău ca să nu găsești ceva de învățat la Paris, iar un scriitor, un fost profesor, un satiric, care vrea să servească în folosul compatrioților săi, desigur, a trebuit să învețe multe la Paris, să fie interesat de mult și se închină mult Dacă Gogol ar fi fost sănătos, fără îndoială și-ar fi încheiat educația științifică, politică și literară la Paris Dar bietul poet de geniu nu putea, din cauza bolii sale, să fie interesat de altceva decât de sănătatea lui, care, vai! În aceeași scrisoare către Prokopovici, el exprimă în mod clar o judecată, ale cărei elemente nu erau în percepție sau, cu alte cuvinte, ideea de iluzii de grandoare "Cu vocea mea, care acum ar trebui să aibă dublă putere și putere asupra ta, te conjurez să-ți scuturați lenea " Dacă Gogol ar fi crezut că are dublă forță și putere, ca un mare scriitor, această frază, desigur, nu ar fi fost o idee delirante, dar în aceeași scrisoare scrie: "Mi-e teamă să-mi amintesc toate trucurile mele murdare " Înseamnă că dubla lui putere și putere nu au fost dobândite prin lucrările sale; el nu dă nici o bază reală pentru măreţia pe care şi-o atribuie Această judecată este elaborată, după cum spun unii pacienți, prin "convingere interioară"; pacientul său nu poate dovedi nimic, este absolut imposibil să-l convingi pe pacient că judecata lui este greșită; aceasta este "convingerea lui interioară" Desigur, ne vom explica puțin mecanismul unor astfel de idei delirante dacă spunem că astfel de idei par o revelație bolnavă Că Gogol la acea vreme deja forma idei de măreție poate fi judecat din memoriile, din păcate foarte scurte, ale lui Zolotarev Zolotarev a remarcat că Gogol avea, aparent fără motiv, un fel de tetanos; deodată, în mijlocul unei conversaţii pline de viaţă, Gogol a tăcut şi atunci i-a fost imposibil să scoată o vorbă de la el Zolotarev a observat și alte fenomene suspecte - și anume, o timiditate ciudată, un apetit extraordinar; Gogol obișnuia să intre în conversație și să vorbească vesel, vioi, spiritual; o nouă față intră și el tăce Apetitul lui Gogol la acea vreme era anormal, mai ales dacă se ține cont de plângerile sale de hemoroizi Obișnuiam să mergem într-o tratorie să luăm masa; Gogol mănâncă strâns, Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol cina sa terminat deja; deodată intră un nou vizitator și își comandă o nouă masă Pofta de mâncare lui Gogol se aprinde din nou și, în ciuda faptului că a luat cina, își comandă fie felul de mâncare pe care l-a cerut vizitatorul proaspăt sosit, fie altceva De asemenea, este ciudat la Gogol în această perioadă a vieții

sale că, după ce a prins un cuvânt sau o rimă, le-a repetat câteva zile Deja în , la Hamburg, și-a cusut un costum de tec și a compus un catren): Fericit este cel care s-a cusut Pantaloni în Hamburg, - El este recunoscător sorții pentru faptele sale Acest catren, care nu numai unui poet de geniu, ci nici unui simplu muritor nu-i poate plăcea, a repetat apoi Gogol o săptămână întreagă Desigur, chiar și oamenii sănătoși repetă un cuvânt sau o expresie care le vine pe limbă, dar dacă se ajunge la un asemenea grad ca la Gogol, deja se poate suspecta o anomalie Aceasta, s-ar putea crede, este o stare obsesivă, indicând o slăbiciune a atenției Gogol, așa cum se întâmplă întotdeauna cu astfel de pacienți, a repetat un catren fără sens Este interesant că pacienții nu repetă versuri bune, fraze cu semnificație serioasă: auzim mereu fraze care sunt fie foarte stupide, fie lipsite de conținut serios Zolotarev a observat în același timp că Gogol era extrem de religios, vizita adesea bisericile și îi plăcea să vadă manifestarea religiozității în alții Cel mai sever simptom al bolii lui Gogol în această perioadă au fost acele afecțiuni pe care Zolotarev le numește "tetanos" Smirnova, care l-a observat pe Gogol în vara anului în Baden, descrie aceste stări oarecum diferit "Gogol a ajuns acolo bolnav, dar nu a fost tratat A băut apă doar în aleea Lichtental și a mers, sau, mai bine zis, a rătăcit singur pe luncă în zig-zag lângă Stefanbad Adesea era atât de gânditor încât l-au sunat și nu au putut trece Dacă aceasta și "Buletinul istoric", ; I Povești despre Gogol - Din păcate, așadar, știm despre Gogol doar la mâna a doua Biblioteca "Runivers" V F chizh a reușit, a refuzat să iasă împreună, invocând cele mai ciudate motive)) A citit primele două capitole din Suflete moarte în forma în care au apărut ulterior în tipar "Toată lumea a râs mult și a fost încântată După aceea, l-a rugat pe Karamzin să-l însoțească la Graben, spunând că acolo sunt mulți câini și că nu este nici un băț cu el Pe Graben, însă, nu erau câini; dar Gogol, din furtună și din lectură, a ajuns într-o stare atât de nervoasă, încât nu a putut merge singur A doua zi, A O i-a cerut să repete lectura, dar el a refuzat hotărât și chiar i-a cerut să nu-l întrebe niciodată despre asta (Shenrok; III -) Dacă comparăm memoriile lui Zolotarev și Smirnova, atunci trebuie neapărat să ajungem la concluzia că în această perioadă a vieții sale Gogol a dezvoltat idei de măreție; idei nebunești au apărut în mijlocul conversației, după cum mărturisește Zolotarev, iar Gogol a încetat să mai vorbească pentru că ideea nebună i-a captat complet atenția; a fost atacat de "tetanos" În Baden, ideile delirante i-au captat multă vreme atenția lui Gogol și apoi, bineînțeles, el a reacționat slab la iritațiile lumii exterioare; dacă prietenii lui au reușit să-i distragă atenția, cel puțin parțial, a dat "motive ciudate" Într-adevăr, atunci când pacientul, concentrat în întregime pe ideile sale delirante, revine în lumea reală, de ceva timp el confundă ideile delirante cu percepțiile realității și, prin urmare, răspunsurile lui par "ciudate" Un pacient în această poziție poate fi comparat cu un om de știință profund concentrat pe gândurile sale, care este chemat să facă o plimbare; o serie de gândire neterminată poate fi împletită în mod ciudat cu percepțiile realității Revenind la valoroasele memorii ale lui Zolotarev, ar trebui să ne oprim asupra fenomenului observat subtil de acest observator sobru și fără pretenții Gogol avea o mare poftă de mâncare; o asemenea nemoderație în a mânca li se întâmplă unor oameni bolnavi mintal; nu înțelegem originea acestui simptom, dar chiar și non-medicii știu că unii ipohondri au un apetit uimitor Poate că acest simptom se datorează sensibilității slăbite a stomacului; pacientul nu simte sațietate, nu simte neplăcere după o masă nemoderată; pot fi

Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol x o astfel de lăcomie depinde de slăbirea, sau cel puţin de slăbirea, a activităţii spirituale superioare; Se știe că proștii mănâncă în exces pur și simplu din plictiseală, din lenevie Prin urmare, apetitul exorbitant al lui Gogol este de o oarecare importanță în evaluarea stării sale morbide Prima ședere a lui Gogol la Roma din martie până la mijlocul lunii iunie nu a produs un efect benefic asupra sănătății sale; o astfel de concluzie ar trebui trasă nu numai pe baza amintirii mai sus citate a lui Smirnova, ci și pe baza plângerilor lui Gogol însuși în scrisorile sale Era mulțumit de clima Italiei și, de asemenea, de viața ieftină din Roma (Și e adevărat că cu greu găsești pământ unde să trăiești atât de ieftin - scrisoare către Danilevsky IV), dar suferința nu l-a lăsat nici la Roma pe nefericitul poet: "M-aș bucura mai mult de clima ei dacă aș fi complet sănătos , dar simt rău în partea cea mai nobilă a corpului - în stomac El, fiara, nu gătește deloc, iar constipația este atât de încăpățânată, încât nu știu ce să fac", îi scrie Gogol lui Prokopovici la aprilie April Gogol se hotărăște deja să părăsească Italia; îi scrie lui Danilevsky: "Peste o lună și jumătate voi părăsi Italia să mă uit în niște ape germane" Pe /IV îi scrie lui Jukovski: "Sănătatea mea pare să se înrăutățească în fiecare an Recent am fost foarte bolnav, acum ma simt putin mai bine Dacă nici Italia nu mă ajută, atunci nu știu ce să fac atunci "Acum prețuiesc minutele vieții mele, pentru că nu cred că va fi de lungă durată" Astfel, la Roma, Gogol era pe deplin convins că este grav și incurabil bolnav Starea lui era într-adevăr extrem de tristă, și anume, în aceeași scrisoare către Jukovski, el scrie: "Gândurile triste vin adesea peste mine, fie că aceasta este o consecință a ipohondriei sau altceva Medicii sunt mai mult atribuiți primilor, eu însumi sunt gata să fiu de acord cu ei Starea de sănătate a lui Gogol nu s-a îmbunătățit la Roma; dimpotrivă, a devenit mult mai rău; în vara lui a întreprins o călătorie în Spania și poate că era în altă parte Corespondența sa este întreruptă de două ori și anume de la /VI la IB/VII, și de la I/VII la IX ; fără îndoială că starea de sănătate a nefericitului poet era foarte proastă K Biblioteca "Runivers" V F chizh această concluzie trebuie trasă, în primul rând, pentru că nu a scris scrisori în aceste perioade și, în al doilea rând, pentru că nu există nici măcar informații exacte despre călătoria sa în Spania Este evident că fie Gogol, ca urmare a agravării suferințelor sale, nu și-a amintit bine unde se afla și ce a văzut, fie nu a vrut să-și amintească călătoria lui prin * Spania, pentru că în acel moment se simțea rău, și poate chiar a avut idei delirante despre această călătorie, pe care a ascuns-o Nu există altă modalitate de a explica faptul uimitor că niciunul dintre cunoscuții lui Gogol nu știa când, adică la începutul sau sfârşitul verii era în Spania şi exact unde , Este posibil ca Gogol să nu fi fost în Spania, ci să fi suferit și să-și cugete ideile de delir într-un oraș sau sat, să-și ascundă șederea acolo, considerând-o o ispravă trimisă de providență pentru "educația" sufletului În general, acest episod misterios din viața lui Gogol dovedește că în vara anului a avut loc o deteriorare mult mai gravă în cursul bolii sale decât în a doua jumătate a anului Acest aranjament a avut o semnificație mai fatală în dezvoltarea bolii, fie și doar pentru că Gogol avea douăzeci și opt de ani în acel moment Pe baza observațiilor mele, am ajuns la concluzia că, pentru persoanele cu caracter paranoic, perioada cea mai periculoasă a vieții trebuie considerată tocmai vârsta de la la de ani se disting prin mândrie sporită, aroganță față de ceilalți Supraestimarea propriei superiorități și părerea proastă a vecinilor rămân în limitele

fiziologice Sunt considerați mândri, se râd de ei, uneori își surprind cunoscuții cu pretenții nefondate, încep certuri absurde cu cei care nu-și recunosc pretențiile de superioritate; în general, sunt *) Aici, ca și în alte locuri din această lucrare, trebuie să mă refer la propriile mele observații; incompletitudinea cunoștințelor noastre despre bolile mintale pentru o lungă perioadă de timp nu mi-a permis să mă apuc de o muncă reală; pentru a clarifica unele detalii în dezvoltarea bolii lui Gogol, a trebuit să culeg observații, să studiez independent unele manifestări ale bolii mintale; cunoștințele noastre despre parana sunt deosebit de imperfecte și, prin urmare, a trebuit să muncesc mult Biblioteca "Runivers" BOALA i V gogol colegi neplăcuți, aroganți și foarte sensibili Există multe astfel de persoane și, desigur, nu pot fi considerate bolnave mintal; pot fi chiar muncitori utili; încrederea lor în sine, mândria, disprețul față de adversari sunt uneori utile în activitățile publice Eșecurile nu îi deranjează, pentru că își disprețuiesc adversarii, iar lupta lor nu îi sperie La persoanele cu caracter paranoic, ideile reale de delir încep să prindă contur tocmai la vârsta de până la de ani, adică când tinerețea s-a terminat deja; în această perioadă, o boală reală se manifestă la cei care, din motive necunoscute nouă, sunt predispuși la aceasta, la care organizarea patologică a sistemului nervos este mai pronunțată Prin urmare, agravarea sau agravarea stării de boală la această vârstă are o importanță decisivă; subiectul rămâne sănătos toată viața, deși este un om ciudat, sau se îmbolnăvește Nu știm de ce unii trec în siguranță această perioadă, în timp ce alții se îmbolnăvesc complet; după toate probabilitățile, rezultatul bolii este determinat de organizarea înnăscută a sistemului nervos; din câte am putut observa, condiţiile de viaţă şi ocupaţie nu au nicio influenţă asupra dezvoltării bolii Este necesar să se considere ca un fenomen extrem de periculos și grav sechestrul suferit de Gogol în a doua jumătate a anului , ținând cont deja de durata acestuia Îmbunătățirile au venit abia la sfârșitul anului, după cum se poate judeca din scrisorile îndelung-răbdătorului poet IX Gogol îi scrie lui Prokopovici o scrisoare de afaceri, în care se plânge de boala sa: "Împotriva voinței mele trebuie să caut distracție: mi-e frică de ipohondrie, care mă urmărește pe călcâie" Nu știm unde a petrecut Gogol octombrie și noiembrie din acest an trist pentru el; i X îi scrie mamei sale din Geneva, X de la Roma la Jukovski, XI mamei sale din Milano, trecând prin Sinplon Este îndoielnic că Gogol din Elveţia la sfârşitul lui octombrie a sosit la Roma şi apoi din nou a plecat imediat în Elveţia, de unde la sfârşitul lui noiembrie s-a mutat din nou în Italia Suveran; poate Gogol a instruit pe unul dintre cunoscuții săi să-i trimită o scrisoare lui Jukovski din Roma; o astfel de presupunere este foarte probabilă Biblioteca "Runivers" V F chizh având în vedere faptul că Gogol l-a convins în repetate rânduri pe Jukovski că doar o ședere la Roma i-ar putea prelungi viața, ceea ce a justificat cererile sale de beneficii Astfel, în a doua jumătate a anului , Gogol era atât de bolnav încât scria doar cele mai necesare scrisori, trăia ascuns din când în când de prieteni, care nici atunci nu puteau afla când Gogol era în Spania, unde se afla în octombrie și noiembrie Care au fost manifestările dureroase ale lui Gogol în această perioadă, nu știm, cu excepția fenomenului observat de Smirnova; dar cert este că deteriorarea a lăsat urme trainice și foarte grave asupra stării de sănătate a nefericitului satiric; câteva dintre consecinţele a ceea ce a trăit în a doua jumătate a anului marele cunoscător al sufletului uman le-a observat curând ' Ca și după atacul din , și acum s-a înregistrat o îmbunătățire

semnificativă, a apărut, oricât de slabă, veselia, o anumită creștere a energiei Gogol din Roma scrie scrisori mari, pline de umor și vesele; manifestă interes pentru viață Există chiar și dorința de a munci, iar în aprilie îi scrie Balabinei o scrisoare, care încape pe zece pagini tipărite, printre altele, scrie: "Știți ce vă voi spune acum despre poporul roman? Sunt preocupat acum de dorința de a-l cunoaște în profunzime, întregul lui caracter, îl urmăresc în toate, citesc toate lucrările populare, unde doar el se reflectă '· Ingeniosul Gogol nu putea să nu observe urma grea lăsată de criza pe care a suferit-o și descrie foarte clar acest fenomen extrem de trist atât pentru el, cât și pentru noi; deja într-o scrisoare către Prokopovici din X , el declară: "Constipația mea hemoroidală, după ce am părăsit Roma, a început din nou și ați crede că, dacă nu ies în curte, atunci pe parcursul întregii zile simt că Creierul meu pare să fie , un fel de capac a căzut, care mă împiedică să mă gândesc și îmi întunecă gândurile Din păcate, acest simptom dureros nu dispare nici la Roma, iar în V Gogol îi scrie lui Danilevsky: "Ajută-l (Pavé) dacă poți, alege sau comandă o perucă pentru mine Vreau să mă bărbieresc, de data aceasta nu pentru ca părul să crească, ci de fapt pentru cap, nu va ajuta asta la fum, și cu el (sic) și inspirație Biblioteca "Runivers" BOALA LUI I V GOGOL se evapora mai mult Inspirația mea este plictisitoare; capul este adesea acoperit cu un nor greu, pe care (sic) trebuie să încerc neîncetat să-l împrăștie, iar între timp mai am atât de multe de făcut Gogol îi scrie prințului Vyazemsky: "Sănătatea mea este proastă; fiecare ocupație, cea mai ușoară, îmi îngreunează capul " Citim cu tristețe mărturisirea lui Gogol către Pogodin, într-o scrisoare din august "Vai! sănătatea mea este proastă și planurile mele mândri O, prietene! de-aș avea patru-cinci ani de sănătate dar munca mea e leneșă, nu există acea viață Boala pentru care am plecat și care părea ameliorată, acum s-a intensificat din nou Boala mea hemoroidală s-a transformat în stomac Aceasta este o boală insuportabilă Mă usucă Ea îmi vorbește despre ea în fiecare minut și mă împiedică să studiez Gogol însuși își dădea deja seama că creativitatea îi slăbește, că se instala decrepitudinea prematură; îi scrie cu sinceritate lui Prokopovici într-o scrisoare din IV "Ei (anii tinereții) nu se vor întoarce și acea activitate a imaginației pe care o trimit forțele proaspete ale tinereții nu se va întoarce niciodată cu ei Viața mea ar fi cea mai poetică din lume dacă nu s-ar fi amestecat o mână dintre cele mai fără valoare proză: această proză este sănătatea mea urâtă Înrăutățirea stării de sănătate a lui Gogol a coincis cu plecarea sa din Roma, iar îmbunătățirea a coincis cu revenirea lui acolo la sfârșitul anului ; asta, după toate probabilitățile, explică predilecția lui Gogol pentru Roma Știm cum ipohondriacii și nevrăstenii idolatrizează în mod pozitiv acele locuri în care se simt mai bine Desigur, nu există nicio modalitate de a determina dacă aerul Campaniei romane a avut într-adevăr un efect benefic asupra stării de sănătate a lui Gogol; știm cu ce parțialitate și prejudecăți privesc neurastenicii acele remedii care i-au ajutat; apoi pentru foarte multă vreme, deși boala lor necesită un tratament complet diferit, acești pacienți cred orbește în remediul care i-a ajutat Prin urmare, nu ne putem încrede pe deplin în afirmațiile lui Gogol că aerul din Roma îi este foarte util, că are nevoie de o ședere la Roma Nu se poate nega că într-adevăr aerul Campaniei romane a avut un efect bun asupra lui Gogol; nu știm exact cum afectează acest aer astfel de pacienți precum Gogol, dar Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh Îmi amintesc bine că în timpul celor două sejururi la Roma m-am simțit grozav Este foarte

posibil ca Gogol să fi suferit mai puțin la Roma decât în alte locuri Pentru astfel de pacienti grav bolnavi, locul in care sufera mai putin devine frumos, iubit Poate că unul dintre motivele dependenței lui Gogol de Roma a fost acea viață, zdrobită de despotismul dur, clerical al lui Grigore al XVI-lea, pe care romanii și-au amintit-o mai târziu cu groază; din Grigory și Lambruschini au suprimat în cele din urmă orice manifestare de gândire, orice aparență de libertate în Roma, a cărei viață l-a fascinat atât de mult pe Gogol Este foarte posibil ca lui Gogol să-i fi plăcut moartea, absența vieții, pentru că starea sa spirituală corespundea acelei stări sufletești grele pe care o trăiau toți romanii de atunci, nu lipsiți de demnitate umană Gogol nu a observat protestul iminent, care avea să creeze în curând libertatea Italiei; nici măcar nu era interesat de suferințele și speranțele italienilor și, hotărât, nu înțelegea că în jurul lui se pregătește renașterea și eliberarea Italiei De o oarecare semnificație a fost faptul că, la Roma, Gogol l-a găsit pe Ivanov, "care a văzut un profet în Gogol" - conform expresiei potrivite a lui Jordan-Moller și însuși Iordan, în fața căruia a putut "înfățișa un oracol" "Numai noi trei, A A Ivanov, mult mai târziu F A Moller și cu mine, am rămas vizitatori fideli ai lui Gogol, care erau sortiți să stea în aceste seri zilnice și să se uite la el ca la un oracol și să aștepte ca gura să se deschidă Uneori se deschideau, dar nu rosteau nimic deosebit de interesant Roma nu putea fermeca și lega pe Gogol de sine nici cu clădirile, nici cu muzeele sale, doar pentru că nu era interesat nici de arhitectură, nici de sculptură, nici de pictură; doar faptul că nu l-a interesat și nu-i plăcea arta poate explica că nu l-a înțeles Stasov spune destul de corect: "Gogol avea puțină înțelegere în artă în general, în ciuda întregului său geniu, iar în anii l-a înțeles pe Ivanov aproape nu mai puțin decât în anii pe Bryullov, când "Pom- *) "Antichitatea Rusiei" Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL ea" a proclamat învierea strălucitoare a picturii întregii Europe) Cât de puțin era interesat de artă Gogol / poate fi judecat după faptul că nu a locuit în Florența și nicăieri nu a spus un singur cuvânt despre palatele și galeriile de artă ale acesteia; este foarte posibil să nu fi fost în ele Dacă Gogol ar fi iubit arta, ar fi fost interesat de ea, atunci, desigur, ar fi "înțeles"-o și, prin urmare, este evident că frumusețile artistice ale Romei l-au atras puțin Oricine a fost la Roma și în alte orașe ale Italiei și a călătorit mult în general știe că natura din Roma și împrejurimile ei, deși originală, este în multe privințe inferioară altor localități; Nu cred că la Roma a trăit un cunoscător al frumuseților naturii, fără nevoie specială Iubitorii de frumusețea naturii preferă peisajul rural orașului, trăiesc, dacă au nevoie să locuiască în oraș, în vecinătatea orașului, iar Gogol a locuit într-un cartier înghesuit, dens populat, lângă "templele" care jucau un rol atât de mare în viața lui la acea vreme Prin urmare, este absolut imposibil să fii de acord cu Shenrock atunci când spune: "La Roma, Gogol a găsit în sfârșit, după lungi rătăciri, acel colț natal al pământului în care putea, răsfățându-se în beatitudinea unei vieți pline de plăcere artistică subtilă, să uite pentru o vreme toate greutățile și disputele dureroase unde putea să respire bine și liber și de unde nici măcar nu a fost atras de Ucraina natală Aici a reușit, deși nu pentru mult timp, să găsească un adevărat paradis pământesc și plăcerile lui nu au cunoscut limite "(III p) Se poate doar de acord cu Shenrock că Gogol nu a fost atras de la Roma în Ucraina natală, ci doar pentru că nu a fost atras acolo de nicăieri Gogol a fost foarte curând "tras" din Roma și, ajungând în orașul etern în decembrie , VI , iată

ce îi scrie lui Danilevsky: "În ceea ce mă privește, sănătatea mea este proastă, ar fi trebuit să plec de la Roma acum trei luni Drumul îmi este necesar, singur m-a distrat și a adus beneficii organismului meu muritor În iunie, părăsește Roma, bea apă în Castel Marre fără beneficii notabile, în M "V-estnik al Europei" * Biblioteca "Runivers" V F chizh În octombrie, petrece câteva zile la Roma, călătorește, se pare, la Paris și abia în noiembrie se întoarce la Roma, pe care o părăsește în iunie , merge la Marienbad, iar apoi în Rusia pentru a-și lua surorile de la institut ' ,j Sănătatea lui Gogol era în atât de nesatisfăcătoare, încât s-a îngrozit la gândul nevoii de a călători în Rusia, la io IX scrie: "Oare chiar mă duc în Rusia? cu greu cred Mi-e frică pentru sănătatea mea Acum m-am înțărcat complet de frig; cum voi suporta?" Gogol nu s-a înșelat: chiar nu a putut suporta vremea noastră rece S T Aksakov *) a remarcat: "Gogol a simțit întotdeauna, mai ales în poziție șezând, o frig neobișnuită; Fără îndoială, acesta era un semn al unei stări de boală a nervilor, care nu se întorsese încă la poziția lor normală după moartea lui Pușkin Gogol nu putea să-și încălzească picioarele decât mergând, și pentru asta își îmbrăca, peste ghete, ciorapi lungi și groși de lână rusească și, mai ales, cizme calde de urs În ciuda faptului că la fiecare stație alerga tot timpul prin camere și chiar pe străzi în timp ce mutau caii sau pur și simplu își puneau picioarele pe aragaz Când Aksakov l-a vizitat pe Gogol, care locuia cu Jukovski în Palatul de Iarnă, unde, desigur, camerele erau calde, el "aproape a țipat surprins În fața mea stătea Gogol în următorul costum fantastic; în loc de cizme, ciorapi ruși lungi de lână, deasupra genunchilor; în loc de redingotă, peste un dublu de flanel, un spencer de catifea; gâtul este înfășurat într-o eșarfă mare multicoloră, iar pe cap este un kokoshnik purpuriu de catifea brodat cu aur, foarte asemănător cu cofața boturilor Gogol scria și era adânc în munca lui și, evident, am intervenit cu el Ne-a privit îndelung "nu degeaba", după spusele lui Jukovski, dar nu a fost deloc stânjenit de costumul lui Nu știu ce explică răceala extremă a lui Gogol, atât de severă deja de la vârsta de treizeci de ani; apoi s-a întărit cu el; întrucât acum este imposibil să se verifice validitatea uneia sau alteia explicații a acestui fenomen, atunci *) Mier cit , p Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol trebuie să ne mărginim să subliniem că acest simptom era de mare importanţă, mai ales având în vedere tinereţea lui Gogol Gogol a sosit la Moscova la sfârșitul lui septembrie și, după ce a aranjat pentru surorile sale, văzându-și mama, punând ordine în afaceri, la mai , a părăsit Moscova în străinătate În ciuda cordialității și a deferenței extreme a prietenilor săi din Moscova, Gogol a părăsit Moscova imediat ce a primit bani pentru călătorie Fără îndoială că nimic nu l-a atras și nu l-a interesat la Moscova și s-a grăbit la Roma, unde, după cum credea, sănătatea lui s-ar îmbunătăți măcar cumva Doar grija pentru sănătate a condus acțiunile lui Gogol, ceea ce, desigur, indică starea precară a sănătății sale, deși și începutul următorului au fost una dintre cele mai bune perioade din viața îndelung-suferitului Gogol Aksakov în "Istoria cunoștinței mele cu Gogol" notează că, în comparație cu ceea ce s-a întâmplat în - "În acest an ( ), a urmat o schimbare puternică la Gogol, nu în raport cu aspectul, ci în raport cu caracterul și caracterul său" În general, Aksakov afirmă problema în așa fel încât la prima sa vizită Gogol a fost sănătos și a ajuns bolnav sau s-a schimbat abia în , dar cât de mult nu se poate avea încredere în binevoitor și entuziast Aksakov în această privință, este evident din propria sa memorii Descriind "cazuri în care nu am putut în niciun caz să-mi explic acțiunile lui Gogol", el

descrie modul în care Gogol a dispărut din teatru când, după al treilea act al inspectorului general, publicul l-a sunat; "Publicul a fost foarte nemulțumit, a considerat un astfel de act ofensator și l-a pus pe seama vanității și mândriei incomensurabile a autorului A doua zi, Gogol s-a răzgândit, i-a scris o scrisoare de scuze lui Zagoskin (directorul teatrului), cerându-i să facă cunoscută scrisoarea publicului, mulțumindu-i, cerându-și scuze și punându-i pe el însuși circumstanțe fără precedent Scrisoarea, la sfatul lui Aksakov și Pogodin, nu a fost trimisă Aksakov, însă, declară că "membrii familiei mele spun că (acest incident) s-a întâmplat în , dar este la fel" Astfel, Aksakov însuși spune că nu poate spune exact când, la prima sau a doua vizită a lui Gogol, a avut loc acest eveniment și știind cât de aproape toate acțiunile ciudate ale bolnavilor Biblioteca "Runivers" V f chizh cel mai important, atribuit ultimei perioade, avem tot dreptul să presupunem că Aksakov, desigur, fără să-și dea seama el însuși, nu a observat ceva în timpul primei șederi a lui Gogol în - și a exagerat când a descris sosirea sa în - d Aproape întotdeauna, rudele pacientului ne spun evoluția bolii exact așa cum ne spun ei Aksakov despre boala lui Gogol; conform rudelor, pacientul fusese destul de sănătos până acum, atunci, începând din acel moment, s-au remarcat cutare ciudate; se dovedește că aceleași ciudățeni au existat înainte de momentul indicat, dar din cauza unei erori de memorie sunt transferate data viitoare Este bine că lui Aksakov i s-a amintit de familia sa că incidentul din timpul prezentării Auditorului a avut loc în ; este probabil şi chiar foarte probabil ca în această vizită Gogol să fi arătat şi alte ciudăţenii Gogol a părăsit Rusia cu mare bucurie și cu mare speranță s-a grăbit în Italia Însoțitorul lui Gogol, Panov, îi scrie lui Aksakov!) XI "În general, mi se pare că s-a înșelat dacă credea că nu trebuie decât să plece în străinătate pentru a-și recăpăta activitatea și puterea, de care deja se temea pierzând" "El condiția fizică acționează, desigur, asupra forțelor sufletului; prin urmare, îi prețuiește extrem de mult și, prin urmare, este teribil de suspicios Când mergeam la drum cu el la Moscova, a spus că, de îndată ce ne-am mutat în străinătate, îmi va deveni util, obișnuindu-mă să economisesc, calcul, ordine S-a dovedit exact invers: era la fel de împrăștiat ca la Moscova Din această scrisoare a lui Panov reiese deja că Gogol era bolnav la începutul anului ; "activități și forțe" s-au pierdut; era "bănuitor", "împrăștiat" Gogol însuși a înțeles clar că era grav bolnav și aproape că își pierduse puterile creatoare; într-o scrisoare către Pogodin din X , el descrie starea lui la sosirea la Viena astfel: "A început să bea apă Marienbad la Viena De data aceasta ea m-a ajutat uimitor, am început să simt un fel de veselie a tinereții și, cel mai important, am simțit că mi se trezesc nervii, că ies din acea inactivitate mentală letargică în care fusesem în ultima perioadă x) Scrisorile lui Gogol; vol II, p Biblioteca "Runivers" BOALA LUI I V GOGOL ani, și care a fost cauzată de somnolență nervoasă Am simțit că gândurile mi se agitau în cap, ca un roi de albine trezit; Imaginația mea devine sensibilă Eu, uitând totul, m-am mutat brusc în acea lume în care nu mai fusesem de mult timp și chiar în acel moment m-am dus la muncă, uitând că aceasta nu era deloc potrivită pentru apă potabilă, și aici era nevoie de calm, capete și gânduri Dar cum as putea rezista? Este posibil ca cineva care a stat de câțiva ani într-o temniță fără lumina soarelui, îi va veni în minte, la ieșirea din ea, să-și încurce ochii, de teamă să nu orbească, și să nu se uite la ce bucurie si viata sunt pentru el Astfel, Gogol însuși în era destul de clar conștient că "în ultimii ani" (- , după cum cred) "stătea într-o temniță", că "de

câțiva ani" fusese lipsit de lumină, sau, în alte cuvinte, că odată cu puterile sale creatoare au început să se estompeze; numai secretul lui Gogol poate explica că nu numai Pogodin, ci chiar și Aksakov și Șcepkin nu au observat acest lucru și și-au pus mari speranțe în Gogol, care deja se stinge sau îmbătrânește Este greu de stabilit de ce depindea entuziasmul atât de perfect descris, trăit de Gogol la sosirea sa la Viena; era cel mai probabil ca aceasta a fost ajunul unui atac melancolic sever; unii pacienți au o emoție ușoară, pe termen scurt, înaintea atacurilor de melancolie Poate că folosirea nemoderată a apei departe de a fi nevinovate Marienbad a jucat, de asemenea, un rol; nici măcar nu se poate nega că băutul nemoderat al acestei ape a provocat un atac de melancolie extrem de sever, de care Gogol s-a îmbolnăvit în iulie Din păcate, nu a existat un singur observator treaz printre prietenii lui Gogol și, prin urmare, găsim cele mai bune informații despre boala lui în scrisorile sale În aceeași scrisoare către Pogodin, marele poet descrie splendid un atac de melancolie: "Trezirea mea nervoasă s-a transformat brusc în iritare nervoasă; totul s-a aruncat pe pieptul meu deodată M-am speriat, eu însumi nu am înțeles poziția mea, am renunțat la studii, crezând că e din lipsă de mișcare pe lângă ape și o viață sedentară, am început să merg și să mă mișc până am obosit și a devenit și mai rău Tulburarea nervoasă și iritația au crescut teribil; greutate și presiune în piept, niciodată înainte Biblioteca "Runivers" V F chizh ceva ce nu mai trăisem, s-a întărit La asta s-a adăugat o angoasă dureroasă, care nu există descriere Am fost adus într-o asemenea stare încât nu știam sigur unde să mă pun, pe ce să mă sprijin Nici două minute nu am putut rămâne într-o poziție calmă, nici pe pat, nici pe scaun, nici pe picioare O, era groaznic, era aceeași neliniște, acea neliniște cumplită în care l-am văzut pe bietul Velegorsky în ultimele minute ale vieții lui! Imaginați-vă că în fiecare zi după aceea m-am înrăutățit din ce în ce mai rău Mi-am înțeles poziția și mi-am adunat în grabă puterile și am mâzgălit cât de bine am putut un testament spiritual pentru ca măcar datoriile mele să fie plătite imediat după moartea mea Dar mi s-a părut groaznic să mor printre germani Mi-am ordonat să fiu urcat într-o diligență și dus în Italia Când am ajuns la Trieste, m-am simțit axul este mai bun Drumul a fost singurul meu medicament, iar de data aceasta efectul lui * Atacul bolii este descris astfel: ei bine, fără ezitare, poate fi diagnosticat ca "Melancholia anxiosa" Drumul, așa cum se întâmplă adesea, a produs doar o îmbunătățire temporară, iar îndelung răbdător Gogol, în aceeași scrisoare către Pogodin, își descrie starea astfel: "M-am simțit mai bine la Roma în primele zile Măcar puteam deja să fac chiar și o plimbare scurtă, deși după aceea am obosit de parcă aș fi făcut o verstă Încă nu pot înțelege cum am supraviețuit, iar sănătatea mea este într-o poziție atât de îndoielnică, cum nu am mai fost niciodată Cu cât mai departe, de parcă se înrăutățește din nou, iar tratamentul și medicamentele nu fac decât să agraveze Nici Roma, nici cerul, nici nimic care m-ar fi încântat atât de mult, nimic nu are acum influență asupra mea Nu le văd, nu le simt Aș vrea un drum acum, dar un drum pe ploaie, nămol, prin păduri, prin stepe, până la capătul lumii! A fost un moment prost ieri și azi - și în acel moment rău părea că prind viață Așa că asta e tot ce am vrut fie să mă grăbesc în diligență, fie cel puțin pe ștafetă Timp de două minute nu am putut sta în cameră - mi-a devenit atât de greu - și m-am dus să rătăcesc în ploaie "Același pacient nefericit descrie starea lui într-o scrisoare datată X către Pletnev; următoarea frază este de mare importanță: "e o lună și nu sunt mai bine" Biblioteca "Runivers" BOALA i V gogol Din câte se știe, din X

până în XII, , Gogol nu a scris nici o singură scrisoare, ceea ce ne dă dreptul să considerăm atacul bolii sale ca fiind extrem de grav; abia la sfârșitul lunii decembrie Gogol s-a simțit mai bine, așa cum se poate vedea din scrisoarea lui către Aksakov din decembrie Acest atac de melancolie a înrăutățit starea de sănătate a lui Gogol, lăsând urme de durată; Aksakov a fost lovit de schimbarea care avusese loc cu Gogol în timpul absenței sale din Rusia; Scrisorile lui Gogol ne convin cu siguranță că starea lui s-a înrăutățit și numai Annenkov, care a locuit cu Gogol la Roma în vara anului , afirmă că Gogol era încă sănătos la acea vreme, că în Gogol era imposibil de prevăzut autorul cărții Selectate Locuri", că este necesar să se facă distincția între perioade separate din viața lui Gogol, că după viața lor împreună la Roma, a avut loc o schimbare bruscă cu el După părerea mea, dintre toți prietenii lui Gogol care au lăsat amintiri despre el, cele mai incorecte judecăți din ale lui Annenkov El și-a exprimat cu multă perseverență părerea despre un fel de punct de cotitură în direcția lui Gogol și este mai mult decât oricine de vinovat pentru faptul că această neînțelegere grosolană a lui Gogol a devenit ferm stabilită în literatura noastră Shenrok (sh) spune pe bună dreptate că relațiile lui Annenkov cu Gogol erau pline de "politețe și ascultare necondiționată" "Annenkov cere sfatul lui Gogol, îi ascultă cu respect raționamentul, cere instrucțiuni, acceptă cu respect prelegeri încrezătoare și lipsite de ceremonie" (IV) Este clar că, cu o asemenea atitudine față de Gogol, Annenkov nu și-a putut judeca corect starea și, chiar dacă în nu a observat cât de gravă era boala lui Gogol atunci, acest lucru demonstrează încă o dată că o persoană perfect educată și inteligentă nu poate fi atent Cu toate acestea, memoriile lui Annenkov conțin și câteva indicii ale stării de sănătate proaste a lui Gogol*) Autorul cărții Suflete moarte trăia atunci atât de închis, atât de îndepărtat de societate, încât proprietarul casei i-a declarat lui Annenkov, care l-a întrebat dacă Gogol este acasă, că Gogol a plecat din oraș și nu se știa când se va întoarce ; Gogol l-a recunoscut pe Annenkov după voce și l-a primit cordial Când era pe moarte *) Annenkov Eseuri și memorii critice, vol I, art Biblioteca "Runivers" V F chizh Roma, cunoștința lor comună, Gogol nu a vizitat omul bolnav și doar "a făcut față participării" Cu o zi înainte de înmormântare, Gogol i-a declarat lui Annenkov: "Aproape că am murit de un accident vascular cerebral în această noapte" și i-a cerut lui Annenkov să-l scoată din oraș; În același timp, Gogol avea un asemenea aer, încât Annenkov s-a speriat Când Annenkov însuși s-a îmbolnăvit, "la primul semn al unei boli încăpățânate care a rezistat mijloacelor medicale, Gogol a părăsit imediat orașul" Annenkov a observat, de asemenea, că Gogol suferea de insomnie persistentă Annenkov, având în vedere atitudinea lui față de Gogol, nici măcar nu a întrebat de ce Gogol se considera îndreptățit să se sustragă la cele mai importante îndatoriri în raport cu vecinii săi, dar scrisorile lui Gogol ne explică acest lucru Deși deja în Gogol se considera înzestrat cu darul profeției, dar se pare că nu era încă pe deplin sigur de asta, cel puțin pe IX i-a scris lui Pletnev doar astfel: "Nu știu de ce darul a avut acum s-a stabilit în mine profeția" După ce a suferit o boală în a doua jumătate a anului , toate îndoielile au dispărut pentru Gogol pe VII îi scrie lui Danilevsky "Dar ascultă: acum trebuie să asculți de cuvântul Meu, căci cuvântul Meu are putere dublă asupra ta și vai de oricine nu ascultă de cuvântul Meu!" Aceasta nu este o frază întâmplătoare care a scăpat din stilou; Câteva rânduri mai târziu, repetă aceeași idee, dar într-o formă și mai categorică "De acum

înainte, cuvântul meu este învestit cu cea mai înaltă autoritate Totul poate să te dezamăgească, să te înșele, să te schimbe, dar (nu) să-mi schimbe cuvântul L-am luat și l-am închis în adâncul sufletului meu Acolo Roma, ca un altar, ca un martor al fenomenelor miraculoase care mi s-au întâmplat, rămâne pentru totdeauna Și, la fel ca un călător care și-a strâns toate lucrurile într-o valiză și, obosit, dar calm, așteaptă doar intrarea unei trăsuri care să-l poarte pe o cale lungă, adevărată, dorită, așa și eu, după ce am îndurat timpul stabilit de încercările mele, pregătindu-mă pentru o viață interioară îndepărtată de lume, calm, fără grabă pe calea trasă de sus, gata de plecare, întărită atât în gând, cât și în spirit J Astfel, în , Gogol și-a format în sfârșit idei delirante de măreție, ale căror începuturi erau deja în |· tinerețe și care s-au cristalizat treptat de-a lungul vieții Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol lizate și înțelese, până când, în cele din urmă, sub influența unei exacerbări a bolii în , nu au ajuns la deplinătate și deplinătate Aceleași idei nebune ale măreției ar trebui folosite pentru a explica ceea ce s-a spus în scrisoarea către Aksakov din III "Acum am nevoie să fiu protejat și prețuit Am venit cu asta, lasă-l pe Mihail Semenovici (Schepkin) și Konstantin Sergeevich (Aksakov) să vină după mine Vor aduce cu ei o vază de pământ Desigur, această vază este acum plină de crăpături, destul de veche și abia se ține; dar această vază conține acum o comoară, așa că trebuie protejată Conștiința propriei puteri umple sufletul lui Gogol de bucurie; este nefiresc de fericit și, în aceeași scrisoare către Aksakov, scrie: "Aud și cunosc momente minunate O creație minunată este creată și se realizează în sufletul meu, iar acum ochii mei sunt plini de lacrimi recunoscători de mai multe ori Aici văd clar voința sfântă a lui Dumnezeu: o astfel de sugestie nu vine de la un om El se exprimă și mai clar lui Jukovski (scrisoarea a fost scrisă în sau) "Aud minunat, dar trăiesc o viață interioară uriașă, eu însumi, și de acum înainte, niciun bine și sănătate nu sunt a mea - un imn recunoscător " Mi-aș lua un minut minunat, un miracol închis în mine Întreaga viață Este clar că o persoană învestită cu o asemenea putere, cu o asemenea măreție, care știe ceea ce alții nu pot ști, care învață adevărul într-un mod greșit, ca muritorii de rând, nu este obligată să respecte regulile care sunt obligatorii pentru oamenii de rând "nu este obligat să dovedească dreptatea a ceea ce spun ; o amintire despre el poate face fericit un obișnuit muritor gol Gogol îi scrie la septembrie Către Yazykov "O, crede-mi cuvintele! Nu pot să-ți spun nimic mai mult decât: "Crede-mi cuvintele" Este ceva minunat și de neînțeles ", XII lui Ivanov: "cel care își amintește de mine poartă putere și putere în suflet" Așa era starea de sănătate a lui Gogol când a terminat primul volum din Suflete moarte și a plecat în Rusia să le publice; prin Petersburg, a ajuns la Moscova în octombrie S T Aksakov a observat o mare schimbare la Gogol, atât fizic, cât și mental Gogol nu era deloc timid și făcea ce i-a plăcut și nici măcar nu s-a obosit să-și explice comportamentele ciudate Biblioteca "Runivers" V F chizh mortare Așa că Gogol, auzind vocea lui Knyazhevich, care venise la Aksakov, "a fugit în grabă de acasă" A doua zi, când a sosit Knyazhevich, Gogol s-a ascuns într-un birou îndepărtat, a luat o carte, s-a așezat într-un fotoliu mare și s-a prefăcut că doarme A rămas în această poziție mai bine de două ore și, de asemenea, a plecat încet "Nu numai că am fost uimiți, ci și jigniți Tratamentul nostru față de Gogol s-a schimbat și a devenit mai rece Gogol se făcu că nu observă În a treia zi, Knyazhevich a venit din nou Aksakov-ii l-au lăsat pe Gogol în birou și au ieșit la Knyazhevich în salon: "După o jumătate de oră, ușile s-au deschis brusc, Gogol a

alergat înăuntru și cu cuvintele - o, bună ziua, Dmitri Maksimovici, i-a întins ambele mâini, părea chiar că l-a îmbrățișat și a început cea mai prietenoasă conversație dintre prieteni, nu cei care s-au văzut de mult timp " Nu este de prisos să ne amintim că D M Knyazhevich a fost una dintre personalitățile strălucitoare ale acelei vremuri și se bucura de respect universal (Va urma) V F Chizh Biblioteca "Runivers" La problema procesului de formare a dreptului Nevoia de lege este înrădăcinată în natura fiecărui om; adevăratul creator și creatorul ei este fiecare persoană în parte Omul, prin natura sa, este un agent independent, energie volitivă, o "forță" vie, activă între un întreg sistem de forțe Ca atare, el trebuie să aibă grijă de dezvoltarea integrală a tuturor puterilor și abilităților sale individuale și de manifestarea lor Numai o persoană care și-a dezvoltat pe deplin individualitatea, care știe să-și apere energic personalitatea, poate servi, așa cum trebuie, cu forțele sale individuale, societatea căreia îi aparține și, prin aceasta, întregii omeniri; numai în această condiție nu poate fi înghițită în întregime, nu poate deveni o masă impersonală Și pe măsură ce umanitatea se dezvoltă, o persoană crește din ce în ce mai multă conștiință a personalității sale, a individualității, a drepturilor sale la manifestarea liberă a forțelor și abilităților individuale, a capacității de a apăra energic aceste drepturi și, în același timp, un sentiment viu de unitate , comunitatea lui cu alți oameni Pe de altă parte, doar acea societate va fi un întreg organic independent, care va fi format din oameni cu o individualitate foarte dezvoltată, care sunt pe deplin conștienți de independența interioară a personalității lor și sunt capabili să-și apere "Eul" Și pe măsură ce umanitatea se dezvoltă, odată cu dezvoltarea personalității unei persoane, independența societății, conștiința "Eului" național și capacitatea de a-și apăra identitatea cresc Și numai o astfel de societate, cu o conștiință de sine foarte dezvoltată, poate aduce Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY beneficiu real pentru întreaga omenire, pentru a-și promova mișcarea progresivă corectă pe calea progresului O societate impersonală, lipsită de identitate, neconștientă de "Eul" său național și formată din oameni care nu sunt conștienți de independența personalității lor și nu sunt în stare să o apere și este ea însăși sortită să tragă o existență mizerabilă și va nu produce nicio influență asupra popoarelor din jurul lui Dreptul este adus la viață de această capacitate a fiecărei persoane individuale, această nevoie a naturii sale de a fi un agent independent, de a fi o persoană individuală, fără a se amesteca cu alte personalități asemănătoare, forțate de însăși esența naturii sale, pentru a să-și îndeplinească scopul în lume, să-și arate constant forțele și capacitățile individuale Dezvoltarea completă a acestor forțe și abilități și manifestarea lor este necesară pentru o persoană nu numai pentru propria sa autoconservare, deși preocuparea pentru propria bunăstare este necesară pentru el și are nevoie de anumite drepturi pentru a o pune în aplicare - dar mai ales pentru punerea în aplicare a numirii sale, ca membru al acelor uniuni multiple de care aparține, cumva: familie, comunitate, clasă, popor, stat (și prin acestea, a întregii omeniri) Fiecare dintre aceste uniuni este, de asemenea, ceva dintr-un tot unitar, organizat, diferit de suma membrilor săi constitutivi, capabil, ca atare, să-și dezvolte și să-și manifeste propriile puteri și abilități independente, iar pentru a le manifesta, are nevoie și de independente drepturi În consecință, și aici, nevoia de drepturi pentru toate astfel de uniuni este înrădăcinată în esența naturii lor, ca actori independenți, care nu se

amestecă cu toți ceilalți actori și au nevoie de ele nu numai pentru autoconservarea lor, ci și pentru punerea în aplicare a numirii lor pentru a servi intereselor ca membri separați, membri ai sindicatului și alte sindicate independente Dreptul are prin scopul său de a oferi oamenilor, precum și diferitelor asociații organizate de persoane, posibilitatea de a-și dezvolta și arăta toate forțele și abilitățile individuale pentru implementarea numirii lor în lume (așa cum această numire este înțeleasă la aceasta timp), iar în acest scop prescrie tuturor și tuturor Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII casa să nu interfereze cu o astfel de implementare De aceea fiecărui drept al fiecărui om îi corespunde datoria fiecăruia de a nu împiedica exercitarea lui - Dar o asemenea îndatorire este doar o consecință inevitabilă a oricărui drept În prim plan se află dreptul fiecărei persoane și fiecărei asociații independente de persoane de a-și exercita activitatea Izvorul legii este înrădăcinat nu în mintea omului, ci în alte adâncituri ale naturii sale Dreptul, ca și religia, nu este doar un produs al gândirii pure, ci o forță vie, activă Legea, în esența sa, este direct legată de energia voinței unei persoane și servește drept expresie predominantă Și așa cum voința unei persoane este în primul rând ceea ce creează personalitatea umană, servește ca expresie principală a "eu-ului său", așa și dreptul, fiind o manifestare a energiei volitive, este direct legat de însăși esența personalității umane, servește ca expresie a acestei esențe Stai pentru tine dreptul înseamnă a-și apăra personalitatea, o încălcare a dreptului este, alături de aceasta, o încălcare a întregii personalități a unei persoane Având-și sursa inițială în energia volitivă, și nu în rațiune, și doar ghidată de aceasta din urmă în dezvoltarea sa ulterioară, legea este revelată în primul rând de regatul nostru și nu de rațiune, așa cum simțim în primul rând prezența corect, și atunci suntem deja conștienți Numai el poate să poarte în suflet o conștiință vie a drepturilor sale și să le apere energic, care simte profund durerea morală de la încălcarea drepturilor sale și nu numai că discută și cântărește consecințele unei astfel de încălcări cu rațiune rece Acest simț viu al dreptului, atât din punct de vedere istoric, cât și psihologic, precede apariția unei conștiințe a drepturilor și servește în primul rând și înaintea rațiunii ca sursă a dezvoltării lor istorice Dreptul este înrădăcinat adânc în natura umană; în el găsește o sursă constantă și vie a existenței sale, dar nu rezultă deloc că omul are anumite drepturi inerente însăși naturii sale și care decurg din ea, care sunt eterne, comune tuturor și neschimbate, așa cum le predă școala a dreptului natural Omul, prin natura sa, are o nevoie constantă de drepturi, cerând să i se ofere posibilitatea de a-și arăta forțele și abilitățile individuale Biblioteca "Runivers" K Hvalinskyi și cu aceste abilități de a servi întregul căruia îi aparține, dar însuși conținutul drepturilor sale nu poate fi demn și dat o dată pentru totdeauna, ci se schimbă și crește odată cu creșterea și dezvoltarea omului și a societății Conținutul lor este influențat irezistibil de părerile noastre religioase și morale, de gradul de dezvoltare mentală, de condițiile sociale etc Nu sunt o nevoie exterminabilă de credință, dar asta nu înseamnă că o persoană are anumite, date o dată pentru totdeauna, opinii religioase, iar religia, la fel ca legea și toate celelalte domenii ale vieții spirituale a unei persoane, se schimbă semnificativ odată cu creșterea omenirii Și cum religia, având o sursă vie constantă a existenței sale în adâncul sufletului fiecărei persoane, nu este creată din nou de fiecare persoană, ci, fiind chemată la existența ei de această nevoie, trăiește

și se dezvoltă independent, conform propriei sale legile interne, care sunt în profundă corespondență cu legile dezvoltării naturii umane; Așa cum fiecare persoană percepe, absoarbe, ca să spunem așa, cu laptele matern acea religie în care s-a născut și a crescut, tot așa dreptul, având o sursă vie constantă a existenței sale în natura umană, nu este creat din nou de fiecare persoană, dar trăiește și se dezvoltă în felul său legi proprii, profund corespunzătoare legilor vieții și dezvoltării omului și a societății Și fiecare persoană, deși i se dă gata făcută, nu o percepe pasiv, nu numai în exterior, ci o prelucrează în creuzetul propriului său spirit, percepând din el ceea ce corespunde profund propriilor sale cerințe religioase și nevoi; toți oamenii care profesează aceeași religie cred în aceleași dogme în același mod, îndeplinesc aceleași rituri, dar spiritul viu al religiei, sentimentul religios viu și convingerile sunt menținute de fiecare persoană în parte, iar acest sentiment religios viu este convins că eu m ca un separat al unei persoane, precum și toți oamenii dintr-o anumită societate, luați împreună, își lasă amprenta profundă, produc o influență irezistibilă asupra naturii religiei unei țări date ' Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII Trebuie să spunem exact același lucru despre lege Fiecare persoană crește în prezența unui anumit sistem de drept al țării sale, în general, profund corespunzător nevoilor legale ale acestui popor, dar acest drept nu este perceput pasiv de fiecare persoană, nu numai pentru că i se impune, dar o prelucrează în propriul său spirit; îl aduce în conformitate cu propriile sale nevoi legale, iar prin această individualitate el exercită o influență profundă asupra vieții legii țării sale Atâta timp cât legea existentă în țară corespunde profund nevoilor și convingerilor juridice interne ale unei persoane, aceasta din urmă se supune calm, aproape pasiv, neobservând nici măcar o asemenea corespondență, întrucât o persoană sănătoasă nu își observă sănătatea, sau ca un pește nu își observă elementul nativ - apa Dar dacă o persoană (sau o clasă separată de oameni etc) a depășit una sau alta instituție juridică, dacă s-a stabilit o discordie profundă între legea existentă și opiniile sale juridice, atunci o astfel de persoană simte inevitabil durerea morală dintr-o astfel de instituție discordie, simțul său al dreptului necesită o schimbare în astfel de instituții juridice nepotrivite Această discordie odată cu trecerea timpului poate crește din ce în ce mai mult, poate capta un cerc din ce în ce mai mare de oameni, nevoia de a schimba instituțiile juridice învechite este în sfârșit atât de copt încât o astfel de schimbare a acestora este o necesitate internă Astfel, chestiunea nu se întâmplă în așa fel încât în societate să se nască diverse noi interese și nevoi cotidiene, iar legiuitorul creează pentru a satisface aceste nevoi, numai la propria discreție, una sau alta normă legală, delimitează sau protejează aceste interese Odată cu apariția în societate a unor noi interese și nevoi lumești în ea, în adâncul spiritului oamenilor care o alcătuiesc, se naște un sentiment și apoi o conștiință a necesității unor noi drepturi pentru a putea pune în aplicare aceste interese Aceste noi cerințe legale, care își au originea în sentimentele și conștiința oamenilor individuali, ca toate ideile și punctele de vedere noi, de-a lungul timpului cresc din ce în ce mai mult, pătrunzând în conștiința unui cerc din ce în ce mai mare de oameni, din ce în ce mai profund devenind trupul lor și sânge, toate întrebările de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY cerând mai urgent implementarea lui și punerea lor în practică Iar legiuitorul, dacă trăiește o singură viață alături de poporul său, ascultă cu sensibilitate noile cerințe legale care se

ivesc în adâncul spiritului său, uneori chiar aproape inconștient percepându-le și asimilându-le, iar în definițiile sale legislative încearcă să exprime aceste noi concepții juridice și satisface-le · Legea, având o sursă constantă și inepuizabilă în profunzimea naturii fiecărei persoane, trăiește și se dezvoltă în sentimentele și conștiința tuturor oamenilor unui anumit popor, și nu în coduri scrise de legi, care sunt doar o reflectare și o consolidare a acestei vieţi vitale de drept De aceea regula care există în toate codurile moderne, că nimeni nu se poate scuza prin necunoașterea legilor, are un sens profund corect și decurge din însăși esența dreptului Nu pentru că legiuitorul face o asemenea cerere, constată că toată lumea ar trebui să studieze și să memoreze toate legile scrise în coduri, întrucât o astfel de cerință, cu totul imposibilă și nicăieri îndeplinită, ar fi absurdă, ci pentru că admite că legile scrise în Codurile legi (cel puțin în ideea lor) doar reflectă, reproduc și consolidează dreptul care trăiește și se dezvoltă în adâncul sentimentului și conștiinței oamenilor înșiși, că fiecare persoană trăiește, ca să spunem așa, în atmosfera acestui corect, că o absoarbe involuntar în sine încă din ziua nașterii sale, că devine, parcă, o particulă a propriului "eu" și, prin urmare, nu poate, dacă nu știe, atunci măcar să nu o simtă cu întreaga lui ființă Dreptul țării noastre, al poporului nostru, ne este așadar drag, aproape de inimile noastre, pentru că este crearea propriului spirit personal și național, că au lucrat la educația lui, au luptat și au apărat-o, udate, ca să spunem așa , cu no-volumul și sângele lor, numeroase generații ale părinților și bunicilor noștri, că reflecta toate trăsăturile spiritului lor național, toate proprietățile distinctive ale naturii lor spirituale și fizice, că noi înșine în acest sens doar continuăm munca lor creatoare , că fiecare dintre noi, într-o măsură mai mare sau mai mică, conștient sau chiar inconștient Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII" Prin urmare, în munca în comun cu alți oameni, el participă la crearea propriului său drept În acest sens, sunt profund justificate următoarele cuvinte ale lui R Iering: "Legea este o muncă neobosită, și nu numai puterea statului, ci întregul popor Întreaga viață a dreptului, în general, este un spectacol al luptei și muncii neîncetate a unui întreg popor Oricine trebuie să-și apere dreptul, contribuie cu cota sa de participare la această lucrare națională, grăuntul său în cauza realizării ideii de drept pe pământ Dar cu cuvinte atât de profund adevărate, există o contradicție ireconciliabilă între viziunea sa de bază a dreptului ca interes protejat de stat, prin intermediul unor norme coercitive, și afirmația sa că statul este singurul izvor al dreptului, singurul factor care îl produce Dar a afirma că statul și legile pe care le promulgă sunt singurul izvor al dreptului este același lucru cu a afirma că prescripțiile, regulile și reglementările acelor sau altor autorități ecleziastice sunt singura sursă a existenței religiilor, că fără acestea reguli, nu ar exista religii Dreptul este necesar unei persoane, ca figură independentă, obligată să-și arate activitatea în lume; în această nevoie ineradicabilă a ei stă sursa constantă şi inepuizabilă În definirea unei astfel de activități se află esența dreptului Dar conținutul legii, adus la viață de proprietatea specificată a naturii umane, este dat nu numai de rațiune, ci de întreaga personalitate a unei persoane, de toate părțile naturii sale spirituale și fizice, în urma căreia creșterea iar dezvoltarea dreptului are loc odată cu creșterea și dezvoltarea întregii personalități a unei persoane, iar între dezvoltarea acesteia și a celeilalte este profundă corespondență internă și interacțiune

Concepțiile religioase și morale, gradul de dezvoltare mentală și culturală în general, trăsăturile temperamentului și caracterului, condițiile sociale ale mediului, clima etc , toate acestea au o influență irezistibilă și profundă asupra conținutului și dezvoltării legii sau alt popor Există o legătură istorică profundă între drept și alte elemente ale modului de viață al oamenilor De aceea a defini un drept în funcție de conținutul său este pre- K X VALY N S K I și, devine complet imposibilă, întrucât conținutul normelor sale juridice nu poate fi distins de regulile altor categorii, de exemplu reguli de moralitate etc În această privință, domnul Petrazhitsky are mare dreptate, susținând că "nu numai toate încercările deja făcute de a determina esența dreptului și de a distinge între lege și morală etc , în funcție de conținutul prescripțiilor, dar, de asemenea, toate încercările viitoare posibile de acest fel pot fi prezis cu certitudine un eșec complet (Fil , art ju) Și această prevedere este pe deplin aplicabilă nu numai legii, ci și religiei, moralei, artei și, în general, tuturor domeniilor vieții spirituale ale unei persoane Fiecare dintre ele are propria sa sursă specială în sufletul nostru, care îi cheamă în mod constant la viață, dar conținutul unei persoane în ele în diferite momente ale existenței sale istorice contribuie cu lucruri semnificativ diferite, iar în conținutul regulilor lor, aceste zone adesea coincid unul cu altul În prezent, nu numai în domeniul fizic și biologic, ci și în științele sociale, domină o viziune mecanică asupra lumii Aceeași viziune mecanică este, de asemenea, dominantă în rândul avocaților contemporani Creatorul și creatorul dreptului, adevăratul său purtător nu este fiecare persoană individuală, nevoia de lege nu este înrădăcinată în profunzimea naturii sale, ci este creată complet independent de el de către o autoritate externă pentru el - statul, obiceiul, avocați, etc Legea scopul său nu este de a determina activitățile fiecărui individ, ca agent independent, capabil să acționeze din interior, autodeterminandu-se la activități din motive interne și, prin urmare, solicitând recunoașterea drepturilor sale la astfel de activități, ci, dimpotrivă, sarcina lui este doar să facă distincția între interesele umane, împingând reciproc lupta și lupta între ele, în stabilirea limitelor în care fiecare interes poate fi exercitat Ceea ce este inerent omului prin natura nu este nevoia de drepturi, nu cerința de autoritate pentru a îndeplini misiunea care i-a fost dată în lume (așa cum această numire este înțeleasă în viziunea contemporană asupra lumii), ci doar diferite tipuri de interese lumești și are nevoie Legea, creată nu de el, ci de o autoritate externă pentru el, delimitează   deja la discreția sa, aceste interese între oameni fără nicio participare a acestora la asta Dar, la urma urmei, interesele și nevoile sunt specifice nu numai oamenilor, ci și animalelor Între ele este posibilă și o distincție de interese, dar este cu adevărat posibil să numim o astfel de distincție drept? Dacă, de exemplu, orice iubitor de câini primește o sută întreagă de ei și delimitează între ei interesele și nevoile lor, distribuie sarcini între ei, cărora le se supune fără îndoială, atunci un astfel de ordin s-ar încadra probabil în definiția specificată a legii Aici, o autoritate exterioară câinilor delimitează între ei interese care intră în conflict între ele, iar ei se supun fără îndoială unei asemenea distincții Exact la fel, dacă luăm punctul de vedere al lui Iering și definim dreptul ca "asigurarea condițiilor de existență prin constrângere", atunci numitul iubitor de câini, care le asigură condițiile existenței lor și prin constrângere a

obișnuit fiecare dintre ei să îndeplinească anumite atribuții, ar trebui să fie recunoscute instituind o ordine juridică între ei La fel, proprietarul de sclavi, care distinge între interesele sclavilor săi, repartizează îndatoririle și asigură condițiile existenței acestora prin constrângere, va fi instauratorul ordinii juridice Aceeași viziune mecanică domină în rândul juriștilor atunci când rezolvă problema apariției inițiale a dreptului și dezvoltării sale ulterioare De exemplu, să subliniem soluționarea acestei probleme de către unul dintre acești avocați, prof Korkunov (Prelegeri despre teoria dreptului, p și st) Iată cum explică el apariția inițială a dreptului: "Datorită asemănării condițiilor și simplității relațiilor din societatea primitivă, oamenii din aceasta, în mod natural, duc un mod de viață complet identic O mică dezvoltare a gândirii conștiente, o sărăcie și o limitare a impresiilor trăite, o înclinație puternic dezvoltată spre imitare duc la faptul că omul primitiv acţionează în cele mai multe cazuri la fel ca ceilalţi, la fel ca taţii şi copiii Din aceasta cauza, in fiecare dintre ele se formeaza increderea ca in aceleasi conditii toti vor actiona la fel Omul se așteaptă la un astfel de comportament uniform, obișnuit, Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY se bazează pe el, iar în acest calcul dispune și își aranjează propriile treburi Dacă atunci, într-un anumit caz, el este înșelat în calculele sale, dacă cineva nu acționează față de el așa cum se aștepta, nu așa cum acționează de obicei alții în astfel de cazuri, persoana experimentează un sentiment de nemulțumire, furie Se adresează celui care și-a înșelat speranțele cu reproșuri, încearcă să se răzbune pe el Pe măsură ce astfel de întâlniri sunt repetate, ideea unei încălcări a comportamentului stabilit, normal este asociată cu ideea de reproș, furie, răzbunare din partea celor care suferă prejudicii în urma unei astfel de încălcări Și aici, în În virtutea acesteia, prima respectare instinctivă, inconștientă, spontană a obiceiurilor trece în conștient Acum obiceiul nu mai este respectat doar din cauza unui obicei inconștient, a unei înclinații inconștiente către acesta, ci din cauza ideii acelor necazuri, pe care le presupune încălcarea obiceiului În consecință, intră deja conștiința caracterului obligatoriu al obiceiului Obiceiul este respectat chiar și atunci când există un interes, există dorința de a-l rupe - se respectă de dragul evitării acelor necazuri, acelor dezavantaje, pe care le presupune încălcarea Apariția unei astfel de conștiințe a obligației transformă un simplu obicei, observat inconștient, instinctiv, într-un obicei conștient respectat, recunoscut drept obicei juridic obligatoriu, care este forma originară de exprimare a normelor juridice Astfel, apariția dreptului se datorează respectării conștiente a unor reguli de conduită, dar conținutul acestor norme juridice inițiale nu este creat în mod conștient, ci este dat inconștient de împrejurările predominante Deci, în societatea primitivă, desigur, destul de independent de activitatea și voința oamenilor, există acele sau alte obiceiuri, comportament obișnuit, mod obișnuit de viață, pe care oamenii le urmează inițial complet inconștient și care în această etapă a existenței lor nu le urmează au un caracter juridic deloc, nu pot fi considerate legale Acest ultim caracter îl primesc doar atunci când oamenii încep să le execute în mod conștient pentru a evita acele consecințe neplăcute care le presupun Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE PROCESUL DE FORMARE A surfactanților lupta este o încălcare a obiceiului O persoană, ca agent, ca ființă independentă, capabilă să fie determinată de activitatea sa de motive interne și, prin urmare, care are nevoie de drepturi la acest gen de activitate, la manifestarea personalității

sale, nu ia deloc parte în crearea inițială a dreptului, obiceiurile legale și acestea din urmă apar de la sine, iar o persoană le respectă complet pasiv, la început inconștient și apoi, deși conștient, dar deloc, deoarece aceste obiceiuri legale corespund profund propriului său simț al corect , dar numai pentru a evita acele necazuri pe care le presupune încălcarea lor Neconsiderând dreptul drept un fenomen adânc înrădăcinat în natura fiecărei persoane, neconsiderând această natură drept principala sursă a apariției inițiale a vreunei legi, avocații mecanici nu ar putea, evident, să considere fiecare persoană individuală creatorul și creatorul dreptului, datorită la nevoia indicată a firii sale, iar în etapele ulterioare dezvoltarea lui Dacă nevoia de lege, care nu este înrădăcinată în natura umană, l-a chemat la ființa sa originară, atunci o astfel de nevoie nu poate fi considerată sursa dezvoltării sale ulterioare La urma urmei, dacă, de exemplu, nevoile estetice și religioase sunt înrădăcinate în adâncul naturii noastre, atunci aceste nevoi servesc fără îndoială atât ca sursă a formării inițiale a poeziei și a religiei, cât și a dezvoltării lor ulterioare, deși este destul de corect a spune că la început atât poezia, cât și religia au apărut inconștient, iar apoi în dezvoltarea ulterioară a lor omul a fost ghidat de conștiință Exact în același mod, principalul izvor al dreptului, atât în timpul apariției sale inițiale, cât și în timpul dezvoltării sale ulterioare, ar trebui să fie același, iar o astfel de sursă este adânc înrădăcinată în natura omului, ca agent autodeterminant, nevoie de dreptul la o astfel de activitate, de a-și manifesta personalitatea Pe baza acestei nevoi, omul a creat legea, deși este destul de adevărat că la început, datorită acestei nevoi, a creat-o aproape inconștient, întrucât inconștient a creat la început poezia și religia, apoi, odată cu dezvoltarea sa intelect, el a creat aceeași operă de creație a început să continue în mod conștient Dar Biblioteca "Runivers" K Hvalynsky, desigur, și aici, nevoia de lege inerentă naturii sale stă la baza acestei lucrări Întreaga diferență este că la început, în timpul formării inițiale a dreptului în societatea primitivă, o persoană în activitatea sa creatoare a fost ghidată de această nevoie de drept în mod instinctiv, iar apoi a început să realizeze aceeași nevoie în mod conștient Astfel, nici conștiința unei persoane individuale, nici conștiința juridică națională (cum pretindea școala istorică de drept), în sine, nu pot fi considerate izvorul originar al dreptului, la fel cum nu pot fi considerate izvorul poeziei și religiei, deși conștiința ia parte și la dezvoltarea tuturor acestora Izvorul dreptului ar trebui considerat a fi tocmai nevoia legală indicată mai sus, inerentă unei persoane ca agent, de a determina această activitate, pe baza căreia se creează și se dezvoltă mai întâi inconștient și apoi cu participarea activă a conștiinței Viziunea mecanică a unei persoane, nu ca agent independent, ci doar ca produs pasiv al condițiilor sociale, i-a determinat pe avocații moderni să recunoască, iar în domeniul dreptului, sensul principal nu pentru activ, ci pentru partea pasivă a raporturilor juridice, le-a făcut să vadă în aceste raporturi, în primul rând, o dependență de legătură juridică, sub forma unei obligații legale, ei sunt gata să ia în considerare pretenții sau drepturi de importanță secundară, așa cum sunt cauzate de această dependență și decurgând din aceasta, ca o consecință necesară, și chiar nu necesară, întrucât, în opinia acestor avocați, obligațiile legale pot exista fără drepturi corespunzătoare acestora Unii juriști au ajuns chiar până acolo încât au considerat că este necesară înlocuirea însuși conceptului de raport juridic cu conceptul de legătură juridică (Punchart) Într-adevăr, din

punctul de vedere al acestor juriști, ar fi potrivit să numim știința juridică însăși nu jurisprudență, nu știința drepturilor, ci o știință, de exemplu, a obligațiilor obligatorii (în contrast cu obligațiile morale) Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII Denumirea zonei fenomenelor luate în considerare, care există printre toate popoarele, este corectă, iar științele jurisprudenței despre acestea arată cel mai bine că umanitatea în mod instinctiv, dar mai mult decât toți avocații învățați, au înțeles că în domeniul fenomene juridice locul principal și central este ocupat de drepturi, și nu îndatoriri care decurg din prima, a doua, și nu invers Dominanța unei viziuni mecanice asupra naturii dreptului și a procesului de formare a acestuia ar trebui să explice, de asemenea, poziția avocaților că așa-numitul drept subiectiv este determinat de legea obiectivă, și nu invers Dar, în primul rând, acest lucru este incorect din punct de vedere istoric, ceea ce apărătorii acestui punct de vedere înșiși nu îl resping Procesul de formare a legii, spune Iering, începe cu dominația voinței private și afirmarea drepturilor subiective de către energia individului însuși În succesiunea istorică, în primul rând, energia personalității însăși, în virtutea nevoii sale juridice inerente, creează drepturi subiective sau, cel puțin, simte nevoia de ele și abia apoi, prin generalizarea lentă și treptată a acestora, sunt elaborate norme generale care le reglementează A spune că dreptul obiectiv, normele juridice generale determină apariția drepturilor subiective, că acestea din urmă își găsesc în ele sursa exclusivă și unică a existenței și dezvoltării lor, este același lucru cu a spune că regulile gramaticale determină apariția și dezvoltarea limbajului , regulile esteticii opere poetice Pe măsură ce o limbă trăiește și se dezvoltă conform legilor sale interne inerente, care sunt dependente și în profundă corespondență cu legile vieții și cu dezvoltarea naturii umane în general, regulile gramaticale nu fac decât să precizeze, să clarifice, să aducă aceste legi într-un mod coerent , ordinea sistematică, așa este legea, în primul rând este un produs al spiritului uman, înrădăcinat în adâncurile naturii umane; fiecare persoană, într-o măsură mai mare sau mai mică, este creatorul și deținătorul acestor drepturi Drept obiectiv - legile, obiceiurile etc , în primul rând constată, clarifică și declară existente în societate la un moment dat Biblioteca "Runivers" K, Hvalynsky timp al drepturilor care au apărut înaintea lor și independent de ele Apărând în acest fel, legile și obiceiurile sunt ele însele o mare forță, care determină existența în continuare a drepturilor subiective Chemate la viață de nevoia naturii umane de drepturi, create pentru a satisface această nevoie cu energia omului însuși, legile și obiceiurile, odată formate, cer ca oamenii, în determinarea și delimitarea drepturilor lor, să fie ghidați de acestea până la aceeași popularitate conștiința juridică sau simțul dreptului, pe baza aceleiași necesități, nu va dezvolta drepturi noi, complet diferite de cele anterioare, și până când noua lege sau obiceiul nu le va înregistra, le va declara și le va face din nou obligatorii pentru toată lumea în continuare definirea şi delimitarea raporturilor juridice Autoritatea, forța obligatorie a dreptului obiectiv pentru toți, se bazează în principal pe faptul că ea, cel puțin în ideea ei, nu este în conflict cu simțul subiectiv al dreptății (sau sentimentul) al cetățenilor înșiși, ci, pe dimpotrivă, o conține, o reflectă, o afirmă în definițiile sale Persoanele chemate în stat să elaboreze și să elaboreze legi sunt aceiași cetățeni ca și ceilalți, trăiesc după același simț al dreptății Ei ascultă nevoile juridice nou apărute în societate, relațiile juridice nou formate, iar în noile lor

definiții legislative încearcă să exprime, să stabilească, să consolideze (legitimizeze) aceste relații juridice nou apărute Problema trebuie înțeleasă deloc în felul în care în societate, odată cu trecerea timpului, se nasc diverse noi interese și nevoi lumești, iar legiuitorul, pe baza acestora, se dezvoltă la propria discreție, creează noi norme juridice pentru cetățeni, delimitând aceste interese, că cetățenii înșiși, "astfel, nu participă deloc la crearea drepturilor lor Dimpotrivă, în societatea însăși, printre cetățenii săi, pe măsură ce dezvoltarea lor culturală ulterioară progresează, începe să fie recunoscută necesitatea unor noi relații juridice; vechile definiții legale nu-i mai mulțumesc, ei încearcă să ocolească legea încă existentă, dar învechită, să o ignore Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII" Iar instanța, dacă se află la apogeul vocației sale, nu poate refuza să recunoască aceste nevoi legale nou născute Într-adevăr, vedem că senatul nostru, de exemplu, de casație ascultă cu sensibilitate noile nevoi juridice care apar în societate și în astfel de cazuri încearcă, dacă este posibil, să extindă cadrul îngust al legii care nu le satisface Deci, de exemplu, Senatul, pornind de la cerința necondiționată a legii conform căreia soții sunt obligați să locuiască împreună, a constatat inițial că o soție care locuiește separat de soț, în niciun caz nu are dreptul să-i ceară întreținere Dar apoi, constatând că o astfel de cerință necondiționată nu corespunde conștiinței juridice moderne a cetățenilor, a recunoscut că o soție în anumite cazuri poate cere întreținere de la soțul ei În mod similar, legiuitorii, adică persoanele chemate în stat să elaboreze și să emită noi legi, pentru a fi adevărați purtători ai conștiinței juridice a poporului, trebuie să asculte cu atenție noile drepturi care apar în mintea oamenilor, noile raporturi juridice stabilite între ei, care, ca să spunem așa, sunt purtate în aer încă într-o formă împrăștiată și insuficient definită și stabilită, le percepe în mintea ta și apoi le exprimă și le dezvoltă în definiții legislative Astfel, legiuitorul asimilează, studiază diferitele interese și nevoi ale oamenilor care nu apar din nou, iar pe baza acestora, pentru diferențierea sau protecția lor, creează noi legi la discreția sa, dar percepe și asimilează conștiința juridică nou apărută a oameni, cererea lor pentru noi drepturi și, pe baza acesteia, el își creează deja noile legi Dacă legiuitorul, de exemplu, ar promulga o nouă lege prin care o soție care locuiește separată de soțul ei, în anumite cazuri, are dreptul să-i ceară întreținere de la acesta, atunci nu ar face deloc acest lucru deoarece a apărut o nouă nevoie pentru soții în cazurile precizate, au avut sprijin din partea soților lor (de vreme ce o astfel de nevoie putea exista în ei oricând și înainte), dar pentru că s-a născut în societate conștiința că soțiile, ca indivizi independenți, păstrând această independență într-o anumită măsură și în căsătorie, ar trebui să fie recunoscută la Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY în anumite condiții, dreptul de a trăi separat de soțul ei și, prin urmare, de a cere întreținere de la acesta Dacă idealul de avocat nu poate fi recunoscut, după cum subliniază pe bună dreptate domnul Gredeskul (jurnal M Yust , dec), funcţionarul lui Puşkin, cenuşiu la ordine, cunoscător de texte şi dialectician subtil, mereu gata să rezolve, pe baza dreptului existent, cel mai confuz caz juridic, atunci nu ne mulțumim cu idealul de avocat, indicat de prof Anton Menger (și împărtășit de școala domnului Grede) ca "un avocat-arbitru în lupta claselor sociale, un avocat-creator de drept, un avocat care sfătuiește societatea despre ce trebuie să fie legea și îndeplinește această sarcină, ca un imparțial om de stiinta " La urma

urmei, un astfel de arbitru, un consultant imparțial poate fi un bun cunoscător al textelor Din nou se presupune că societatea însăși are numai interese și nevoi diferite și lupta claselor asupra acestor interese și că pentru a distinge între aceste interese, avocatul își creează legea Dar cineva se întreabă (și acesta este rostul problemei), de unde va scoate avocatul material pentru o asemenea creativitate? Dacă el creează legea exclusiv din propriul său cap, atunci, până la urmă, atunci se poate forma un abis profund între legea pe care o creează și opiniile juridice existente în societate Dacă, de exemplu, cel mai învăţat jurist european urma să fie aşezat în rândul populaţiei noastre ţărăneşti şi să i se încredinţeze să-i creeze legea, "să-i sfătuiască ce lege trebuie să fie", atunci, evident, într-un asemenea caz, nimic altceva decât un din asta ar rezulta o neînțelegere reciprocă completă Cel mai obișnuit judecător volost ar fi un consultant mult mai bun decât un avocat atât de învățat Și ar fi deloc așa nici măcar pentru că cunoaște bine interesele și nevoile populației țărănești (nevoile lor simple ar putea fi în curând studiate de un om de știință european), ci pentru că trăiește după aceeași concepție juridică comună cu oamenii lui , a crescut, ca să spunem așa , în atmosfera acestei perspective juridice, a învățat-o cu laptele mamei sale și, prin urmare, poate fi într-adevăr un interpret fidel al dreptului poporului său în disputele reciproce despre dreptul cetățenilor săi ■ Un avocat adevărat poate fi numit unul care, în timp ce trăiește Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII viata comuna cu poporul sau, impregnat de interesele, dorintele, idealurile si vederile juridice ale acestora, nu numai ca a perceput, studiat si asimilat dreptul poporului sau care exista in vremea lui, deja cristalizat, ca sa spunem asa, infiintat, consacrat in legi si obiceiuri , dar care în același timp, ca un adevărat fiu al poporului și al timpului său, percepe viu cu sufletul său sensibil, concentrează în sine, asimilează și procesează în adâncul spiritului său pe cei nou-născuți în conștiința și sentimentele oamenilor individuali, concepte juridice și concepții juridice, care, deși există încă într-un mod fragmentat și nedefinit într-un mod relaxat, dar nu au ajuns încă la o recunoaștere fermă și incontestabilă din partea tuturor, deși nevoia de ele este deja destul de coaptă, și sunt deja acceptați de oameni în anumite cazuri la conducerea lor, la stabilirea relațiilor lor juridice reciproce - iar aceste concepte juridice și opinii juridice sunt făcute obligatorii pentru toate normele - avocatul-legislator în noile legi pe care le promulgă, și avocatul- judecător în deciziile sale Totodată, nu trebuie să credem că legiuitorul ridică la normă legislativă doar acele raporturi juridice, a căror necesitate este deja recunoscută de conștiința tuturor cetățenilor Legiuitorul, înțelegând profund spiritul poporului său, stăpânind direcția pe care acesta din urmă ar trebui să o urmeze în dezvoltarea ulterioară a legii sale (acționând în mod egal), poate ridica astfel de raporturi juridice în norme obligatorii, a căror necesitate este recunoscută de o minoritate a celor mai buni cetățeni și la recunoașterea nevoii pentru care cresc restul cetățenilor, dar numai după aceea În acest sens, legiuitorul acționează în același mod ca orice conducător înțelept Deci, de exemplu, în Rus', înainte de Petru cel Mare, cei mai buni reprezentanți ai societății au recunoscut deja nevoia de apropiere de Europa, nevoia de a ajunge la mare; Ei nu erau deja mulțumiți de izolarea și înstrăinarea societății noastre, spiritul de moarte al școlii, care a redus toată educația vremii și psalmii etc Petru cel Mare, a dus aceste suflete genuale în aerul Vyaniei, și nu i-a determinat, nu foarte mult, concentrat cu drag

asupra lor b -eb, absorbit în carnea și sângele lui, apoi, călăuzit de ei, cu o mână puternică a mutat Rusia de-a lungul Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY căile dezvoltării ei îndepărtate - Grivoy omul reformelor sale și ar trebui să fie, în opinia mea, explicat în modul principal în care Peter a înțeles, a simțit întreaga sa natură genială, apoi direcția în care dezvoltarea progresivă a rusului aceste reforme , că erau pentru ea o nevoie aproape organică și că vechea ordine, în ciuda faptului că încă țineau puternice, își trăia deja vremea, din care spiritul viu se secase deja, a rămas doar o formă cristalizată Exact același lucru face și legiuitorul în domeniul transformării dreptului Toate reformele legislative majore apar de obicei în așa-numita eră de tranziție, când vechea ordine, după ce a supraviețuit timpului său, începe să nu satisfacă simțul dezvoltat al justiției al cetățenilor În mintea lor, cu o forță din ce în ce mai mare, crește conștiința necesității unor noi ordini juridice, mai în concordanță cu cerințele moderne Astfel, marele act legislativ privind desființarea iobăgiei, precum și toate celelalte reforme din anii șaizeci, fără îndoială, nu au apărut brusc, terenul pentru ele era pregătit cu mult înainte de apariția lor, necesitatea lor a fost profund recunoscută de către cei mai buni oameni ai acelei perioade de dinaintea reformei Legiuitorul, trăind în mijlocul aceleiași societăți, experimentând împreună cu ea interesele, punctele de vedere și opiniile sale juridice, nu putea decât să fie impregnat de aceste opinii și să nu le ofere satisfacții legitime El nu mai putea recunoaște drept ceea ce, conform convingerii celor mai buni oameni, s-a transformat într-un plâns greșit Și atunci, apărând în acest fel, norma legislativă însăși are, la rândul ei, o influență profundă asupra dezvoltarea în continuare a conștiinței juridice a societății, pătrunzând treptat în conștiința tuturor oamenilor, ridicându-i la sine Însă instituind una sau alta normă juridică, dând forță obligatorie acelor raporturi juridice care se stabilesc inițial în rândul cetățenilor de fapt, datorită noii nevoi care s-a ivit în ei pentru aceste raporturi juridice, legiuitorul urmărește în actele sale legislative nu atât să oferiți o listă și o definiție a acestor noi Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII raporturile juridice, cât de mult să elimine posibilitatea încălcării lor, indică consecințele pe care le pot provoca astfel de încălcări Legiuitorul nu spune, de exemplu, că fiecare are dreptul la viață, libertate, integritate corporală sau că oricine împrumută bani altuia are dreptul să-i recupereze, etc , ci spune că nimeni nu datorează uciderea altul, privați de libertate, fura, fiecare este obligat să-și plătească datoriile și stabilește consecințele unei încălcări a unor astfel de obligații Într-un cuvânt, legea specifică de obicei nu drepturile, ci obligațiile care decurg din aceste drepturi Acest lucru se face în principal pentru că legea nu are ca scop enumerarea doar a drepturilor ce aparțin cetățenilor, nu doar să le îndrume în repartizarea drepturilor și obligațiilor reciproce între ei, ci să ofere fiecăruia posibilitatea de a-și exercita drepturile în viața reală , pentru a le proteja de posibile încălcări de către restul cetățenilor Legea nu este doar un ghid, ci o forță reală pe care fiecare cetățean se poate baza cu îndrăzneală în exercitarea drepturilor sale Și în cea mai mare parte, cetățenii apelează la asistența legii nu atunci când intră între ei în aceste sau alte raporturi juridice, stabilesc între ei aceste sau alte drepturi și obligații care decurg din acestea, ci atunci când apar neînțelegeri între ei cu privire la repartizarea acestora și punerea în aplicare a acestora, iar când, în vederea soluționării acestor neînțelegeri,

apelează la asistența instanței Iar sarcina instanței se rezumă în principal la recunoașterea în fiecare caz în parte, în ceea ce privește litigiul care a apărut, de ce parte și cât este corect și cât de mult decurg din acestea obligațiile pentru partea opusă Iar instanța, ca și legea, își exprimă concluzia finală sub forma unei porunci: să oblige cutare și cutare să facă aceasta, să încredințeze etc Această formă imperativă a legii și hotărârii judecătorești a dat naștere aparent la concluzia eronată că semnificația principală în jurisprudență ar trebui recunoscută nu pentru latura activă a raportului juridic, nu pentru drepturi, ci pentru latura pasivă - îndatoriri Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY Așa că trebuie să ajungem la concluzia că juristul - fie că este legiuitor sau judecător - nu este creatorul inițial al dreptului, sursa originară a originii sale Toată marea putere a legii se bazează pe faptul că poruncile sale nu sunt o invenție arbitrară a legiuitorului, ci corespund profund concepțiilor juridice de bază ale poporului lor, opinii care își găsesc sursa inițială în profunzimea naturii fiecăruia persoană, în nevoia sa indestructibilă de dreptul la manifestarea personalității sale în lume, la descoperirea tuturor forțelor sale individuale De aceea este imposibil, de exemplu, să fii de acord cu Prof Korkunov (ibid , p), susținând că curtea antică a creat o nouă lege pentru fiecare caz particular Problema apare ca în așa fel încât indivizii, neavând nicio viziune definită asupra dreptului, nepurtând în sufletul lor cutare sau cutare conștiință sau sentiment de lege, intră în diferite feluri de relații de fapt între ei - cumpără, vând, împrumută bani, efectuează muncă etc , apoi merg la judecător, care examinează aceste relații reale și, la propria discreție, "creează" dreptul pentru aceste relații, distribuie cui ce drepturi aparțin și cui ce îndatoriri Dar se întâmplă în acest fel? Persoanele, care intră în diverse tranzacții între ele, deja ghidate de această sau alta viziune specifică a dreptului, nu se prezintă în fața unui judecător cu aceeași viziune? Fiecare dintre justițiabili, înfățișându-se în fața judecătorului cu o viziune certă a legii, își apără cu ardoare drepturile sale alături de judecător, dovedește că într-un raport juridic în litigiu îi aparțin astfel de drepturi, iar cutare și alte obligații celeilalte Sarcina judecătorului era să recunoască, pe baza concepției juridice populare existente, fie că este depus în vamă, fie că trăiește în sentimentele și conștiința poporului, să recunoască de ce parte se află dreptul și ce îndatoriri decurg din acesta pentru partea opusă Marea putere și semnificație a avocaților-judecători romani constă în faptul că ei, ca și adevărații și cei mai buni fii ai lor Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII oamenii, - oamenii, predominant legal, purtând profund în sine conștiința drepturilor - au fost purtători strălucitori ai concepției juridice a poporului, au ascultat cu sensibilitate atât nevoile legale existente, cât și cele nou apărute ale poporului, iar această viziune juridică a fost exprimată în deciziile pe care le-au luat cu privire la incidente individuale Cea mai mare autoritate a deciziilor lor, încrederea deplină a oamenilor în ele, trebuie explicată prin faptul că oamenii înșiși au simțit că aceste decizii corespund pe deplin propriei perspective juridice, că fiecărui cetățean i se părea că în acest caz el însuși ar fi luat exact aceeași decizie (Astfel, dacă într-o societate aglomerată, de exemplu, un vorbitor talentat dezvoltă gânduri și opinii împărtășite de ascultătorii săi, atunci fiecăruia dintre ei li se pare că el însuși ar spune același lucru Aceasta vine din faptul că vorbitorul a fost capabil să se concentreze și să lumineze strălucitor acele gânduri și vederi care

erau vag și împrăștiate în capul fiecărui ascultător) Aici, așadar, a existat o profundă corespondență interioară între conștiința juridică a judecătorului și conștiința juridică a poporului Marea autoritate a judecătorilor romani nu depindea de aceasta, după cum se spune adesea, că ei erau ghidați în deciziile lor de simțul dreptății în general La urma urmei, avocații care au urmat din Epoca Mijlociu și chiar noile au fost ghidați în deciziile lor de același simț al dreptății, dar influența lor a fost neglijabilă Și acest lucru trebuie explicat prin faptul că juriștii ulterioare au devenit prea izolați în codurile și principiile lor abstracte, scolastice, transformând orice drept într-un sistem logic de prevederi legale abstracte, s-au izolat prea mult de poporul lor și de perspectiva lor juridică și au pierdut complet capacitatea de a percepe acel simț viu al legii și dreptății prin care trăiau oamenii înșiși Pierzând această singură sursă vie a oricărui drept, avocații au pierit din propria lor subțire, din cauza lipsei de alimentație reală Autoritatea juriștilor romani nu a suferit câtuși de puțin din cauza faptului că, deși rezolvă perfect cele mai complicate cazuri, de multe ori nu știau să-și motiveze corect deciziile, să le dea temeiuri corecte Îmbunătăți de sentimentul acelui drept și dreptate pe care le trăiau toți oamenii, ei puteau-Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY dacă să stabilească cu certitudine în fiecare caz dat de partea cui se află dreptul, pe ale cărui îndatoriri, dar nedeținând încă capacitatea deplină de gândire logică seacă, nu au putut motiva corect motivele deciziilor lor Am observat același fenomen de mai multe ori în practica tribunalelor noastre de volost Privind deciziile lor, ne uimește uneori cum, ghidați de simțul lor al dreptății, sau mai degrabă de simțul viu al dreptului mediului înconjurător, rezolvă extrem de precis și subtil relații juridice foarte complexe și complicate dintre părți, precum și la în același timp, la baza deciziilor lor, ei citează adesea motive complet nepotrivite, uneori chiar naive Importanţa hotărârilor tribunalelor noastre volost nu constă în faptul că judecătorii cunosc interesele şi nevoile ţăranilor, ci în faptul că în deciziile lor se ghidează după acelaşi simţ al dreptului, aceleaşi concepţii juridice ca şi restul ţăranilor Cum, în afara dreptului, trăirea în sentimentele și conștiința membrilor unui popor dat, și în acest sens se formează dreptul subiectiv, obiectiv, un întreg sistem de instituții juridice, poate fi urmărit în procesul de formare a dreptului roman După cum se știe, dreptul roman a ajuns până la noi sub forma unor ample colecții care conțin rezolvarea a numeroase incidente, dispuse într-o ordine nesistematică, complet aleatorie Obiectele omogene sunt împrăștiate în locuri diferite, obiectele eterogene sunt combinate între ele Există puține generalizări dogmatice în aceste colecții și, dacă se găsesc astfel de generalizări, ele sunt adesea arbitrare și nu corespund rezoluțiilor cauzale ale întrebării pe care le ridică Dar acest lucru nu împiedică deloc acest drept să fie de cea mai mare importanță pentru toate timpurile Îmbunătăți de simțul drepturilor poporului lor, trăind într-un simț comun al dreptății cu ei, avocații romani, după ce au soluționat pe baza acestui sentiment și simț al dreptății cauzele individuale propuse spre examinare, au intrat apoi deciziile lor în colecții Prin acești juriști, ca să spunem așa, s-a realizat un debordare viu de drept, trăind direct în sentimentele și conștiința oamenilor, s-au scris culegeri Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII Fiind un ghid pentru avocați în soluționarea incidentelor ulterioare, aceste colecții nu s-au transformat, însă, într-o literă moartă, care trebuie folosită orice ar

fi Juriştii romani, chiar şi în epoca ulterioară, au simţit viu că nu aceste colecţii, ci conştiinţa juridică naţională vie, ar trebui considerate centrul de greutate, izvorul viu al dreptului, şi dacă au văzut că această conştiinţă juridică dezvoltată nu era deja corespund pe deplin deciziilor consemnate în culegeri, acestea s-au retras de ele, s-au schimbat și s-au transformat Prin mijlocirea acestor juriști, a existat astfel un schimb viu constant și o interacțiune între legea care trăiește în sentimentele și conștiința oamenilor, și legea elaborată de reprezentanții acestei conștiințe, juriștii, și consemnată de aceștia în colecțiile lor Acest lucru reflectat în mod constant în ele, viața vitală a dreptului întregului popor este farmecul nestingherit al acestor culegeri Lipsa în ele a unui sistem corect și a generalizărilor dogmatice, în condițiile menționate, nu numai că nu a fost un dezavantaj, ci a fost un dezavantaj al acestora mare demnitate Juriştii următori, inclusiv cei moderni parţial, cufundaţi în codurile lor, angajaţi în principal în sistematică şi generalizări dogmatice abstracte ale prevederilor legale, au pierdut cu desăvârşire acel sentiment viu de comunicare cu conştiinţa juridică a poporului lor, de care avocatul roman a fost complet impregnat Văzând în dreptul scris sursa unică și exclusivă a tuturor drepturilor sau considerând drept o astfel de sursă drept natural imaginabil metafizic, în timp ce în dreptul pozitiv văzând doar o simplă traducere a dreptului din domeniul gândirii abstracte în domeniul realității, acești juriști au găsit este posibilă stabilirea unor astfel de raporturi juridice care au intrat în perfecţiune tăiate cu simţul dreptăţii poporului, cu nevoile sale juridice fundamentale În fiecare persoană în parte, ei au început să vadă nu creatorul și purtătorul inițial al legii, ci doar material pasiv pentru a-i aplica legea creată de ei din propriile lor capuri Cum societatea trăiește și se dezvoltă organic, în conformitate cu legile interne inerente ale dezvoltării organice, on- * Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY păstrând în profundă corespondență cu viața și dezvoltarea fiecărei persoane individuale, astfel legea, constituind produsul acelorași factori - natura omului și organismul social - trăiește și se dezvoltă în deplină concordanță cu viața și dezvoltarea acestuia din urmă Dar, în același timp, trebuie avut în vedere că dreptul nu trăiește și nu se dezvoltă ca ceva complet independent și original, indiferent de activitatea umană, așa cum și-a asumat școala istorică, conform căreia dreptul nu era decât o auto-dezvăluire a naționalității spirit, care se produce de la sine, fără nicio participare la el activitate umană; individul, ca toți membrii unei societăți date în totalitatea lor, nu a înțeles și a perceput decât acest drept, care în sine se dezvoltă din adâncul spiritului național În realitate, creatorul dreptului este o persoană, în plus, fiecare persoană specifică individuală; este înglobat în adâncul sufletului și al naturii sale, iar dacă făcând acest lucru se dezvoltă organic, este doar pentru că însuși creatorul ei, omul, trăiește și se dezvoltă organic în societate Școala istorică s-a poziționat pe un punct de vedere complet corect și a exprimat o înțelegere profundă a vieții dreptului atunci când a afirmat că legea nu este stabilită prin arbitrariul legiuitorului, ci este un produs al spiritului național, că trăiește, mișcă și se dezvoltă organic, conform legilor necesității interne, că în fiecare perioadă a istoriei dreptului există o continuare a perioadelor anterioare, din care se dezvoltă conform legilor necesare dezvoltării interne Dar ea s-a înșelat prin faptul că a considerat că dreptul se dezvoltă în felul său, independent de activitățile fiecărei persoane anume, în timp ce de fapt centrul de

greutate al unei astfel de dezvoltări se află tocmai în această persoană, el este adevăratul creator al dreptului Ştim că organele animalelor superioare, de exemplu, ochii, nu au apărut brusc, ci s-au dezvoltat treptat, trecând pe o lungă cale de dezvoltare istorică, de la stările lor rudimentare la animalele inferioare până la îmbunătăţirea completă la cele superioare Dar de aici nu putem afirma deloc că ochiul, de exemplu, se dezvoltă în felul său, după propriile legi interne, independent de purtătorii lor, ci, dimpotrivă, trebuie să spunem că fiecare individ îşi dezvoltă propriul individ Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII ochi, deşi continuă în acest sens munca progresivă a predecesorilor săi şi că ochiul modern îmbunătăţit al animalului superior este dezvoltat de acesta din urmă, care continuă munca predecesorilor săi în acest sens şi nu constituie un simplu produs al autodezvoltarea unui ochi rudimentar, formată cândva în adâncul secolelor La fel, dreptul se dezvoltă fără îndoială istoric după legile necesare dezvoltării interne, "este un produs al vremii şi este legat de legea anterioară printr-un lanţ inextricabil de cauze şi efecte; din legea care a funcţionat înainte, cea modernă s-a format unul, iar în acesta din urmă există deja elementele dreptului viitorului, mai puţin dreptul, atât în punctul său de plecare, cât şi în dezvoltarea lui ulterioară, depinde de activitatea vitală a fiecărei persoane, este adânc înrădăcinat în natura sa , trăieşte şi se dezvoltă odată cu dezvoltarea persoanei însuşi La o astfel de vedere unilaterală a şcolii istorice, o viziune conform căreia formarea dreptului a procedat din adâncul spiritului poporului, în mod natural, paşnic şi calm, complet independent de activităţile membrilor individuali ai poporului, Rudolf von -Hiering, după cum se ştie, s-a opus unei alte teorii, pe care o consideră diametral opusă primei Aceasta este binecunoscuta lui teorie a luptei pentru drept, conform căreia viaţa dreptului este o luptă, o luptă a popoarelor, a puterii de stat, a moşiilor, a indivizilor Dar poate fi considerată această teorie direct opusă primei, se poate susţine că ea infirmă poziţia principală a şcolii istorice, că dreptul se dezvoltă organic, după legile dezvoltării organice interne? Nu doar mărturiseşte faptul că şcoala istorică a înţeles greşit şi unilateral însăşi esenţa dezvoltării organice în general? Fiecare organism viu, la fel ca tot ceea ce trăieşte şi dezvoltă viaţa organică, pătrunde invariabil două principii care sunt în deplină armonie şi interacţiune unul cu celălalt: principiul comunităţii, conectivitate, condiţionarea reciprocă a tuturor părţilor organizate ale unui anumit organism între ele - trăind toate împreună o viaţă comună şi în curs de dezvoltare Biblioteca "Runivers" K Hvalynsky după legile necesităţii interne - şi începutul individualităţii, particularitatea fiecărei părţi constitutive, a fiecărei particule organizate a întregului organic, străduindu-şi cu toată puterea să-şi apere şi să-şi dezvolte independenţa În societatea umană, în ciuda dezvoltării sale naturale, individul nu este deloc absorbit de societate, ci, dimpotrivă, se străduieşte din toate puterile să-şi apere şi să-şi dezvolte individualitatea; această persoană este în esenţă creatorul şi creatorul societăţii, iar toate forţele şi energiile dezvoltate de el, în ultimă analiză, sunt doar forţe şi energii manifestate de persoanele individuale care o alcătuiesc, ca rezultat al lor Dreptul, fiind în esenţă un atribut al individului, o manifestare a activităţii sale volitive, se dezvoltă în societate odată cu personalitatea unei persoane şi, ca atu cel mai de preţ pentru acesta, îl apără cu ardoare de orice atingere asupra sa Chiar în dezvoltarea sa istorică, într-

adevăr, așa cum spune Iering, reprezintă o căutare, o luptă, un efort greu de forță Și nu numai o persoană individuală, ci și fiecare uniune organizată de persoane - moșie, clasă, oameni, stat - reprezentând ceva unitar, organizat în întregime, sunt, de asemenea, impregnate de dorința de a-și dezvolta și apăra drepturile Școala istorică a înțeles perfect și a relevat corect dezvoltarea naturală a dreptului după legile necesității interne, dar a pierdut complet din vedere această a doua latură interioară a vieții dreptului, conform căreia sursa vie a existenței și dezvoltării sale este fiecare persoană individuală, care poartă nevoia de ea în adâncul spiritului său Ei au considerat fiecare organism dezvoltându-se de la sine, conform legilor necesității interne, pierzând complet din vedere faptul că adevărata sursă de viață și dezvoltare a fiecărui organism este activitatea vitală a fiecăreia dintre părțile și particulele sale organizate, străduindu-se cu toate acestea ar putea să-și apere și să-și dezvolte individualitatea De aici rezultă viziunea lor incorectă asupra dezvoltării dreptului, ca auto-dezvăluire a convingerilor juridice ale oamenilor, care se întâmplă de la sine, complet independent de activitățile atât ale membrilor individuali ai unui anumit popor, cât și ale întregului popor în întregime Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII Teoria lui Hering, care sublinia că viața dreptului este o luptă, că în dezvoltarea sa istorică este un produs al activității umane, a scos la iveală și această a doua latură, interioară, a vieții organice a dreptului, la care reprezentanții școlii istorice nu a fost atent Astfel, această teorie nu este nicidecum o infirmare completă a teoriei școlii istorice, ci doar completarea și dezvoltarea ulterioară a acesteia , Dar din faptul că viața dreptului este o luptă, că fiecare persoană, clasă de persoane, clasă, societate, stat își apără cu ardoare drepturile împotriva oricărei încălcări asupra lor, nu rezultă deloc, așa cum crede Iering, că legea este o "politică a forței", acel drept este doar înfrânarea de sine a celor puternici, care este înfrânat în suprimarea altor oameni doar de teama că întărirea lor nu va provoca o astfel de opoziție încât să fie greu de făcut față Dreptul este într-adevăr o mare putere, dar nu este dreptul puterii După cum am văzut, nevoia de drepturi este inerentă unei persoane ca agent, dar ea nu are deloc drepturi specifice, iar conținutul drepturilor depinde de gradul de dezvoltare culturală a individului, religios, moral și alte vederi În vremurile primitive, când stimulul activității unei persoane era aproape exclusiv forța fizică, iar aceasta din urmă era principalul criteriu de apreciere a demnității personalității sale, iar dreptul său putea fi pe deplin identificat cu forța fizică, deși și atunci natura unui acțiunile persoanei și conținutul drepturilor sale nu ar putea să nu exercite, chiar dacă foarte slab, influența opiniilor sale religioase și morale Chiar în acel moment se identifică cu puterea, nu numai în ochii celor puternici, în ochii stăpânului, ci și ai sclavului Iar stăpânul de astăzi, căzut mâine în sclavie (și invers), nu și-a considerat deloc drepturile încălcate, nu și-a simțit poziția umilită, ci a găsit-o destul de normală, destul de natural și inevitabil, decurgând din însuși faptul pierderii sale forță fizică Dar, în funcție de creșterea culturală și dezvoltarea ulterioară a personalității umane, conștiința demnității personale, în funcție de dezvoltarea opiniilor sale religioase și morale, o persoană Biblioteca "Runivers" K HVALYVSKII iar în acțiunile sale începe să fie ghidat nu numai de puterea fizică, ci și de punctele de vedere indicate și, drept urmare, legea o dezvoltă din ce în ce mai departe de identificarea sa cu puterea fizică, transformându-se tot mai mult în spiritual , puterea

morală Legea nu este crearea unei persoane puternice care se reține în folosul său, ci crearea tuturor oamenilor fără excepție - atât puternici, cât și slabi - rezultatul muncii lor comune îndreptate spre acest scop În esența sa, nu este nici o autolimitare a personalității, ci este manifestarea ei, dorința de a îndeplini nevoia inerentă naturii umane pentru dreptul de a-și descoperi personalitatea, de a-și manifesta toate forțele individuale fizice și spirituale, pentru a îndeplini scopul care i-a fost dat în lume Și cu cât o persoană individuală (sau o anumită clasă de persoane) este mai energică, cu atât mai mare este dezvoltarea sa culturală, cu atât mai dezvoltat în ea un sentiment de demnitate personală și conștiința drepturilor sale, cu atât mai mult va avea un impact asupra dezvoltării ulterioare a legea, chiar dacă avea o putere fizică slabă Procesul de formare a dreptului poate fi văzut clar în stabilirea relațiilor juridice internaționale între statele individuale Fiecare stat, indiferent de modul în care i-am defini esența, este un tot independent separat, un agent independent separat, iar în această calitate trebuie să-și arate neapărat activitatea nu numai în interiorul său, ci și în exterior, iar în acest scop trebuie să intre în relații reciproce relaţii relaţii cu alte state care sunt la fel de independente, întregi unificate Intrând în relații, fiecare stat încearcă prin toate mijloacele în puterea sa să-și apere individualitatea, drepturile sale la manifestarea activității externe Dar, în apărarea drepturilor sale, statul nu poate decât să recunoască drepturile altor state în raport cu acesta, care sunt la fel de actori independenți și, de asemenea, le apără cu ardoare drepturile Se instituie astfel un cunoscut cod al raporturilor juridice reciproce, care nu este altceva decât rezultatul Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII care conţine toate forţele independente care intră în el Și cu cât statul este mai energic și activ, cu atât mai înalt în el se dezvoltă conștiința individualității sale și drepturile sale de a-și manifesta activitatea (care este direct dependentă de dezvoltarea unui simț al individualității și a conștiinței juridice a membrilor săi constitutivi, ca rezultanta), cu atat mai viguros isi va apara drepturile si cu atat va avea o influenta mai mare asupra directiei rezultantei Izvorul dreptului, așa cum am spus, este înrădăcinat în natura omului Dar o persoană dezvoltă nu numai o anumită viziune asupra dreptului, ci se străduiește și din toate puterile să o pună în aplicare, să o pună în practică Legea este în primul rând o manifestare a energiei volitive a unei persoane și nu este doar o creație a gândirii sale Ca forță vie, activă inerentă omului, direct legată de însăși esența personalității sale, ea se străduiește să-i realizeze Trăind și dezvoltându-se împreună cu purtătorul său, omul, în societate, în profundă concordanță cu viața și dezvoltarea acesteia din urmă, este o activitate organizată a societății, o manifestare a energiei volitive colective Dreptul unei societăți date este dreptul elaborat și exercitat de toți membrii ei și de asociațiile lor organizate de diferite feluri; energia juridică manifestată de acesta este energia manifestată de toți membrii ei constitutivi Fiecare persoană, într-o măsură mai mare sau mai mică, pe baza nevoii sale inerente de lege, din adâncul spiritului său își elaborează legea pentru sine, participă, împreună cu ceilalți, la crearea acesteia și se străduiește prin toate mijloacele în funcție de el pentru a-l manifesta și realiza În același mod, fiecare uniune organizată de persoane, cumva o familie, o clasă de oameni, o moșie, o naționalitate separată etc , este ceva unitar, un tot organizat, manifestând propria sa energie volițională specială, care, așa cum am

văzut, nu este suma energiilor voliționale ale membrilor săi și o forță independentă complet specială, ca rezultată a acestora, își dezvoltă propriul drept special, care este, de asemenea, Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY rezultatul tuturor drepturilor create de membrii individuali și nu este doar suma acestora În sfârşit, din legea elaborată de indivizi şi de diferitele lor uniuni organizate se formează legea unei ţări date, care, prin urmare, nu este suma acestor drepturi, ci rezultanta totală a acestora, cu totul diferită de această sumă Și toate proprietățile și caracteristicile de mai sus ale rezultantei comune sunt destul de aplicabile aici, în raport cu procesul de formare și dezvoltare a dreptului Legea unei țări date nu este doar descoperirea convingerii sau a conștiinței juridice a unui popor, întrucât dreptul nu este doar crearea unei gândiri abstracte, ci este o manifestare a întregii activități mentale a societății care vizează crearea dreptului, a manifestarea energiei sale juridice, străduindu-se pentru implementarea drepturilor simțite și conștiente Vorbind mai departe despre procesul de formare a convingerii juridice a unui popor, vom înțelege prin acesta nu numai descoperirea gândurilor și conștiinței societății îndreptate spre crearea legii, ci și manifestarea tuturor forțelor și energiilor drept-spirituale care se formează Viziunea sau credința juridică populară (înțeleasă în sensul de mai sus), formată din opiniile juridice ale indivizilor individuali și ale uniunilor lor, ca rezultat al acestora, la rândul său, ea însăși, în ansamblu, are o influență profundă asupra schimbării opiniilor juridice și indivizi individuali și sindicatele lor organizate Există o interacțiune constantă și continuă și o influență reciprocă a părților asupra întregului și a întregului asupra părților Și nu numai legea elaborată de întreg poporul, ca întreg unic, este rezultatul drepturilor elaborate de membri individuali, ci și fiecare parte organizată a societății, fiecare clasă, moșie, naționalitate etc , reprezentând un singur , ansamblu central, având o viață deosebită , tradițiile, vederile, obiceiurile sale, întregul mod de viață spiritual și fizic, își creează și propriile concepții juridice speciale, care reprezintă din nou concepțiile juridice rezultate dezvoltate de toți membrii săi Viziunea juridică a poporului în totalitatea sa este rezultatul comun al tuturor rezultatelor sale individuale constitutive Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE PROCESUL DE FORMARE A LEGII Dacă condițiile de viață ale claselor individuale ale unei societăți date, gradul de dezvoltare culturală a acestora diferă puternic unele de altele, atunci legea elaborată de fiecare dintre aceste clase va diferi foarte mult una de cealaltă; într-un astfel de caz nu se formează o rezultantă comună, iar punctele de vedere ale diferitelor clase vor fi simpla sumă a acestora Așadar, de exemplu, aici, în Rusia, diferența dintre condițiile de viață, în ceea ce privește perspectiva generală între populația țărănească și clasele superioare este atât de mare încât opiniile lor juridice sunt complet diferite și fiecare dintre ei trăiește aproape în totalitate cu un drept special (Deși nu există nicio îndoială că și aici există o influență reciprocă a opiniilor juridice ale unei clase asupra alteia) Dar convingerea juridică a oamenilor nu este doar rezultatul viziunilor juridice dezvoltate de toți indivizii care fac parte din societate la un moment dat, ci și în dezvoltarea sa istorică reprezintă și rezultatul viziunilor juridice dezvoltate de toți membrii societății și înlocuind succesiv fiecare alte generații nume de indivizi Fiecare generație de oameni, părăsind etapa vieții, transmite rezultatele muncii lor grele pentru a-și crea dreptul generației următoare Dar

aceste rezultate obținute, fiind rodul activității intensificate a generației precedente, odată formate, sunt ele însele o mare forță reală, independentă, care are o influență profundă și irezistibilă asupra conștiinței juridice a următoarei generații Fiecare nouă generație crește, ca să spunem așa, într-o atmosferă de drept creată de strămoșii săi, este complet impregnată de ea, dar, în același timp, prin propria sa activitate mentală, ea exercită o influență profundă asupra schimbării și dezvoltării sale ulterioare Rezultatul comun al tuturor forțelor și energiilor vii manifestate de societate este, parcă, o linie continuă, oscilând și schimbând mereu, dar care trece continuu prin întreaga viață istorică a unei societăți date; Este această unitate continuă a ei, care are o direcție centrală comună, și acel sentiment și conștiință inerente fiecărui popor și fiecărui membru al acestuia trebuie explicate Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY propria sa unitate națională, integritate, identitate a sinelui său național", în ciuda faptului că membrii individuali ai societății și diferitele lor sindicate organizate se schimbă și se reînnoiesc constant Această rezultantă comună a forțelor și energiilor vitale ale tuturor oamenilor constituie acel spirit național sau al poporului, care este constant și continuu, deși, ca toate viețuitoarele, mereu oscilând și schimbându-se în procesul său creator, trece prin întreaga viață istorică a unui anumit popor și își lasă amprenta profundă asupra tuturor aspectelor vieții fizice și spirituale a fiecărui individ și a întregii societăți Manifestarea acestui spirit popular, înțeles în sensul indicat, nu ca un concept abstract, ci ca o adevărată forță independentă și vitală, este convingerea generală popular-juridică a unui popor dat; Legea unei țări date este creată prin munca interioară constantă a acestui spirit și adusă la realizarea lui Condamnările legale ale oamenilor diferă puternic de convingerile membrilor individuali ai poporului și nu pot fi reduse la o simplă sumă a acestora Dar nu are o existență originară, complet independentă de activitatea vieții umane, nu este doar un produs pasiv al vieții spiritului național, care se dezvăluie și se dezvăluie în drept Fiind rezultatul convingerilor legale dezvoltate de toți membrii poporului și sindicatele acestora, este doar un produs al forțelor alegătorilor săi și nu are altă sursă pentru originea și existența sa Dar, în același timp, ca orice om uniform acţionând unul, nu este o simplă sumă de forţe constitutive, ci o forţă complet nouă, care are proprietăţile sale specifice şi, ca orice forţă independentă, exercită o influenţă irezistibilă asupra tuturor celorlalte forţe care intră în contact cu ea Astfel, convingerea juridică a oamenilor de rând nu este o convingere împărtășită de toți cetățenii și nici convingerea majorității O persoană energică și foarte dezvoltată, care poartă profund în sine sentimentul și conștiința drepturilor, poate avea uneori o influență mult mai mare asupra vieții și dezvoltării drepturilor poporului său, asupra direcției rezultatului comun, decât sute și chiar mii de oameni pasivi și inerți Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI DE FORMARE A LEGII Același lucru trebuie spus despre semnificația activității în acest sens a diferitelor sindicate, persoane, clase, moșii etc Direcția rezultantei comune este influențată nu numai de ideile juridice dezvoltate de oameni în felul lor, ci și de ideile împrumutate de la alte popoare Aceste idei nu sunt percepute pasiv de oameni, ci sunt procesate în profunzimea spiritului lor creator, sunt aduse în deplină conformitate și armonie cu propriile idei, cu care împreună formează un întreg organic armonios Viața și dezvoltarea drepturilor fiecărui popor, pe lângă activitățile umane, sunt influențate irezistibil de mediul istoric și natural în care

trăiește acest popor Și toate discuțiile de mai sus despre influența condițiilor naturale și istorice de viață asupra naturii vieții și dezvoltării societăților sunt destul de aplicabile pentru a determina semnificația acestor condiții pentru viață și dezvoltarea dreptului Aici, ca și în viața societăților, toate formele de viață consacrate istoric, obiceiurile, obiceiurile, ideile general acceptate etc , care, în ultimă instanță, se dovedesc a fi creația omului însuși, precum și condițiile climatice, etnografice, alimentare etc , sunt forțe independente care au un impact uriaș asupra naturii și direcției rezultantei de-a lungul căreia se mișcă viața dreptului Dar din faptul că dreptul își găsește o sursă constantă și inepuizabilă a existenței și dezvoltării sale în natura umană, că se dezvoltă în societate împreună cu omul, nu rezultă deloc că legiuitorul nu percepe decât pasiv această trăire în conștiința și sentimentele lui atât oamenii individuali cât și tot ce este dreptul oamenilor și apoi îl notează în legile lor Legile scrise nu sunt deloc doar un drept cutumiar rescris, așa cum credea Pukhta, ci o simplă reproducere și constatare a legii care trăiește în mintea oamenilor Persoane care dezvoltă legi noi, trăind o viață comună cu oamenii, impregnate cu idealurile și opiniile lor juridice, respirând, ca să spunem așa, o atmosferă juridică comună cu ei - în sfârșit Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY ei încearcă în ei înșiși, ca într-un singur focus, aceste concepții juridice ale poporului lor, purtate în aer, le prelucrează în profunzimea spiritului creativ personal și, pe baza acestei lucrări interioare, își "creează" noile legi din adâncurile acestui spirit personal, care se află în profundă corespondență internă cu spiritul întregului popor, și nu doar notează noile concepții juridice care au apărut în rândul lui În acest sens, procesul de activitate al legiuitorului adevărat este analog cu procesul de creație al adevăratului poet sau scriitor-artist Fiecare mare lucrare a unui poet și artist este profund națională; în ea, ca într-un focar, se reflectă toate trăsăturile spiritului naţional, ele găsesc expresia deplină a forţei spirituale supreme a acestui popor, aspiraţiile, aspiraţiile şi idealurile sale Dar de aici nu rezultă deloc că marele artist pur și simplu notează și exprimă aceste aspirații și idealuri; dimpotrivă, le percepe, uneori aproape inconștient, cu sufletul său genial, le simte doar cu natura sa artistică, le concentrează și le prelucrează în profunzimea spiritului său creator personal, iar pe baza acestuia își creează operele, supunându-se numai cerinţele interne ale spiritului său La fel, legiuitorul adevărat percepe cu natura sa artistică acele vederi juridice și aspirații drepte care s-au născut deja în adâncul spiritului poporului, au devenit nevoia lui stringentă, dar există încă într-o formă fragmentată, neconcentrată; le prelucrează în procesul creator al propriului spirit individual și, pe baza acestei lucrări interioare, "creează" o nouă lege, emite noi legi De aceea noile legi emise de marele legiuitor sunt în același timp profund individuale, o reflectare a spiritului său personal (și a celor care elaborează legi în general), și profund naționale, profund în concordanță cu nevoile legale și opiniile lor oameni, fiind concentrarea acestor vederi Având în vedere acest lucru, legile nu pot fi considerate doar o simplă declarație sau expresie a unor opinii juridice existente în societate, ci sunt factori independenți în formarea legii și au un impact uriaș asupra vieții și dezvoltării dreptului țării lor Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA PROCESULUI ÎN ÎNVĂŢĂMÂNT DE DREPT Există o interacțiune constantă și o influență reciprocă între legile unei țări date și opiniile juridice ale oamenilor În esență, aceeași semnificație în

procesul de formare a dreptului, deși la o scară mult mai mică, aparține activităților științifice și practice ale avocaților Vorbind despre activitățile avocaților romani, am subliniat deja că în deciziile lor nu numai că au reprodus pasiv legea care trăiește în conștiința populară Trăind o viață comună cu oamenii lor, impregnați de simțul său comun al dreptății, ei au creat totuși legea din adâncul spiritului lor individual creator, dar o astfel de creativitate era în profundă concordanță cu simțul dreptății al oamenilor Așa cum se poate aplica oricărui poet adevărat cuvintele lui Heine, pe care le-a spus despre unul dintre marii săi contemporani, că "o inimă plină l-a făcut poet", tot așa se poate spune despre marii avocați romani că a fost preaplinul spiritului lor creator individual cu acele idei juridice care i-au făcut mari avocați, pe care le-a pus la punct geniul poporului roman - că, după toate conturile, oamenii clasici de dreapta - și pe care le-au absorbit aproape inconștient în ei înșiși și le-au procesat în propriile idei în adâncul spiritului lor De aceea, prevederile legale pe care le-au creat au fost în același timp complet individuale, reflectând toate trăsăturile propriului spirit individual, și profund naționale și chiar, s-ar putea spune, universale, deoarece serveau ca o reflectare fidelă a ideilor juridice dezvoltate de toți cei care făceau parte din Imperiul Roman popoare și percepuți de geniul poporului roman, care i-au prelucrat în procesul creator al spiritului lor în propriile idei În timp ce poporul roman, la începutul existenței sale istorice, a trăit o viață națională închisă, legea sa se distingea printr-un caracter național îngust Dar pe măsură ce granițele statului roman s-au extins, pe măsură ce tot mai multe popoare noi au fost incluse în componența sa, ideile juridice ale poporului roman s-au extins și s-au dezvoltat treptat, a avut loc o renaștere treptată, prin activitățile avocaților, a dreptului național roman în drept public (de la jus civile se întoarce Biblioteca "Runivers" K HVALYNSKY elan în jus gentium) Și toate trăsăturile distinctive ale juridicului geniul poporului roman: antipatia pentru raționamentul abstract și vag, caracterul practic, capacitatea de gândire strict logică în domeniul dezvoltării conceptelor juridice, s-au reflectat pe deplin în activitățile avocaților romani Dar asimilând, concentrând în ei înșiși conștiința juridică a cetățenilor lor, avocații romani în deciziile lor nu numai că au reflectat aceasta din urmă, ci pe baza unei astfel de asimilari au prevăzut, sau mai degrabă au prevăzut direcția pe care legea ar fi trebuit să o urmeze în dezvoltarea sa ulterioară , direcția acelui curent de egalitate generală, conform căruia trebuie să aibă loc această dezvoltare De aceea legea pe care au creat-o nu a fost doar o reflectare a vieții legii poporului lor, ci și un factor puternic în crearea și dezvoltarea sa În esență, același rol, deși la o scară diferită, desigur, în procesul de formare a dreptului îi revine fiecărui avocat aflat la culmea vocației sale, atât teoretician, cât și practician Numai el poate fi numit un adevărat avocat care nu numai că a studiat pe deplin dreptul scris și cutumiar al țării sale (precum și al altor popoare), dar și a asimilat, perceput, înțeles cu sufletul sensibil acea lege care se naște în sentimente și conștiință a oamenilor, pentru care nevoia este deja simțită, au înțeles direcția (rezultată comună) pe care ar trebui să se îndrepte dezvoltarea ulterioară a dreptului; numai un astfel de jurist poate fi cu adevărat un adevărat "creator de drept, sfătuind publicul despre ce ar trebui să fie legea" Astfel, rolul legiuitorului (și al avocaților în general, deși într-o măsură diferită) nu se reduce la o reproducere pasivă a convingerilor juridice populare, așa cum credea școala istorică, ci el

este o forță reală, independentă, mare în proces de formare a legii, iar evreul are o influență puternică asupra direcției acelei rezultante a tuturor forțelor și energiilor poporului care formează legea, de-a lungul căreia se mișcă viața legii Deci, în acest sens, după părerea mea, ar trebui rezolvată întrebarea controversată în știință despre originea dreptului: este un produs al unui spirit personal, este creat? condiţiile sociale sau o sursă exclusivă a acesteia existenţa trebuie să fie recunoscută de stat Aici, ca în orice întreg viu, trăind o viață organică internă, există o influență și interacțiune constantă și neîntreruptă a părților în ansamblu și a întregului în părți Fiecare persoană individuală trebuie să fie recunoscută ca adevăratul creator și creator al legii; este înrădăcinată în natura omului, ca agent independent, iar în ea se manifestă în primul rând personalitatea persoanei, energia sa volitivă Dar trăind într-o societate, exercitând o influență profundă asupra vieții acesteia din urmă, o persoană însuși, după cum am văzut, poate fi numită în același timp un produs al acestei societăți, primind de la el toate forțele și energiile sale spirituale și inclusiv opiniile juridice Putem spune cu egală justificare că legea unei societăți date este un produs al concepțiilor juridice și, în general, al întregii activități mentale a constituenților săi individuali și a sindicatelor lor organizate care vizează crearea dreptului, sau că concepțiile juridice ale fiecăruia persoană sunt un produs al concepțiilor juridice ale societății în care trăiește Și cu cât fiecare cetățean își dezvoltă mai mult simțul și conștiința legii, cu atât crește mai profund împreună cu personalitatea sa; cu cât simte mai puternic durerea morală din încălcarea ei și cu cât este mai energic să o apere, cu atât va fi mai înalt dreptul întregii societăți formată din astfel de persoane, cu atât mai mult vor recunoaște cetățenilor lor dreptul la activitate independentă În acest sens, se poate spune că fiecare popor este pe deplin demn de dreptul său Acolo unde o persoană este suprimată de legile statului, unde libertatea pentru activitate independentă nu îi este recunoscută, - acolo, probabil, cetățenii înșiși nu își dezvoltă simțul dreptului, conștiința independenței personalității lor nu este dezvoltată Și invers, cele mai bune acțiuni ale guvernului, legile sale cele mai liberale, extinzând pe scară largă libertatea persoanei umane și drepturile ei, rămân adesea literă moartă și chiar trezesc proteste din partea cetățenilor înșiși, dacă nu au crescut încă aceste legi, când în adâncul propriului spirit nu este nevoie încă de noi drepturi Am spus deja mai devreme că o persoană individuală separată nu este singurul subiect de drepturi, că diverse uniuni de persoane sunt astfel de subiecte: familie, comunitate, stat, diverse firme, parteneriate etc Între avocații moderni, cu Iering în frunte, domină opinia conform căreia conceptul de persoană juridică este o simplă ficțiune a avocaților, că toate relațiile unei persoane juridice pot fi rezolvate în raport cu persoanele individuale care o formează, dar că aceste raporturi, având în vedere complexitatea lor, pentru comoditatea analizei juridice, sunt considerate ca relații ale unui subiect construit artificial - persoana juridică Potrivit, de exemplu, prof Korkunov (Prelegeri de teoria dreptului, p), care vede esența dreptului în delimitarea intereselor umane, subiecții intereselor delimitate de drepturi și aici rămân oameni individuali Dar aceste interese sunt comune unui întreg grup de persoane și, prin urmare, normele juridice, în loc să delimiteze separat interesele identice ale unui număr de indivizi, consideră

interesele omogene ca un întreg, ca un singur interes și grupul însuși, ca un subiect al unui raport juridic - o entitate juridică Ar fi dificil, de exemplu, să se determine atitudinea proprietarului actelor de credit de stat față de fiecare cetățean în parte; este mult mai uşor de definit atitudinea faţă de stat ca persoană deosebită Conceptul de persoană juridică joacă, parcă, rolul de paranteze; la fel ca în algebră noi, fără a efectua cele mai multe acțiuni, includem expresii legate prin semnele -|- și -, între paranteze, pentru a simplifica calculele ulterioare, așa că concluzionăm interesele omogene ale unui anumit grup de persoane în conceptul de entitate juridică și apoi determină relația acestei personalități colective cu ceilalți Dar poate fi considerat corect un astfel de punct de vedere? Dacă pornim de la o viziune falsă a esenței dreptului, ca distincție între interesele umane și diferitele tipuri de uniuni organizate de persoane - o familie, o comunitate, un stat etc , ca o simplă sumă a membrilor săi constitutivi, apoi în acest caz, poate, o viziune diferită asupra naturii persoanelor juridice și este imposibil de întocmit Dar am văzut deja că toate astfel de uniuni nu reprezintă deloc suma membrilor săi constitutivi, ci reprezintă o singură izolare Biblioteca "Runivers" Kъ BOHPOdy DESPRE PROCESUL DE FORMARE A LEGII întregi, sunt figuri independente, care manifestă propria lor activitate specială, energie deosebită, diferită de suma energiilor și activităților afișate de membrii constitutivi individuali Primind toate forțele și energiile lor din forțele și energiile manifestate de acestea din urmă, ele nu sunt totuși deloc suma lor, ci reprezintă o forță specială, diferită de sumă, ca rezultat al lor Statul, de exemplu, nu joacă deloc rolul de paranteze în care, pentru comoditatea analizei, includem diversele interese ale persoanelor care îl alcătuiesc și apoi determinăm relația acestei personalități colective cu ceilalți, nu este deloc o ficțiune a avocaților, dar un întreg complet independent, real, un actor real care are propria sa natură specială, scopul lui, complet diferit de natura și scopul indivizilor incluși în ea În calitate de agent chemat să-și îndeplinească scopul său special, capabil să-și manifeste activitatea independentă, voința sa specială, acesta prin însăși natura sa nu poate decât să ceară recunoașterea drepturilor independente asupra unei astfel de activități și asigurarea mijloacelor necesare pentru aceasta În acest sens, sunt destul de corecte cuvintele lui W Wundt, care, atribuind statului caracterul unei personalități deosebite, spune: "dacă semnul esențial al personalității este doar unitatea voinței și acțiunii pe motive liber alese, atunci , fără îndoială, statul se va potrivi acestei definiții" (discurs "individualism și societate) Nu numai statul, ci și toate celelalte uniuni de persoane, cum ar fi familia, comunitatea, societatea etc , reprezintă și ceva dintr-un întreg, sunt într-o măsură mai mare sau mai mică figuri independente și, ca atare, necesită recunoașterea drepturilor lor la o astfel de activitate Fiecare dintre ele este o forță specială independentă, care nu este suma forțelor constituenților săi, ci rezultanta lor, drept urmare drepturile unor astfel de uniuni sunt complet diferite de suma drepturilor membrilor săi constitutivi Ei sunt subiecții reali ai acestor drepturi, și nu ficțiunea avocaților, iar ca forțe independente, ele pot avea un impact foarte semnificativ asupra direcției acelei rezultante generale de-a lungul căreia se mișcă viața de drept a unui anumit popor Claudius Hvalynsky # Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Eduard von Hartmann Psihologie modernă O istorie critică a psihologiei germane pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea Tradus din germană de G A Kotlyar

Numele lui Hartmann, autorul cărții The Philosophy of the Inconscious, este bine cunoscut publicului rus și, desigur, nu are nevoie de recomandare Cea mai recentă lucrare a sa este dedicată unei revizuiri istorice și critice a "psihologiei moderne", prin care Hartmann înseamnă psihologia celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, începând din momentul în care au apărut primele lucrări capitale ale lui Fechner și Lotze (și) Studiul detaliat al lui Hartmann pare să răspundă nevoii de mult așteptate pentru o expunere coerentă și critică a celor mai importante învățături din domeniul psihologiei care au apărut în a doua jumătate a secolului trecut Într-o scurtă "Introducere" (capitolul I), Hartmann notează trăsături cele mai caracteristice ale "psihologiei moderne", care o deosebesc clar de psihologia tuturor perioadelor anterioare: i) "psihologia modernă" depășește conștiința și reduce fenomenele la acest sau acel început inconștient;) are o colorare natural-științifică;) este fundamentată din punct de vedere istoric și) s-a rupt în diferite curente mult mai mult decât înainte Dar, alături de aceste patru trăsături, care delimitează puternic "psihologia modernă" de psihologia epocilor anterioare, trebuie remarcată și o schimbare semnificativă în centrul de greutate al cercetării în rândul psihologilor "moderni" Într-adevăr, majoritatea Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Problemele discutate acum nu mai sunt aceleași cu cele abordate de psihologia perioadelor anterioare Eliminate, potrivit lui Hartmann, ar trebui considerate acum întrebări despre abilitățile speciale ale sufletului, despre libertatea indeterministă și despre "scaunul sufletului" - întrebări care au primit anterior multă atenție În continuare, opinia cu privire la posibilitatea existenței unei "psihologii raționale" care, ca disciplină filozofică strictă, ar fi capabilă să creeze o certitudine apodictică pentru rezultatele sale a priori derivate sau construite, trebuie considerată în cele din urmă respinsă În același mod, potrivit lui Hartmann, disputa dintre nativism și empirism cu privire la apariția intuiției spațiului din senzații, disputa despre natura a priori sau a posteriori a categoriilor și disputa despre caracterul analitic sau sintetic al judecăților ar trebui fi considerat ca fiind transcendent sintetic In spate fiecare dintre "părți în conflict" a fost, într-un anumit sens, recunoscută pentru corectitudinea ei relativă și, în același timp, fiecare dintre ele a fost, ca să spunem așa, "luată în considerare" pentru greșeala sa relativă în raport cu caracterul unilateral și aplicabilitate generală Potrivit lui Hartmann, poziția că "psihologia trebuie să plece de la experiență în sensul cel mai larg al cuvântului, să urce de la ea în mod inductiv la cauzele și legile date în experiență și să se mulțumească cu simpla probabilitate a concluziilor sale" poate fi deja considerată general acceptată, potrivit lui Hartmann (Art) Principalele puncte controversate ale "psihologiei moderne", în jurul cărora se învârte studiul, ar trebui avute în vedere după Hartmann: i) semnificația și gradul de aplicabilitate a inconștientului și legătura genetică cu acesta a fenomenelor mentale conștiente;) relația dintre senzație și sentiment și între sentiment și voință, apariția sentimentului din voință, conștiința sau inconștiența voinței, recunoașterea sau negarea acesteia din urmă și h) sensul, gradul de aplicabilitate și drepturile paralelismul psihofizic, primatul sau medierea lui prin interacțiune Dar, pe lângă aceste puncte controversate, mai există și altele, nu mai puțin importante: i) însăși sarcina psihologiei, cu privire la care fiecare dintre tendințele moderne are o părere aparte;) suficiența asocierii reprezentărilor sau Biblioteca "Runivers" O fe OP în cărți

necesitatea completarii acesteia cu interventia activa a functiilor mentale si h) sensul si metoda de stabilire a unitatii constiintei O trecere în revistă istorico-critică amănunțită a tuturor acestor puncte controversate ale "psihologiei moderne" menționate mai sus și desconsacră cercetarea lui Hartmann La o distanta de η capitole (de la al -lea la al -lea inclusiv) face o comparatie extrem de concisa a punctelor de vedere ale principalelor reprezentanti ai "psihologiei moderne" asupra "problemelor controversate" cardinale si la sfarsitul fiecarui capitol isi plaseaza "Concluzii", unde notează toate elementele generale sau, cel puțin, similare ale acestor concepții, nelimitându-se, însă, la a rezuma, dar și a evidenția critic punctele de vedere ale psihologilor "moderni" asupra punctelor controversate Aceeași evaluare critică o face și Hartmann, pornind de la principalele prevederi ale lucrării sale principale, Filosofia inconștientului, pe care o introduce și el în cercul cercetării sale Cadrul restrâns al revizuirii nu ne permite să trecem în revistă toate aceste η capitole; ne vom permite să oprim atenția cititorului doar asupra capitolului , care tratează problema și metoda psihologiei, iar pe al -lea, unde sunt rezumate "rezultatele psihologiei moderne", se caracterizează și toate direcțiile ei actuale ca atitudinea lui Hartmann şi propriul său punct de vedere Dar înainte de a trece la o trecere în revistă a acestor capitole, considerăm că nu este de prisos să spunem câteva cuvinte despre acele teze propuse de "Filosofia inconștientului", care îl ghidează pe Hartmann în evaluarea critică a opiniilor reprezentanţi ai "psihologiei moderne" "Filosofia inconștientului" și-a ales ca motto, după cum se știe, următoarea propoziție: "rezultate speculative bazate pe metoda inductivă a științei naturii" și a încercat, potrivit lui Hartmann, să acorde drepturi egale ipotezelor fiziologice și filozofice, încercând în acest fel să explice fenomenele minții conștiente din acțiunea cumulativă a aranjamentelor moleculare din sistemul nervos și o activitate spirituală absolut inconștientă "Filosofia inconștientului" a luptat împotriva realismului naiv atât din interior, cât și din exterior, respingând credința în cunoașterea directă a propriei persoane Biblioteca "Runivers" Recenzie de cărți activitate psihică și subiect activ, precum și aceeași credință în obiectele lumii exterioare care ne afectează simțurile și se prezintă conștiinței noastre cu ajutorul obiectelor recreate de reprezentare (v) Și întrucât toate acestea, considerate anterior ca fiind date imediat, s-au dovedit, în opinia lui Hartmann, cu o analiză mai profundă, a fi cunoscute doar într-un mod mediocru, atunci a rămas doar să admitem, crede el, că psihologia a devenit aceeași știință a inconștientul ca știință naturală "Așa cum știința naturii se ocupă de materialul inconștient, tot așa și psihologia se ocupă de psihicul inconștient " Știința naturii este angajată în studiul "condițiilor fizice și fiziologice externe", în timp ce psihologia - "condițiile mentale interne, a căror legătură devine o cauză suficientă a fenomenelor mentale conștiente" Știința naturii și psihologia, potrivit lui Hartmann, sunt la fel de inductive și ipotetice, iar rezultatele lor au doar o semnificație probabilă După această scurtă descriere a principalelor prevederi din "Filosofia inconștientului", care au stat la baza revizuirii critice a lui Hartmann asupra "psihologiei moderne", putem trece deja la prezentarea celor capitole de mai sus În capitolul - "sarcina și metoda psihologiei" - Hartmann caracterizează pe scurt punctele de vedere ale psihologilor "moderni" asupra acestui subiect, notând toate aceleași, sau cel puțin asemănătoare elemente în concepțiile lor și însoțind toate acestea cu remarcile sale critice -

"Psihologia modernă", adică psihologia celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, potrivit lui Hartmann, diferă mult prin sarcina și metoda sa de psihologia primei jumătate a secolului trecut Dacă în această ultimă epocă psihologia s-a bazat în esență pe metafizică și a încercat să devină o știință deductivă sau constructivă cu certitudine apodictică (Hegel, Schopenhauer, Herbart), atunci, spre deosebire de aceasta, "psihologia modernă" s-a eliberat deja complet de influență a metafizicii și refuză, ca orice știință reală, de la pretenții la certitudinea apodictică și se mulțumește cu o singură probabilitate În interiorul imediatului Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Potrivit lui Hartmann, nu este posibilă nici o "descriere" exhaustivă și adevărată, nici o "colecție de informații", nici "știință" a unui conținut al conștiinței bine-cunoscut, dat efectiv, complex și variabil Singurul lucru care este, fără îndoială, experimentat și experimentat în conținutul conștiinței este doar coexistența și schimbarea, dar nu conexiunile și dependențele și, în consecință, nu relațiile cauzale și de scop Acestea din urmă sunt aduse prin gândire Între două conținuturi date ale conștiinței, nu se oferă niciodată o legătură cauzală directă și, din moment ce există, are întotdeauna membri intermediari inconștienți (nu contează dacă este material sau inconștient - mental) Și nu există nicio îndoială, crede Hartmann, că cauzele imediate ale oricărui conținut dat al conștiinței se află în afara conștiinței, precum și legile conform cărora aceste motive se află în afara conștiinței Orice încercare de a dezvălui cauzele și legile conținutului conștiinței și schimbărilor sale duce inevitabil în nevoia de a păși în acea zonă care se află în afara conștiinței și este inaccesibilă experienței directe Cam în aceeași zonă putem deduce doar ipotetic Psihologia, așa cum aproape toți psihologii "moderni" sunt aproximativ solidari cu aceasta, este în esență o știință care studiază cauzele și legile atât apariției conștiinței în forma și conținutului ei, cât și schimbărilor în conținutul conștiinței Sarcina sa este, așadar, de a elucida relația dintre conștient și inconștient, nu pentru a recunoaște însuși sensul conștientului în raport cu extraconștientul (cum o face teoria cunoașterii), ci pentru a constata influența a inconștientului gol pe conștient și uneori invers (v) Și dintr-o astfel de definiție a sarcinii psihologiei în sine, rezultă că așa-numita "psihologie pură a conștiinței" este imposibilă, deoarece tocmai acest domeniu ignoră chiar domeniul în care se află sarcina psihologiei și vrea să limiteze acesta din urmă într-o astfel de zonă în care nici "descrierea" nu este posibilă, nici "simple cunoaștere", nici "știință" Însăși întrebarea despre ce fel de principiu extraconștient este acesta, de care depinde conștientul, rămâne deschisă majorității psihologilor "moderni" Dacă pre- Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE viu, susține Hartmann, că are un caracter material, atunci psihologia "se transformă pur și simplu într-un "trecere" din domeniul fiziologiei - și tocmai cel care se ocupă de studiul influenței proceselor fiziologice asupra conținutului conștiinței și, corelativ, influența acestui conținut al conștiinței asupra proceselor fiziologice ale cerului Dacă, totuși, credem că, alături de fiziologie, psihologia ar trebui să existe în continuare ca știință complet independentă, atunci în acest caz, pe lângă condițiile materiale ale mentalului conștient, trebuie să existe și condiții mentale non-materiale, inconștient Psihologia, ca disciplină independentă, ar fi atunci deja "psihologia inconștientului" sau, mai precis, știința relației dintre conștientul-psihic dat și presupusul inconștient-psihic Pentru cei dintre psihologii "moderni" care resping "psihologia inconștientului" astfel

definită, rămâne, în opinia lui Hartmann, doar alegerea între psihologia "imposibil în esența sa" a conștiinței și fiziologia psihologică În "psihologia modernă" trebuie remarcată lupta necruțătoare dintre aceste trei direcții cardinale și niciuna dintre ele nu a obținut încă o victorie finală și incontestabilă Ocolind din lipsă de spațiu capitolele intermediare (de la la , interpretând: "despre inconștient", "despre asociere" și "reproducere", "despre senzație, simțire și voință", "despre unitatea conștiinței", privind "paralelismul psihofizic"), vom trece acum direct la capitolul , unde Hartmann încearcă să rezumă "rezultatele psihologiei moderne" Hartmann are j curente în "psihologia modernă": "psihologia pură a conștiinței", "fiziologia psihologică", "psihologia antifiziologică a inconștientului", al -lea și al -lea curent sunt produse ale fuziunii "psihologiei conștiinței" cu " fiziologia psihologică" și cu "psihologia antifiziologică a inconștientului" Aceste direcții, care, potrivit lui Hartmann, sunt prea unilaterale și, prin urmare, insuportabile, el se opune propriului punct de vedere al unei "psihologii complete, cuprinzătoare", reprezentând "cea mai înaltă sinteză dintre toate (cele de mai sus) unilaterale Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE puncte de vedere și unind organic în sine toate momentele adevărului acestora din urmă, excluzând în același timp atât explicațiile lor unilaterale și insuficiente, cât și greșelile lor "(Articolul) Pentru a elucida propriul punct de vedere al lui Hartmann în psihologie, vom prefața aici cele mai importante dintre remarcile sale critice îndreptate către cele două direcții principale ale "psihologiei moderne" ("psihologia pură a conștiinței" și "fiziologia psihologică"), care la rândul ei va ajuta-ne pe viitor sa fim mai buni sau sa fim orientati in pozitia ocupata "Psihologia pură a conștiinței" trebuie respinsă, potrivit lui Hartmann, deoarece conținutul conștiinței dat de experiență și trăit ne dezvăluie doar o schimbare, dar nu indică nici dependență internă, nici legi, și mai puțin motivele originea unuia sau altuia conținut al conștiinței Psihologia pură a conștiinței, susține Hartmann, nu poate fi în niciun caz ridicată la titlul onorific de "știință", căci tocmai aceasta din urmă este cea care trebuie să cunoască legile și cauzele Nici nu poate fi considerată "cunoaștere simplă", pentru că acestea trebuie întotdeauna aduse în sistem; sistematizarea se realizează prin atașarea unui punct de vedere dezvoltat de gândire și și aici trebuie să ținem cont de cauze și legi În fine, o psihologie pură a conștiinței nu poate fi o "simplu descriere", deoarece materialul care urmează a fi descris aici este nesfârșit; însăși alegerea, analiza și gruparea anumitor elemente ale acestui material sunt posibile, desigur, numai atunci când se atașează un anumit punct de vedere și abia atunci au vreo valoare atunci când acest punct de vedere se bazează pe conexiuni cauzale și regulate O psihologie pur descriptivă care renunță la orice explicație este de neconceput Pe scurt, o "psihologie pură a conștiinței" este imposibilă, după Hartmann, nici ca simplă descriptivă, nici ca una explicativă Potrivit lui Hartmann, nici "fiziologia psihologică" nu este în cea mai bună poziție De fapt, "fiziologia psihologică" vede singura explicație a fenomenelor psihice în reducerea acestora din urmă la cauze și legi fiziologice Și o astfel de poziție inițială poate fi fundamentată într-o anumită măsură doar din punctul de vedere al teoriei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE tic-realism cognitiv; căci pentru ca procesele fiziologice să poată influenţa şi explica fenomenele psihice, ele trebuie în primul rând să existe independent de conştiinţă şi să reprezinte o regularitate independentă de regularitatea psihică Dacă

numai materia ca lucru-în-sine este negat (atât în sens material, cât și în sens dinamic) și procesele fiziologice nu se mai referă la nimic în sine, ci doar la fenomene subiectiv-ideal ale conștiinței, fără corelații conștient - transcendentale , atunci căci într-un astfel de caz devine pozitiv imposibil să explicăm originea fenomenelor conștiinței în general din aceste fenomene particulare ale conștiinței Pe scurt, încercările de explicație fiziologică, pornind din punctul de vedere al idealismului epistemologic, sunt sortite în prealabil eșecului total Acesta din urmă, după cum sa spus deja, poate fi fundamentat într-o anumită măsură doar din punctul de vedere al realismului epistemologic Dar când încearcă să explice conștient-mentalul din procesele fiziologice, întrucât sunt recunoscute ca ființă independentă, independentă de fenomenele mentale, atunci psihologia încetează să mai existe ca știință independentă, iar locul ei este luat de departamentul de fiziologie, care se ocupă cu aceleaşi procese fiziologice de care depind şi de care fenomenele psihice sunt definite fără ambiguitate ca produse secundare ale acestora Același punct de vedere ar trebui numit, după Hartmann, "materialism fiziologic", deoarece, potrivit acestuia, fenomenele mentale nu mai sunt gândite ca fiind legate printr-o relație cauzală, ci sunt considerate doar ca fenomene însoțitoare ale proceselor fiziologice "Fiziologia psihologică" a recunoscut în mod corect, potrivit lui Hartmann, că "conștiința este rezultatul unei legături cauzale transcendente, nu ceva care produce, ci produsul factorilor aflați în afara conștiinței"; dar acești factori, această "fiziologie psihologică" inconștientă îi caută exclusiv în procesele materiale și legile lor mecanice O astfel de unilateralitate închide și pentru ea posibilitatea de a rezolva problema psihologiei Meritul ei constă în faptul că a zguduit semnificativ fundația pe care, camerele Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE a fost o "psihologie pură a conștiinței" și a indicat psihologiei legătura dintre conștient și inconștient, limitând însă inconștientul doar la procese fiziologice și considerând greșit acestea din urmă, care în realitate sunt doar o condiție necesară pentru existența mentalului fenomene, motiv suficient pentru aceasta (articolele ,) Acestea sunt cele mai importante obiecții formulate de Hartmann împotriva celor două tendințe dominante în "psihologia modernă" Să ne întoarcem acum la propriul său punct de vedere "Psihologia deplină trebuie să plece, potrivit lui Hartmann, de la fenomenele mentale conștient, ca bază pentru cunoștințe ulterioare, să le extindă în zona relativ inconștientului și să explice atât fenomenele conștiinței centrale, cât și fenomenele relativ inconștiente, genetic din acțiunea cumulativă a proceselor fiziologice ъ și a "activităților" mentale inconștiente (articolul) Ieșirea din limitele imediatului dat în conștiința centrală duce la respingerea cunoașterii apodictice și a mulțumirii numai cu rezultate probabile; dar, pe de altă parte, părăsirea datei imediate oferă o bază solidă, iar o tranziție inductivă treptată de la cunoscut la necunoscut face posibilă construirea cunoștințelor psihologice pe un teren solid "Psihologia completă" folosește tot ceea ce cele cinci direcții "unilaterale" menționate mai sus ale "psihologiei moderne" i-au dat în studiile sale anterioare și le sintetizează pe toate În comparație cu "psihologia pură a conștiinței", ea acționează ca o "psihologie a inconștientului", deoarece depășește întotdeauna limitele conștiinței imediate Se deosebește în mod favorabil de "psihologia antifiziologică a inconștientului" unilateral prin faptul că include și condițiile fiziologice pentru explicarea fenomenelor mentale conștiente

"Psihologia completă" îmbrățișează toate cele trei aspecte sau tipuri diferite ale inconștientului (fără a le putea amesteca): inconștientul relativ, inconștientul fiziologic și inconștientul absolut, adică conștiința centrilor și celulelor nervoase inferioare, cel molecular predispoziții ale creierului și ganglionilor și funcții categorice, intelectuale i "Psihologia completă" recunoaște interacțiunea dintre fiziologic și inconștient Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE fenomene psihice prin intermediul activității inconștient-psihice și ia paralelismul ambelor zone care decurg din această interacțiune, înțeleasă ca omologic, și nu ca o corespondență proporțională sau echivalentă Mai mult, "psihologia completă" respinge paralelismul în sensul dualității anti-cauzale a procesului mondial și, de asemenea, ca proces mondial original o lege sau o ieșire imediată dintr-o treime identică; dar ea păstrează totuși această a treia, care este identică pentru ambele zone ale fenomenelor, ca bază inconștientă care creează ambele zone ale fenomenelor menționate mai sus din sine și realizează interacțiune între ele și o vede în funcțiile mentale inconștiente de diferite niveluri de individualitate, indicând pe rând, după Hartmann, subiectul inconștient (absolut) (articolul) Pe scurt, "psihologia completă" recunoaște interacțiunea celor două domenii ale fenomenelor menționate mai sus, paralelismul ca rezultat și filosofia identității ca bază și, pornind de la aceste considerații, consideră necesară respingerea paralelismului anti-cauzual nemediat Rezumând cele spuse, vedem, în acest fel, că în punctul său de vedere de "psihologie completă, atotcuprinzătoare", îmbinând sintetic în sine toate momentele valoroase ale celor mai importante direcții din "psihologia modernă", minus lor "greșeli" - ceea ce din acest punct de vedere a venit Hartmann printr-o evaluare critică consecventă a acestor tendințe Într-adevăr, critica la adresa "psihologiei pure a conștiinței" l-a condus la poziția că fiecare moment al conștiinței trebuie să fie, atât ca formă, cât și ca conținut, produsul unor factori extraconștienți; Critica la adresa "fiziologiei psihologice" i-a arătat clar "fără îndoială" că doar factorul fiziologic nu era încă suficient pentru a explica conștiința și că, alături de acest factor material, trebuie să acționeze și un alt tip de factor Critica încercărilor de îmbinare a ambelor puncte de vedere (pe care, din lipsă de spațiu, nu le-am putut observa decât pe scurt) l-au condus la convingerea că este de neconceput să caute acest al doilea factor nematerial în interiorul conștiinței, deoarece primul include doar produse, dar nu și factorii acestora Dacă al doilea factor Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Dacă vrem să fim atât extraconștienți, cât și non-materiali în același timp, atunci nu există altă cale de ieșire, potrivit lui Hartmann, cum să o căutăm în inconștient-psihic Produsul de explicat, pentru care se caută factorii care l-au produs, este, după Hartmann, fenomene mentale pasive, incapacitate Ceea din care iau naștere nu poate fi, din nou, un fenomen psihic nici la același nivel, nici la un nivel inferior al individualității, căci atunci ar fi la fel de pasiv și de incapabil ca și ei În consecință, totul obligă să se gândească, consideră Hartmann, că cauza acestor fenomene mentale în cauză este o activitate productivă (mentală), adică rezumând toate cele de mai sus, al doilea factor trebuie deci să fie o activitate mentală inconștientă (și mai mult decât atât , absolut - inconștient) și ca atare, reprezintă ceva opus tuturor fenomenelor mentale conștiente (atât conștiente central, cât și relativ conștiente) Acesta este, pe scurt, cursul argumentării logice a lui Hartmann, care l-a condus în cele din urmă la punctul său de vedere al "psihologiei complete" Acum, după cum sperăm, definiția sarcinii

sale dată de el este destul de înțeleasă: să explice fenomenele ca un element central • conștiința, precum și fenomenele relativ inconștiente din acțiunea combinată a doi factori: procesele fiziologice și activitățile mentale inconștiente Acesta este, în termeni generali, conținutul ultimei lucrări a lui Hartmann Sarcina pe care și-o propune este, după cum știm deja, de a clarifica principalele probleme controversate ale "psihologiei moderne" prin compararea diferitelor opinii Pentru a găsi o astfel de soluție la aceste probleme controversate care să-i mulțumească pe toți cercetătorii, Hartmann consideră că este posibil doar dacă este posibil ca teoriile psihologice să fie independente, pe cât posibil, de teoreticienii cognitivi Potrivit lui Hartmann, nu este prevăzut niciun acord asupra fundamentelor epistemologice până la finalizarea recirculării istorice de la neo-kantianism prin neo-fichteanism la neo-hegelianism și neo-schellingianism și, prin urmare, va fi destul de oportun, crede el, sub forma ajungerea la un acord general Biblioteca "Runivers" REVIZIA CĂTRE H* ȘI G pe puncte discutabile, să încerce să rezolve problemele psihologice de bază într-un mod pur psihologic (v) El consideră că, odată cu "acordul reconfortant" al psihologilor moderni cu privire la scopurile și căile psihologiei, se vor putea rezolva cu ușurință, folosind metoda de cercetare de mai sus, toate neînțelegerile lor cu privire la alte puncte controversate și, în special, în ceea ce privește chiar întrebare psihologică de bază a sarcinii psihologiei, i e întrebarea care este regularitatea fenomenelor mentale Până în prezent, opiniile psihologilor asupra problemei psihologiei încă diverge în măsura în care diferiți psihologi se află pe fundamente epistemologice diferite, ceea ce explică direcția în care ei caută în principal explicații ipotetice Și, în consecință, doar o elaborare pur psihologică a acestei întrebări (adică problema sarcinii psihologiei), fără nicio legătură cu epistemologia, poate duce, în opinia lui Hartmann, la un acord general Astfel, plecând din punctul său de vedere, Hartmann a trebuit să arate că este posibil să se stabilească regularitatea fenomenelor mentale într-un mod pur psihologic Credem, totuși, că el nu a reușit să facă acest lucru și din simplul motiv că însuși studiul chestiunii regularității fenomenelor psihice, ca fiind imposibil de rezolvat doar cu ajutorul faptelor, trebuie lăsat în întregime nu în seama psihologiei ci la epistemologie și, prin urmare, o încercare Hartmann de a ajunge la soluționarea problemei cardinale a psihologiei în felul de mai sus, ca și cum în prealabil ar fi fost sortită eșecului Inadecvarea însăși a metodei de investigare propusă de Hartmann, i e imposibilitatea de a rezolva problemele cardinale ale psihologiei fără nicio legătură cu acele fundamente epistemologice pe care se bazează diversele lor soluții - și aceasta explică în mare măsură, în opinia noastră, faptul că, deși multe dintre remarcile critice individuale ale lui Hartmann asupra diferitelor curente de "psihologie modernă" a atins clar ținta, el nu a reușit totuși să ofere o evaluare critică reală a esenței lor și să-și fundamenteze cu suficientă convingere propriul punct de vedere pe teren "eliberat" Punctul de vedere al lui Hartmann (deja notat mai sus) poate fi cu greu recunoscut Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI "Sinteza superioară" a direcțiilor "unilaterale" ale psihologiei moderne, după cum crede el, este mai degrabă o combinație pur mecanică a anumitor elemente ale acestor din urmă Este chiar mai puțin convingător și mai puțin acceptabil decât multe dintre opiniile pe care le critică, căci oriunde Hartmann observă neajunsuri într-o explicație strict științifică, își introduce "inconștientul", ca un fel de "instrument

magic", care, în opinia sa, ajută în egală măsură bine pretutindeni Dar nu are nevoie de dovezi că o astfel de metodă de cercetare nu poate fi numită strict științifică t Critica istorico-filozofică în persoana lui Göfding a notat de multă vreme despre "filozofia inconștientului" (ale cărei principale teze sunt într-o anumită măsură călăuzitoare pentru Hartmann și în ultima sa lucrare), ea a remarcat pe bună dreptate că "Hartmann transformă inconștientul într-un fel de ființă mitologică, care peste tot sparge în legătura naturală, controlează atomii, împinge moleculele creierului, reglează relațiile Dar, în ciuda tuturor precarității "părții pozitive" a noii cărți a lui Hartmann, este totuși o achiziție foarte utilă pentru literatura filozofică, deoarece oferă o imagine de ansamblu excelentă asupra dezvoltării psihologiei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Germania; și acest lucru este cu atât mai valoros acum că psihologia a fost cea care a apărut din ce în ce mai mult în ultimul deceniu în prim-plan în mișcarea gândirii filosofice moderne și a ocupat treptat acel loc preeminent, care la sfârșitul anilor șaptezeci și în timpul anilor optzeci al secolului al XIX-lea ocupat de teoria cunoaşterii Mihail Schwartz Cărți și broșuri noi primite de la editori NB Teoria mecanică a costului și valorii I Munca Harkov, Art C k f Relatii cu publicul Grasset Hipnotismul și sugestia Paris Octave Doin editor C fr Artă L Dugas Imaginația Paris Octave Doin editor C fr Artă Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI germanul Siebeck Progresul ca sarcină morală Transl cu el ed prof S N Bulgakov Artă Kiev, C kop H θ Natanov Experiență în studiul limbii Uriankhai, cu o indicație a principalelor sale relații de rudenie cu alte limbi de rădăcină turcă Kazan, Art XLII -|- + LX V N NRACHKOVSKY Viata si moarte Povești, eseuri, fantezii și poezii SPb , Art C și r Biblioteca de cunoștințe moderne: Dr Charles Letourneau Biologie Transl din a -a fr ed V Rantsova SPb , Art VS-j- C i r k Prof D Ovsyaniko ■ Kulikovski N V Gogol Moscova, ^ c eu p Friedrich Paulsen Schopenhauer, Hamlet, Mefistofel Trei eseuri din istoria pesimismului Kiev, Art III-}- Ts i r θ R - a Progresul școlar Nijni Novgorod, Art Flori nordice Al treilea almanah al editurii "Scorpion" Moscova, Ts i r o k St G Tard Personalitate și mulțime Eseuri despre psihologia socială Traducere cu pr E A Predtechensky Sankt Petersburg, Art II-}- Ts i r Lucrări ale lui M M Filippov în cinci volume sau zece numere T I Istoria filosofiei din cele mai vechi timpuri Numărul I Sankt Petersburg, Art hbo C p Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Mintea, Vol XI, Noua Serie Nr - , ianuarie-octombrie FH Bradley -Atenţie activă Atenția activă poate fi definită ca o astfel de ocupare teoretică sau perceptivă (ocuparea teoretică sau perceptivă) a sinelui meu cu orice obiect, care este rezultatul unui act volițional îndreptat către acest obiect Astfel, dezvoltarea ideală a obiectului din mine este realizarea voinței mele Atenția activă nu este același lucru cu gândirea sau voința (nu este același lucru cu gândul sau voința), dar în esența ei presupune pe amândouă și, prin urmare, are proprietățile caracteristice atât gândirii, cât și voinței, fără a fi identică cu nici prima, nu cu al doilea Atenția activă nu este identică cu gândirea, deoarece gândirea poate exista fără atenție activă De asemenea, atenția activă nu este același lucru cu voința, deoarece voința poate exista fără atenție activă Cu toate acestea, atenția activă include gândirea, iar acest lucru este relevat de prezența unui element pasiv în atenția activă În actul atenției, trebuie să fiu pasiv, în primul rând, în sensul că nu pot schimba obiectul atenției și, mai mult, în sensul că eul meu trebuie să fie mai mult sau mai puțin ocupat cu obiectul atenției și să

fiu afectate de acest obiect În plus, trebuie să simt mai mult sau mai puțin clar această stare de suferință Și, de fapt, acest tip de sentiment, care este întotdeauna inerent atenției active, poate fi uneori atât de intens încât uităm de Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV activitate Pe de altă parte, atenția activă include voința și, de obicei, avem o conștiință mai mult sau mai puțin clară a atitudinii noastre active față de obiectul atenției A W Wepp -The Later Ontology of Platon Numai în ultimii ani a devenit posibil să înțelegem pe deplin filozofia lui Platon și, dacă o astfel de înțelegere nu există încă, atunci în prezent avem încă toate materialele pentru a dezvolta o viziune corectă asupra filosofiei lui Platon Când vine vorba de un gânditor precum Platon, ale cărui înclinații artistice nu i-au permis să ofere sistemului său o completitudine imobilă, este o chestiune de primă importanță să stabilim ordinea cronologică exactă a lucrărilor pe care le-a publicat Și cu privire la aceasta, se poate considera acum dovedit că așa-zisele dialoguri dialectice au fost scrise după Republică, iar printre ele și Parmenide au fost scrise înaintea Sofistului "Timeu" a fost scris târziu și cu foarte puțin timp înainte de "Legi", iar "Fedrus" puțin mai târziu după "Stat" Stabilirea ordinii cronologice a scrierilor lui Platon ajută la răspunsul la întrebarea principală, întrebarea despre sensul Ideilor lui Platon Până în vremuri relativ recente, punctul de vedere predominant era că Platon atribuia "ideilor" sale o existență independentă și separată de acele înfățișări sensibile în care ele ne apar Dar în prezent, un număr tot mai mare de savanți ajung la concluzia că o astfel de interpretare este incompatibilă cu învățătura dialogurilor de mai târziu ale lui Platon Această ultimă opinie este deținută și de autor IS Mackenzie -Punctul de vedere hegelian În evaluarea filozofilor, trebuie să distingem între sistemele lor și punctele lor de vedere Sistemul este o construcție pur individuală: poartă urme semnificative ale idiosincraziilor creatorului său - cunoștințele sale speciale, interesele sale, prejudecățile sale etc Punctul de vedere este ceva mult mai extins Aceasta este lumea în care sunt create sistemele (este lumea în care sunt făcute sistemele) Ea aparține mai degrabă vârstei decât individului Sistemele lui Thales, Anaximandru, Heraclit și Parmenide diferă semnificativ unul de celălalt, dar punctul de vedere din care sunt construite este în foarte mare măsură același Același lucru se poate spune despre Platon * Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV și Aristotel, despre stoici și epicurieni, despre Descartes, Spinoza și Leibniz și despre Hobbes, Locke, Berkeley și Hume și despre Kant, Fichte, Hegel și Schopenhauer Totuși, în același timp, se întâmplă întotdeauna ca unul sau doi reprezentanți ai unei anumite direcții să introducă întrebarea, așa cum ar fi, în centrul atenției, astfel încât sensul ei special să devină deosebit de clar Acesta a fost, de exemplu, rolul lui Heraclit și Parmenide în gândirea greacă timpurie Cât despre Hegel, filosofia sa este rodul cel mai deplin și cel mai matur al acelui idealism german, ale cărui fundamente critice sunt date de Kant Kant a subliniat rolul important al universalului, sau elementul gândirii în experiență Totuși, făcând acest lucru, a lăsat senzații pure pe de o parte și lucrul în sine pe de altă parte, complet în afara gândirii Prin aceasta, elementele intelectuale din experiență au căpătat un caracter pur formal, ocupându-se de material cu care nu au intrat în nicio relație reală Hegel a respins opoziția absolută a senzației și a gândirii: nu credea în diversitatea senzațiilor și, prin urmare, nu considera necesar ca gândirea să le aducă la unitate Esența metodei hegeliene constă mult mai mult în caracterul ei genetic decât în

caracterul său dialectic Semnificația lui Hegel în noua filozofie este similară cu semnificația lui Aristotel în cea veche Asociația engleză a zdrobit conținutul experienței într-o pulbere fină, așa cum a făcut Heraclit Kant, ca și Platon, a încercat să dea unitate experienței prin introducerea universalului din exterior Și scopul lui Hegel, ca și al lui Aristotel, a fost să înțeleagă concretul, să privească lumea faptelor individuale ca purtătoare a principiilor universale prin care acestea pot fi interpretate Edgar A Singer, Ir -Choice and Nature Luând descrierea științifică ca o descriere tipică, ne putem întreba dacă există doar unul sau dacă pot exista mai multe moduri în care omul de știință poate reprezenta natura ca proces Și dacă există mai multe metode, este posibil să se indice principiul după care un om de știință ar trebui să fie ghidat în alegerea acestei metode? Individul are întotdeauna în fața lui fapte deja procesate și, prin urmare, ceea ce noi Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV considerăm acum natura, există o serie de fapte selectate anterior Semnificația reală a observației constă în posibilitatea unei noi grupări de fapte Dar, în același timp, alegerea nu aparține individului și nici măcar societății sale contemporane, ci întregii serii succesive de societăți Rev H Rashdall -Commensurabilitatea tuturor valorilor Plăcerea este un element din tot ceea ce îi atribuim valoare și, totuși, nu acordăm valoare stărilor de conștiință proporțional cu plăcerea lor: plăcerile diferă între ele ca natură și calitate și, în plus, plăcerea nu este singurul element al stările de conștiință pe care le considerăm bune Dincolo de plăcere, există și alte binecuvântări Atunci cum putem face o alegere între aceste bunuri eterogene? Conștiința noastră morală indică fără îndoială că nimic nu poate fi bun sau rău decât în măsura în care conduce (sau nu conduce) la atingerea binelui; iar când suntem forțați să alegem între diferite bunuri, ar trebui să alegem întotdeauna cel mai mare bine O asemenea viziune presupune că bunurile de toate felurile pot fi comparate, că toate pot fi așezate pe aceeași stâncă și că valoarea comparativă a tuturor poate fi determinată Acest articol este tocmai dedicat apărării unui astfel de punct de vedere Doctrinei comensurabilității bunurilor i se poate da un dublu sens În primul rând, se poate argumenta că o anumită cantitate dintr-un bun înlocuiește complet un alt bun, de exemplu, o cantitate suficientă de plăceri senzuale face posibil să nu mai regretăm absența virtuții Dacă acesta ar fi singurul sens posibil al doctrinei comensurabilității bunurilor eterogene, atunci ar trebui să fie de acord cu afirmația că valoarea bunului cel mai înalt nu este proporțională cu nimic altceva Dar doctrina comensurabilității bunurilor are și un alt sens Nu poate însemna decât că, fiind forțați să alegem între binele cel mai înalt și cel mai de jos, atunci când nu le putem avea pe amândouă, le putem compara și argumenta că unul are mai multă valoare decât celălalt (Poate însemna doar că atunci când avem să alegem între un bun superior și unul inferior, atunci când nu le putem avea pe amândouă, le putem compara și spune că unul are mai multă valoare decât celălalt) Ca- Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Acest punct de vedere este obligatoriu pentru toți cei care recunosc că niciunul dintre bunurile concurente (nici măcar virtutea) nu este singurul bine Nu există decât o singură modalitate de a evita necesitatea asumării comensurabilității bunurilor, și anume de a menține că un bun de un fel superior trebuie întotdeauna preferat Și această afirmație duce la toate dificultățile care sunt inerente formalismului moral al lui Kant Felix Adler Critica eticii lui Kant Autorul însuși își rezumă obiecțiile după cum urmează În primul rând, Kant, în tratarea sa asupra libertății, face o asemenea

greșeală Sunt doi factori, a căror contribuție combinată o găsim în toate manifestările spiritului uman Aceasta este, în primul rând, o anumită diversitate, așa cum este dată și, în al doilea rând, un fel de proces de sinteză În domeniul experienței, Kant admite că acești doi factori sunt inseparabili, că unitatea nu are sens decât dacă este unitatea a ceva multiplu Și în zona neexperimentală, el caută să separe aceste două elemente reciproc dependente ale relației și se gândește să creeze o sinteză în vid În al doilea rând, recunoscând necesitatea absolut goală și universalitatea ca caracteristici esențiale ale unui act moral, el ne oferă spectrul dreptului natural ca motiv al comportamentului și ne prezintă o necesitate obligatorie care însoțește procesul sintetic, de parcă ar putea exista în exterior a acestui proces sintetic În al treilea rând, schema lui de moralitate, bazată pe raționalism pur, atârnă în aer, neavând teren sub ea În al patrulea rând, prescripțiile morale nu pot fi derivate din imperativul categoric În al cincilea rând, conceptul de om ca scop autosuficient contrazice Critica rațiunea pură" și nu este dovedită de "critica rațiunii practice" În sfârșit, în al șaselea rând, etica lui este individualistă și nu ne poate servi pentru cele mai importante nevoi ale epocii moderne F C S Schiller Cunoștințe "inutile" (Dialogul fantastic cu Platon este incomod pentru o prezentare prescurtată) Dr Julius Goldstein -Cheia operelor lui Nietzsche Problemele ridicate de Nietzsche aparțin acelor probleme la nivel mondial care au apărut ca urmare a ciocnirii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV al curentului radical unilateral al secolului al XIX-lea cu idealismul etico-religios al trecutului, idealismul, care a primit cea mai puternică realizare istorică în creștinism Naturalismul a introdus o descompunere în baza metafizică a acestui idealism Și această distrugere trebuie întotdeauna avută în vedere atunci când luăm în considerare cele două doctrine cardinale ale lui Nietzsche: "reevaluarea tuturor valorilor" și "supraomul" său "Reevaluarea tuturor valorilor" este, desigur, consecința logică a distrugerii de mai sus În ceea ce privește "supraomul", Nietzsche este aici reprezentantul reacției împotriva tendințelor democratice ale epocii Însăși posibilitatea apariției unui "supraom" are o dublă explicație pentru Nietzsche În primul rând, explicația este pur darwiniană: "supraomul" este creat de voința conștientă a omului, ca produs al selecției artificiale Aceasta este o nouă rasă de oameni Dar în Antihrist, Nietzsche dă o altă explicație: aici "supraomul" are doar un sens relativ, ca ființă de calități superioare, care a fost un produs accidental al evoluției istorice F H Bradi ey -Luptă spirituală și imputare Scopul acestui articol, spune autorul, este de a investiga problema diviziunii voinței, a luptei din mintea noastră a ideilor în general și mai ales a acele idei care sunt legate de dorință și impuls Declarațiile despre cazuri de acțiune împotriva voinței vor fi luate în considerare în legătură cu o viziune generală asupra naturii unui act de voință Voința este autorealizarea unei idei, acea idee cu care egoul nostru se identifică la momentul dat Împotriva unei astfel de definiții a voinței se obiectează (autorul de-a lungul articolului său are în vedere în principal Shand) că eroarea unei astfel de definiții poate fi dovedită deja pe baza cazurilor de realizare a ideilor împotriva voinței Ni se subliniază că în spiritul nostru pot exista simultan două idei care ne conduc la acțiuni incompatibile și astfel intră în conflict unul cu celălalt Și totuși, ambele idei sunt recunoscute ca fiind "ale noastre" și sunt identificate în mod egal cu "eu-ul nostru" Așa este, de exemplu, cazul luptei dintre dorința morbidă de a bea și simțul datoriei Autorul nu

crede în simultaneitatea reală a ambelor idei și, în plus, subliniază că eul nostru nu se identifică în mod egal și în Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV măsură egală cu ambele idei Cu toții știm să distingem între "eu"-ul nostru adevărat, "eu"-ul nostru luat ca întreg și "eu"-ul nostru accidental al unui anumit moment Aceasta este, ca să spunem așa, o diferență materială Dar există și o distincție formală Atât în teorie, cât și în practică, acea faptă este considerată formal cea mai înaltă, care se bazează în mod clar și conștient pe un anumit principiu și care se realizează după reflecție Mai presus de toate acestea, nu există nicio îndoială că o idee care este plăcută sau mai plăcută este atât mai înaltă, cât și mai "a mea"; o idee care este neplăcută sau mai neplăcută este mai mică și mai puțin "a mea" Apoi, trebuie amintit cu fermitate că până când dorințele se transformă în acțiuni, inconsecvența lor poate să nu fie recunoscută; atunci când încercați să treceți la acțiune, de regulă, fie o dorință o suprimă complet pe cealaltă, fie există o schimbare constantă a dorințelor Prin imputare, înțelegem aici pur și simplu faptul de a accepta sau respinge o anumită acțiune, fără a lua în considerare problema valorii morale a faptului de a o accepta sau de a o respinge; în timp ce trebuie amintit că elementul subordonat, care este cuprins într-o idee, nu poate fi numit idee dacă este luat de la sine W Eu Dougall -Factorii fiziologici în procesul atenţiei (Începutul articolului va fi dat după ce va apărea sfârșitul) Hugh Mae Col -Discurs simbolic (A patra parte a articolului, al cărui început a apărut în ianuarie) FH Bradley - Determinarea testamentului (Începutul articolului va fi prezentat după ce va apărea sfârșitul) Henry Rutgers Marshall -The Unity of Process in Consciousness În paginile următoare, spune autorul, vom lua în considerare câteva dintre rezultatele unei investigații asupra relației dintre spirit și corp, care pot fi obținute prin realizarea succesivă a unui punct de vedere strict biologic, până la latura fizică a întrebarea este examinată, iar punctul de vedere al psihologului va fi luat nyatsya numai în timpul tranziției către partea psihică Observând procesele fizice și chimice, fenomenele de creștere și reproducere, cercetătorul nu poate decât să ajungă la concluzia că în toate aceste forme aparent atât de diverse de manifestare a vieții, există o unitate a procesului Studiind apoi reacția organismelor la iritația externă, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV vom observa că toate corpurile vii au capacitatea de a învăța prin experiență (învățare prin experiență) Aceasta duce la o complicare a reacției, complicație care atinge cel mai înalt grad la om, astfel încât toate reacțiile complexe ale ființelor vii sunt sisteme de sisteme Dacă, după aceasta, acordăm atenție faptului că schimbările din corpul nostru sunt însoțite de schimbări ale spiritului și continuăm la acele schimbări care sunt relevate de autoobservarea, atunci este ușor de observat că unitatea procesului care caracterizează schimbările nervoase este, de asemenea, inerentă schimbărilor yam mental Autorul încheie articolul cu o critică a învățăturilor lui Lloyd Morgan despre instinct IE Me Taggart - Categoria de calitate a lui Hegel P Mokievsky Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CCIV* Procesul-verbal al ședinței închise a Societății de Psihologie din ianuarie Ședința a fost deschisă în sala de consiliu a universității la ora , sub președinția lui L M Lopatin, cu candidatul secretar-adjunct G A Rachinsky, în prezența unui membru de onoare V I Guerrier, membru fondator D N Anuchina, d-nii membri titulari N A Abrikosov, Yu Vvedensky, D V Viktorov, V A Goltsev, N V Davydova, F Lann, B K Mlodzevsky, P A Nekrasov, P V Preobrazhensky, V t Savodnik, V P Serbskago, Π P Sokolova, S A Sukhanova, P V

Tikhomirova, Prinț S N Trubetskoy, Prinț D N Tsertelev și invitații conform notelor membrilor Această întâlnire a fost organizată la solicitarea Dr P A Nekrasov pentru a discuta rezumatele pentru eseul său "Filosofia și logica științei manifestărilor de masă ale activității umane (revizuirea fundamentelor fizicii sociale Quetelet)" În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: I D membru P A Nekrasov a spus câteva cuvinte introductive despre teze și despre sarcina eseului său)) Au avut loc dezbateri dedicate analizei tezelor pentru opera lui P A Nekrasov La dezbatere a participat Prince D N Tsertelev, P V Preobrazhensky, V A Goltsev, D N Anuchin, G G Alpelrot și, după o pauză a ședinței de minute,-B K Mlodzevskiy, K A Andreev și P P Sokolov Întâlnirea a fost închisă la ora și ora min vech !) Discursul lui P A Nekrasov, tezele, obiecțiile și răspunsurile la acestea sunt atașate mai jos Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ CCV* Procesul-verbal al ședinței închise a Societății de Psihologie din februarie Întâlnirea a fost deschisă în sala de consiliu a universității la ora / pm, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul A S Belkin, în prezența membrului de onoare V O Klyuchevsky, gg membri titulari: N A Abrikosova, G G Appelrot, K M Bykovsky, Alexei Iv Vvedensky, N D Vinogradova, N V Davydova, P A Nekrasova, V t Savodnik, V P Serbsky, θ V Sofronov, S A Sukhanov, P V Tikhomirov și invitați conform notelor membrilor În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: D membru θ V Sofronov a citit un rezumat sub titlul "Speculație și matematică în sociologie" Referitor la "Logica exactă a științelor sociale" de P A Nekrasov A făcut o pauză de întâlnire de minute În pauză, s-a făcut un vot pentru membrii cu drepturi depline ai Societății Dr Peter Borisovich Gannushkin, propusă în γ-th decembrie P B Gannushkin a fost ales cu voturi împotriva i-a A avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat Alexei I Vvedensky, P V Tikhomirov, L M Lopatin și un vizitator extern A I Bachinsky Întâlnirea s-a încheiat la ora noaptea Biblioteca "Runivers" Fundamentele filozofice și logice ale fizicii sociale Rezumate pentru eseul lui P A Nekrasov: "Filosofia și logica științei despre manifestările de masă ale activității umane (Revizuirea fundamentelor fizicii sociale a lui Quetelet)" (Moscova) Mijloacele cognitive ale fizicii sociale sau știința manifestărilor sociale de masă ale existenței umane și ale activității vieții se disting prin bogăția lor deosebită Deoarece persoana care cunoaște însuși aparține unităților de bază ale acestei fizice, el poate înțelege proprietățile lor nu numai prin experiența externă, ci și prin interioară Această caracteristică face ca fizica socială, în comparație cu alte științe (cum ar fi fizica, chimia, biologia), să fie mai bogată în concepte accesibile verificării psihologice directe Cu o asemenea claritate a conceptelor, o anumită întârziere în dezvoltarea fizicii sociale în secolul al XIX-lea, în comparație cu cursul dezvoltării altor științe, este un fenomen anormal, cauzat de cauze trecătoare și supus eliminării cu ajutorul o metodologie științifică mai perfectă (logică) Numai această înapoiere poate explica efortul secolului al XIX-lea către o interpretare materialistă a proprietăților spirituale ale omului, cauzată, evident, parțial de progresele extrem de rapide ale cunoștințelor fizice și tehnice, parțial de lupta economică Știința socială a mers chiar pe calea doar imitației altor științe (ca în analogiile sociologiei Spencer), Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ în timp ce ar trebui să devină mai degrabă cel mai bogat model pentru alte științe în multe privințe Fizica socială își construiește concluziile pe datele fiziologiei și psihologiei umane,

obținând informații despre proprietățile mentale ale unei persoane în principal din experiența internă Fizica socială include aceste date psihologice în schemele sale speculative de investigare a fenomenelor care au loc în arena activităților sociale ale oamenilor, iar apoi verifică aceste scheme prin observație statistică și istorică, i e priveste fenomenele acoperite de aceste scheme a priori printr-o alta fereastra epistemologica (experienta externa) Astfel, fizica socială creează condiții pentru un experiment socio-psihologic special care verifică, corectează și generalizează psihologia însăși Acest experiment, combinat cu o speculație amplă, dar atentă și precisă, este prin urmare capabil să creeze o mișcare științifică benefică în două domenii strâns legate de cunoașterea umană simultan: i) în psihologie și) în fizica socială Logica fizicii sociale trebuie să se bazeze pe speculații și observații filozofice și matematice În același timp, trebuie să folosească disciplinele speculative ale teoriei probabilității, aplicându-le acolo unde sunt la lucru motive ascunse și diverse cauze, inaccesibile minții cunoscătoare Aceste discipline speculative sunt capabile să includă în cercul cercetării toate conceptele cele mai importante legate de ființa umană y La baza speculației matematice, îmbrățișată de teoria probabilității, stă determinismul filozofic al lui Leibniz și Laplace, exprimat în formula: nu există acțiune fără cauză Relația acestei axiome cu conceptul de liber arbitru este definită de Laplace în următoarele cuvinte: "Liberul arbitru însuși nu poate da naștere la acțiuni fără un motiv determinant, deoarece dacă, în toate cele două poziții absolut identice, ar acționa într-un singur caz și ar fi ținut să acționeze în altul, atunci alegerea ei ar fi un efect fără cauză: ar fi atunci, spune Leibniz, un accident orb al epicurienilor Proprietățile liberului arbitru conțin un principiu creativ superfizic și, în plus, foarte diferit în puterea sa Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA stvu, dependent de forţele personale Această putere personală este de conceput, și într-o măsură infinită, ca omnipotență a Dumnezeirii viziunilor teiste asupra lumii Indeterminismul joacă, de asemenea, un rol important în fundamentele teoriei probabilității, cu care (la fel ca și cu determinismul) se leagă chiar și însăși definiția probabilității Acest indeterminism în raport cu liberul arbitru îi determină însăși puterea în funcție de numărul și tipul de decizii posibile pentru el în actele sale Dar indeterminismul voinţei se referă numai la aceste posibilităţi; iar dacă indeterminismul s-ar regăsi în însăși actele liberului arbitru, acest lucru ar fi posibil doar în sens subiectiv sau relativ Un astfel de relativ indeterminism al actelor liberului arbitru este fie indiferența, care dă voluntar determinarea finală a acțiunii altor factori, fie un semn al epuizării forțelor ființei, sărăcia conținutului său spiritual în raport cu acest act iar subordonarea acestei fiinţe în acest caz altor forţe, de exemplu, altor dureri cu mijloace dotate şi fiinţe mai motivante Deoarece, de altfel, în ambele cazuri ale acestei dileme există întotdeauna o cauză străină în ordinea mondială care determină acțiunea, acest indeterminism subiectiv sau relativ trece în mod obiectiv și absolut întotdeauna în determinism În raport cu seria stărilor personale ale liberului arbitru, crescând în grad de putere, această combinație a indeterminismului cu determinismul își păstrează constant forța filosofică, și numai la limită, în puterea infinită a Necondiționului, adică Zeități, nu există niciun motiv să vorbim despre inevitabilitatea unei astfel de combinații de determinism cu indeterminism Combinația determinismului cu indeterminismul, considerată în teoria

probabilităţii, poate fi numită determinism liber Acest determinism nu are nimic în comun cu fatalismul materialiştilor şi pozitiviştilor, întrucât nu desfiinţează forţele creative libere care acţionează în procesul mondial şi reprezintă, împreună cu clasificarea fiinţei după genuri şi specii, doar un principiu metodologic necesar pentru o înțelegere clară și coerentă a acestui proces În afară de acest principiu, cunoașterea științifică nu este posibilă Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Acel "eu" care alcătuiește psihicul uman are diverse laturi, care apar ca forțe psihice legate de zonele inimii (morale) și minții (intelectuale) și participând la motivațiile liberului arbitru Liberul arbitru este actul final al acestor forțe și, în acest sens, în fiecare dintre actele sale, el poate fi numit rezultatul tuturor forțelor psihice ale unei ființe inteligente din punct de vedere spiritual Fizica socială, recurgând la speculații matematice, ține cont de toți factorii și condițiile de influență ale vieții sociale, străduindu-se cu toată puterea să înțeleagă, în primul rând, o relație cauzală de încredere a fenomenelor, și numai atunci când cauzele oricărui fenomen sunt inaccesibile minții cunoscătoare, aplicând teoria facilităților credinței Prin urmare, teoria probabilității are o valoare în studiul rezultatelor acțiunii cauzelor nepercepute, rezultate asociate cu cele mai intime și uneori cu cele mai exaltate proprietăți și laturi ale unei ființe umane În relațiile sale sociale, fiecare persoană este ghidată instinctiv de speculațiile teoriei probabilității Fiecare persoană simte și recunoaște, de exemplu, în relațiile reciproce ale oamenilor secretele psihicului lor și, prin urmare, evaluează în mod speculativ starea socială a lui însuși și a concetățenilor săi numai prin presupuneri, uneori de încredere și, de cele mai multe ori, mai mult sau mai puțin posibile, și împreună cu el îşi conformează comportamentul cu această evaluare şi cu propria sa natură morală şi fizică Astfel, se stabilește influența reciprocă a oamenilor unul asupra celuilalt La fel, fiecare om simte și recunoaște secretele naturii, care stabilește diverse influențe și interacțiuni între el și natură În toate aceste accidente, mintea umană face o evaluare și își adaptează acțiunile la ea, acționând ca un războinic pe câmpul de luptă, care fie merge înainte, stăpânind acest câmp, apoi caută adăpost, apoi cade învins Toate acestea, bazate pe bunul simț și aplicate adesea doar prin instinctul de speculație al fiecărei persoane, acționează în el ca o forță intelectuală activă, unindu-se cu aspectele etice, estetice și alte aspecte ale ființei sale Aceste speculații Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ poate lua în considerare și teoria probabilității, care le mută la abac, dând o măsură exactă pentru estimarea tensiunii și direcției (în funcție de obiective) tuturor influențelor asociate conceptului de șansă Conform tensiunii sale, această influență este diferită, începând cu independența unei anumite acțiuni a unei persoane față de o anumită influență a mediului și terminând cu una sau alta dintre cele două tipuri de necesitate: fie inevitabilitatea acestei acțiuni, fie imposibilitatea din ea * În domeniul fenomenelor socio-psihologice, elementele morale sau estetico-etice joacă un rol în calitatea condițiilor care determină sferele de independență și sferele de influență ale fiecărei persoane, inclusiv egoiste, utilitarist-altruiste și ascetico-morale principii Împreună cu aceste principii din fizica socială, conceptele asociate acestora despre scopuri, despre beneficii și prejudicii, despre iubire și ură, despre bine și rău și despre legile morale și civile, normalizându-se din punctul de vedere

al acestor concepte de relațiile sociale, predeterminarea ƀli și operarea în fizica socială ca influență a condițiilor sau postulatelor psiho-puterii morale Pe lângă influențele mentale, morale și intelectuale ale oamenilor unul asupra celuilalt, fiecare persoană este supusă influențelor fizice și fiziologice, în funcție de condițiile și circumstanțele tribale, climatice, economice și de altă natură Acești factori de influență ai naturii, acționând fatal, în starea actuală și progresul cunoașterii conțin din ce în ce mai puține secrete și în sine ar trebui să aplice teoria probabilității mai rar, dacă în fizica socială acești factori de influență adică nu ar fi împletite cu influențele psihice care se luptă uneori cu forțele fatale ale naturii Aceste forțe fatale nu suprimă întotdeauna o persoană, ele însele se supun adesea voinței unei persoane, primesc doar o valoare de serviciu, dând loc manifestărilor forței mentale active a unei persoane Legea socio-psihologică de bază a stării staționare a procesului social de masă rezultă din teorema lui Cebyshev asupra valorilor medii și caracterizează manifestările de masă ale activității nerestrânse a liberului arbitru Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Această lege, confirmată empiric de statisticile fenomenelor morale, poate fi exprimată astfel: Într-un proces social de masă staționar, fenomenele aleatorii reprezentând rezultatele activității neîngrădite a liberului arbitru, fiind reciproc independente, tocmai din cauza acestei independențe, trebuie repetate de la an la an în aproximativ aceleași rezultate Dacă anumite numere corespunzătoare sunt asociate cu aceste fenomene aleatorii masive, atunci mediile aritmetice ale acestor numere ar trebui repetate de la an la an în aproximativ aceleași valori Legile socio-psihice ale stării nestaţionare a procesului social de masă sunt teoretic mai dificile La stabilirea acestor legi, și tocmai la studierea condițiilor de stabilitate și instabilitate ale stării și dezvoltării fiecărui organism social, este de mare importanță următorul postulat psihologic: În direcția sa morală, voința umană este conservatoare; schimbările în această direcție constituie o revoluție deosebită, greu de realizat în viața personală Acest postulat de bază decurge din conceptul de liber arbitru, întocmit pe baza unei observații interne: absența conservatorismului sau fermității voinței, exprimată în fluctuații constante în direcția sa, nu se împacă cu conceptul de liber arbitru și este numită lipsă de voinţă Liberul arbitru își apără direcția mai mult sau mai puțin încăpățânat, uneori în ciuda tuturor influențelor și influențelor Conservatorismul liberului arbitru este confirmat empiric în fizica socială Astfel, statistica fenomenelor morale, realizată în legătură cu non-staționaritatea procesului social, care se datorează fluctuațiilor prețului cerealelor, relevă că odată cu scăderea prețului pâinii, deși numărul furturilor scade, numărul infracțiunilor împotriva persoanei crește; si asta arata ca nici purtatorul alimentat al vointei criminale nu este corectat, ci continua sa-si manifeste vointa criminala Cu toate acestea, conservatorismul liberului arbitru nu este nelimitat În viața socială există chiar uneori momente de acumulare crescută de ciocniri care alcătuiesc o schimbare în direcția voinței cetățenilor, iar în astfel de cazuri, societatea experimentează o deosebită Întrebări de filosofie, Vol Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ non-staționaritate mentală, reprezentând răsturnări în viața socială Aplicarea tuturor speculațiilor filozofice și matematice de mai sus și a observațiilor aferente la diferite probleme ale fizicii sociale relevă în fenomenele organismului social o armonie socială deosebită, care este doar un caz special de regularitate sau armonie universală,

al cărui concept s-a dezvoltat în mintea lui Leibniz și a altor filozofi și care este reală se manifestă în legile universului În înțelegerea naturii armoniei atât sociale, cât și universale, rolul este jucat, în primul rând, de diverse izolații (izolare) proceselor și, în al doilea rând, de unele asocieri de procese izolate Mintea care cunoaște, pe de o parte, vede nu numai izolarea personală a "Eului" său, dată în experiența internă și externă, ci și izolarea dată doar în experiența externă a altor indivizi vii care ocupă diferite ranguri în univers Mai mult, există o izolare pasivă a diferitelor procese neînsuflețite Pe de altă parte, mintea cunoscătoare vede în ordinea mondială unificarea proceselor separate (vii și nevii), exprimate în relațiile lor reciproce Aceste relații reciproce sunt esența influenței, care, așa cum sa spus deja mai sus, este estimată în teoria probabilității printr-un criteriu numeric Astfel, tocmai în izolările (izolările, constrângerile) și asocierile menționate mai sus se pun începuturile unei părți de independență (pentru ființe vii ale libertății), o parte a necesității fatale și o parte a unei astfel de dependențe, care ocupă un poziție intermediară între independență și necesitate Legătura fatală dintre cauză și efect nu este singurul tip de regularitate în care se exprimă armonia universală Doctrina valorilor medii, în centrul căreia se află celebra teoremă Cebyshev, care duce în limită la concluzii de încredere despre fenomene aleatorii independente masive, dezvăluie o altă formă de regularitate legată de armonia universală Astfel, în ordinea mondială, regularitatea este exprimată în două moduri: nu numai în legi fatale exacte (asociate cu necesitatea), ci și în legi exacte libere (asociate cu Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Õ independenta si desfasurate in fenomene de masa) Legile libere exacte ale psihicului includ, printre altele, legile manifestărilor de masă ale activității nerestrânse a liberului arbitru, care își au locul în procesul social staționar de masă și sunt pe deplin confirmate de statisticile fenomenelor morale Teoria probabilității care descoperă această regularitate dublă în ordinea mondială ar putea fi numită pe bună dreptate teoria armoniei universale Ideea acestei armonii universale poate fi opusă cu succes entuziasmului pentru materializarea proprietăților spirituale și morale ale unei persoane care a prevalat în secolul al XIX-lea - o pasiune care se distinge printr-o viziune îngustă și nefiresc și care în ochii adepților săi păreau tentanți, datorită unității (monismului) pe care a introdus-o în perspectivă Dar acestui monism materialist i se poate opune un monism psihic mai larg, care permite acte creative de voință și, prin urmare, explică în cel mai bun mod evoluția și progresul, de neînțeles fără această creativitate Acest monism psihic este dat în monadologia lui Leibniz şi în sisteme asemănătoare acesteia Monadologia conține principiile filosofice pentru studiul speculativ al izolărilor și asocierilor menționate mai sus care există în ordinea mondială și conduc la armonia universală Aceste principii, împreună cu disciplinele speculative ale teoriei probabilităților, fac posibilă construirea, exclusiv pe psihicul monadelor, a viziunii corespunzătoare asupra lumii, pe care o vom numi liber-monistă (spre deosebire de fatal-monistă sau materialistă) Se pune întrebarea cum să explicăm procesele similare mecanic pe baza acestei viziuni asupra lumii Posibile și într-adevăr există în experiența armoniei sociale, în primul rând, astfel de procese mentale asemănătoare mecanice care apar din cauza supunerii voluntare sau forțate de un imperativ care exclude libertatea (ordinea, obiceiul general acceptat etc) Dar în lumea psihică sunt posibile un

alt fel de procese asemănătoare mecanice, care sunt importante pentru explicarea naturii întregii armonii universale Pentru implementarea acestor procese monadologice similare mecanic, ns * Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA Este nevoie de un acord sau de constrângere incredibil pentru ca toți indivizii sau monadele întregului univers să acționeze în anumite cazuri într-un mod uniform mecanic în diferite părți ale lumii, dar este suficient ca acești indivizi să poarte în ei înșiși legea spirituală internă a cauzalității, exprimată în acte mentale de voință, iar apoi voința fiecărui individ poseda independență într-o anumită sferă Aceste acțiuni independente vor duce în rezultate în masă la legi exacte libere, la fel de imuabile precum legile mecanice ale fizicii Astfel, independența sau libertatea spirituală este capabilă să genereze o regularitate mecanică specială O viziune asupra lumii liber-monistă bazată pe monadologie lasă loc tuturor aspectelor ființei Ea îmbrățișează nu doar dualismul lui Aristotel și Descartes, ci și pluralismul, exprimat în fenomenele fizice, chimice, biologice, sociale etc N V Bugaev spune): "Viziunea monadologică asupra lumii nu contrazice știința, se bazează pe ea și merge mână în mână în mână cu sarcinile ideale de etică, sociologie și toate cele mai profunde învățături despre Necondiționat Această viziune asupra lumii liber-monistă, bazată pe un principiu spiritual, explică armonia universală concretă și progresul moral-intelectual mai bine, mai larg și mai natural decât viziunea asupra lumii fatal monistă cu evoluția ei de neînțeles Viziunea liber-monistă asupra lumii este mai împăcată cu sentimentul unei persoane și, prin urmare, este ușor de perceput de inimă și credință Dar această viziune asupra lumii este mai complicată și, prin urmare, este mai greu de perceput prin speculație pură, care va servi drept frână pentru răspândirea ei nu numai în rândul semi-inteligenței, ci și în rândul acelei intelectualități înalt educate care s-au îngropat prea adânc în specialităţi separate, studierea lor divorţată de marele întreg şi mărirea valorii lor Această complexitate superioară a viziunii liber-moniste asupra lumii este caracterizată matematic prin faptul că legile armoniei liber-moniste necesită pentru exprimarea lor N V Bugaev, "Fundamentals of evolutionary monadology" Din revista: "Problems of Philosophy and Psychology" Moscova Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ nu numai ecuaţii şi analiza modificărilor continue în mărimi, interconectate doar prin ecuaţii, ci şi conceptele de discontinuu, studiate cu ajutorul combinaţiilor aritmologice *) şi inegalităţilor Această complicație apare din incompatibilitatea libertății cu ecuațiile, prin intermediul cărora sunt exprimate doar legi fatale Libertatea este exclusă prin ecuații și poate fi exprimată matematic doar prin combinații și inegalități aritmologice Această complexitate a speculației matematice nu poate fi însă motivul respingerii viziunii liber-moniste în cercetarea științifică, cu atât mai mult cu cât în caz de dificultăți de a îmbrăca orice parte a armoniei liber-moniste în formule exacte corespunzătoare în acest domeniu anume, aceasta este o viziune asupra lumii Acest lucru nu împiedică utilizarea metodelor empirice de cercetare, care pot duce în mod inductiv la formule exacte Aceste legi empirice primesc doar o evaluare filozofică diferită de legile empirice ale materialiştilor şi pozitiviştilor Fizica socială nu poate decât să atingă în schemele sale chestiuni de credință, deoarece aceasta din urmă este un factor de influență în activitatea vizibilă a oamenilor Prin urmare, pentru vremea fizicii sociale, este dăunătoare nu numai strădaniei pentru soacra a abilităților spirituale și morale ale omului, ci și unui

entuziasm bine suferit care urmărește să elimine știința om de toate elementele spirituale si morale sub prepozitia transferului lor de religie si in domeniu, furnizand stiinta, oferind stiinta a avea ea este numai cu manifestari care sunt vizibile si in general accesibile empirismului O astfel de împărțire a tărâmurilor credinței și cunoașterii științifice este nefirească, deoarece, deși știința trebuie să se ocupe cu adevărat de fenomene vizibile și accesibile empirismului, ea trebuie, în plus, să explice cauzele acestora; iar revenind la cauze, nu poate să nu întâlnească elemente spirituale și morale invizibile și inaccesibile empirismului Un astfel de element este, de exemplu, legea morală, ca imperativ, foarte influentă) Vezi N V Bugaev, "Matematics and Scientific Philosophical World Contemplation" ("Questions of Philosophy and Psychology", Moscova,) Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ hotărâtoare, rezolvând multe probleme sociale, dar care nu decurg nici din egoismul personal, nici din altruism în sensul egoismului public și care necesită renunțare de la individ și din partea societății în numele celui mai înalt adevăr Aici domeniile fizicii sociale și religiei se îmbină inevitabil, iar separarea lor artificială trebuie să dea naștere la inevitabile neînțelegeri în detrimentul științei și credinței Știința și religia trebuie să se îndrepte una spre alta din părți diferite (din regiunea inimii și din regiunea minții) Dacă, deci, fizica socială trebuie să se ocupe doar de manifestările vizibile și tangibile ale activității umane, atunci filosofia ei pe care se sprijină schema ei logică, trebuie să se ghideze după zicala clasică: pliilosophia est rerum humanaram divinarumque scientia i decembrie Biblioteca "Runivers" Discurs de P A Nekrasov despre teze și sarcina eseului său Prezentând teze de fizică socială în atenția Societății de Psihologie, simt o oarecare jenă de faptul că în conversația noastră nu pot fi ușor înțeles din cauza specializării care separă diferitele categorii de oameni de știință și filozofi Cât de ușor mi-a fost să vorbesc în mediul Facultății de Fizică și Matematică și al Societății de Matematică, unde s-a desfășurat munca mea și unde eu și colegii mei științifici vorbim aceeași limbă de înțeles pentru noi, atât de dificilă este conversația pentru mine aici, printre filozofi respectabili, o erudiție extinsă căreia matematica este mai puțin accesibilă și pentru care părerile, termenii și conceptele matematicienilor ar putea apărea într-o altă lumină decât ne imaginăm că sunt Între timp, este foarte de dorit ca aici, printre filosofi și psihologi, tezele de fizică socială să fie supuse unei discuții riguroase și să fie acceptate cu demnitatea pe care o merită Judecata reprezentanților filozofiei este deosebit de importantă pentru fizica socială, care atrage din toate departamentele de filosofie și psihologie în special o mulțime de date pentru justificarea ei Teama mea de a fi neînțeles în apărarea tezelor înaintate în fizica socială nu este neîntemeiată, pentru că în trecut un fel de soartă diabolică a urmărit nu o dată această știință, după părerea mea, excelentă, formând în jurul ei o rețea de neînțelegeri, explicată parțial prin garanția sa foarte incomodă Această știință ocupă un loc intermediar între două domenii diferite de cunoaștere Conform metodei sale, ea, ca un fel de fizică, se bazează pe matematică și aparține Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ la ciclul ştiinţelor fizice şi matematice Dar în conținutul ei, fizica socială aparține categoriei științelor umaniste, întrucât se ocupă de om, de abilitățile și proprietățile sale, de care depind proprietățile organismului social, numit societate umană Această poziție a fizicii sociale a dus, după cum

se poate observa din istoria dezvoltării sale, la neînțelegeri și dezacorduri constante Deci, printre unii dintre reprezentanții științelor umaniste, se crede pe scară largă că întemeietorul științei sociale a fost, parcă, Auguste Comte Din acest punct de vedere, Pascal, Süssmilch și Buffon, Condorcet și Laplace și mulți alții, prin care anterior O Comte a fundamentat pe deplin toate principalele date teoretice și empirice pentru construcția fizicii sociale, se dovedesc a fi șterse din numărul creatorilor de această știință în favoarea fondatorului popular al pozitivismului, nu a contribuit cu nimic la știința socială decât neînțelegeri majore Matematicienii, desigur, nu pot recunoaște pentru O Comte nu numai gloria fondatorului fizicii sociale, dar în general nici merite pozitive în acest domeniu și, prin urmare, de exemplu, Quetelet a neglijat opiniile lui O Comte asupra științei societate atât de mult încât în numeroasele sale lucrări nu a pomenit nici măcar de numele lui O Comte Această tăcere, desigur, nu este întâmplătoare, deoarece altfel savantul belgian ar fi trebuit să răspundă nefavorabil opiniilor lui O Comte, care, în raport cu justificarea fizicii sociale, au reprezentat un pas major înapoi, nu înainte Este de la sine înțeles că istoricul culturii are dreptul, dintr-un alt punct de vedere, să-l evalueze pe O Comte, considerându-l drept un scriitor și publicist remarcabil, și examinând influența opiniilor sale ca doctrină politică care avea o anumită doctrină politică impact asupra oamenilor Astfel de doctrine sociale, folosindu-se acum religia, acum filozofia, acum știința, dar numai ca mijloc auxiliar, sunt numeroase în viața publică, producând uneori un efect foarte puternic în mediul social; totuși, astfel de doctrine sunt respinse de știința strictă ca element complet nepotrivit să servească drept principii pentru construirea schemelor de cercetare științifică exactă și care nu poate servi decât ca obiect interesant de cercetare istorică alături de alte condiții și împrejurări Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ activitati ale vietii publice Ca principii ale cercetării științifice, astfel de doctrine sunt adesea frânele dezvoltării corecte și de succes a științei Nu puține au existat neînțelegeri în legătură cu fizica socială după Comte, neînțelegeri, dintre care o parte semnificativă vor dispărea de la sine dacă reprezentanții științelor umaniste, pe de o parte, și reprezentanții științelor matematice, pe de altă parte, nu se înstrăinează reciproc, dacă acei reprezentanți ai umanismului care trebuie să aibă de-a face cu studiul fenomenelor sociale și politice, adaugă la speculația lor filozofică matematică, bazată pe teoria probabilității Un sociolog trebuie să se familiarizeze cu această ramură a matematicii, cel puțin într-o prezentare elementară, îmbrățișând legea de bază a fenomenelor independente de masă, cunoscută sub numele de teorema lui P L Cebyshev O astfel de convergență a cunoștințelor umanitare cu cunoștințele matematice ar fi cu siguranță fructuoasă pentru succesul științei manifestărilor în masă ale existenței și vitalității umane Tezele de fizică socială, care sunt supuse discuțiilor, sunt în cea mai mare parte o reflectare a opiniilor nu numai ale mele, ci ale matematicienilor și filozofilor direcției idealiste în general Consider că este necesar să subliniez în mod special că în lucrarea mea în discuție despre fizica socială, personal nu dețin decât o cotă foarte modestă: ceea ce s-a făcut prin eforturile mai multor generații de matematicieni, am tradus doar în limbajul acestei științe, și acest lucru transcrierea s-a dovedit a fi o continuare directă a fizicii sociale, pornind de la punctul în care s-a rupt și a rămas nemișcat încă de pe vremea lui Quetelet În ceea ce

privește latura filosofică și psihologică, care este adusă în prim-plan în teze, ca merită prin excelență a fi discutată în Societatea de Psihologie, în ea fizica socială revizuită rămâne destul de fidelă tradițiilor filozofice anterioare, a căror sursă datează lui Pascal şi Leibniz şi pe care nimeni nu-l poate schimba un fizician social, întrucât aceste tradiţii filozofice constituie temelia solidă a acestei ştiinţe De atunci, deoarece există o schemă științifică și filozofică, care a fost fondată de Pascal, Leibniz, Süssmilch, Buffon, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Condorcet și Laplace, și pe care Quetelet le-a numit fizică socială, au existat multe direcții filozofice tranzitorii, cauzate de timp și circumstanțe și relegate în domeniul istoriei la fel de inutile ca bazele științifice solide Dar acele baze filozofice și date psihologice, care au constituit fundamentul fizicii sociale, își păstrează încă toată puterea cu modificări minore și, odată cu trecerea timpului, semnificația lor este din ce în ce mai clarificată și întărită Astfel, centrul de greutate al contribuției la fizica socială explicat în lucrarea mea, bazat pe succesul cunoștințelor matematice din ultima jumătate de secol, este determinat nu de vreo inovație în concepțiile filozofice, ci doar de cele mai bune, în comparație cu anterioare studii, a explicat sensul elementului liber arbitru în structura armoniei sociale Așa cum se bazează pe concluziile incontestabile, verificate empiric ale matematicii, această explicație este acum o achiziție solidă a fizicii sociale, întărind punctul de vedere al acelor fizicieni sociali care susțineau că elementele spirituale și morale din viața socială domină alte elemente, că valoarea moleculei a fizicii sociale ca participanti la armonia sociala, se ridica din ce in ce mai mult in masura in care liberul ei arbitru este din ce in ce mai patruns si luminat de lumina spirituala si morala Aceste elemente morale au fost acceptate de fizicienii sociali ca bază pentru clasificarea manifestărilor existenței umane și ale activității vitale și au servit drept punct de plecare pentru observațiile legate de viața socială Astfel de observații au confirmat participarea liberului arbitru și, în consecință, a elementelor spirituale și morale la construirea armoniei sociale, atât participarea pozitivă, cât și negativă Prin urmare, fizicienii sociali nu pot renunța în niciun caz la nevoia necondiționată de a considera în știința lor latura spirituală și morală în toate manifestările existenței umane și ale activității vieții Dar nu greșește fizica socială împotriva fundamentelor științificității, acurateței științifice și a bunului simț prin aceea că folosește principii metafizice și speculații bazate pe acestea în studiul vieții reale? Desigur că nu de Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ el păcătuiește, pentru că în construirea schemelor fizicii sociale, principiul metafizic se realizează în deplin acord cu principiile logicii exacte, "la fel de riguros ca în alte științe inductive exacte general recunoscute Construcția fizicii sociale, impregnată de un principiu metafizic, este strict în concordanță cu legea rațiunilor suficiente sau cauzalității, această piatră de temelie a cercetării științifice Întrucât aceste speculații, care aparțin armoniei interioare a spiritului cunoaștere, sunt justificate și prin observație ca realitate concretă, ele trebuie acceptate categoric de știința inductivă numită fizică socială, în ciuda faptului că în acest caz ființa reală se dovedește a fi nu fii fizic, ci suprafizic În ceea ce privește relația dintre matematică și legea cauzalității, ea nu este condiționată de nimic, iar filozofii specialiști pot face cereri largi matematicienilor în acest sens, atâta timp cât conceptul de cauză este

legat de conceptul de necesitate Matematicienii pot lua în considerare cauze atât fizice, cât și psihologice, fără a exclude motivele minții Făcând cunoștință, de exemplu, cu cartea lui Alexei Iv Vvedensky: "Legea cauzalității și realitatea lumii exterioare", m-am convins că, cu opiniile asupra legii cauzalității, atinse în această carte pe care am citit-o cu mare interes, se poate aplica teoria probabilității Sunt membru al Societății de Psihologie de câțiva ani și am simțit de multă vreme că este de datoria mea să particip mai activ la activitatea ei Convorbirea de astăzi cu stimații mei colegi îmi oferă ocazia să mulțumesc Societății de Psihologie pentru onoarea care mi-a fost făcută, nu doar cu un cuvânt, ci și printr-o posibilă participare directă la munca ei P Nekrasov Biblioteca "Runivers" Obiecții la tezele lui P A Nekrasov Caiet D N Tserteleva (Teoria probabilității și liberul arbitru) Cartea lui P A Nekrasov "Filosofia și logica științei despre manifestările de masă ale activității umane" prezintă un interes considerabil în sensul că este o încercare de a reconcilia cerințele științelor exacte cu studiul problemelor sociale și de stat Acesta este protestul caracteristic al unui om care s-a dedicat științei exacte împotriva acelor teorii pseudo-istorice și pseudoștiințifice care, sub denumirea de filozofie pozitivă, transmit ipotezele lor metafizice nedovedite drept concluzii științifice Autorul protestează nu împotriva ipotezelor, ci împotriva dorinței de a prezenta aceste ipoteze ca fapte de nerefuzat Menționând succesele pe care fizica le-a făcut în ultimul timp, el spune: ea a făcut cei mai mari pași, bazându-se nu pe logica pozitivă și filozofia ei, ci pe una exactă, care vă permite să folosiți pe scară largă concepte necunoscute în esența lor despre imponderabilitate media, valuri, raze etc , concepte în care totul este misterios, cu excepția unei forme cantitative și spațiale exacte complet definite și a capacității de a înțelege cu simțurile unele consecințe ale activității acestor cauze de neînțeles Întrebarea fundamentală, care formează granița dintre cunoașterea exactă și filozofie, este problema liberului arbitru Cunoașterea științifică exactă necesită o înțelegere clară a legilor care guvernează relația lor reciprocă *) Filosofie și logică etc p io Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Aparenta contradicție dintre liberul arbitru și legea cauzalității i-a determinat pe majoritatea oamenilor de știință naturală să se străduiască exclusiv pentru o explicație mecanică a fenomenelor Dar, după cum remarcă pe bună dreptate autorul, prin recunoașterea liberului arbitru, legea cauzalității, sau legea motivelor suficiente, nu numai că nu este negata, ci chiar afirmată Laplace și Quetelet nu au fost, în părerile lor despre liberul arbitru, excepții izolate dintre celelalte luminate ale fondatorilor teoriei probabilității și ai metodei statistice Pascal, Fermat, John Graunt, Leibnitz, Buffon, Condorcet, Poisson și alții au recunoscut liberul arbitru ca un fapt și l-au privit ca pe cea mai înaltă capacitate umană, ale cărei manifestări sunt condiționate de temeiuri raționale și fără de care viața morală este de neconceput*) Într-adevăr, nu se poate nega libertatea voinței fără a intra în conflict cu mărturia conștiinței interioare, care este la fel de sigură ca legea cauzalității Dar există într-adevăr vreo contradicție aici? Dacă conștiința ne spune în fiecare minut că putem face sau nu aceasta sau acea acțiune, atunci nu ne spune deloc că aceasta sau acea decizie nu are nevoie de niciun temei În lumea materială, cunoscută prin experiența exterioară, cauzalitatea are un caracter fatal exclusiv mecanic; în fenomenele vieții interioare, în care suntem conștienți de noi înșine ca actori, ea ia forma unor motive care ne influențează

voința, dar nu o determină necondiționat Înseamnă aceasta că rezultatul acestei influențe este în sine accidental, adică fara motiv suficient? Nu, conceptul de șansă exprimă nu faptul că nu există un motiv suficient, ci doar că nu îl putem indica, că nu știm motivele exacte, iar pentru un observator din exterior în fiecare acțiune separată, motivele pot fi determinate doar prin presupuneri Un motiv este întotdeauna ideea a ceva dezirabil, dar care nu există încă; într-adevăr, prin urmare, poate fi privit ca o cauză numai în sensul scopului, și nu în sensul causa efficiens Trebuie să existe motive pentru care tu Ibidem, p Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ sau alte motive acţionează diferit asupra voinţei diferitelor persoane Dar dacă vrem să punem această întrebare, trebuie să trecem imediat de la sfera experienței și a psihologiei practice la tărâmul metafizicii, deoarece răspunsul la aceasta presupune în mod evident o înțelegere clară a ceea ce trebuie înțeles prin cuvântul individualitate Cu toate acestea, o astfel de afirmație a întrebării este cu greu necesară pentru aplicarea practică a teoriei probabilității Există multe cazuri în care se poate prevedea decizia unei persoane fără a intra într-o analiză detaliată a caracterului său individual Dacă, conform justei observații a lui Schopenhauer, libertatea voinței trebuie transferată de la imanent la transcendent, din lumea fenomenelor în sfera ființei, atunci aceasta nu dovedește încă că toate fenomenele vieții sociale ar trebui să fie transferate să fie considerate exclusiv din punct de vedere al experienței exterioare, și să permită manifestarea unor motive mecanice Pe de altă parte, dacă acceptăm cauze sau forțe drept cauze ale mișcării în sensul că ele sunt înțelese de mecanică, nu vom putea explica un singur fenomen social Mecanica privește toate fenomenele nu din punctul de vedere al sentimentului, scopului și voinței, ci numai al forței și rezistenței, iar incomensurabilitatea fenomenelor psihice și mecanice a fost deja indicată clar de Leibniz "Trebuie să admitem", spune el, "că percepția și ceea ce depinde de ea nu sunt explicate prin cauze mecanice, adică figuri si miscare Să presupunem că există o mașină cu un astfel de dispozitiv pe care gândește, simte și percepe Ne putem imagina că, păstrând aceleași proporții, este atât de mărit încât se poate intra ca o moară în el Dacă ne permitem să intrăm în el, nu vom găsi nimic în interior decât părți care se împing reciproc și nimic care ar putea explica vreo percepție Prin urmare, este necesar să cauți explicații într-o substanță simplă, și nu într-una complexă, nu într-o mașină Incomensurabilitatea dintre fenomenele psihice și cele mecanice pentru Leibniz era atât de completă încât nici măcar nu admitea posibilitatea interacțiunii lor și, pentru a explica corespondența dintre lumea psihică și cea materială, a fost nevoit să recurgă la ipoteza pre-armonie stabilită Cu toate acestea, nu este deloc necesar să mergem atât de departe în a face distincția între două tipuri de fenomene Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Nu Fiecare minut experiență ne arată că, în condiții obișnuite, putem mișca alte corpuri prin intermediul propriului nostru și că alte corpuri, influențându-l, evocă în noi o serie de senzații variate Dacă acest lucru se întâmplă prin medierea unor cauze incidente ale armoniei prestabilite sau prin interacțiune directă, este o întrebare metafizică fără importanță practică Testamentul, spune Leibniz în monadologia sa, operează după legile cauzelor finale, după dorințe, scopuri și mijloace; corpurile acţionează conform legilor cauzelor efective sau ale mişcării Aceste două tipuri de cauze eficiente și cauze finale sunt în armonie una cu cealaltă Unitatea imaginară și simplitatea doctrinelor materialiste

depind de faptul că adepții lor pun mai întâi în conceptul de materie ceea ce deduc apoi din ea, ca prin experiență Dar, în realitate, materia, ca și spiritul, se află complet în afara sferei nu numai a experienței reale, ci și a posibilelor Vedem și simțim doar corpuri, nu substanța lor; ceva care le oferă o realitate care scapă simțurilor noastre poate fi redus, și apoi nu întotdeauna, la forța gravitației Tot ce știm despre corpuri și, în consecință, despre materia care le constituie substratul, este ce senzații evocă în noi Avem, este adevărat, o convingere instinctivă că corpurile nu dispar odată cu senzațiile evocate, dar suntem în mod categoric incapabili să spunem ce sunt ele independent de orice senzație În esență, fiecare corp - o casă, un copac, o stâncă - ne apare ca ceva care ocupă un anumit loc în spațiu și este capabil să evoce o serie de senzații strâns legate între ele Dar dacă ne amintim că nu putem primi impresia corpurilor fizice decât prin atingere sau prin mișcarea mediului și că aceste impresii sunt în mare parte reduse la rezistență, vom ajunge la concluzia că, percepând impresiile corpurilor, percepem nimic altceva decât forțe, iar ceea ce numim corpuri este în esență, ca să spunem așa, doar o urmă lăsată de forțele în spațiu Dacă ar fi posibil să se repare toate aceste urme, așa cum se întâmplă cu lumina momentului Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Dacă facem o fotografie, am obține o lume materială cristalizată la un moment dat Toate influențele privite din exterior (fără a exclude propriile noastre acțiuni) trebuie să își aibă baza în trecut și, prin urmare, întrucât mișcările sunt determinate de legea cauzalității, ca și cum ar fi necesare din punct de vedere chimic, dar considerate din interior, aceleași acțiuni își au baza lor în motive b, t -e în viitor Această aparentă contradicție se explică prin faptul că adevărata cauză a unor astfel de fenomene, voința, se află întotdeauna nu în trecut și nu în viitor, ci în prezent, adică în prezent atemporal, ca tot ceea ce poate fi atribuită ființa reală, și nu simpla aparență Notă de P V Preobrazhensky P V Preobrazhensky a făcut o remarcă cu privire la următoarele teze: al -lea Această teză spune că liberul arbitru este actul final (echivalent) a două forțe psihice: cea a inimii (morală) și cea a minții (intelectuală) Dar, în realitate, decizia omului depinde și de adăugarea acestora a unui al treilea factor, care este supus unor contingente foarte mari în condițiile exterioare legate de decizia omului al -lea Nu poate exista o stare staționară a procesului social de masă și, cu siguranță, trebuie luată în considerare schimbarea acestui proces Valoarea principiilor teoriei probabilităților poate fi descoperită cu ușurință prin studierea legii schimbării procesului și, ca primă aproximare, se poate presupune staționaritatea schimbării procesului al -lea În această teză se spune că schimbările în direcția morală constituie o schimbare deosebită și dificilă în viața personală În opinia adversarului, cazul invers nu este mai puțin important: studiul întrebării în ce măsură tulburările din viața personală a unei persoane afectează schimbarea direcției sale morale, iar acest caz invers se pretează mai ușor la metode a teoriei probabilităţilor decât cea directă Biblioteca "Runivers" M (J SKOV CB O E SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ P A Nekrasov, răspunzând acestor obiecții, a admis că circumstanțele externe influențează fără îndoială voința și rezultatele activităților sale, în plus, voința nu va mai fi complet liberă în aceste cazuri Aceste influențe pot fi atribuite unora secundare, iar aplicarea principiilor teoriei probabilităților nu este eliminată de aceste circumstanțe Răspunsuri mai detaliate la întrebările despre aceste influențe asupra dezvoltării liberului arbitru trebuie căutate

în psihologia și fiziologia individului În ceea ce privește schimbarea procesului social de masă, acestea corespund nestationarității sale și, desigur, merită un studiu atent Baza acestui studiu este împărțirea timpului în etape mai mici, în timpul cărora procesul este staționar Aceasta este o tehnică comună în metoda matematică Obiecțiile lui V A Goltsev Referentul le reproșează sociologilor că nu sunt familiarizați cu matematica Dar a fost fondatorul sociologiei, O Kont, care a fost profesor de matematică Scrierile sale matematice sunt apreciate de specialiști Prelegerile sale (despre pozitivism) au fost asistat cu sârguință de oameni de știință precum A Humboldt În zadar, așadar, să vorbim despre el ca pe un publicist, aproape un amator Referentul alege în mod ciudat autorități: fie Süssmilch, apoi Pascal, apoi Buffon, apoi Laplace Îl recunoaște în zadar pe acesta din urmă ca fiind persoana lui care are aceleași gânduri: contrar asigurărilor domnului Nekrasov, Laplace a negat liberul arbitru și, în plus, era ateu Printre autoritățile domnului Nekrasov se numără V S Solovyov, dar el a fost cel care a apreciat foarte mult politica pozitivă a lui Comte Referentul declară că este un susținător al idealismului filozofic și un dușman al idealismului abstract, dar nu oferă nicio indicație cu privire la baza acestei diferențe În practică, la domnul Nekrasov această distincție se manifestă prin recunoașterea bunăvoinței pumnului blindat și într-o atitudine ostilă față de ideile cosmopolite Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Notă de G G Appelrot De asemenea, cred, ca și autorul tezelor, că în studiul legilor manifestărilor de masă ale activității umane, aplicarea cea mai riguroasă și precisă a disciplinelor matematice legate de aceasta poate fi de mare ajutor, dar cred că în același timp timp în care o astfel de aplicație nu este legată, în general, de necesitatea admiterii acelor sau altor teorii metafizice Obiecție K A Andreev K A Andreev s-a opus prevederii celui de-al -lea, care afirmă că liberul arbitru este actul final al forțelor morale și intelectuale și în acest sens poate fi numit în fiecare dintre manifestările sale rezultanta tuturor forțelor mentale ale unei ființe raționale spiritual "Potrivit obiectorului, actele de voință în niciun sens nu pot fi numite rezultatul altor forțe spirituale Între adăugarea de forțe în mecanică și subordonarea reciprocă a diferitelor aspecte ale vieții mentale, este imposibil să discerne vreo asemănare În manifestarea voinței, nu se poate vedea nici măcar o asemănare îndepărtată cu rezultatul sau rezultatul combinării activităților intelectului și a unui sentiment moral viu Dacă toate aceste principii active ale unei vieți rațional libere a unei persoane sunt recunoscute ca forțe, deoarece pot avea o intensitate mai mare sau mai mică și sunt, parcă, cauzele acțiunilor și faptelor, atunci nu rezultă încă că ele pot fi combinate ca forțele mecanice De fapt, aceste forțe trebuie recunoscute ca fiind eterogene în esență, independente unele de altele, nereductibile la una și nu prezentate, fiecare separat, ca o simplă consecință a altora O confirmare clară a acestui lucru este faptul că în realitate întâlnim adesea o manifestare foarte intensă a voinței (fanatism) unde alte forțe psihice sunt foarte slabe, precum și invers Cât despre libertate, adică independența față de condițiile externe, exterioare, atunci acest semn este inerent în toate aspectele vieții unei entități raționale și morale Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ creaturi Atât intelectul, cât și sentimentul moral, precum și voința, pot fi libere într-o măsură sau alta Deosebim, de exemplu, o minte independentă, îndrăzneață, capabilă de generalizări largi, și o minte, deși pătrunzătoare, dar timidă, supusă și incapabilă

de a fi distrasă de la convențiile stabilite Același lucru este valabil și pentru simțul moral Remarca lui P Sokolov Aș dori să abordez din nou problema liberului arbitru, despre care s-a discutat atât de mult astăzi Referentul consideră voința ca fiind o forță creatoare ale cărei acțiuni, conform conștiinței noastre de sine și simțului moral, nu se supun legii obișnuite a cauzalității Dar, în același timp, îl numește "rezultatul" sau "rezultatul" altor influențe mentale și recunoaște ca principală cerință a gândirii noastre poziția: "nu există acțiuni fără cauze" Astfel, înaintea cititorului cărții sale, obișnuita antinomie apare cu toată ascuțimea ei: i) voința este liberă, întrucât simțirea noastră interioară ne vorbește despre libertatea ei;) voința nu este liberă, întrucât rațiunea noastră nu își poate gândi libertatea Nu am pretenții să rezolv pe deplin această antinomie, care este doar un caz particular al contradicției generale fatale dintre înțelegerea noastră teoretică a realității și atitudinea noastră practică față de ea În esență, poate fi chiar complet de nerezolvat Intenția mea este doar să prezint câteva detalii ale problemei, cărora nu li se acordă întotdeauna suficientă atenție Legea: "Nu există efecte fără cauze" este într-adevăr cerința de bază a rațiunii noastre, iar dacă vrem să înțelegem acțiunile voinței, ele trebuie, într-o formă sau alta, să se supună acestei legi împreună cu restul fenomene ale lumii Dar actele volitive diferă de alte fenomene prin aceea că cauzele lor se află nu numai în spatele lor, ci și în fața lor: acestea nu sunt doar "cauze ale acțiunii", ci și "cauze finale", adică obiective Între timp, ca și în lumea fizică, ceea ce ar trebui să fie este condiționat de ceea ce este; în lumea morală, dimpotrivă, ceea ce este este condiționat de ceea ce ar trebui să fie Cine stabilește scopurile și stabilește normele care trebuie acționate? * Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ vointa? Ele sunt determinate și stabilite de propria noastră rațiune și tocmai în asta constă libertatea noastră Aceasta este libertatea gândirii noastre, care își reelaborează în mod creativ ideile, le evaluează în conformitate cu propriile sale legi logice și morale, le transformă în scopurile eforturilor noastre și astfel ea însăși pune în ele motivele acțiunilor noastre Scopul în sine este, desigur, doar o idee; dar de îndată ce această idee este adusă în prim-plan de procesul de gândire, ea devine treptat centrul sentimentelor și intereselor noastre, primește cea mai mare vivacitate în conștiință, se transformă într-o credință fermă și, datorită tuturor, devine o forță capabilă de a produce acţiuni puternice Astfel libertatea nu aparține propriu-zis voinței, ci rațiunii, care guvernează voința Dacă acțiunea se datorează exclusiv unor cauze fizice sau psihologice și este efectuată fără conștientizarea scopurilor sau contrar acestora, este necesară; dacă este determinat de temeiuri logice sau morale și are loc cu o conștiință clară a scopurilor, este gratuit Cu alte cuvinte, voința este liberă numai în măsura în care este rezonabilă Este de la sine înțeles că libertatea rațiunii nu este un arbitrar sau un capriciu nerezonabil: a permite așa ceva ar însemna să recunoaștem rațiunea ca fiind nerezonabilă Rațiunea se supune și ei legii cauzalității, dar această lege îmbracă în ea o formă cu totul aparte, forma legii rațiunii suficiente; există și un element de necesitate în actele sale, dar această necesitate nu este o inevitabilitate fizică sau psihologică, ci o obligație logică și morală Dependența rațiunii de fundamentele sale interne este dependența ei de ea însăși; recunoașterea obligației logice sau morale din spatele consecințelor care decurg din acestea este autonomia acesteia Conceptul de libertate se reduce la această autonomie a rațiunii Dacă acțiunile

voliționale sunt determinate nu numai de cauze necesare, ci și de scopuri liber stabilite, cum să explicăm acea constanță a acestora, pe care o mărturisește statistica morală și care face posibilă aplicarea teoriei probabilității la studiul fenomenelor sociale? Explicația acestei constanțe trebuie căutată, mi se pare, pe de o parte, în coordonarea cauzelor care guvernează voința, pe de altă parte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ goy - în coordonarea scopurilor sale În primul caz vedem permanența necesității, în al doilea, permanența libertății De fapt, cauzele psihologice ale actelor volitive (temperament, caracter, obiceiuri, pasiuni) depind de condițiile fiziologice și se formează sub influența mediului fizic și social din jurul unei persoane; și întrucât aceste condiții și influențe sunt în general constante, la fel și efectele pe care le generează La rândul lor, scopurile acțiunilor umane sunt în constantă dependență unul de celălalt Conform logicii interne a minții umane, scopurile private ale individului sunt subordonate scopurilor sale generale - ideile de fericire subiectivă; scopurile individuale sunt supuse scopurilor sociale - idei de utilitate obiectivă; în cele din urmă, atât scopurile individuale, cât și cele sociale sunt subordonate unui singur scop universal - ideea binelui absolut, a cărui expresie este idealul moral uman general Prin această coordonare a scopurilor, contradicțiile lor accidentale sunt netezite, iar varietatea acțiunilor umane provocate de ele se reduce la o anumită monotonie Subordonarea scopurilor private ale omului față de scopurile sale generale formează din ele un fel de sistem individual care ne permite să-i prevedem acțiunile Subordonarea scopurilor personale ale individului față de scopurile societății umane creează o ordine socială care determină permanența manifestărilor de masă ale activității umane libere În cele din urmă, subordonarea scopurilor individuale și sociale față de un scop comun al lumii servește drept bază pentru ordinea morală mondială, care ar trebui să transforme monotonia acțiunilor individuale și constanța fenomenelor sociale într-o armonie absolută a super-individual și supra-social superior relaţii Ordinea morală mondială nu este întruchipată în realitatea existentă și este până acum doar scopul ideal al aspirațiilor umane Dar acest scop ideal atrage irezistibil mințile și inimile oamenilor și acționează conform voinței lor ca o forță reală, menită să învingă opoziția tuturor celorlalte forțe ostile acesteia Ne oferă cel mai înalt standard de evaluare a relațiilor individuale și sociale și dă naștere viselor noastre de un viitor mai bun pentru omenire; neîncetatul sfânt nemulțumire din sufletul omenesc o cheamă Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ cu contradicțiile ei tulburătoare de conștiință; este servită, conștient sau inconștient, de eforturile tuturor celor care caută să transforme viața pe principiile binelui și adevărului și să-i apropie structura de idealul moral Ultimul scop și cauza ultimă a întregii dezvoltări umane - ordinea morală a lumii - este, alături de aceasta, adevărata "ordine divină" Punerea în aplicare a acestuia este în același timp o chestiune de libertate subiectivă, obligație obiectivă și necesitate absolută Subiectiv, este cerința conștiinței noastre și idealul rațiunii noastre; în mod obiectiv, este datoria socială a fiecărei persoane și sarcina istorică a întregii omeniri; absolut este Providența Rațiunii Divine și porunca voinței lui Dumnezeu Mi-am permis să ating această întrebare atât de larg, deoarece referentul însuși a pus-o într-un cadru atât de larg Nu consider observațiile mele drept obiecții la dispozițiile sale În ele văd mai degrabă dezvoltarea unora dintre opiniile sale și sunt sigur că va fi de acord cu mine în esențial Notă

a profesorului B K Mlodzevsky Matematica, fiind o dezvoltare pur deductivă a câtorva propoziții de bază, nu are mijloace de a dovedi sau de a infirma vreo propoziție care are un conținut real Acele proprietăți de bază ale spațiului și numărului, care stau la baza matematicii, nu sunt stabilite de ea însăși Aflarea originii și gradului de certitudine a acestora nu este o chestiune de matematică, ci de filozofie în sensul cel mai larg al cuvântului Pentru matematică, ca metodă, aceasta este complet indiferentă, și chiar și un concept de bază precum spațiul, în natura sa metafizică și semnificația epistemologică, nu poate fi studiat de matematică, în care acum, alături de spațiul tridimensional euclidian, nu este euclidian spații și spații multidimensionale coexistă Cu toate acestea, deși problema spațiului este inclusă în domeniul filosofiei, dar pentru a o clarifica în întregime, filozoful are nevoie de o cunoaștere temeinică a matematicii Valabilitatea concluziilor matematice într-unul sau altul domeniu științific este întotdeauna condiționată, în funcție de consistența științifică a conceptelor și principiilor cu care doresc să opereze matematic Ireproșabilitatea matematică formală și acuratețea concluziilor nu pot garanta niciodată fiabilitatea științifică celor din urmă, deoarece principiile și conceptele înseși sunt insuportabile Mathematics- este o mașină excelent organizată, care va procesa perfect în felul său orice material pe care îl punem în ea Nu este de vină ca rezultat al unei astfel de prelucrări Lucrarea se va desfășura întotdeauna fără cusur, dar rezultatele vor fi diferite, în funcție de material: material bun - iar rezultatul este bun, material rău - rău și rezultatul Ceea ce s-a spus despre matematică în general este valabil și în raport cu acea ramură a acesteia, care este cunoscută sub denumirea de teoria probabilității Acesta din urmă este aplicabil într-o mare varietate de domenii și poate fi utilizat într-o mare varietate de scopuri; iar concluziile sale vor fi destul de corecte din punctul de vedere al acelor presupuneri si presupuneri, care au fost facute anterior despre esenta fenomenelor explicate; dar este destul de evident că vor fi și destul de arbitrare: adevărul lor material va depinde de adevărul principiilor stabilite independent de matematică Nu degeaba această ramură a matematicii se numește tocmai teoria probabilității: ea nu poate demonstra sau stabili nimic, cu excepția propriilor teoreme, aplicabile unor condiții presupuse (existente în realitate sau fictive, nu contează) Motivul pentru care m-am oprit atât de detaliat asupra elucidarii acestui caracter al matematicii este că, după cum reiese din dezbatere, mulți oameni cred că referentul a dat o demonstrație matematică a anumitor doctrine metafizice (de exemplu, despre liberul arbitru) și Am vrut să clarific incorectitudinea unei astfel de opinii CCVI Raport asupra reuniunii administrative anuale a societății de psihologie din februarie Ședința a fost deschisă în sala de consiliu a universității la ora / , sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul A S Belkin, în prezența domnilor valabil membri: N A Abrikosova, Yu I Aikhenvald, A N Bernstein, D V Viktorov, N D Vinogradova, N P Korelina, N P Postovskago, G A Rachinskago, V P Serbskago și membru-concurent M A Karinskaya În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: i) Secretarul societății, A S Belkin, a raportat despre starea societății în trecutul) Trezorierul companiei, N A Abrikosov, a raportat despre starea banilor companiei pe anul trecut) Secretar al redacției revistei "Întrebări de filosofie și psihologie", H P Korelina, a fost raportat un raport despre publicarea revistei pentru)

Devizul pentru publicarea revistei pentru anul a fost revizuit și aprobat) S-a decis să se exprime recunoștința din partea societății artistului K N Gorsky pentru portretul lui N Ya Grot executat de acesta Yu I Aikhenvald a propus să-l aleagă pe K N Gorsky ca membru-concurent al societății Propunerea a fost susținută de toți cei prezenți și s-a decis ca la următoarea ședință să se facă vot) L M Lopatin a raportat o scrisoare de mulțumire către societate de la V A Goltsev pentru că l-a salutat cu ocazia împlinirii a douăzeci și cinci de ani de activitate literară) S- a decis să se acorde doamnei Lavrova, tutorele copiilor lui V P Preobrazhensky, de ruble ca parte a taxei pentru editarea "Introducerea în filozofie" a lui Paulsen de V P Preobrazhensky) S -a discutat planul de ocupare a societății în semestrul de primăvară al anului , a) S-a raportat o declarație scrisă a lui L E Obolensky despre dorința sa de a citi un eseu într-o sâmbătă din martie sub titlul: "Elemente de evoluția eticii și viitorul ei", b) A N Bernstein a propus ca articolul domnului Hholcev, destinat publicării în jurnalul Voprosy Philosophii, sub titlul: "Minciuni de vis" să fie citit ca o comunicare Propunerea a fost acceptată, c) V P Serbsky a declarat că Dr V V Vorobyov și-a exprimat dorința de a citi un eseu despre opiniile psihologice ale lui Ostwald) L M Lopatin a raportat despre viitoarele date jubiliare în după moartea lui Locke (de ani), Chr Wol- Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ fa (t SO ani) și Comte (yuo ani) A fost exprimată dorința de a organiza două întâlniri publice ale societății, dintre care una să fie dedicată lui Comte, cealaltă lui Locke și Wolf S-a decis trimiterea ordinii de zi membrilor societății cu propunerea de a participa la pregătirea rezumatelor pentru ședințele nominale, j) S-au făcut alegeri pentru membrii consiliului societății Au fost alese următoarele persoane: președintele L M Lopatin (unanim), tovarășul președinte Prinț S N Trubetskoy (cu voturi împotrivă unu), candidat la funcția de președinte asociat V P Serbsky (unanimitate), secretar N D Vinogradov (unanimitate), secretar adjunct A N Bernstein (voturi împotriva), candidat în camarazii secretarului H P Korelina (voturi împotrivă), trezorierul N A Abrikosov (unanim), trezorierul asociat A S Belkin (voturi împotrivă), candidat la funcția de trezorier asociat S A Sukhanov (cu voturi împotrivă i), bibliotecarul Yu I Aikhenvald (în unanimitate), redactorul Trudov al societății G A Rachinsky (voturi împotriva), membri ai comisiei de audit: H P Postovsky (cu voturi împotrivă și), D V Viktorov (voturi împotriva), P I Novgorodtsev (voturi împotriva) Şedinţa a fost suspendată la ora Raportul despre activitățile Societății de Psihologie de la februarie până la februarie Componența Societății În anul de raportare au avut loc următoarele schimbări în componența Societății: la ședința anuală din februarie , au fost aleși membri de onoare: profesor onorat al Universității din Moscova V O Klyuchevsky și profesor onorat al Universității din Kazan A I Smirnov, care au fost anterior membri cu drepturi depline al Societății; în plus, membri titulari ai prof Universitatea din Varșovia K Ya Grot, prof Universitatea din Moscova V I Vernadsky, prof Conservatorul din Moscova A N Skryabin, secretar al revistei "Întrebările lui Philos și Psych " H P Korelina, V t Savodnik și asistentul Clinicii de Psihiatrie a Universității din Moscova P B Gannushkin și colegii concurenți - M A Karinskaya și E D Moshkina Skon- Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA au fost: membru de onoare A I Smirnov și membru titular M S Solovyov și membru concurent T A Yasakov Până la februarie , Societatea este formată din de membri de onoare, membri fondatori, de membri titulari, de membri concurenți și membri corespondenți, pentru un total de de persoane Consiliul

Societății Următoarele schimbări au avut loc în componența Consiliului Societății: în ședința anuală de la februarie , tovarășul președinte V P Serbsky a fost ales ca candidat pentru a-l înlocui pe defunctul A A Tokarsky Activitățile Societății Întâlniri În anul de raportare, Societatea a avut ședințe, dintre care au fost anuale administrative, i închise administrative, ordinare și închise cu invitați pe notele membrilor În trei întâlniri regulate, au fost raportate și discutate următoarele mesaje: D Ch S N Bulgakov -"Problema principală a teoriei progresului" D h P I Novgorodtseva - "La problema renașterii dreptului natural D h θ E Rybakova - "Condiții psihologice ale hipnozei" O ședință închisă din ianuarie a fost dedicată unei discuții a tezelor pentru eseul dr P A Nekrasov "Filosofia și logica științelor despre manifestările de masă ale activității umane" (Revizuirea fundamentelor fizicii sociale Quetelet) Într-o altă ședință închisă, rezumatul lui D H V a fost raportat și discutat V Sofronova - "Speculaţie şi matematică în sociologie Referitor la "logica exactă a științelor sociale" de P A Nekrasov Revista "Probleme de filosofie și psihologie" a continuat să fie publicată în cadrul aceluiași comitet de redacție și cu aceeași componență a comitetului de redacție ca și în anul precedent Edițiile Societății În ultimul an, Societatea a publicat sub titlul "Probleme ale idealismului" o colecție de articole scrise de S N Bulgakov, Vol E N Trubetskoy, P G , N A Berdyaev, S L Frank, S A Askoldov, Prinț S N Trubetskoy, P I Novgorodtsev, B A Kistyakovsky, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ A S Lappo-Danilevsky, S t Oldenburg și D E Jukovski Societatea a acceptat printre "Edițiile" sale ediția lucrărilor lui N Ya Grot, care va fi tipărită pe cheltuiala lui A S Suvorin Relaţiile cu instituţiile academice Societatea a salutat Universitatea Yuryev cu o telegramă în ziua sărbătoririi centenarului său Donare Partea S Gorskaya a donat Societății un portret al lui N Ya Grot, scris de prof Școala de Pictură, Sculptură și Arhitectură K N Gorsky La februarie , Societatea de Psihologie și-a întâmpinat doctorandul V A Goltsev cu o telegramă cu ocazia împlinirii a douăzeci și cinci de ani de activitate literară Premiul lui D A Stolypin Până la ianuarie , termenul limită pentru depunerea eseurilor pentru acest premiu, nu a fost depus niciun eseu secretar A Belkin Raportul Trezorierului Societății de Psihologie pentru Primit* Restul articolului / g r k Taxe de membru "-" Alocație de la universitate "-" Pentru vânzarea publicațiilor Societății " " % actual sch Juncker și K " " % pe biletele Mosk Uh B " " R k Emis' Pentru întâlniri, adrese, coroane și așa mai departe p "yu k Poștă, telegramă și joncțiuni " " Papetarie, tipografie și ^premiu " " Pentru cărți, reviste și legături pentru bibliotecă " ib " Pentru anunţuri în ziare " " Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ La biroul revistei "Întrebări Filosofie și Psihologie" pe cheltuieli pentru publicarea revistei r - La % contribuit pentru curent sch Junker și K " " Anexat % primit prin depozite, a depune bilet M U B " " i ii p k Restul pentru : în depozit nenie în biroul revistei ι r - La La casa de marcat " " p k Statul capital al Societății de Psihologie Până în ianuarie În casa de marcat de ruble k În biroul revistei "Questions of Philo- Sofia și psihologia" i " - " Pe tehnologie contul Juncker și K " " Pe depozitele din Moscova Conturi Bancă: Biletul nr prima de capital D A Stolypin " - " Biletul nr , % acumulat pentru acest capital " " ι ι r Trezorier al Societății de Psihologie N Abrikosov Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice afiliate la Universitatea Imperială din Moscova, până la iunie Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici

Kliucevski, Vasili Osipovich Koni, Anatoly Fedorovich Merjeevski, Ivan Pavlovici - Struve, Genrikh Yegorovici Secenov, Ivan Mihailovici Tolstoi, gr , Lev Nikolaevici Cicherin, Boris Nikolaevici Wen, Alexander (Anglia) Wundt, Wilhelm (Germania) Hartmann, Eduard (Germania) Gefding, Harald (Danemarca) James, William (S America) Siegwart, Christoph (Germania) Paulsen, Friedrich (Germania) Ribault, Thomas (Franţa) Richet, Charles (Franţa) Spencer, Herbert (Anglia) Fischer, Kuno (Germania) Foulier, Alfred (Franţa) Zeller, Eduard (Germania) Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Membri fondatori: Anuchin, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova univ Kovalevsky, Maksim Maksimovich, membru corespondent Academia de Științe Kolokolov, Georgy Evgrafovich, profesor la Moscova Miller, Vsevolod Fedorovich, | universitate Muromtsev, Serghei Andreevici, profesor împărat liceul skago Storojenko, Mykola Ilici, prof Moscova Univ Fortunatov, Filipp θedorovych, academician Imp Acad Ştiinţă Chuprov, Alexandru Ivanovici, prof Moscova Univ Membri validi: Abrikosov, Aleksey Alekseyevici Abrikosov, Nikolai Alexѣevici Adolf, Andrey Vykentyevich, directorul gimnaziului Eichenwald, Iuli Isaevici Andreev, Konstantin Alekseevici, prof Moscova univ Henri, Victor, asistent de laborator la Laboratoire de psychologie phy- siologique la Sorbona, la Paris Appelrot, German Germanovich, adjunct - profesor institut agricol Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Baltalon, Caesar Pavlovich, profesor de liceu, educațional stabilimente Bartenev, Yuri Petrovici Basistov, Aleksey Pavlovich, student absolvent de filozofie Bezobrazova, Marya Vladimirovna, doctor în filozofie Bern- a universitatii Bezobrazov, Pavel Vladimirovici Bernstein, Alexander Nikolaevici, medic psihiatru Boborykin, Petr Dmitrievich, scriitor Bobrov, Evgeniy Alexandrovych, profesor de Kazansky universitate Botkin, Yakov Alekseevici, medic psihiatru Brun, Mihail Isakievici, jurat înviat Bryukhatov, Lev Dmitrievich, predare, sretn uh administrator Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ J I Bulgakov, Serghei Nikolaevici, profesor al Institutului Politehnic din Kiev Butsk, Viktor Romanovich, psihiatru Bykovsky, Konstantin Mihailovici, academician-arhitect Belkin, Alexei Sergheevici, rev -Conf univ Moscova univ Vagner, Vladimir Alexandrovici, maestru în zoologie Vasiliev, Alexandru Vasilievici, prof Kazan univ Vvedensky, Alexandru Ivanovici, prof SPb univ Vvedensky, Alexei Ivanovici, prof Moscova spiritual academie Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovski, Aleksey Nikolaevici, prof Moscova Univ t Vernadsky, Vladimir Ivanovici, prof Moscova Univ Veshnyakov, θedorъ Vladimirovychъ Viktorov, David Viktorovici Vipper, Robert Yurievici, prof Moscova Univ Viktorsky, Sergѣi Ivanovici, asistent prov Moscova Univ Vynogradov, Nikolay Dmitrievich, profesor asociat Moscova Univ Vynogradov, Pavel Gavrilovici, prof Moscova Univ Vorobyev, Viktor Vladimirovici, medic psihiatru Wolfert, Anton Karlovych Vyrubov, Hryhoriy Nikolaevich, scriitor Gambarov, Iuri Stepanovici Gerasimov, Osip Petrovici, directorul nobilului pan- adăpost sion Hyatsintov, Vladimir Egorovici, asistent-prov Moscova Univ Gilyarov, Alexey Nikitich, prof Kiev univ Golitsyn, prinț, Boris Borisovici, academician Imp Acad Nauk Goltsev, Viktor Aleksandrovici, scriitor Gorbov, Nikolai Mihailovici Grot, Konstantin Yakovlevici, prof Petersburg univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Gutor, Vasily Petrovici Davydov, Nikolai Vasilievici, președintele Moskovskii regiune tribunale Danylevskyi, Vasiliy Yakovlevich, prof Ascultă Univ De-Roberty, Evgeny Valentynovich, scriitor Biblioteca Runiverse SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Deryuzhynskyi, Vladimir Yedorovych, editor al revistei Ministerul Justiției Dekhterev, Vladimir Gavrylovich, medic psihiatru

Johnston, Vera Vladimirovna Dril, Dmitri Andreevici, doctor în drept penal Durdufi, Georgy Nikolaevici, doctor în medicină Eleonsky, Nikolai Alexandrovici, preot, profesor Moscova universitate Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Jukovski, Nikolai Egorovici, prof Moscova, lângă câmpuri Zantsevici, Konstantin Petrovici, jurat de încredere Zelenogorski, Fedor Aleksandrovici, prof Harkov universitate Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova univ Zograf, Nikolay Yurievici, prof Moscova univ Zykov, Vladimir Pavlovici, pr -conf Moscova univ Ivanovskiy, Vladimir Nikolaevici, pr -asoc Moscova univ Ivantsov, Nikolai Alexandrovici Ivanyukov, Ivan Ivanovici, doctor în economie politică, ioo Kazansky, Alexander Pavlovici, prof Novoros univ yui Kamarovsky, gr , Leonid Alekseevici, prof Moscova univ Kapnist, gr , Pavel Alekseevici, senator Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Kolubovski, Iakov Nikolaevici, profesor de pedagogie desigur, la Petersburg Konissi, Daniil Pavlovici Korelina, Nadejda Petrovna, secretarul redacției "Întrebări bufniță Phil și PsychL Kornilov, Alexandru Alexandrovici, priv -docent Moscova universitate u Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Korsh, Fedor Evgenievici, prof Moscova, univ , Academician Imp Academ Nauk Dar Kotlyarevsky, Serghei Andreevici, rev -Conf univ Moscova univ ii Lange, Nikolai Nikolaevici, prof Novoros univ Lann, Ferdinand, lector, Moscova univ Lapshin, Ivan Ivanovici, pr -conf SPb univ Lesevici, Vladimir Viktorovich, scriitor x Lopatin, Lev Mihailovici, prof Moscova univ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ i Lyubavsky, Matvey Kuzmich, prof Moscova univ Liutoslavski, Vikentij Frantsevici Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru Mamuna, gr , Ivan Andreevici, doctor Masaryk, Toma Osipovich, prof Universitatea Cehă, în Praga Menzbir, Mihail Alexandrovici, prof Moscova univ Milyukov, Pavel Nikolaevici, Maestru de rusă istorie Mintslov, Rudolf Rudolfovich Mihailovski, Viktor Mihailovici, priv -docent Moscova univ Mlodzeevski, Boleslav Kornelievici, prof Moscova univ I o Mokievskiy, Pavel Vasilievici, Dr Miere Morokhovets, Lev Zakharovici, prof Moscova univ Nekrasov, Pavel Alekseevici, mandatar Moscova Manual Districte Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, prof Moscova univ Obolensky, Leonid Egorovici, scriitor Ognev, Ivan Florovici, prof Moscova univ Okhorovich, Yulian, doctor în medicină Nervov, Pavel Dmitrievich, profesor, sredn, uchebn stabilire Petrovskyi, Alexandru Hryhorevici, doctor Plevako, Өedorъ Nikyforovychъ, jurat întors Popov, Ivan Vasilevici, prof Moscova, spirituală Acad Postovsky, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Preobrazhenskyi, Pyotr Vasilyevich, prov -asistent Moscova Univ Przhevalskyi, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovych, profesor de filozofie Facultatea de Drept Rachynsny, Hryhoriy AleksЪevici Rjnhondkovski, Nikolai Ivanovici Rozanov, Matvii Nikanorovici, conf univ Moscova Univ Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, conferențiar Moscova Univ Roth, Vladimir Karlovych, prof Moscova Univ Ruzskyi, Mykola Vyttovych, Priv -Conf Moscova Univ Rutkovsky, L V , pr -asoc SPb univ Rybakov, Fedor Egorovici, doctor în medicină Savey-Mogilevici, Fedor Andreevici, medic psihiatru IJI Savin, Alexandru Nikolaevici, Privatdozent Moscova, univ Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Savodnik, Vladimir Fedorovich, profesor, mijlociu, educațional stabilimente g Serbskyi, Vladimir Petrovici, asistent-prov Moscova Univ Sergi, Giovanna, prof de antropologie la Rimsk Univ i$j Sikorsky, Ivan Alexevici, prof Kiev Univ Skryabyn, Aleksandr Nikolaevici, profesor Moscova poate sa Smirnov, Өedorъ Aleksandrovichъ Sobolevskii, Vasilii Mikhailovici Î Sokolovsky,

Pavel Emilievici, prof Moscova univ pentru Sokolov, Pavel Petrovici, conf univ Moscova, spirituală acad i i Sofronov, Fedor Vasilievici, doctor zemstvo Spassky, Anatoly Alekseevici, prof Moscova spirit acad Starynnevici, Sokrat Ivanovici J Streltsov, Pavel Pavlovich, psihiatru Sukhanov, Serghei Alekseevici, doctor în medicină Tanev, Vladimir Ivanovici, jurat întoarce Timiryazev, Klementij Arkadievici, prof Moscova univ Timkovsky, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilievici, conf univ Moscova spirit acad Trubetskoy, principe, Evgheni Nikolaevici, prof Kiev univ ani Trubetskoy, prinț, Serghei Nikolaevici, prof Universitatea din Moscova Ulianitsky, Vladimir Antonovici, prof Harkov universitate Uspensky, Serghei Nikolaevici, medic psihiatru Umov, Nikolay Aleksѣevici, prof Moscova Univ Favorskyi, Andrey Evgrafovych, jurat întors Filippov, Alexander Nikitich, prof Iurievsk Univ Fon'-Stein', Stanislav' θedorovych', Priv -Conf Moscova universitate Cevetaev, Ivan Vladimirovici, prof Moscova Univ Tsertelev, carte, Dmitroi Nikolaevici Tsinger, Vasily Yakovlevich, prof Moscova univ Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Kiev univ Chizh, Vladimir Fedorovich, prof Iurievsk univ Schwartz, Alexandru Nikolaevici, administrator al lui Varshavsky districtul de învățământ Şervinski, Vasily Dmitrievici, prof Moscova univ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Șișkin, Nikolai Ivanovici, profesor de liceu, educațional stabilimente Schmidt, Evgeniy Alexandrovici Stein, Vladimir Ivanovici, scriitor Everling, Serghei Nikolaevici Ertel, Alexander Ivanovici, scriitor Jacobi, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Yakovenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membrii concurenti: Abrikosova, Maria Filippovna Abrikosova, Glafira Aleksѣevna Abrikosov, Alexander Alexѣevici Alyabyev, Aleksandr Aleksandrovici Andreeva, Alexandra Alexѣevna Glyki, Iulia Ivanovna Goncharova, Anna Sergeevna Gorski, Konstantin Nikolaevici, prof şcoli de pictură și vayaniya Narynskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lviv, carte Dmitri Petrovici Mazarovici, Nikolai Ivanovici Moshkina, Ekaterina Dmitrievna Milkovskaia, Sofia Alexandrovna Mamontov, Mihail Anatolievici Mamontov, Anatoly Ivanovici Pavlov, Alexandru Vladimirovici Petrunkevici, Anastasia Sergheevna Remezov, Ivan Dmitrievici al II-lea I Selivanov, θedorъ Dmitrievichъ Şah-Nazarov, Semen Hryhorevici Membri corespondenți: Heller von-Ravensburg Max Dessoir A Bayersdorfer, președinte München psihologic Societăţile * Biblioteca Runiverse SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ i Schrenk von Notzing, secrete" ale aceleiași Societăți Levitsky, I N Deikov, M I Gartvig, Andrey Fedorovich Notă Taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de filosofie și psihologie", iar în timpul întâlnirilor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contribuție pentru membrii activi ruble, pentru membrii concurenți ai persoanelor juridice intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Răspunsurile lui PA Nekrasov la observațiile și obiecțiile referitoare la fundamentele filozofice și logice ale fizicii sociale O atitudine critică în domeniul științelor experimentale și speculative, investigând fenomenele politice și sociale, este nu mai puțin și chiar mai necesară decât în domeniul științelor naturii O astfel de atitudine critică a fost și va fi una dintre principalele condensuri ale științelor sociale, iar stagnarea mare sau mai mică a fost determinată de obicei de lipsa criticii, de raționamentul nici superficial, ci profund, chibzuit, cuprinzător de comparație și judecată, care nu este doar un motiv de intensificare, ci și pregătire

teoretică preliminară După ce am prezentat modesta mea lucrare despre fizica socială judecății criticii stricte a filozofilor, teologilor și oamenilor de știință și răspunzând cu recunoștință obiecțiilor și observațiilor făcute în legătură cu aceasta, cer aceeași atitudine critică atentă față de răspunsurile mele Judecăți în societatea psihologică cu privire la tezele la cartea mea: ((Filosofia și logica științei manifestărilor de masă ale activității umane "a provocat o clarificare mai completă a rolului factorilor psihologici în viața socială Acest lucru îmi dă motive să fac în curând o prezentarea sistematică într-un articol special a principalelor fundamente ale psihologiei și aritmologiei fenomenelor sociale, luând în considerare factorii psihologici în legătură cu filosofia științelor sociale Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ şi cu teoria probabilităţii În prezent, voi încerca să răspund la remarcile și obiecțiile cărții D N Tserteleva, V A Goltse&a, Alexei I Vvedensky, K D Andreeva, ĬI V Preobrazhensky, G G Dppelrot, B K Mlodzevsky și P II Sokolova *) § i Observație filosofică a cărții D N Tserteleva despre armonia prestabilită îmi dă motive să formulez din nou acele gânduri de bază despre legile cauzalității, independenței și influenței și despre liberul arbitru, care sunt afectate de această remarcă și au o importanță deosebită pentru știința experimental-speculativă numită fizica socială Legea cauzalității acțiunilor este prima axiomă de bază, absolut necesară pentru o înțelegere planificată, neconfuză a cursului fenomenelor Această lege ajută mintea umană să cucerească mai mult sau mai puțin nu doar spațiul, ci și timpul, făcând posibil ca prezentul să judece atât viitorul, cât și trecutul, așa cum un astronom, care examinează mișcarea unei comete astăzi, poate spune cum s-a mutat ieri și cum va fi mută-te mâine Pe lângă legea cauzalității, trebuie să ținem cont de axioma independenței și axioma de influență, care reprezintă o legătură mai slabă a fenomenelor decât legarea lor conform legii cauzalității Aceste axiome definesc conceptele de independență și influență prin probabilități Aceste axiome au drept consecință teorema lui P L Cebyshev și conduc într-un mod deosebit la același scop ca și legea cauzalității, adică: conduce mai mult sau mai puțin la victoria minții care cunoaște în timp, făcând posibilă judecarea prezentului și a viitorului și a trecutului cu privire la fenomene aleatorii independente masive Independența fenomenelor contingente, la care aplicăm acest mod de judecată, merită nu mai puțină atenție a filosofilor decât cauzalitatea Independența este în legătură cu izolarea obiectelor vieții Este larg răspândită, deoarece în ordinea mondială se găsește foarte des *) Aceste observații și obiecții, pe lângă obiecțiile lui Alexei I Vvedensky, sunt publicate în numărul actual al Voprosy Philosophy and Psychology Ele îmbrățișează în termeni generali și acele obiecții și remarci care au fost publicate de diverși autori în alte ediții Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ se așteaptă izolarea O persoană își oprește constant atenția asupra obiectelor existente separat: observă soarele, luna, planetele, stelele și alte corpuri cerești; vede ființe individuale din regatul plantelor și animalelor care locuiesc pe pământ; observă izolarea lui și izolarea semenilor săi, a oamenilor Chiar și elementele care par solide la prima vedere, cum ar fi apa, aerul etc , la o examinare mai atentă, se dovedesc a fi poroase, permeabile, divizibile și astfel mintea ajunge la conceptele de molecule individuale ale fizicii și atomii de chimie Microscopul dezvăluie ochiului uman celulele materiei vii, nucleele lor și întreaga lume a ființelor vii microscopice individuale Separarea, izolarea, separarea, dezbinarea, egoismul - asta este ceea ce este

plină lumea, dacă o priviți cu intenția de a aprecia semnificația independenței în lume și a armoniei sociale Din acest punct de vedere, lumea este un proces de masă care îmbrățișează relațiile reciproce ale unui număr foarte mare de obiecte separate și în acest proces, desigur, există grupuri infinit de diverse de fenomene aleatoare independente pe perechi cărora li se aplică Teorema Z L Cebysheva Prin urmare, această teoremă este ridicată la una dintre cele mai generale legi mondiale, iar legea manifestărilor independente de masă a activității liberului arbitru al oamenilor este doar cel mai important caz particular al acestei legi generale generale Întregul proces mondial depinde de natura cauzelor, influențelor și independențelor care operează în el Acest personaj este conectat la rândul său cu esența ființei și, prin urmare, o privire asupra cauzelor, influențelor și independenței atinge întrebările fundamentale ale metafizicii Cauzalitatea are uneori o formă derivată de succesiune pasivă, iar uneori este o creație activă În primul rând, se pune întrebarea despre creativitatea, nu doar absolută, căreia lumea vizibilă își datorează originea, ca un fel de fenomen, dar și relativă, care ne umple viața și se numește îmbunătățire, progres, creare a noului Forța creatoare în toate aceste cazuri este o primă cauză, care conține conceptul de independență necondiționată Vederile asupra lumii în raport cu viziunea forței creatoare au fost împărțite în două tabere O tabără permite Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ doar o forță creatoare rațională: liberul arbitru, considerând cauzele oarbe, fatale, cărora le aparțin, de exemplu, acțiunile fizice, ca derivate Cealaltă tabără neagă liberul arbitru și admite doar forțe creatoare nerezonabile reprezentând șansa oarbă (arbitrariul oarb al scolastic-scotiștilor, evoluția oarbă a pozitiviștilor și materialiștilor) Idealismul provine din viziuni asupra lumii care afirmă că nu există creativitate fără participarea activă a minții, adică fără liber arbitru Această ultimă axiomă este acceptată de fizica socială, luându-și creditul pentru lupta împotriva superstițiilor și iluziilor, în care ipotezele despre forțele creative oarbe joacă un rol În concluziile fizicii sociale joacă un rol proprietățile întregii persoane, toată fiziologia și toată psihologia lui Din punctul de vedere al fizicii sociale, aceste proprietăți sunt, parcă, cele mai bogate în conținut postulat psihofiziologic inerent moleculei morale a organismului social, omul Ele iau locul slabului postulat mecanic inerent moleculei fizice obișnuite și exprimat în cele trei principii fundamentale ale mecanicii newtoniene Liberul arbitru este partea cea mai înaltă a proprietăților active ale omului Fără liberul arbitru, societatea umană s-ar prăbuși ca organism moral, adică s-ar transforma într-un organism de ordinul cel mai de jos Mintea empirică este un mediator între lumea senzuală din exterior și minte, ca lume a esenței spirituale interioare a omului Teoria probabilităților deschide o cale minunată pentru crearea științelor sociale experimental-speculative, de-a lungul cărora mintea poate, sub controlul unei părți a minții, iar pe de altă parte a experienței sentimentelor exterioare, să treacă prin sălbatice ale necunoscutului și, în același timp, nu numai că nu se încurcă, ci, dimpotrivă, câștigă superstiții și iluzii și înțeleg legile armoniei sociale și mondiale, introducând un element moral în evaluarea tuturor relațiilor reciproce ale ființelor inteligente spirituale , indiferent dacă aceste relații vor fi fizice, fiziologice, economice sau psihologice, spirituale Matematica și empirismul planificat ghidat de ea, aplicat în fizica socială, au capacitatea de a pătrunde, urmând metafizica, în toate sferele ființei reale, înțelese pe baza unei viziuni asupra lumii care

permite moralul Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ puterea, liberul arbitru și să folosească, acolo unde este posibil, măsura, greutatea, numărul Prin această metodă se creează o știință experimental-speculativă, care nu acoperă întreaga perspectivă a lumii, ci este exactă, adică planificat, rațional, capabil să cucerească timpul, ducând la legile fizicii sociale, care, în ciuda activității liberului arbitru al omului, există, așa cum spune Quetelet, "în afara timpului, ca capriciul omului" și "permit numai lucrarea Creatorului de a triumfa fără obstacole" Aceste legi reflectă ceea ce este în limbajul lui Leibniz o armonie prestabilită care leagă două lumi: vizibilă (fizică) și invizibilă (spirituală) Leibniz este responsabil pentru formularea corectă și clară a problemei acestei conexiuni și, deși această problemă nu a fost corect rezolvată de el, meritul său este mare A înțelege empiric această legătură este o sarcină demnă, pe care, după Leibniz, fondatorii fizicii sociale au avut-o constant în minte și au rezolvat-o nu fără succes Carte D N Tsertelev, în observația sa, amintește foarte potrivit de armonia prestabilită a lui Leibniz, pe care filosofia, nu numai pozitivă, ci și idealistă, a tratat-o până acum cu un fel de dispreț Conceptul de armonie prestabilită are o profundă semnificație filozofică și științifică Ea, după eliberarea de trăsăturile speciale ale metafizicii lui Leibniz, a dat impuls fizicii meipa reale, adică studiul speculativ și empiric al legăturii dintre lumile fizice și spirituale, legătură care este considerată de toți fondatorii fizicii sociale și îmbrățișează, printre altele, împletirea cauzelor creative spiritual raționale cu lanțuri de cauze derivate Aceste lanțuri sunt în general serii succesive de fenomene, exprimate, printre altele, pentru ființele vii în ereditate În aceste rânduri, creatul creativ este transferat de la precedentul la următorul Astfel, o piatra aruncata intr-o mare linistita provoaca o miscare ondulata, transmisa succesiv din val in val Dar o ființă rațională spiritual se adaugă la moștenirea pe care a primit-o creativitatea rațională personală Cine nu și-a înecat prin voința sa acest dar creator în sine poate simți în creativitatea sa complicitatea creativității spiritului Participarea creativității inteligente la procesele universului face ca seria pozitivă să fie fantomatică, de exemplu, seria succesivă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ fenomene naturale, considerate din punctul de vedere al unei teorii pozitive despre originea speciilor; iar rangurile idealiste sunt făcute logic posibile prin această participare și agreabile cu experiența În aceste rânduri idealiste, dominația aparține celor mai înalte forțe mentale, rațiunii și voinței, ca forțe creatoare Împărtășiți forțele inferioare ca derivate, subordonarea rațiunii și voinței Această viziune asupra lumii recunoaște în lume răul, răul; dar recunoaște și că rațiunea și voința pot birui răul și toate imperfecțiunile Această depășire este evoluția morală a lumii Adevăratul sens al evoluției este de înțeles doar idealismului: este creativitatea spirituală, rațională § Obiecţiile lui V Goltsev sunt de mare interes pentru mine pentru că ele propun în mod deschis şi direct puncte de vedere direct opuse cu ale mele şi împărtăşite de mulţi Aceste obiecții îmi oferă o oportunitate excelentă de a face noi clarificări asupra unor probleme importante și de a înlătura unele dintre neînțelegerile comune în literatura științifică populară pozitivă Voi începe explicațiile cu obiecții de natură faptică V A Goltsev susține că "Laplace, contrar asigurării mele, a negat liberul arbitru și, în plus, a fost ateu" În chestiunea liberului arbitru, Laplace este un adept al lui Leibniz Mulți oameni cred că Leibniz, ca determinist, a respins liberul arbitru Dar mai corect

gândesc acei filozofi care constată că Leibniz a recunoscut liberul arbitru și a transformat doar doctrina despre acesta care a existat înainte de el: el a curățat conceptul de liber arbitru de materialismul scolastic, care l-a definit ca arbitrar orb sau absolutism orb; a pus-o în rândurile forțelor care sunt fără îndoială rezonabile Absurditatea orbului arbitrar al voinței Leibniz consideră la fel ca și absurditatea șansei oarbe a epicurienilor, adică cu absurditatea creativităţii de natură pur materialistă Leibniz realizează o purificare a conceptului de liber arbitru de tot felul de factori oarbă prin subordonarea actelor liberului arbitru legii motivelor suficiente, și anume a motivelor Libertatea nu este distrusă, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ci este transferat de la sine în sfera de activitate a minții planificate, care este stăpâna motivelor; dar factorii orbi sunt eliminati Liberul arbitru este o formă activă a rațiunii cu funcțiile sale logice și morale Motivația, desigur, este un fel de cauzalitate, dar numai necondiționată, rezonabilă, văzând viitorul și conectându-l cu prezentul Un astfel de liber arbitru, adică subordonat motivelor, a recunoscut Laplace, nepermițând alte definiții ale acestuia Acest lucru reiese tocmai din următoarele cuvinte ale lui Laplace: "Les évènements actuels ont avec les précédons, une liaison fondée sur le principe évident, qu'une chose ne peut pas commencer d'ótre, sans une cause qui la produise Acest axiome connu sous le nom de principe de la raison suffisante, s'étend aux actions mêmes que l'on juge indifférentes La volonte la plus libre nu poate sans un motiv determinant, leur donner naissance; car si toutes les circonstances de deux positions étant exactement semblables, elle* a lucrat dans l'une et s'abstenait d'agir dans l'autre, son choix serait un effet sans cause: elle serait alors, dit Leibnitz, le hasard aveugle des epicuriens L'opinion contraire este une illusion de l'esprit qui perdant de vue les raisons fugitives du choix de la volonté dans les choses indifférentes, se persuade qu'elle s'est determinee d'elle-rnême et sans motifs " Aceste cuvinte conțin recunoașterea liberului arbitru de către Laplace , și tocmai în sensul lui Leibniz, și nu negarea acestuia, așa cum crede domnul Goltsev Definiția lui Leibniz a liberului arbitru în literatura filozofică a fost ascunsă mai întâi de rămășițele influenței scolasticii medievale, care nu s-a împăcat cu învățăturile lui Leibniz, și apoi de influența pozitivismului Dar în lucrările filozofilor și psihologilor ruși, adevăratul sens al concepției lui Leibniz despre liberul arbitru nu este doar restaurat, ci și dezvoltat, extins),) Laplace "Théorie analytique des probabilités" (la începutul Introducerii) Profit de ocazie pentru a corecta eroarea de corectare de la pagina a monografiei mele în discuție, unde o parte din acest text este redată în traducere rusă Acest text se spune în mod eronat că este plasat "la sfârșit" Introducere; ar fi trebuit să spună: "la început" Introducere Recensorul domnul Z, care mi-a revizuit monografia în cartea din februarie "Gândirea rusă", judecă foarte strict despre deficiențele acesteia, pe baza acestei erori de corectare) Vezi ultimul capitol al cărții mele: "Filosofia și logica științei manifestărilor de masă ale activității umane" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ și este, desigur, imposibil să considerăm doctrina leibniziană a liberului arbitru reprodusă acum de Laplace ca o negare a liberului arbitru Definiția liberului arbitru, care elimină complet factorii orbi din actele sale, urmează, s-ar putea spune, din cele mai elementare principii ale idealismului Laplace, care, după cum se vede din cuvintele sale de mai sus, a urmat această concepție idealistă a liberului arbitru, nu este un materialist, ci un idealist pur în sensul lui Leibniz, iar ateismul

absolut este greu compatibil cu idealismul în acest sens Dacă cineva examinează apoi restul introducerilor filosofice din Théorie analytique des probabilités a lui Laplace și recitește celelalte scrieri ale lui în publicațiile academice, nu există nicăieri nici măcar un indiciu al ateismului lui Laplace; iar în introducerea filozofică menționată mai sus, Laplace tratează, printre altele, nu numai despre liberul arbitru, ci și despre moralitate, despre legile psihologiei, ca parte reală a metafizicii, despre credință, despre mijloacele de fixare și însuflețire a reflecțiilor lucruri din sensorium (sensorium) unei persoane și, în special, despre mijloacele de combatere a prejudecăților și superstițiilor și de dezvoltare a primelor principii ale credinței într-o credință mai matură etc (vezi Introducere, pp LXX-LXXI, CXIII- CXXVII) Dușman al iluziilor, Laplace le-a văzut cauza, printre altele, în credința sa în descântecele supranaturale, însemnând, evident, creativitate oarbă, nerezonabilă prin acțiune supranaturală Laplace a recunoscut în mod evident puterea creativă rațională și tocmai la rațiune și experiență a recurs pentru a combate iluziile și superstițiile Când Laplace vorbește despre credință și despre alte subiecte înalte, el vorbește întotdeauna cu o seriozitate care nu numai că nu are nimic de-a face cu ateismul, dar îl poate satisface pe cel mai convins teist În aceste argumente, Laplace, după cum se vede din citatele pe care le citează, se ghidează după părerile lui Pascal, un ascet profund, un mare geometru și fizician, fondatorul teoriei probabilității Citând autoritatea lui Pascal în explicarea principiilor sale, Laplace transmite textul său care conține cuvintele: "Nu ar trebui să te cunoști pe tine însuți: suntem în aceeași măsură un trup ca și un spirit" În toată expunerea sa a principiilor psihologiei, Laplace a arătat că el consideră lumea cuprinsă de rațiune (lumea Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ metafizic) infinit mai larg decât lumea cunoscută de mintea empirică, iar scopul construcțiilor sale speculative legate de psihologie era intenția evidentă de a construi o schemă pentru a înțelege empiric rezultatele aceleiași armonii prestabilite pe care Leibniz o proclama , care leagă lumea vizibilă (fizică ii) și cea invizibilă (spirituală) și pe care, după Leibniz, au avut în vedere în mod constant fondatorii științei speculative experimentale a fenomenelor sociale morale Se știe că anecdota despre ateismul lui Laplace se bazează pe o transmitere distorsionată a unei conversații dintre Napoleon I și Laplace despre Expunerea sa asupra sistemului lumii, iar această ficțiune anecdotică este infirmată de compatrioții autoritari ai lui Laplace, de exemplu, Fay (Faye) X) Acest ateism fictiv al lui Laplace *) Vezi Fay: "Originea lumii" Transl Pg Convorbirea lui Laplace cu primul consul, generalul Bonaparte, care a dat naștere unei anecdote despre ateismul lui Laplace, privea lucrarea publicată de Laplace: "Expunerea sistemului lumii" Fi, respingând transmiterea distorsionată a acestei conversații, explică problema după cum urmează După cum știm, sistemele mecanice sunt uneori stabile, alteori instabile Newton a crezut în mod eronat că sistemul solar este instabil, adică că este în pericol de dezastru În același timp, Newton a sugerat că, pentru a preveni acest dezastru, Dumnezeu este nevoit din când în când să facă o intervenție specială care să schimbe cursul sistemului solar Laplace, însă, deținând mijloace de calcul mai perfecte, a dovedit că sistemul solar este stabil și, prin urmare, ipoteza lui Newton despre necesitatea unei intervenții speciale a lui Dumnezeu pentru a preveni o catastrofă s-a dovedit a fi de prisos Această corectare a greșelii lui Newton a fost discutată între Napoleon și Laplace Aceeași temă, așa cum se știe, a fost apoi discutată peste

tot în societatea educată din Paris și în Academia de Științe În cercurile academice din Paris, materialiştii din grupul celebrului matematician şi fizician d'Alembert au fost înclinaţi să vadă în eroarea lui Newton şi în descoperirea lui Laplace o subminare a teismului, asemănătoare cu cea cauzată de judecăţile călugărilor scolastici despre opiniile perspicace ale lui Columb, Copernic și Galileo, - judecăți care au cunoscut religia compromisă în ochii publicului, deși educat, dar nu profund devotat problemelor de filozofie și teologie Dar acești materialiști contemporani ai lui Laplace i-au atribuit interpretarea atee a descoperirii lui Laplace nu lui Laplace, ci lor înșiși Superficialitatea unor astfel de interpretări este deja vizibilă din faptul că în ciocnirile care au avut loc cu descoperirile lui Columb, Galileo, Copernic și Laplace, victoria a fost de partea minții creatoare, ceea ce mărturisește prezența unui non- principiul materialist Această victorie nu este triumful materialismului Biblioteca "Runivers " POLEMICĂ de aceeași origine cu fabricația menționată în lucrarea mea despre materialismul lui Quetelet, un student al lui Laplace, adeptul său și succesorul lucrării sale despre aplicarea teoriei probabilității la fenomenele morale politice și sociale Asemenea anecdote persistă cu încăpățânare în acele cazuri când imparțialitatea academică este retrogradată pe plan secund și când pasiunile umane apar pe scenă Există, parcă, doi Laplace: unul s-a reflectat în publicațiile academice, iar celălalt în publicațiile non-academice, aparținând în principal pozitiviștilor Primul Laplace este în mod evident un idealist și teist, în timp ce al doilea este un negător al spiritului, un ateu Nu cred că Academia de Științe din Paris a făcut vreo inexactitate în legătură cu publicarea lucrărilor lui Laplace Mă consider un adept complet al lui Laplace, în măsura în care s-a exprimat în aceste publicații academice Ideile lui în relație cu psihologia fenomenelor sociale îmi servesc, ca și Quetelet, drept bază principală Mai trebuie să ne întoarcem la Laplace și la principiile sale într-o expunere specială a psihologiei și aritmologiei fenomenelor sociale Revenind la reproșul pe care mi l-a făcut adversarul pentru "alegerea ciudată a autorităților", trebuie să spun că toate aceste autorități: Pascal, Leibniz, Graunt, Süssmilch, Buffon, Condorcet, Laplace, Quetelet, în opinia lor, corespund viziunea asupra lumii pe care fizica socială Din punctul de vedere al acestei viziuni asupra lumii, ei sunt, fără îndoială, autorități, și chiar măreți Dar, desigur, viziunea opusă asupra lumii trebuie să se bazeze pe alte autorități În același timp, în special în științele sociale, diferența de viziuni asupra lumii nu poate fi nici eliminată, nici ocolită Construindu-și concluziile pe baza axiomei cauzalității și, bineînțeles, confruntată cu chestiunea primelor cauze sau a autocauzelor, fie raționale, fie oarbe, știința socială, oricare ar fi ea, pune clar și distinct aceste întrebări insolubile pentru mintea empirica Aceste întrebări necesită urgent o soluție din partea sociologului, deoarece se referă nu numai la creativitatea absolută, ci și la creativitatea relativă, care, așa cum sa explicat deja mai sus (§ i), se numește progres, îmbunătățire, creare a noului și care Biblioteca "Runivers" DOLEMICA are loc sub ochii unui om de știință și filozof, precum și a unui administrator, avocat, artist, profesor și oricărui cetățean care este în vreun fel interesat de problemele sociale și de soluționarea lor rezonabilă Dacă recunoaștem creativitatea rațională sau creativitatea elementelor materiale oarbe, evoluția oarbă, arbitrariul oarb etc , este o alternativă venită din adâncul secolelor, dând un deznodământ principalelor viziuni asupra

lumii - și nicio filosofie și nicio știință socială serioasă nu poate evita această întrebare, să nu se conducă pe sine și pe alții în iluzii Autoritățile de mai sus, alese de mine, resping credința în creativitatea oarbă, considerând-o o superstiție, o iluzie și stau din punctul de vedere al unei viziuni idealiste asupra lumii, care acceptă doar cauze rădăcini creative rezonabile, datorită cărora lumea este morală , înțelegând cuvântul "moralitate" în întregime sens valoros Lupta împotriva iluziilor și superstițiilor în numele rațiunii și prin intermediul rațiunii și experienței conduse de rațiune este sarcina acestor autorități Pornind de la această viziune asupra lumii, la rezolvarea problemelor sociale, au legat-o de un empirism rodnic, realizat sistematic după scheme speculative Aceste nume de autoritate, desigur, pot să nu fie recunoscute din punctul de vedere al altor viziuni asupra lumii Acest lucru a fost făcut de pozitivism, care a respins autoritatea acestor nume, a recunoscut opiniile lor cu privire la soluționarea problemelor lumii și sociale ca fiind tendențioase, aproape naive în comparație cu opiniile pozitive asupra miracolelor creative ale evoluției oarbe și și-a pus propria autoritate în loc a acestor autorităţi persoana lui O Comte ca fondator al ştiinţelor sociale Consecvenți, din punctul lor de vedere, pozitiviștii nici nu puteau face altfel Dar noi, stând dintr-un punct de vedere diferit, cu tot respectul față de fondatorul filosofiei pozitive și față de alți reprezentanți ai pozitivismului, printre care se aflau oameni de înaltă conștiinciozitate, nu avem dreptul să recunoaștem autoritatea lui O Comte și a adepților săi Cu numele de O Comte, repetăm, noi, din punctul de vedere al idealismului, nu numai că nu putem lega fundamentele științelor sociale, ci, dimpotrivă, îmbinăm ideea unei întârzieri majore în acestea științe, care înaintea lui făcuseră, datorită filozofilor și matematicienilor din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ, succese tot mai mari, atât teoretice cât și practice Empirismul științific sistematic, coerent din punct de vedere logic, controlat de minte, care a fost impulsionat de mințile profunde ale lui Pascal, Leibniz și Laplace, O Comte și adepții săi, care au refuzat să ia în considerare lucrurile în esență, au fost înlocuite de un empirism confuz, lipsit de un element speculativ și, în plus, care duce la pierderi ъ în afara vederii celor mai importante adevăruri pe care umanitatea le prețuiește Prin urmare, din punctul de vedere al idealismului filozofic, toată știința socială pozitivă este inutilă în măsura în care este pozitivă, adică a renuntat la metafizica, si tocmai la metafizica in formele Leibniz si Laplace, curatata de scolastica si materialism medieval Iar acest drum impropriu a fost ales de pozitivism, s-ar putea spune, în momentul în care metafizica a devenit cea mai capabilă să creeze cele mai fructuoase planuri speculative pentru studiul empiric al fenomenelor sociale, planuri deja testate atunci în practică, chiar dacă încă cu material empiric slab Este imposibil atunci să-l recunoaștem pe O Comte, deși a fost profesor de matematică la Școala Politehnică (la Paris), autoritate în domeniul științelor matematice În scrierile sale matematice, specialiștii nu vor găsi un singur gând original care să lase măcar o urmă salutară în mișcarea științelor matematice mă întorc către Obiecția lui Goltsev, exprimată în cuvintele: "Referentul declară că este un susținător al idealismului filozofic și un dușman al idealismului abstract, dar nu dă nicio indicație cu privire la baza acestei diferențe" În primul rând, trebuie să completez această obiecție cu indicația că în logica mea a științelor sociale și a reformelor sociale sunt un dușman nu numai al idealismului abstract, ci

și al opusului său, adică empirism abstract; în timp ce eu prețuiesc idealismul filozofic sub forma realismului ideal Completând temeiurile indicate în lucrarea mea pentru distingerea acestor concepte, voi apela la imaginea artistică în care este întruchipat conceptul de idealism abstract Don Quijote din La Mancha de Cervantes este imaginea personificată clasică a idealismului abstract, imaginea unei persoane care uită constant de realitatea empirică și constantă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ evident purtat de idealurile datoriei, loialitatii si onoarei, un cavaler fara frica si reproș Să nu vorbim de empirism abstract, care, dacă pătrunde în latura morală a vieții sociale a omenirii, este doar sub forma unei ignoranțe jalnice și a unei grosolănii josnice Acest empirism este abstras de idealuri În filozofie și științe sociale, idealismul abstract are reprezentanți majori care sunt devotați idealurilor cele mai înalte și poartă masele cu ei, îndreptându-le prin abstracția lor pe o cale incorectă, a cărei eroare poate avea consecințe dezastruoase atât pentru indivizi, cât și pentru întreg organismul social Iluziile idealismului abstract se bazează pe o evaluare critică incorectă a relației dintre elementele empirice și neempirice care joacă un rol în viața oamenilor Căzând într-o interpretare restrânsă a acestor elemente, reprezentanții idealismului abstract judecă greșit rolul puterilor personale ale omului, când subjugând aceste puteri, când exagerându-le Ambele sunt dăunătoare: într-un caz, personalitatea este suprimată de opresiunea exterioară, ca un lucru de mică valoare; într-un alt caz, este înăbușită de opresiunea interioară, asuprirea mândriei orbite, smulgând mintea și voința unei persoane din mintea universală, acumulată în comorile bisericii, științei și statului Prin aceasta, o persoană ajunge într-o stare de slăbire din cauza nevoii ca ea, cu mare dificultate, să descopere personal acele comori de credință, cunoaștere și virtute, care au fost de mult descoperite și ar putea deveni proprietatea unei persoane fără prea multe dificultăți Aceasta este și o mare pierdere pentru organismul social, deoarece în acest caz se sacrifică legea economiei de forțe, care este necesară nu numai în viața fizică, ci și în viața morală Realismul ideal, bazat pe o critică cuprinzătoare, exemple ale cărora sunt date de Laplace, se străduiește pentru evaluarea cât mai exactă a corelației dintre elementele empirice și neempirice care joacă un rol în soarta omenirii, în problemele de credință, cunoaștere și virtute care sunt de interes pentru fiecare persoană O atitudine critică profundă față de această evaluare, produsă de rațiune și experiență, atât personală, cât și universală, este principala cerință a realismului ideal, deoarece o astfel de atitudine este necesară pentru a elimina erorile și iluziile: erori Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ mintea și superstițiile rațiunii Fondatorii fizicii sociale au făcut un pas uriaș tocmai în interesul unei corecte evaluări critice a relației dintre elementele empirice și neempirice: au privit idealurile neempirice ale minții, dizolvate în organismul social, ca factori sociali , și a legat problema influenței acestor factori cu un empirism planificat, care se bazează pe matematică și care a ajuns până la noi, în ciuda tuturor condițiilor nefavorabile care au prevalat în secolul al XIX-lea Realismul ideal este realismul, pentru că este considerat constant cu realitatea, fie că coboară la eroii din "Ziua dinainte" a lui Maxim Gorki sau urcă pe tronurile țarilor și în camerele parlamentelor Dar acest realism ideal este idealism, deoarece în această viziune asupra lumii toți idolii orbi, nerezonabili sunt respinși, iar calea unei persoane este luminată de soarele adevărului, chemând pe toată lumea să se ridice moral

deasupra nivelului real la care sunt plasați de către circumstantele vietii Fie ca această lumină să fie infinit de departe de realitate, atât de departe încât până și cele mai bune organizații rezonabile din viața socială a oamenilor, precum biserica, statul, instituțiile publice, știința, literatura etc , sunt discreditate de către reprezentanții individuali ai acestora, care dă naștere la caricaturi, batjocură, ridicol; dar idealurile în sine, împrumutate din această lampă, sunt pure și sfinte și conduc omenirea, chiar dacă cu ezitare, dar în general pe calea cea bună Cel mai bine, realismul ideal este determinat de relația sa cu știința experimental-speculativă Această știință, bazându-se pe realismul ideal, își poate extrage datele și căutările sale nu numai prin sentimente externe, ci și interne Datele ei și căutarea ei în legătură cu moralitatea sunt deosebite Aceste date sunt deosebite pentru că sunt adiacente axiomelor independenței și liberului arbitru Deci, în raport cu cea mai înaltă morală, această știință socială speculativă experimental nu rătăcește în căutări, crezând că această morală supremă, legea morală, este dată, ci este dată doar ca scop de atins într-o ordine a liberului arbitru, ceea ce ordinea este prin însăși natura ei sensul conține o atitudine critică rezonabilă și responsabilă, adică motivare Această morală superioară este o axiomă, dar Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ legat de axioma liberului arbitru Ce consideră, deci, această știință speculativă experimentală a fi principalul lucru căutat în raport cu moralitatea? Se caută modalități reale din punct de vedere speculativ și empiric de a ridica starea morală concretă dată a societății, de a o aduce mai aproape de această lume, căi, uitare, pe care popoarele și conducătorii lor transformă imediat "ordinea divină" a vieții oamenilor în dezastre ale oamenilor și frământări În legile sale exacte care caracterizează mișcarea de-a lungul acestor căi, această știință speculativă experimental este legată în mod esențial și indisolubil de teoria probabilității Cât despre "pumnul blindat", atunci, din păcate, în viața imperfectă a oamenilor este uneori inevitabil În "Trei discuții" Vlad Povestea generalului lui Solovyov caracterizează în mod clar că există circumstanțe în care este necesar să supraviețuiești războiului și să-i faci sacrificii eroice Și dacă invaziile prădătoare ale lui Genghis-Khans, Tamerlanes, Napoleons, Chamberlains etc ar trebui considerate o faptă ticăloasă, atunci protejarea chiar și cu arme de invaziile de prădători și barbari și de invaziile egoiste este o datorie necesară În sfârşit, ostilitatea mea faţă de abstracţiile cosmopolite se bazează pe simpatia mea pentru o altă formă de relaţii reciproce între popoare, pe care o numesc "frăţia ideal-reală a triburilor", considerând-o mai vitală şi mai corectă În această formă, trăsăturile individuale ale tribului și națiunii nu sunt șterse - trăsături prețioase, cum ar fi solul cel mai convenabil pentru prosperitatea individului, în timp ce, în esență, toate valorile din viața socială sunt reduse la valoarea indivizilor, la ridicarea perfectiunii lor morale În legile perfecțiunii morale universale, ipostaza nu trebuie pierdută atunci când este unită în dragoste; cel mai înalt ideal al ordinii morale mondiale nu este doar inseparabilitatea ipostazelor, ci și inseparabilitatea lor Până la atingerea acestui ideal de către toată lumea, nu se poate amesteca Falstaff și Fecioara din Orleans, tatăl Karamazov și Zosima (în Dostoievski) într-un început absolut egalizator În același mod, în frăția triburilor și națiunilor, un principiu absolut de nivelare este o absurditate, iar acel trib, care, luptă pentru cel mai înalt ideal, sub ani * Biblioteca "Runivers" DISCUŢIE, se ridică deasupra

indiferenței cosmopolite, nu are dreptul moral de a se apleca, nu poate decât să se apere și să-și împingă forțele înainte, împingând deoparte afluxul de elemente inferioare și chiar mai insidioase din calea sa Frăția ideală-reală universală a triburilor și popoarelor, și nu cosmopolitismul, este axioma fizicii sociale, așa cum o înțeleg Este util pentru cosmopoliții entuziaști să-și amintească cuvintele patriotice ale lui Gladstone x: "Locuitorii insulelor britanice, în general, se disting prin constanță, deși uneori sunt creduli și accesibili entuziasmului; sunt fermi și hotărâți, deși uneori aroganți și zadarnici; un popor cu un cap puternic și o inimă sănătoasă nu va permite ca influența unei caste străine, fie prin trucuri secrete, fie prin rezistență deschisă, să se oprească în implementarea sarcinii sale mondiale § Alexei Iv Vvedensky a fost primul care a obiectat la definirea liberului arbitru ca "forțele psihice rezultate ale unei ființe raționale din punct de vedere spiritual" Această obiecție i se alătură K A Andreev, ÏI V Preobrazhensky, precum și alți adversari Sunt pe deplin de acord cu oponenții mei că definiția liberului arbitru, ca rezultat al forțelor mentale, dă naștere la numeroase neînțelegeri, trebuie să refuz complet să exprim această definiție, căreia i-am atașat un sens special, convențional, bazat pe analogii incomplete folosite în fizica sociala Prin obiecții la adresa termenului "echivalent" aplicat liberului arbitru, oponenții ridică însă întrebarea generală a semnificației în limbajul fizicii sociale a mijloacelor lexicale bazate pe analogii dintre fizică și fizica socială Utilizarea acestor mijloace are avantajele și dezavantajele sale și, prin urmare, merită o discuție și o atenție deosebită Analogiile dintre fizica socială și fizică facilitează prezentarea și înțelegerea rapidă a conținutului fizicii sociale, în special pentru cei care sunt cel puțin puțin familiarizați cu obișnuitul Vezi "Roma și Papa înaintea judecății conștiinței și istoriei^ Scris de William Gladstone Traducere £♦ M Polivanova w) editată de prof V A Sokolova Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ fizică Aceste analogii sunt utilizate pe scară largă și cu pricepere, de exemplu, de Laplace în introducerea sa filozofică în teoria probabilității: el conturează lucruri foarte complexe în câteva lovituri atunci când formulează principiile psihologiei care joacă un rol în expunerea sa Dar aceste analogii, ca incomplete, au dat și continuă să dea naștere la diferite neînțelegeri: fie la abuzul lor extrem (ca în analogiile sociologiei Spencer), apoi la o viziune materialistă asupra esenței unui caracter nematerial, apoi, în cele din urmă, la negarea oricărui sens în aceste analogii La mine, urmând exemplul lui Laplace și al altor autori, am folosit adesea aceste analogii, numind o persoană moleculă, legea morală câmp electromagnetic, legătura morală a oamenilor prin coeziune morală, liberul arbitru al rezultatului etc Aceste analogii incomplete, nepotrivite pentru o definire completă a esențelor, foarte convenabile ca simboluri convenționale ale entităților corespunzătoare, asemănătoare acelor semne și denumiri pe care le folosim în limbaj și matematică Nu ar trebui să vedem în aceste simboluri bazate pe analogie mai mult decât vedem în semnele convenționale ale limbajului și matematicii Când menționăm aceste simboluri, privirea mentală ar trebui să fie îndreptată nu către ele, ci către esențe Această condiție împacă multe obiecții și neînțelegeri legate de particularitățile expunerii fizicii sociale Dar, desigur, abuzurile, conștiente și inconștiente, sunt posibile în acest domeniu la fel ca și în zona cuvântului obișnuit, servind în același timp și ca unealtă pentru înțelepți și sofiști Și cu cât esența definită de limbajul convențional este mai

profundă, cu atât este mai ușor să abuzezi de ea Limbajul condiționat al fizicii sociale, bazat pe analogia sa cu fizica obișnuită, poate fi numit limbajul metafizicii reale, așa cum a înțeles-o Laplace Această limbă, ca oricare alta, are propria sa gramatică bazată pe psihologie și logică Această gramatică, în fundamentele ei logice, este legată de ramurile umanitare ale matematicii, care sunt grupate în jurul teoriei probabilității și a aritmologiei Se leagă și de psihologia fenomenelor sociale, bazată pe metafizica reală și conturată de Laplace Pentru succesul științelor sociale, este util să facem acest limbaj în pur, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ formă nedistorsionată disponibilă publicului Pentru a face acest lucru, este necesar să se includă în însăși fundamentele educației umanitare generale studiul teoriei probabilităților și al ramurilor matematicii adiacente acesteia, legând acest studiu de psihologia fenomenelor sociale menționată mai sus Aceste elemente de logică, psihologie și aritmetică a fenomenelor sociale, definind împreună regulile și conținutul limbajului metafizicii reale, pot fi enunțate într-o formă care este în general accesibilă oamenilor educați, iar această propedeutică filosofică ar trebui oferită studenților ca una a fundamentelor educaţiei umanitare § G, G, Appelrot în remarca sa nu acţionează ca un oponent al teoriilor metafizice; dar el este împotriva conexiunii dintre aplicarea disciplinelor matematice cu necesitatea admiterii acestor sau a altor teorii metafizice Sunt de acord cu această remarcă, înțelegând-o nu numai în sensul că disciplinele matematice, ca și formale, nu predetermină nimic prin ele însele despre esența și proprietățile ființei și fenomenelor sale, ci și în sensul că o astfel de decizie în aplicarea la fenomenele morale este ușor ar duce la constrângere, la fanatism, care nu numai că se aseamănă cu fatalismul, ci reprezintă și unul dintre cele mai mari illogisme morale, uitând că libertatea dată de Dumnezeu este baza fundamentală a relațiilor morale Chiar și în fizică, speculațiile metafizice care pregătesc planurile pentru empirismul ei nu sunt unice și strict definite și permit variante) În fizica socială, pe de altă parte, în care psihologia indivizilor servește drept bază, voința lor, credința lor, care este motivul moral al aceleiași voințe, este și mai necesar compatibil cu îmbunătățirea relațiilor de viață, sfera de aplicare a alegerea credințelor, acest tip de teorii metafizice ale vieții Această întindere, bazată pe o ordine responsabilă a liberului arbitru, se realizează practic în viața socială a oamenilor ca toleranță *) A I Bachinsky, la ședința Societății de Psihologie din februarie, a citat un exemplu de astfel de variante în lucrările celebrului fizician englez Maxwell, care, pentru a explica aceleași fenomene fizice, a construit în mod speculativ mai multe teorii care au fost empiric în concordanță cu realitatea Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ În viața socială, credința este cel mai mare factor psihologic metafizic, iar teoria probabilității, ca schemă logică pentru studiul relațiilor sociale, sugerează luarea în considerare a acestor postulate de forță metafizică, întrucât acțiunea lor se manifestă în rezultate disponibile empiric Teoria probabilității poate oferi științelor sociale să țină cont de acest lucru, întrucât, ca disciplină matematică, este o formă largă care este capabilă să îmbrățișeze relația reciprocă a unei multitudini de credințe existente, ca teorii metafizice vitale ale umanității, determinând morala continutul vietii sociale Această considerație determină relația dintre teoriile probabilităților și teoriile metafizice în acele cazuri când, ca disciplină matematică, se aplică manifestărilor existenței umane și activității vitale Dar ar trebui filosofia științelor sociale, care

folosește teoria probabilităților, să fie indiferentă față de această diversitate metafizică vitală? Nu cred și nici măcar cred că sarcina filozofiei este să pună constant în fața ochilor omenirii torța adevărului înțeles de credință, iar sarcina științelor sociale experimental speculative este să dezvăluie prin experiență, printre altele, practicile modalități care facilitează societățile umane să se apropie de această torță, care este infinit de departe de noi din cauza imperfecțiunii naturii umane, dar care este scopul ultim al ordinii morale mondiale Prin urmare, fizica socială, în opinia mea și a altora (de exemplu, Buffon), trebuie să aleagă cea mai perfectă teorie metafizică, idealismul revelației creștine, ca punct de sprijin al schemelor sale pentru empirismul științific, cronometrarea până în acest punct, în ceea ce privește coordonarea principiul, toate celelalte perspective vitale și religii ocupând treptele cele mai de jos în scara conceptelor morale și aplicând într-o măsură și formă rezonabilă principiul toleranței, care decurge nu numai din considerațiile de mai sus despre ordinea liberului arbitru, ci și din datoria iubirii față de aproapele Suntem înclinați către acest principiu și prin considerarea că în treburile umane există forțe invizibile de reținere și echilibrare, datorită cărora adepții celor mai bune viziuni asupra lumii sunt mai răi decât principiile lor, în timp ce Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ investigatorii sistemelor proaste sunt mai buni decât principiile lor Aritmologia, teoria probabilităților și inegalităților, care sunt condiții matematice ale libertății, limitarea inegalităților și a combinațiilor aritmologice prin cerințe obligatorii atât ale moralității superioare (în sensul cerințelor morale ale religiei), cât și obișnuite (în sensul politicii și dogme civile), prezentarea acestor cerințe ale oamenilor ƀku într-o ordine responsabilă a liberului arbitru și, în sfârșit, "ordine divină", i e regularitate de egalizare liberă, care deschide spațiu pentru o libertate individuală benefică și este confirmată matematic de axiomele și teoremele teoriei probabilităților - aceasta este schema metafizică și matematică largă din care trebuie să trageți bazele formulării corecte a tuturor științelor sociale (jurisprudență, economie politică, istorie etc) Dacă, totuși, științele sociale se îndepărtează de această schemă, adică exclude aritmologia, inegalitățile, teoria probabilității, moralitatea deplină și ordinea responsabilă a liberului arbitru și se va strădui să înțeleagă substanța relațiilor sociale numai pe baza ecuațiilor care decurg dintr-un mecanism orb, apoi știința socială, în virtutea acestei tendințe singur, va deveni complet fals și va pieri molid pentru drumul omenirii Oriunde sunt derivate aceste ecuații fatal prescrise, acest drum pleacă în toate cazurile din contrariul esenței omului și, prin urmare, a ideilor false metafizice și matematice ale privării de libertate, acest lucru cel mai scump dintre drepturile naturale ale omului, incompatibil cu principiul absolut de nivelare Această aservire acum capitalului, când muncii, când producătorului, când consumatorului, când sistemului social social-democrat, când unui alt idol social care respinge moralitatea superioară, este o minciună fundamentală îndreptată împotriva omului; și nici dragostea, nici lingușirea, nici vreo altă tămâie plătită acestor idoli sociali, nu poate acoperi adevărul teribil, nu poate corecta minciunile principiilor sociale, care înlătură din considerația lor principiul responsabil al liberului arbitru și moralitatea deplină, care dă baza pentru a distinge binefăcător noua libertate fata de nesanatos În cuvintele lui William Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Gladstone

"Adevărul și libertatea sunt, parcă, doi poli pe care se bazează creștinul; între ei există o unire sfântă, divină, astfel încât oricine dăunează sau respinge unul dintre ei este un dușman al ambelor Să adăugăm la aceste cuvinte bazate pe Evanghelie că libertatea cea mai binefăcătoare este aceea care nu contrazice în niciun fel adevărul § J Matematica, împreună cu filozofia, este capabilă de distrageri mai mari sau mai mici, iar în această facultate constă atât puterea, cât și slăbiciunea ei , deși moderate, după cum vom vedea mai jos, de alte proprietăți ale disciplinelor matematice Obiecțiile lui B K Mlodzievskaia afectează proprietățile matematicii pure, formale, care uneori se află la nivelurile extreme ale abstractizării B K Mlodzevskii a oferit o descriere excelentă a acestei matematici și trebuie să spun că opiniile mele despre matematica pură nu diferă esențial de raționamentul său Am introdus chiar și raționament similar în fundamentele logicii care se dezvoltă în monografia mea în discuție Acolo, consider scheme speculative sau a priori, iar acestor scheme, în dezvoltarea cărora matematica pură joacă rolul principal, li se acordă un loc foarte important În creativitatea științifică, aceste scheme constituie un element esențial și necesar Dar ar fi greșit în cel mai înalt grad să forțezi matematica să se închidă cu totul în capacitatea ei de abstractizare, a priori Împotriva acestei extreme este necesar să protestăm împreună cu filozofii și matematicienii vechii școli, care au știut să unească armonios abilitățile versatile ale spiritului cunoaștere Această extremă este periculoasă pentru matematică, și pentru filozofie și pentru știință Pe de o parte, poate transforma matematica într-o abstracție inutilă pentru filozofie și știință, precum scolastica; pe de altă parte, este, de asemenea, capabil să priveze filosofia și știința de unul dintre cei mai buni aliați activi, participând la locurile potrivite la toate operațiunile filozofiei și științei Rezultatul acestei extreme este slăbirea simultană a matematicii, filosofiei și științei • !) Ibidem, p Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Din fericire, matematica are capacitatea nu numai de a se bloca în cercul abstracțiilor sale de dragul dezvoltării și perfecționării schemelor sale a priori, ci și de a ieși din această izolare într-o întindere mai largă, de a intra în comunicare cu toate departamentele filozofiei și știință și cu toate aspectele realității Datorită acestei abilități importante, matematica se poate transforma cu ușurință într-o știință aplicată, îmbrățișând aritmologic diverse departamente ale ordinii mondiale, inclusiv fizica socială sau știința matematică a fenomenelor morale, politice și sociale Bună, desigur, este maniera "germană" de gândire filozofică, deși uneori ajungând aproape până la absurd în dezvoltarea unor propoziții unilaterale, dar nu mai puțin oferind servicii științei cu granule fine printre aceste abstracțiuni Această manieră exprimă nevoia minții de a diseca ceea ce poate fi cunoscut pentru a privi mai îndeaproape o anumită parte a lucrurilor, în timp ce mintea concentrată vede, pe lângă acest punct, restul lumii într-o stare de aberație Matematica pură, cu schemele sale unidirecționale, este ca această filozofie "germană", adică este capabil în aceste scheme de aceleași aberații, deși conține întotdeauna granule fine în centrele acestor scheme Cu toate acestea, acest mod "german" de gândire filozofică și matematică este doar o etapă de tranziție a cunoașterii, care poate fi numită sunet (sănătatea se datorează tocmai conștiinței că schema are doar focalizarea potrivită, în afara căreia încep diverse aberații) și care trece într-un utopism nesănătos, în iluzii cu naivitatea în raport cu aberațiile luate pentru realitate Modul "francez" de gândire filozofică și matematică este

necesar pentru a elimina aceste aberații Acest mod este o sinteză, din care găsim un exemplu în Laplace În realitate, nu există o existență separată în afara imaginației umane, nici matematică pură, nici filozofie, nici știință, nici învățăturile religiei De fapt, elementele aritmologice, filozofice, științifice și religioase trăiesc inseparabil în sufletul uman și nu pot fi contemplate decât în el; iar cu neclaritatea acestor urme direct contemplate ale sensibilității sufletului, aceste elemente pot fi verificate prin comparații, exerciții în arta contemplarii și în Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ în general, prin tot felul de tensiuni intelectuale, care ajută la aducerea contemplaţiei neclare la o convingere distinctă Elementul aritmologic este adesea necesar în toate aceste operații Acest element, după cum vedem, de exemplu, la Laplace, în introducerea sa filozofică în teoria probabilității, pătrunde în logică, psihologie și epistemologie, iar matematica, în sensul și demnitatea ei aplicată, este la locul său complice și complice în cercetare înseamnă a dezvălui, dovedi și întări diverse prevederi care au conținut real, și a infirma, a elimina iluziile Această sarcină a matematicii aplicate, dacă ne aprofundăm în epistemologie, așa cum a formulat-o Laplace, constituie chiar o parte importantă deosebită a epistemologiei Această epistemologie necesită nu numai o comparație cuprinzătoare a urmelor senzoriale (sensoriuin) contemplate direct, în care este cuprinsă lumea simțirii interioare și lumea fizică este reflectată și prin simțurile exterioare, ci și rezultatele reflecției și calculului În aceste comparații, reflecții și relatări cuprinzătoare stă marea semnificație a sintezei, pe care, printre altele, o învață Laplace, afirmând că această sinteză eliberează mintea de iluzii "Mintea", spune Laplace, "are iluziile ei, ca și simțul văzului; și la fel cum atingerea corectează iluziile vederii, tot așa reflecția și numărarea corectează iluziile minții Dacă luăm în considerare capacitatea matematicii de a trece de la o știință pur formală la una aplicată și de a intra în cea mai strânsă legătură cu filosofia și epistemologia, atunci, spunem, remarcile și obiecțiile lui B K Mlodzevsky nu mai sunt aplicabile acestei aplicații matematică Din acest punct de vedere, mi se pare, dimpotrivă, că au dreptate cei ai participanților la dezbaterea concluziilor monografiei mele în discuție, care cred că ramura matematicii aplicate, numită fizică socială și bazată pe teoria probabilității , este un element aritmologic al epistemologiei și, prin urmare, împreună cu filozofia implicau dovezi și respingeri ale unor propoziții metafizice În domeniul, de exemplu, al doctrinei liberului arbitru, această matematică aplicată m-a ajutat să infirm Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ una dintre cele mai mari iluzii Să ne amintim circumstanțele legate de această întrebare Materialismul și pozitivismul, în persoana reprezentanților lor, în frunte cu Bockle și Adolf Wagner, defilând sub steagul unei examinări critice cuprinzătoare, au comparat conceptul speculativ al liberului arbitru, extras din tărâmul sentimentului interior și alăturat inseparabil conceptului de moralitate deplină, cu empirism și anume cu date despre statistica fenomenelor morale culese în lucrările lui Quetelet Prin această juxtapunere, care în teorie constituie punctul de plecare potrivit pentru gândirea critică, materialiştii şi pozitiviştii păreau să dea o lovitură mortală principiului responsabil al liberului arbitru şi moralităţii sănătoase şi au triumfat Nu numai pozitiviștii și materialiștii înșiși, prin această verificare critică, părea că principiul liberului arbitru a fost în sfârșit îngropat ca o iluzie, dar și filozofii din altă direcție erau gata să-și recunoască victoria

Tak, N Reychesberg notează *) că până și filosoful german Lotze, deși el însuși nu era un susținător al direcției materialiste, a fost uimit de aceste rezultate și a fost nevoit să recunoască munca continuă a unui mecanism orb în domeniul vieții spirituale După cum s-ar putea crede, a fost stabilită o propoziție metafizică extrem de importantă în ceea ce privește consecințele, < care ar putea fi formulată astfel: "principiul liberului arbitru și morala asociată cu acesta sunt respinse de știința pozitivă" Dar la o examinare mai atentă, este exact matematică aplicată, adică fizica socială, cu ajutorul teoremei lui P L Chebyshev și a datelor statistice, a infirmat această poziție, arătând că iluzia este de partea materialiștilor și pozitiviștilor Aceștia din urmă au crezut (și aceasta este sursa iluziei lor) că principiul liberului arbitru nu este compatibil cu regularitatea fenomenelor morale, care este stabilită de statisticile lui Quetelet; teorema lui P L Cebyshev, pe baza unui calcul exact, a arătat, dimpotrivă, nu numai compatibilitatea completă a principiului liberului arbitru cu regularitatea fenomenelor morale, ci chiar necesitatea acestei combinații în procesele de masă Astfel, concluziile materialului x) Vezi Á Reichesberg "Statistică și știința societății" Tradus din germană de A Struve Pagină - Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Stov și pozitiviștii au căzut, iar "ordinea divină" a acțiunii liberului arbitru a devenit nu numai un principiu al moralității, ci și o lege matematică în concordanță cu realitatea empirică Această deducție matematică, aparținând domeniului metafizicii reale, este un fel de dovadă, deloc inferioară ca acuratețe celor mai solide concluzii ale fizicii, astronomiei și altor științe bazate pe matematică § Ascunsă mai întâi de scolastică, apoi de pozitivism, viziunea lui Leibniz şi Laplace despre liberul arbitru a fost restaurată, după cum am spus deja, graţie explicaţiilor filosofilor ruşi Cea mai bună dintre aceste explicații a expus participarea la actele liberului arbitru ale minții Nota A P Sokolova conține poate cea mai puternică insistență asupra necesității participării rațiunii la actele liberului arbitru și, prin urmare, această remarcă dă, mi se pare, cel mai clar și mai precis concept de liber arbitru Creativitatea aparține minții, iar efortul aparține voinței; minte împreună și vor acționa ca liber arbitru Conținând în contemplarea sa toată viziunea asupra lumii a unei persoane, atât credință, cât și cunoaștere, mintea creează din ea însăși un motiv pentru acțiune; și prin urmare, așa cum spune corect A P Sokolov, mintea este liberă, cauzată de sine La observațiile lui A P Sokolov, aș dori doar să adaug o explicație cu privire la proprietățile aritmologice ale liberului arbitru Aceste proprietăți sunt în întregime legate de natura planificată a minții, ca forță mentală a omului, și au fost stabilite de fondatorii științei fenomenelor morale, politice și sociale Acest principiu aritmologic-psihologic, văzut deja de Pascal și Leibniz și exprimat cu deplină claritate de Laplace, este legat de însuși conceptul de probabilități, ca măsurători a posibilității fenomenelor așteptate Acest concept este caracteristic bunului simț simplu, chiar dacă nu era familiarizat cu teoria probabilității Mintea umană are o dorință înnăscută de a pătrunde cât mai departe în viitor, punând speranțe în el; iar de această efort este legată capacitatea minții, pe baza experienței lumești, de a evalua probabilitățile și de a le introduce în considerațiile cuiva atunci când se iau în considerare diferitele relații ale obiectelor și fenomenelor ființei Omul este un statistician înnăscut care se păzește de iluziile minții și ale sentimentelor numărând faptele, ceea ce oferă un concept lumesc al probabilităților Această evaluare lumească are empy Biblioteca

"Runivers" POLEMICĂ caracter bogat, ca o experiență de viață Există însă și o altă evaluare, științifică sau speculativă, a probabilităților, determinată din luarea în considerare a suficiențelor sau cazurilor, atât favorabile, cât și nefavorabile fenomenului aleator așteptat Teoremele teoriei probabilității (Jakov Bernoulli, Poisson și Chebyshev) leagă ambele definiții ale teoriei probabilității (științific-speculativ și cotidian-empiric) și această legătură este plină de semnificații interioare profunde în diferite privințe De altfel, această legătură oferă și baza unui studiu empiric al conexiunii dintre lumile interioare și exterioare Din punct de vedere epistemologic, această legătură este importantă ca fiind cel mai bun mijloc de verificare și creștere a acurateței judecăților noastre Silogismele acestor judecăți, care constituie logica superioară, sunt deosebite în comparație cu logica inferioară, care judecă numai în legătură cu categoria necesității, și nu cu categoria probabilității Logica superioară în silogismele sale recunoaște lucrurile în discuție ca mai mult sau mai puțin posibile, necesare și imposibile, se ghidează după probabilități, măsoară tensiunea influențelor, descoperă independența și determină prin toate aceste mijloace relațiile reciproce ale obiectelor și fenomenelor ființei Aceste operații logice sunt efectuate de minte în două moduri: prin speculație și prin mijloace statistice și, prin urmare, verificarea unei căi de către alta, la fel cum vederea și atingerea se verifică reciproc și ne sporesc cunoștințele despre obiectele fizice percepute simultan de unul și celălalt simț Scolasicul care a renunțat la empirism și pozitivistul care a renunțat la speculații pot fi asemănați cu oamenii care și-au paralizat unul dintre simțuri Mintea, repetăm, este planificată în motivațiile ei, adică judecăți logice și morale, iar această regularitate face posibilă gândirea la posibilitatea aplicării calculelor numerice ale teoriei probabilității la manifestările de masă ale liberului arbitru ale diverșilor indivizi, derivând, pe baza teoremei lui P L Cebyshev, exact liberul legile procesului social staționar de masă P P Sokolov subliniază în mod corect că constanța observată a acțiunilor volitive (într-un proces social staționar în masă) se explică în general nu numai prin constanța necesității fatale, ci și prin constanța independenței și libertății sau creativității Biblioteca "Runivers" Plyushkin și moșierii din Lumea Veche (Referitor la articolul prof V F Chizh "Semnificația bolii lui Plyushkin") Te demand à l'auteur simplement, renonçant à l'utopie d'une exactitude scientifique absolue, impossible autant qu'inutile à réaliser, d'evitar la dissertation medicale et de composer avec art une pièce humaine et vraie tout à la fois, Regis (La psychiatrie et le theatre) Wenn wir das verãnderte Seelenleben allseitig er-forschen wollen, dürfen wir das Seelenleben des Greisenalters nicht vergessen Bcnedikt (Die Seelenkunde des Menschen) În articolul său "Semnificația bolii lui Plyushkin" ("Probleme de filosofie și psihologie", v), prof Chizh se opune analizei mele psihologice a lui Plyushkin (Ib^de^, cartea) Destul de temeinic Prof Chizh că "al nostru - dezacordul este foarte semnificativ "și că prin urmare nu speră să "mă convingă de dreptatea" opiniilor sale Dar este, de asemenea, adevărat că "disputa cu privire la aceasta nu ar merita atenție dacă întrebarea dacă Plyushkin era sănătos sau bolnav nu ar atinge întrebări atât de serioase precum problema bătrâneții normale și patologice" Prin urmare, "este foarte important să aflăm cum diferă bătrânețea normală de bătrânețea patologică" Având în vedere acest lucru, m-am hotărât să completez primul meu articol, pe care l-am privit pur și simplu ca pe o interpretare a unui subiect

cunoscut, abatându-se de la interpretarea prof Chizha, și credea că prof Chizh va lăsa cititorul să decidă singur cum să înțeleagă imaginea lui Plyushkin: într-un fel sau altul Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Datorită articolului evocat de prof În loc să fiu nevoit să vorbesc a doua oară despre acest subiect, voi încerca să luminez și să clarific punctul de vedere pe care îl susțin pentru a nu reveni asupra acestui subiect Mă întorc acum la articolul de răspuns al Prof Chizh "Semnificația bolii lui Plyushkin" și voi începe cu o neînțelegere cardinală - în opinia mea -, care și-a găsit locul în acest articol "Principalul dezacord" dintre mine și prof Chizhem constă, în opinia acestuia din urmă, în faptul că îl consideră pe Plyushkin bolnav, dar afirm că "Plyushkin este un bătrân tipic, normal" și că "starea lui este fiziologică" Prof Prin urmare, Chizh consideră că este foarte important "să aflăm dacă o bătrânețe atât de groaznică, din care Plyushkin este un portret, ne amenință pe fiecare dintre noi sau dacă numai boala poate aduce la o astfel de stare" În ce măsură tot ce spune Prof Chizhem și ceea ce tocmai am citat își găsesc baza în ceea ce spun în articolul meu, va deveni clar dacă ne întoarcem la următorul pasaj al acestuia "Am vrut să arăt", scriu, "că dacă nu tot, atunci cea mai mare parte a ceea ce este inclus în descrierea imaginii lui Plyushkin se încadrează în cadrul schimbărilor fiziologice ale psihicului observate la bătrânețe" "Nu voi nega", continu, "că la Plyushkin întâlnim anumite trăsături care indică o scădere a psihicului său, mai profund decât în bătrânețea fiziologică obișnuită Dar trebuie să remarc din nou că, atunci când interpretez acest fenomen, este este necesar să luăm în considerare psihologia lui Plyushkin în anii săi de maturitate Și avem dreptul de a concluziona că sensul imaginii literare a lui Plyushkin, centrul ei de greutate, ca să spunem așa, nu constă în acele trăsături ale psihologiei lui Plyushkin, care reprezintă abateri ale schimbărilor fiziologice senile către patologie și o apropie de imaginea lui Plyushkin demență senilă, dar în cele în care artistul înfățișează o schimbare imperceptibilă, treptată a unei persoane " În altă parte în lucrarea mea spun: "schimbările care au avut loc în psihicul lui Plyushkin sunt prea nesemnificative" pentru a o considera un tipic imaginea demenței senile; "Este prea aproape pentru asta de psihicul alterat fiziologic al bătrânului și este prea slab conturat în Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Plyushkin, acele modificări care formează baza separării științifice a demenței senile într-o boală specială În plus, în lucrarea mea atrag atenția asupra - în opinia mea, importantă - împrejurare că, "prin deducerea unui anumit "tip" în fața lui Plyushkin, Gogol a trebuit să îngroașe culorile și să concentreze ceea ce a observat pe multe fețe individuale într-o singură imagine " Și, în sfârșit, Gogol însuși nu afirmă deloc că imaginea lui Plyushkin întruchipează bătrânețea "fiecare dintre noi" (cum crede prof Chizh), dar destul de precis și, desigur, corect din punct de vedere psihologic indică faptul că "tânărul ar sări departe de groază dacă i-ar arăta cu ea *) (și nu lui Plyushkin) un portret la bătrânețe Pentru a acorda o atenție deosebită semnificației acestei remarcabile fraze Gogol, mi-am luat libertatea de a folosi caracterele cursive în Analiza psihologică a lui Plyushkin Și acum, doar această frază exclude orice posibilitate de a atribui imaginea lui Plyushkin "oricuia dintre noi" și, în același timp, tocmai ceea ce vorbește în mod deosebit de convingător pentru faptul că Plyushkin este un tip Tot ceea ce s-a spus este prea suficient pentru a arăta cât de neîntemeiate sunt temerile Prof Chizha, că bătrânețea lui Plyushkin ne amenință pe toți Prin urmare, explicația despre presupusa judecată atât de incorectă a lui Gogol despre

bătrânețe prin starea sa de spirit ipohondrică este nefondată Dacă Gogol a privit cu adevărat bătrânețea într-un mod atât de ipohondric, așa cum Prof Chizh, dacă ar crede cu adevărat că "fiecare dintre noi" cu o necesitate fatală este amenințat de "o bătrânețe atât de teribilă", precum cea "din care Plyushkin este un portret", atunci cum s-ar înțelege chemarea marelui? scriitor?! "Ia cu tine pe drum", spune el, adresându-se tânărului "de foc", "lăsând anii blânzi ai tinereții într-un curaj sever, ia cu tine toate mișcările omenești, nu le lăsa pe drum: nu vei ridica ei mai târziu!" Se poate explica o astfel de atracție printr-o dispoziție ipohondrică? Este posibil pentru un scriitor care "a îndrăznit să scoată la iveală tot ce este în fiecare minut în fața ochilor și pe care cei indiferenți nu le văd? cursive ale mele Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ochi", nu trebuie să aibă "atât inimă, cât și suflet"? Și nu are nevoie de "multă profunzime sufletească", dragoste pentru o persoană și credință în "mișcări umane"? Nu! Nu este o dispoziție ipohondrică, ci tocmai această dragoste nemărginită pentru o persoană și credința în cea mai bună forță a lui care explică judecățile lui Gogol despre bătrânețe! Înainte de a intra într-o analiză detaliată a articolului de către Prof Chizh, este necesar să se determine mai precis prof aparent insuficient definit Folosim expresii: "bătrânețe", "bătrânețe normală, fiziologică", "bătrânețe patologică" Aici trebuie spus că prin "bătrânețe" înțelegem acea involuție, acele modificări regresive care mai devreme sau mai târziu au loc în fiecare organism, ca o consecință firească a activității sale vitale Aceste modificări sunt desemnate în germană prin termenul extrem de proeminent "Rückbildung" ("Rückbildungsjahre" Rückbildungsirresein") Desigur, este imposibil să se conecteze debutul acestor modificări cu o vârstă precis definită; dar din moment ce sunt pe față - fie în sfera fizică, fie în cea psihică - avem dreptul să spunem că ne confruntăm cu "bătrânețe" (fizică sau psihică) "Creierul se schimbă la bătrânețe în același mod ca toate celelalte organe și, prin urmare, abilitățile mentale se slăbesc odată cu bătrânețea" J) Atâta timp cât aceste modificări nu depășesc o anumită limită, le considerăm "bătrânețe fiziologică sau normală", și în special, în raport cu sfera mentală, slăbirea fiziologică senilă a facultăților mintale Și numai în acele cazuri în care modificările observate au depășit o anumită limită sau când au apărut semne ale unei boli psihice reale, avem în fața noastră o imagine a unei astfel de stări a psihicului, pe care o considerăm deja patologică, morbidă, recunoscând acest lucru imagine ca "demență senilă" Dintr-o astfel de perspectivă a bătrâneții, rezultă inevitabil că până când schimbările senile (ca ceva destul de clar) nu vor veni, nu avem dreptul să vorbim de bătrânețe, indiferent de vârsta persoanei Putem presupune, de exemplu, că J) V, F Chyzh Patologia privată a nebuniei Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ creierul unui subiect de de ani nu este încă bătrân, dacă nu a suferit modificări regresive; prin urmare, nici psihicul la acea vârstă poate să nu fie bătrân Pe scurt, bătrânețea nu este vârstă, ci condiție Înțelegerea mea despre bătrânețe - am expus-o în rândurile citate - este destul de excelentă, în cuvintele prof Chizha, din înțelegerea lui Așa este, fără îndoială În locul unei lămuriri precise și temeinice a concepției sale despre bătrânețe, prof Chizh oferă o serie întreagă de argumente despre relația dintre bătrânețea fizică și cea mentală și invers, argumente care nu sunt deloc legate direct de caz El subliniază că ofilirea mentală nu merge mână în mână cu cea fizică, că există un primat al ambelor, "că creierul îmbătrânește mai târziu decât alte organe", că

"odată cu bătrânețea normală, decrepitudinea fizică vine mai întâi și abia apoi mentală " Între timp, nu ar trebui să ne intereseze deloc, atunci când analizăm o anumită imagine literară, masa de fapte eterogene și fragmentare pe care prof Chizh, - fapte care, în esență, nu au nicio legătură cu problema pe care o luăm în considerare Într-un cuvânt, părerile prof Chizha pentru bătrânețe este prezentat de el atât de împrăștiat și fragmentar încât nu este deloc atât de ușor să-ți faci o idee despre părerile sale deodată Dar acest lucru nu este suficient Prof Chizh, în plus, într-un mod inutil, extinde întrebarea și atinge în articolul său "Semnificația bolii lui Plyushkin" chestiunea mai largă a stării psihicului pe panta vieții în general, adică, cu alte cuvinte, introduce în cercul discuțiilor sale cu sens complet independent și analiză a cărora nu poate decât să ascundă soluția problemei puse direct Ideea este că prof Chizh spune: "Desigur, viața spirituală a bătrânilor este oarecum diferită de viața spirituală a oamenilor de vârstă mijlocie, dar nu poate exista nicio îndoială că viața spirituală a bătrânilor are ceva asemănător cu demența Dimpotrivă, există motive de a crede că la bătrânețe, ca urmare a slăbirii pasiunilor, viața psihică este mai intensă, joacă un rol mai mare Dacă prof Chizh a citit cu atenție "Psihologic * Biblioteca "Runivers" POLITICI analiza lui Plyushkin, "nu a putut să nu observe că la sfârșitul articolului meu vorbeam despre "avantajele pe care le oferă o viață lungă" și pe care, în consecință, doar bătrânețea le are Ating acest lucru pe scurt, realizând că această latură a întrebării nu are nimic în comun cu ceea ce trebuia să ne consacrăm discuțiile Dar nu puteam să nu menționez avantajele mentale ale bătrâneții, tocmai din dorința de a arăta că "bătrânețea este totuși la fel de formidabilă pentru toată lumea: pentru un simplu muritor și pentru un mare geniu" Oricine este familiarizat cu discuțiile lui Schopenhauer despre diferența dintre vârstele vieții știe cât de subtil din punct de vedere psihologic analizează trăsăturile caracteristice fiecărei epoci Prof Prin urmare, Chizh nu avea niciun motiv să insiste asupra faptului că bătrânețea (ca una dintre vârste!) are astfel de trăsături care o deosebesc favorabil de alte vârste Nu trebuie să uităm doar că fiecare vârstă a vieții are astfel de trăsături, iar copilăria le are și ea Dar tocmai de aici rezultă că aceste trăsături nu pot servi drept criteriu pentru a determina în ce măsură și cum funcționează creierul-organul funcțiilor mintale, întrucât ar fi necesar să admitem că avantajele cu care viața spirituală a unui copil este bogată , în comparație cu viața spirituală a unui adult, sunt dovada nu mai puțină înflorire a puterilor sale spirituale, nici mai puțină dezvoltare a creierului său decât în anii maturi Este clar la ce concluzii ne-ar conduce o astfel de interpretare a trăsăturilor efectiv existente ale psihicului la o anumită vârstă Schopenhauer, al cărui discurs de mai sus este, ca să spunem așa, un panegiric al bătrâneții, a înțeles foarte bine acest lucru și de aceea și-a dat seama că nu există nicio contradicție între avantajele bătrâneții și declinul puterilor mentale la bătrânețe De aceea, în același discurs, el subliniază atât de puternic, deși pe scurt, acest declin El decide să spună: "Ailes was man sieht, mut und erlebt, last, je alter man wird, desto wenigere Spuren im Geiste zuruck In diem Sinne liesse sich behaupten, dass man allein in *) Schopenhauer Parerga și Paralipomena Voin Unterschiede der Lebensalter Biblioteca "Runivers" ПОЛЕМИКА al tinereții trăite pe deplin conștient; la bătrânețe numai cu jumătate Cu cât îmbătrânești, cu atât trăiești mai puțin conștient" Din aceste cuvinte este evident pentru toată lumea cât de mult suferă sfera noastră mentală la bătrânețe Acest lucru este clar

pentru oricine poate aprecia un contrast atât de puternic precum "das Leben mit ganzerò und mit halbem Bewusstsein" Această definiție nu mai puțin pitorească decât adevărata spune în câteva cuvinte mai mult decât ar putea spune discursurile lungi Și cât de înțeles pentru noi și lipsit de contradicții este unul dintre locurile ulterioare ale aceluiași raționament Schopenhauer "a" (durch Er-fahrung, Kenntniss, Uebung und Nachdenken) die erwahnte Abnahme in gewissem Grade compensrt " Astfel, apelul poetic al marelui scriitor, creatorul "Sufletelor moarte" se aude de pe buzele unui filozof-admirator al bătrâneții! Toate cele de mai sus ne convinge că trebuie să ne ferim de a confunda caracteristicile psihicului, ca aparținând unei anumite vârste, cu starea acesteia, datorită anumitor procese din viața organismului Putem confirma acest lucru făcând referire la un articol al Prof Chizha "Datorită slăbirii pasiunilor", spune el, "viața mentală este mai intensă" Destul de bine! La bătrânețe, într-adevăr, viața mentală "joacă un rol important", dar dacă acesta este avantajul lumesc al acestei vârste, atunci nu același lucru se poate spune despre întreaga viață mentală a unei persoane Întrucât viața mentală a unei persoane, în toate manifestările ei, este un întreg, este clar că, chiar dacă am dovedit o creștere a intensității vieții mentale (înțelegeți: sferele gândirii) la o anumită vârstă, suntem încă departe de a dovedi o îmbunătățire a vieții mentale în general Să luăm exemplul opus Chiar și cu un declin extrem al sentimentelor morale (un complex de simptome care a fost numit nebunie morală), justificăm diagnosticul bolii - demență - printr-un studiu cuprinzător al personalității mentale și abaterile de la normă nu numai în sfera sentimentelor morale Ultimul exemplu ne face să ne amintim, în același timp, de semnificația sentimentelor pentru normal Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ regula vietii mentale in general El ne face să știm că "slăbirea patimilor", deși poate servi la explicarea intensificării "vieții mintale", nu este deloc suficientă pentru a afirma că viața mentală în ansamblu beneficiază de ea Dimpotrivă: absența sentimentelor profunde face să trăiești "nur noch mit halbem Bewusstsein" Am arătat, în acest fel, ce greșeală metodologică, după părerea mea, prof Chizh în raționamentul lor despre bătrânețe Acum să revenim la întrebarea "bătrânețea normală și patologică" care ne interesează Deși, așa cum am spus (și tocmai am arătat), prof Chizh nu aderă strict la definițiile binecunoscute și nu și-a exprimat destul de precis și clar părerile sale despre bătrânețe, cu toate acestea, din lucrarea sa "Semnificația bolii lui Plyushkin" este clar că "bătrânețea, în opinia sa," se caracterizează tocmai prin decrepitudine fizică, menținând în același timp forța mentală " Este puțin probabil ca o astfel de definiție să găsească mulți adepți și nu este deloc adevărată, deoarece, pe baza a tot ceea ce știm până acum, suntem îndreptățiți doar să afirmăm că "declinul mental nu merge întotdeauna mână în mână cu decăderea fizică " În orice caz, definiția prof Chizha este extrem de îngustă și insuficientă Prof Chizh crede că "doar câțiva bătrâni" trăiesc până la vârsta când "se instalează atrofia creierului" și, prin urmare, aderând la opiniile prof Chizh, în practică, va trebui să înțelegem prin bătrânețe "normală" întotdeauna exclusiv bătrânețe fizică, din moment ce, așa cum a spus prof Chizh, - "o perioadă foarte lungă de viață, în care, alături de decrepitudinea fizică, forța mentală și, în general, spirituală se păstrează complet" Astfel, pe baza argumentelor Prof Chizha, nu este deloc necesar să vorbim despre ofilirea senilă a psihicului, deoarece, deși, în propriile sale cuvinte, "este imposibil să stabilești vârsta la care se dezvoltă decrepitudinea mentală", totuși, vine atât de târziu încât o

persoană trăiește rar până la ea din cauza decrepitudinei fizice Pentru a rezuma punctul de vedere al prof Chizha pentru bătrânețe, *) Weijgandt Grimdriss der Psychiatrie Biblioteca "Runivers" POLEMICA" este necesar să ne oprim asupra următoarei sale judecăţi "Plyushkin", spune el, "nu poate fi considerat un portret al bătrâneții, deoarece trăiește doar la șaptezeci de ani, iar senil și, în plus, o scădere ușor vizibilă a creierului la bărbați începe la de ani, iar la femei de la de ani varsta " Astfel, la bătrânețe normală, creierul "se atrofiază, sau, cu alte cuvinte, "îmbătrânește" mai târziu decât alte organe Dacă acesta ar fi fost cazul (am atins deja această problemă mai sus), rămâne încă neclar de ce prezența ofilării senile a psihicului este invariabil asociată cu atrofia creierului (o scădere a greutății și volumului) accesibilă ochilor noștri Știm acum prea bine cât de șocante sunt astfel de criterii pentru a judeca funcția unui organ! Deci, se observă estomparea "normală" a psihicului, potrivit prof Chizha doar la o vârstă foarte târzie, când decrepitudinea fizică s-a instalat deja În cazuri rare, foarte rare, când "creierul îmbătrânește mai devreme (?) alte organe" "se dezvoltă o boală mai mult sau mai puțin pronunțată - demența senilă" La bărbați, așadar, bătrânețea mentală normală se observă abia după al -lea , la femei după al -lea; pana la aceasta varsta este posibila doar dementa senila, ulterior, atat varsta normala cat si dementa senila Să trecem acum la analiza articolului în sine a Prof Chizh "Semnificația bolii lui Plyushkin" Ce metode face prof Chizh pentru a dovedi lipsa de temei a raționamentului meu? Putem observa, de fapt, două astfel de moduri Unul dintre ei este că prof Chizh își justifică punctul de vedere asupra imaginii literare a lui Plyushkin cu opiniile sale despre schimbarea senilă a psihicului Nu pot accepta dovada acestei metode fără a împărtăși, așa cum am arătat mai sus, opiniile corespunzătoare ale Prof Chizha A doua metodă folosită de Prof Chizh , constă în faptul că, fără a intra într-o analiză critică a raționamentului meu pe fond, nici el nu oferă dovezi împotriva validității opiniilor mele, ci încearcă să arate că interpretarea mea a imaginii literare a lui Plyushkin este incorectă deoarece această imagine nu corespunde normei pe care prof Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Chizh consideră stabilit de viziuni lumești, exemple istorice și comparații Pentru a caracteriza acest mod de argumentare, pe care prof Chizh folosește larga manu, s-ar putea limita la o singură expresie - "comparaison n'est pas raison" Dar, fără a mă limita la asta, voi da - atât acum, cât și de mai multe ori în expunerea ulterioară a articolului meu de față - exemple care ilustrează această metodă Deci, interpretarea mea este greșită, potrivit prof Chizh, pentru că dacă bătrânii ar fi ca Plyushkin, nu ne-am "dori să trăim până la bătrânețe", bătrânețea "nu ar fi atât de onorabilă", nu ar exista de profesori obișnuiți la Facultatea de Filosofie din Berlin de peste de ani bătrân, tată la bătrânețe vârsta lor nu ar fi putut munci atât de mult în folosul catolicismului etc O astfel de metodă de probă, cu care întregul articol al prof Chizha, desigur, nu poate fi considerată corectă Chiar dacă presupunem că toți prof Exemplele Chizhem sunt imuabile și sunt explicate într-adevăr ca prof Chizh (care este discutat mai jos), atunci, cu toate acestea, dovezile științifice nu sunt conduse în acest fel De obicei, ei încearcă să fundamenteze, într-un fel sau altul, poziția susținută (în acest caz, așadar, ar fi trebuit să se aștepte ca prof Chizh să încerce încă o dată, poate chiar în detaliu, să demonstreze irefutabilitatea interpretării sale), sau demonstrează inconsecvența argumentelor opuse, dar nu se limitează niciodată la infirmarea opiniilor exprimate de

cineva prin aducerea acestui gen exemple Această metodă este destul de analogă cu modul în care, dorind să demonstreze că cineva este bolnav, medicul ar începe să sublinieze că oamenii sănătoși sunt complet diferiți de această persoană Trebuie să ne gândim că o asemenea metodă de argumentare i s-ar părea prof Am citit complet neștiințific Este cu atât mai inadmisibil în analiza psihologică și psihiatrică Ce am spune despre un psihiatru care ar începe să demonstreze că cineva este bolnav și doar pentru că este bolnav pentru că își exprimă opinii asupra lucrurilor care nu sunt de acord cu părerile celor din jur? Deja la începutul articolului, prof Chizh, întâlnim această a doua eroare metodologică Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "Voi încerca să demonstrez", spune prof Chizh, "că Plyushkin nu poate fi în niciun caz considerat un portret al bătrâneții, că bătrânețea normală nu seamănă cu nimic cu starea în care se află Plyushkin" Este împotriva acestui mod de argumentare care trebuie obiectat Prof Chizh ar fi trebuit să-și stabilească scopul de a dovedi și convinge încă o dată că bătrânul lui Plyushkin, care suferă de o boală, este "demență senilă", și să nu demonstreze că "bătrânețea normală nu seamănă cu nimic cu starea în care se află Plyushkin " Metoda de evidenta, practicata de prof Chizhem, în primul rând, nu este învățat, apoi, desigur, prin însăși esența sa, el permite o mulțime de exemple complet inutile, care nu merg la obiect și exemple nedovedite și, în cele din urmă, nu poate dovedi nimic, deși, poate cu o lectură superficială, face impresie "metoda de probă Dar mai mult decât atât, se dovedește că tocmai argumentele date de Prof Chizhem, nu dovedi deloc; ce a vrut să demonstreze prin ei Potrivit prof Chizha, "Gogol ne-a oferit o imagine adevărată și frumoasă a bătrâneții în povestea nemuritoare "Lotierașii din Lumea Veche" Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna se bucurau de o sănătate bună și, prin urmare, bătrânețea lor era normală sau fiziologică "Mosierii din lumea veche aveau controlul asupra facultăților lor mentale și nici măcar nu pot fi considerați proști Voința lor era încă suficientă pentru administrarea moșiei și, în general, pentru o viață independentă Funcționarul, voitul și servitorii i-au jefuit, iar economia nu a mers la fel de bine ca înainte, dar Afanasie Ivanovici și soția sa nu au trebuit să se deranjeze prea mult cu treburile casnice, deoarece toate nevoile lor erau complet satisfăcute În general, au trăit foarte bine și nu este nevoie să explicăm că proprietarii de pământ din lumea veche sunt complet diferiți de Plyushkin, la fel cum bătrânețea normală nu este ca bătrânețea patologică În această poveste, Gogol a oferit o descriere complet adevărată, artistică a bătrâneții Pornind de la punctul său de vedere că "bătrânețea este caracterizată tocmai de decrepitudine fizică, menținând în același timp puterea mentală" și crezând că "proprietarii din lumea veche au deținut Biblioteca "Runivers" POLEMIA puterile mentale, prof Chizh concluzionează în mod destul de consecvent că au reprezentat bătrânețe normală, nu patologică Dar, strict vorbind, referirea la această poveste este complet de prisos, întrucât din acest punct de vedere nu poate fi vorba de "bătrânețe mentală" în această poveste și, prin urmare, aceasta din urmă nu ne privește Cu toate acestea, voi încerca să mă opresc mai detaliat asupra citatului pe care l-am citat dintr-un articol al Prof Chizha Lăsând deoparte curiozitatea lui Afanasy Ivanovvici, "oarecum asemănătoare cu curiozitatea unui copil", indicii ale slăbirii memoriei proprietarilor din lumea veche și faptul că Pulcheria Ivanovna "a strâns totul, deși uneori ea însăși nu știa ce ar fi folosit pentru mai târziu", prof Chyzh concluzionează că "moșierii din lumea veche aveau controlul asupra facultăților lor

mentale și nici măcar nu pot fi considerați proști" Ultima frază este foarte caracteristică! Potrivit prof Chizha, prin urmare, se dovedește că, dacă o persoană "nu este nici măcar proastă" sau inteligentă, atunci aceasta poate servi ca confirmare a păstrării abilităților mentale Pentru mine, ca psihiatru, acest lucru este de neînțeles Inteligența și prostia, pe de o parte, și siguranța și neconservarea abilităților psihice, pe de altă parte, au vreo legătură între ele? Poate mintea să servească drept confirmare a păstrării forțelor spirituale; iar prostia o confirmare a contrariului? Următorul "Voința lor a fost încă suficientă pentru a gestiona numele și, în general, pentru o viață independentă" Iar faptul că "economia nu mergea la fel de bine ca înainte" este un fapt de o importanță neglijabilă, pentru că, în opinia prof Chizh, "Afanasy Ivanovich și soția sa nu au avut nevoie să facă o mulțime de treburi casnice, deoarece toate nevoile lor au fost complet satisfăcute" Deci, prof Chizh consideră că este foarte obișnuit ca proprietarii de terenuri să conducă economia, deoarece nevoile lor sunt satisfăcute chiar și atunci când economia este neglijată și nu există niciun motiv, crede el, să dea vina pe o voință semnificativ slăbită Sincer să fiu, acest tip de raționament este extrem de izbitor Dar ceea ce este cel mai surprinzător este că Prof Chizh nici măcar nu încearcă o abordare corectă din punct de vedere psihologic a explicației pe care o propune el însuși Într-adevăr, gândindu-ne la faptul că economia "bătrânilor noștri din secolul trecut" mergea "nu atât de bine Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ca și până acum", care ar fi explicat, printre altele, prin absența necesității de a "face multe treburi casnice", vom vedea în această explicație, desigur, nu o confirmare a păstrării voinței lor, iar în deteriorarea economiei să nu percepem un fenomen natural, ci să ajungem la concluzia că printre proprietarii de pământ din lumea veche s-a remarcat deja ceea ce se observă la vârsta lor, care tocmai pare a fi un semn al bătrâneții mentale și ceea ce Benedikt "Bauchegoisnius" numește atât de potrivit Cu toate acestea, nu trebuie, desigur, să credem că interpretarea prof Chizha corespunde cu ceea ce a vrut să spună Gogol Menajera proastă era cu greu justificată în ochii lui de satisfacerea tuturor nevoilor Raz prof Chizh indică "Moșierii din Lumea Veche" ca pe o poveste în care, în opinia sa, este dată o "imagine adevărată și frumoasă a bătrâneții", dar bătrânețea este complet diferită de cea a lui Plyushkin, cred că ar fi potrivit, nu limitat la instructiunile succinte si superficiale ale prof Chizha, a gândi mai profund la creația nemuritoare este una dintre "perlele creației" ale lui Gogol Este "Mostenitorii Lumii Veche" într-adevăr o reprezentare a unei bătrânețe complet diferită de cea a lui Plyushkin? Și cum ne descrie autorul bătrânețea în această poveste? Se pare că suntem obligați să spunem că bătrânețea proprietarilor de pământ din lumea veche nu este în niciun caz atât de diferită de bătrânețea lui Plyushkin, așa cum s-ar putea presupune Da, și acest lucru poate fi presupus doar dacă luăm în considerare doar câteva locuri separate din poveste, care înfățișează, ca prof Chizh, parcă nu o bătrânețe formidabilă și cumplită, ci o bătrânețe "calmă și bună", pe care prof Chizh chiar îndrăznește să o numească "frumoasă" Cred că o imagine a unei asemenea bătrânețe poate descuraja mai degrabă orice dorință de a "trăi pentru a o vedea" decât să ne convingă că "bătrânețea este atât de onorabilă" Și chiar dacă admitem că Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna "au fost la fel de nesemnificative în tinerețe precum au fost la bătrânețe", atunci toate aceeași bătrânețe, înfățișată în povestea "Moșierii din Lumea Veche", nu pare normal, astfel încât se putea "doar

invidie" Gogol descrie "doi bătrâni ai secolului trecut", care Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Torym, apropo, avea doar și de ani El îi simpatizează, pentru că iubește viața modestă a proprietarilor de moșii din lumea veche, iubește această viață, deși "scăzută", dar "clară și calmă" Dar el simpatizează cu ei așa cum un adult simpatizează cu un copil: cu dragoste, dar cu patron Nu degeaba îi numește pe moșierii din lumea veche "bătrânii noștri" Că Gogol a înțeles că Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna erau nu numai proprietari de pământ din lumea veche cu toate trăsăturile lor caracteristice, ci în același timp bătrâni cu un psihic ciudat alterat de senil, care se apropia de cel al unui copil, vedem din pasajul următor al poveștii "El (Afanasy Ivanovici) nu a aparținut numărului acelor bătrâni care au purtat laude veșnice ale vremurilor vechi sau reproșuri ale noului: dimpotrivă, când te-a întrebat, a arătat o mare curiozitate și participare la circumstanțele tale propria viață, succese și eșecuri, care sunt de obicei interesate de toți bătrânii buni!) deși seamănă oarecum cu curiozitatea unui copil " Ambii soți aveau o memorie slăbită: proprietarii uitaseră de mult conținutul tablourilor atârnat pe pereții lor "și dacă unii dintre ei ar fi fost duși, cu siguranță nu ar fi observat acest lucru" "Pulcheria Ivanovna a fost o gazdă grozavă", din acea categorie de gazde și gospodine precum Plyushkin, a cărei "mică privire s-a îndreptat către bucăți de hârtie și pene, iar principalele trăsături ale gospodăriei au dispărut din ce în ce mai mult din vedere" "O mulțime de mingi cu lână multicoloră, bucăți de rochii vechi, cusute timp de o jumătate de secol (amintiți-vă de "tălpile vechi" ale lui Plyushkin) au fost stivuite în colțurile din cufere și între cufere " "Pulcheria Ivanovna a strâns totul, deși uneori ea însăși nu știa la ce va fi folosit mai târziu " Foarte pitoresc, Gogol atrage la noi "menajera" Pulcheria Ivanovna, care nu era altceva decât agitație senilă, proastă și fără scop, îndreptată către cele mai mici fleacuri - complet opusul a ceea ce caracterizează un proprietar cu o vedere cu adevărat ascuțită în anii de maturitate, ai cărui ochi se învârt în jur supărător, dar rapid- *) Cursivele mele Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ dar " -"Economia Pulcheriei Ivanovna", spune Gogol, "constă în deblocarea și încuierea neîncetată a cămarei, în murarea, uscarea și fierberea unei nenumărate varietati de fructe și plante" "Toate aceste gunoaie" s-au acumulat "atât de mult încât, probabil, ar fi înecat în cele din urmă toată curtea (pentru că Pulcheria Ivanovna întotdeauna, peste ceea ce era destinat consumului, îi plăcea să gătească mai mult pentru rezervă), dacă mai mult de jumătate din el nu fusese mâncat de fetele din curte " Nu este această pasiune de a găti pentru rezervă o trăsătură uimitor de subtilă a tulburării senile a activității asociative? Iar furtul curților nu este dovada "mare eficiență economică" a bătrânei noastre, care nu a văzut nimic din asta, la fel cum a fost surprinsă că, în ciuda faptului că "se îngrijea cu strictețe de moralitate", "nu au trecut câteva luni, astfel încât în ea - una dintre fetele ei nu a devenit mult mai plină decât de obicei Când citești aceste rânduri, se pare că gospodăria lui Plyushkin trece din nou înaintea ta, în care era "o mulțime de toate", "era pregătită pentru stocul de orice fel de lemn și ustensile care nu fuseseră niciodată folosite" "În toată viața lui nu ar fi trebuit să le folosească nici măcar pentru două astfel de nume, dar nici măcar acest lucru i s-a părut că nu era suficient " Și la fel ca Plyușkin, Pulcheria Ivanovna, absorbită de o mulțime de "griji mărunte", "a avut puține șanse să intre în agricultură arabilă și alte treburi gospodărești în afara curții", infinit mai importante decât "toate

aceste gunoaie" Proprietarii din lumea veche au fost "jăfuiți fără milă" Slujitorii "au luat obiceiul să intre în pădurile stăpânului ca și cum ar fi ale lor" Și, având voință, potrivit prof Chizh, destul de suficient pentru a gestiona numele (dacă această gestionare nu se reduce la prepararea "ciupercilor cu frunze de coacăz și nucșoară", "mons cu smântână" sau bucăți de ouat), Pulcheria Ivanovna a investigat cauza "devastării teribile" Ea chiar i-a spus grefierului: "Uite, ca să nu-ți devină părul de pe cap" ca stejarii din pădure, dar, complet mulțumită de răspunsul grefierului, "marea noastră stăpână" "a dat porunca să se dubleze doar paznicul în grădina de lângă cireși spanioli și botnițe mari de iarnă" Și iată același vechi "Bauchegoism"! Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "Dar pământul binecuvântat", spune Gogol, "a produs totul într-o asemenea cantitate, Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna aveau nevoie de atât de puțin, încât toate aceste furturi groaznice păreau complet invizibile în economia lor", și prof Chizh, la rândul său, observă că, prin urmare, proprietarii de pământ din lumea veche "nu trebuiau să facă multe treburi casnice" Și cât de viu este declanșat declinul voinței în descrierea conversației de dimineață dintre Atanasie Ivanovici și funcționar! "El, ca de obicei, a intrat într-o conversație cu el, a întrebat despre lucrare cu cele mai mari detalii și, astfel, l-a informat despre observații și ordine care ar surprinde pe oricine cu o cunoaștere extraordinară a economiei, iar vreun nou venit nici nu ar îndrăzni să se gândească că era posibil să furi de la o gazdă atât de ascuțită Ce discrepanță între acumularea de cunoștințe obținute prin experiență, pe de o parte, și defalcarea voinței, pe de altă parte! Am subliniat pe scurt trăsăturile esențiale de modă veche din psihologia moșierilor din lumea veche, care i-au distins în acea parte a poveștii, care este încă departe de evenimentul trist care a schimbat "pentru totdeauna viața unui colț liniștit", descrisă de marele scriitor Nu cu mult înainte de moartea Pulcheriei Ivanovna, Afanasi Ivanovici era, așa cum spunea soția sa, "ca un copil mic" Adesea chiar "a uitat când era sărbătoare și când era zi lucrătoare" Dar anii au trecut Pulcheria Ivanovna dispăruse (cum îmi amintește de acel moment din viața lui Plyushkin când "a murit buna gospodină"!) Ne întâlnim din nou pe Afanasy Ivanovich, dar de data aceasta un bătrân care "s-a îndoit deja de două ori mai mult decât înainte" În tot ce era în jurul acestui bătrân, era "o tulburare ciudată, un fel de absență palpabilă a ceva" Am simțit "acele sentimente ciudate care ne pun stăpânire când intrăm în locuința văduvei" Afanasi Ivanovici însuși a reprezentat deja - la vârsta de aproximativ - de ani - un bătrân complet slab la minte, al cărui psihic, nu numai psihiatru, ci fiecare cititor va spune, este infinit mai slab decât Plyushkinskaya "Când ne-am așezat la masă", spune Gogol, "fata Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ea l-a tricotat pe Afanasie Ivanovici cu un șervețel și a făcut-o foarte bine, pentru că altfel și-ar fi murdărit halatul cu sos Am încercat să-l ocup cu ceva și i-am spus diverse știri; asculta cu același zâmbet, dar uneori ochii îi erau complet indiferenți, iar gândurile nu rătăceau în el, ci dispăreau De multe ori ridica lingura de terci și, în loc să o ducă la gură, o ducea la nas; în loc să-și bage furculița într-o bucată de pui, a băgat-o într-un decantor, iar apoi fata, luându-l de mână, a arătat spre pui În acest pasaj, mintea unui bătrân cu mintea complet slabă care a căzut în copilărie este clar conturată Ca un copil, interlocutorul "a încercat să-l distreze cu ceva și i-a spus diverse știri" "Uneori privirea lui era complet insensibilă", iar Gogol a înțeles și a caracterizat în mod deosebit corect în aceste cuvinte una dintre principalele și

principalele trăsături ale demenței senile - "gândurile nu au rătăcit în el, ci au dispărut" Să urmărim, însă, mai departe și să analizăm următorul moment al tabloului dezvoltat de Gogol O amintire invadează brusc cercul activității mentale a lui Afanasy Ivanovici - nu o amintire a evenimentelor recente, ci o impresie care s-a repetat aproape zilnic de-a lungul a peste de ani lungi de conviețuire cu Pulcheria Ivanovna, strâns legată de ea: Afanasy Ivanovvici a fost servit " minnies cu smântână" - unul dintre "cele mai bune produse ale unei gazde ospitaliere" Și această impresie a dus la ceea ce "biata bătrână", regretata Pulcheria Ivanovna, se temea atât de mult: Afanasy Ivanovici a observat absența ei Surprinzător de subtil și corect psihologic surprins acest moment! Afanasia Ivanovici, care a ieșit în întâmpinarea oaspetelui la sosirea sa, oaspetele care fusese pentru ultima oară cu el în timpul vieții Pulcheriei Ivanovna, "l-a recunoscut imediat și l-a întâmpinat cu același zâmbet familiar" Dar nici prezența acestui oaspete, nici "absența perceptibilă a ceva" în împrejurimi - pe scurt, ceea ce ar servi drept moment pentru un psihic sănătos, lovind simțurile și provocând gânduri - nu au avut nici un efect asupra bătrânului slab la minte om Oaspetele nu a întrebat, iar gazda nu a vorbit, nu și-a exprimat sentimentele și gândurile, care însă, după cum notează Gogol, "în Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ nu au hoinărit " Dar a fost suficient ca apariția veselei cu urși pe masă pentru ca memoria decrepită, ștearsă, să înceapă să lucreze, să izbucnească cu una dintre ultimele ei scântei "Vocea a început să-i tremure și o lacrimă era gata să iasă din ochii lui de plumb, dar și-a adunat toate eforturile, vrând să-l rețină și deodată a izbucnit în lacrimi o fântână, a turnat, a turnat o ploaie La un bătrân slab la minte, ca la un copil, obiceiul a făcut ceea ce uneori nu se poate face la o vârstă matură în simțurile unei persoane sănătoase "Doamne!" spune Gogol: "cinci ani de timp atotdistrugător - un bătrân deja insensibil, un bătrân a cărui viață, se părea, nu fusese niciodată tulburată de o singură senzație puternică a sufletului, a cărui viață întreagă părea să fie constituită doar de a sta pe un scaun înalt, de a mânca pește uscat și pere, din povești cuminte - și o tristețe atât de lungă, atât de fierbinte! Ce este mai puternic asupra noastră: pasiunea sau obiceiul? La vârsta de cinci ani, Afanasy Ivanovich s-a transformat într-un astfel de "bătrân insensibil" și, în același timp, arată "o tristețe atât de lungă, atât de fierbinte" "Ce este mai puternic asupra noastră", se întreabă marele psiholog, "pasiune sau obicei?" "Sau toate impulsurile puternice, toate vârtejul dorințelor și pasiunilor noastre fierbinți sunt doar o consecință a vârstei noastre strălucitoare și numai din acest motiv par profunde și zdrobitoare?" - continuă autorul, care s-a lovit de acest "plâns de copil în chiar inima", lovit de aceste "lacrimi care curgeau, fără să întrebe, de la sine, acumulându-se din aciditatea durerii unei inimi deja înghețate" Cititorul va înțelege, desigur, că o astfel de bătrânețe așa cum este descrisă de Gogol în imaginea lui Afanasy Ivanovici poate fi cu greu recunoscută ca "normală sau fiziologică", așa cum și-ar dori mulți Prof Chizh declară: "Plyushkin nu poate fi considerat deja un portret al bătrâneții, deoarece "trăiește doar la șaptezeci de ani", între timp, deoarece psihicul său reprezintă abateri atât de majore de la normă Întrebarea este cum poate Afanasi Ivanovici, care a trăit și el la șaptezeci de ani, să fie considerat "o imagine a bătrâneții normale, dar s-a reprezentat ca un "deja insensibil Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ un bătrân a cărui viață, se părea, nu fusese niciodată tulburată de o singură senzație puternică a sufletului, a cărui viață întreagă părea să constea doar în a ședea pe

un scaun înalt, în a mânca pește și pere uscate, în povești bune, în care "nu mai rătăceau gândurile cine a băgat furculița în decantor și a ridicat lingura la nas, în care sentimentul a fost înlocuit cu "un obicei lung, lent, aproape insensibil" Avem o dilemă Sau trebuie să recunoaștem că "bătrânețea normală" permite un grad atât de semnificativ de declin mental, mult mai mare decât cel observat la Plyushkin și că, în consecință, Plyushkin este la șaptezeci de ani o persoană cu o rezervă semnificativ mai mare de forță mentală decât Afanasy Ivanovich, în vârstă de de ani, sau altfel trebuie să recunoaștem - ceea ce corespunde adevărului - că Afanasy Ivanovich reprezenta la acea vârstă un bătrân complet slab la minte, adică a fost un exemplu de demență senilă Vedem că declarațiile prof Chizha nu corespund adevărului Și afirmația sa *) că în toate lucrările lui Gogol se deduce, desigur, o singură persoană bolnavă mintal (și anume Plyushkin), de asemenea, este complet neadevărată Din păcate, nu am ocazia acum să mă opresc asupra analizei psihologice a proprietarilor de pământ din lumea veche cu minuțiozitatea și detaliul pe care le cere această minunată poveste Am vrut doar să arăt care este înțelegerea imaginilor acestei lucrări, pe care o întâlnim cu Prof Chizha, nu numai incorect, dar nu corespunde deloc cu conținutul acestei strălucitoare, pline de analiză psihologică și psihopatologică profundă a creației Fiecare pas, fiecare pagină ne dezvăluie o cunoaștere uimitoare a sufletului uman în diferite epoci și stări ale omului Și încă o dată trebuie să repet ceea ce am spus despre prima lucrare a Prof Chizha, Scurta sa referință oferă, în opinia mea, o idee atât de slabă, îngustă și chiar incorectă despre povestea lui Gogol, așa că ignoră locurile sale cele mai bune și ocolește frumusețile psihologice, încât în) V F Chizh, Plyushkin, ca tip de demență senilă Monitorul Medical, , Nr io Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ capabilă doar să dea naștere unei impresii care ar diminua semnificația acestei opere clasice! Dar să revenim încă o dată la acesta din urmă și la imaginile sale vii Am subliniat deja cât de neîntemeiată este afirmația că proprietarii de pământ din Lumea Veche sunt complet diferiți de Plyushkin și am încercat să dovedim această netemeinicie Să continuăm analiza paralelă a tipurilor de Plyushkin și a proprietarilor de pământ din lumea veche Prof Chizh notează destul de corect că proprietarii noștri din lumea veche "au fost la fel de nesemnificativi în tinerețe", deși nu erau proști și, prin urmare, tocmai bătrânețea lor ar trebui considerată - într-un anumit sens - ca rezultat nesemnificația lor în tinerețe, întrucât, spune prof Chizh - "oamenii care sunt mai talentați, mai inteligenți de-a lungul anilor devin mai buni, mai spirituali" Din anumite motive, însă, prof Cine a considerat necesar și, aparent, convenabil să menționeze nesemnificația proprietarilor de pământ din lumea veche la vârsta adultă, a argumentat despre Plyushkin într-un mod complet diferit, lăsând cu totul deoparte ceea ce am numit " istoria" lui Plyushkin Pe această "anamneză" prof Chizh nu a indicat cum a vorbit, pentru că "nu este nevoie să explici acest lucru, având în vedere cunoștințele comune" Și în plus, "compilând lucrările sale despre Plyushkin pentru autoritatea medicală", ar putea omite "anumite detalii" Îmi pare rău că m-am înșelat, dar am presupus că discursul prof Chizha a fost destinată nu unui cerc restrâns de medici, psihiatri sau psihologi, ci publicului larg! Cu toate acestea, în cea de-a doua lucrare a sa "Semnificația bolii lui Plyushkin", prof Chizh insistă asupra "anumite detalii" din viața anterioară a lui Plyushkin, argumentând după cum urmează "Oameni dintr-o distribuție precum Plyushkin, care trăiesc mai mult cu mintea decât cu inima, îngrijiți,

cumpătați, harnici, trăiesc până la o bătrânețe copt, păstrându-și puterea mentală" Și, prin urmare, "dacă Plyushkin a devenit decrepit mental atât de devreme, în ciuda temperamentului său, atunci boala este de vină" Dar aici trebuie să atingem altceva o problemă ridicată de prof Chizhem, și anume problema stabilității creierului în general și a acelor cauze care sunt capabile să-i perturbe activitatea Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Prof Chizh nu poate fi în niciun caz de acord cu opiniile lui Gogol și ale mele despre bătrânețe, "pentru că creierul este un organ al vieții mentale, așa cum se știe, un organ foarte stabil" "Observarea bolnavilor", spune prof Chizh "ne convinge în mod constant că creierul are o rezistență extraordinară în comparație cu alte organe" Cu toate acestea, desigur, nu putem decât să fii de acord, deoarece creierul este într-adevăr unul dintre cele mai rezistente organe Dar este, desigur, imposibil să tragem o concluzie din aceasta în sensul că această statornicie respinge descrierea lui Gogol despre bătrânețe și raționamentul meu Aici prof Chizh admite un salt de neînțeles în raționamentul logic În general, trebuie spus că Prof Chizh, subliniind destul de corect rezistența extremă a creierului, apoi, în dorința de a susține multe dintre afirmațiile sale, citează - alături de fapte complet corecte și stabilite științific - exemple și argumente complet arbitrare, o serie de detalii pur medicale și fiziologice , departe de a fi corect De altfel, nici nu ar trebui să mă opresc asupra acestui lucru, pentru simplul motiv că în aceste discuții ale mele, prof Chizh, conform obiceiului adoptat în articolul său, se abate spre o parte, care nu are nimic în comun cu problema analizată Dar adevărul este că, pe de o parte, la un cititor care nu este familiarizat cu fiziologia și patologia, citat de prof Raționamentul lui Cish poate da naștere la o idee complet greșită despre stabilitatea reală a creierului și cauzele încălcărilor creierului și, în special, a activității mentale, pe de altă parte, trebuie avut în vedere că prof Chizh adună o masă de fapte irelevante și, în plus, incorect iluminate din patologie, statistici etc , evident pentru a-și face obiecțiile mai convingătoare De aceea nu pot și nu am dreptul să trec în tăcere niciunul dintre raționamentele lui Încă o dată repet că ceea ce Prof Am citit afirmația despre marea stabilitate a creierului este adevărată Dar, totuși, acest lucru nu ne dă dreptul să privim această stabilitate la fel de optimist și, în plus, nerezonabil, precum prof Chizh * Biblioteca "Runivers" controversă; Potrivit prof Chizha, "cele mai grave boli, care afectează mai mult sau mai puțin toate organele, aproape că nu afectează creierul; pacienții care mor de tuberculoză își păstrează puterile mentale; sifilisul afectează creierul la doar câțiva ani după infectarea întregului organism și chiar și atunci, cel puțin în majoritatea cazurilor, doar secundar; boli acute comune: scarlatina, holera, pneumonie, malarie și chiar febra tifoidă lasă foarte rar urme persistente în creier "Toate tipurile de efecte nocive asupra organismului nu afectează creierul; cele mai crude închisori, grevele foamei prelungite, viața în nord și sub tropice etc , toate acestea sunt perfect tolerate de creier Creierul nu se îmbolnăvește niciodată în primul rând Se știe că suntem ușor dependenți de așa-numitele otrăvuri nervoase; creierul devine în curând atât de adaptat la aceste otrăvuri încât cele mai enorme doze nu au un efect semnificativ La fel de ușor și rapid, creierul se adaptează sau se obișnuiește cu alte influențe dăunătoare "Din păcate", încheie prof Chizh, - "aceste fapte acordă puțină atenție; chiar și psihiatrii admit că influențe atât de nesemnificative precum durerea, dragostea, munca obositoare, tulburările mintale pot provoca boli mintale Și dacă la aceasta adăugăm

că, potrivit prof Chizha, "doar câțiva bătrâni trăiesc până la o vârstă înaintată" și acea "decrepitudine fizică extremă îi duce de obicei pe bătrâni la mormânt mai devreme decât se dezvoltă atrofia creierului", atunci vom ajunge, desigur, la rezultatul extrem de reconfortant pentru umanitatea, că creierul, ca să spunem așa, nu poți înțelege că el este un copac veșnic tânăr, dar pentru noi, psihiatrii - la o concluzie foarte tristă că știința noastră nu are prea multe drepturi de a exista Dar prof Chizh merge prea departe în optimismul său: chestiunea, desigur, nu este deloc atât de simplă Stabilitatea creierului se datorează de fapt unor cauze mai profunde, printre altele, întregii sale organizări și evoluției filogenetice, dintre care este cel mai înalt produs Influența tuturor factorilor dăunători nu este în niciun caz atât de neglijabilă, deoarece din anumite motive Prof Chizh în articolul său Se spune foarte des Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ variază într-o oarecare măsură, deși uneori nu face obiectul unei observații speciale (diverse convulsii simptomatice, tulburări ale conștienței la debut și în timpul infecțiilor, delir în bolile acute) Și, în sfârșit, reacția creierului, ca organ care a atins un grad înalt de dezvoltare, la factorii nocivi nu este doar deloc neglijabilă, ci și foarte semnificativă De aceea, funcțiile sale mentale - așa cum s-a arătat deja și, în viitor, trebuie să ne gândim, cercetările vor arăta și mai clar - servesc ca un reactiv foarte sensibil pentru acțiunea momentelor dăunătoare și, în special, cel puțin pentru influența diferitelor otrăvuri Merită să ne amintim doar lucrările care au ieșit din laboratorul psihologic al lui Kraepelin a *) În legătură cu alcoolul, s-a dovedit, de exemplu, prin aceste lucrări, că influența asupra psihicului a unor doze nu foarte mari ale acestuia nu este eliminată nici după o zi sau mai mult, dar utilizarea sa foarte moderată, dar constantă duce la intoxicatie cronica a creierului, de la care nu reuseste niciodata reface Toate acestea am crezut că este necesar să le spun pentru a înțelege de ce raționamentul prof Chizha despre rezistența creierului și cauzele bolilor mintale mi se par extrem de aforistic și nu corespund pe deplin adevărului Dar, de altfel, toate aceste raționamente contrastează în mod surprinzător nu numai cu ceea ce este stabilit acum de știința medicală și, în special, de știința psihiatrică, dar nici nu se armonizează cu afirmațiile prof Chizhem în celelalte lucrări ale sale cu vederi Să luăm prelegerile sale despre psihopatologie criminalistică *) Aici se îndrăznește să afirme categoric că "tot ceea ce slăbește organismul, ducând la malnutriție, este extrem de dăunător sănătății mintale și poate, împreună cu alte influențe nocive, să fie cauza bolilor mintale" "Bolile constituționale acute (tifus, variola, malarie, pneumonie lobară) sunt, fără îndoială, extrem de dăunătoare sănătății mintale" "Excitabilitatea extremă a simțurilor, o anumită slăbire a memoriei, incapacitatea pentru munca mentală prelungită sunt consecințe foarte frecvente ale tifosului" Deosebit de instructivă este compararea punctelor de vedere ale Prof Chizha) £ Kraepémin Arbeiten psihologic) V F, Chizh Prelegeri despre psihopatologie criminalistică Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ asupra efectului sifilisului asupra creierului Pe de o parte, așa cum am auzit deja, "sifilisul afectează creierul la doar câțiva ani după infectarea întregului organism și chiar și atunci, cel puțin în majoritatea cazurilor, doar secundar" Pe de altă parte, în prelegerile indicate de prof Chizh spune: "durere extremă, rușine, remușcări și, cel mai important, inevitabila tulburare nutrițională a întregului organism și, în consecință, a creierului - acestea sunt consecințe foarte frecvente ale infecției corpului cu sifilis, care

provoacă boli mintale " Și așa, potrivit Prof Chizha, chiar faptul de a fi infectat cu sifilis "provoacă tulburări mentale prelungite și intense", iar otrava sa este "o tulburare nutrițională inevitabilă a întregului organism", este clar cât de semnificativ poate fi efectul sifilisului asupra creierului perioada timpurie a bolii Și acest lucru corespunde pe deplin cu ceea ce a fost stabilit de știință: în prezent se știe că sifilisul afectează creierul adesea într-o perioadă atât de timpurie a bolii, încât nici măcar nu putem constata vreo schimbare materială Aprobare de către prof Chizh că sifilisul afectează creierul la doar câțiva ani după infectarea întregului organism și apoi, cel puțin în majoritatea cazurilor, doar secundar, ar trebui, prin urmare, acceptat cu mare rezervă și departe de a corespunde realității După cum am văzut, raționamentul extrem de aforistic al Prof Chizh despre "adaptabilitatea surprinzătoare" a creierului "la așa-numitele otrăvuri nervoase" Și nu se poate decât să exprime o surpriză extremă de faptul că Prof Chizh decide să folosească, ca dovadă științifică, atât de vagi, întinse și nedefinite, mulțumită (dacă pot spune așa) popularității lor neștiințifice, expresii precum: "cele mai mari doze nu au efect", "fără otrăvire vizibilă", " cât pot bea bețivii obișnuiți", "creierul se adaptează ușor și repede", etc Degeaba spune prof Chizh că toate aceste fapte nu acordă atenție nici măcar persoanelor care sunt special angajate în psihiatrie Motivul principal pentru care este imposibil să nu acordăm atenție acestor fapte constă în însuși rezultatul la care duce utilizarea obișnuită a otrăvurilor Dacă într-adevăr Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ cu ea, dozele uriașe nu au avut un efect semnificativ, dacă nu ar schimba radical starea organismului, pentru noi acele fenomene, uneori amenințătoare, care însoțesc încetarea afluxului obișnuit al unei substanțe otrăvitoare în organism ar fi complet de neînţeles "Organismul ajunge în cele din urmă într-o astfel de stare încât încetarea afluxului otravii obișnuite acționează ca o otravă puternică El este incapabil să trăiască o singură zi; funcțiile sale sunt insuficiente Avem în fața noastră o încălcare din cauza retragerii otravii și, prin urmare, nu poate fi calificată ca otrăvire în sens restrâns În sensul cel mai larg al cuvântului, însă, aceasta este otrăvire" x) Prof Chizh nu vrea să distingă absența unei imagini furtunoase a otrăvirii acute, absența "otrăvirii vizibile", "posibilitatea de a bea mult" fără consecințe vizibile - de răul extrem de semnificativ și în creștere progresivă asupra creierului care are loc de fapt în timpul otrăvirii "obișnuite" "Cât de puțin, la prima vedere, tulburările bolii sunt vizibile în abuzul pe termen lung de morfină, așa că toată suferința este grea pentru pacient în consecințele sale", spune Kraepelin *), pictând o imagine a intoxicației cronice cu morfină "Odată cu repetarea regulată a dozelor mai mari de alcool, chiar înainte de dispariția influenței celui precedent", spune același autor), "deja, după câteva zile, o stare de scădere prelungită a eficienței în diverse domenii ale apare psihicul, stare care, chiar și după încetarea introducerii otrăvii în organism, dispare doar foarte lent Aceste fapte stabilite de experiență ne pot explica, într-o anumită măsură, etapele inițiale ale acelei tulburări mintale pe care o numim alcoolism cronic Cu toate acestea, prof Chizh în prelegerile sale mai sus menționate Din păcate, nu am ocazia (și consider că este de prisos) să mă opresc asupra tuturor contradicțiilor dintre gândurile exprimate în aceste prelegeri și cele care sunt citate în articolul prof Chizh "Semnificația bolii lui Plyushkin" K-Kojjert- Compendium der praktischeii Toxicologie) E Kraepelin* Einführung in die psychiatrische Klinik Biblioteca

"Runivers" β POLEMICĂ Nu este așa, după cum vedem, că toate influențele nocive pe care le întâlnește în viață trec fără urmă pentru creier și, dacă, cu stabilitatea sa relativ ridicată, nu sunt întotdeauna capabile să ducă la boală, totuși o fac destul de clar pentru noi, de ce în viața fiecărei persoane trebuie să existe un moment în care sistemul său nervos central persistent va lăsa în sfârșit loc influenței timpului iar procesul de involuţie va începe A Un interes fundamental foarte semnificativ este întrebarea dacă factori precum "durerea, dragostea, munca grea, neliniștea mentală", pe care prof Chizh numește pe bună dreptate "efecte nesemnificative" pentru a provoca boli mintale Nu am nicio îndoială că prof Chizh are dreptate când atribuie tuturor acestor efecte o semnificație foarte nesemnificativă în etiologia bolii mintale și aceasta este semnificația efectului secundar Dar tocmai din acest motiv consider că este necesar să remarc că, la compararea unor astfel de momente cauzale cu alte momente de o cu totul altă ordine (infecții, otrăviri etc), a fost cu siguranță necesar să subliniem rolul foarte semnificativ al tocmai acestor din urmă cauze la apariţia bolilor psihice Între timp, cititorul neinițiat nici nu va ghici, făcând cunoștință cu articolul prof Chizha, că toate acele momente, care, ca prof Chizh, "aproape că nu afectează" creierul, "lasă extrem de rar urme persistente" în el și provoacă "ușor și rapid" o adaptabilitate mai mare, de fapt, ele servesc drept principalele cauze ale bolilor mintale și contribuie la ofilirea rapidă a psihicul uman Contradicția pe care tocmai am analizat-o se ascunde și în raționamentul sus-menționat al Prof Chizha Spunând că oamenii cu machiajul mental al lui Plyushkin "traiesc până la o bătrânețe copt, păstrându-și puterea mentală", prof Chizh, în același timp, admite că în naturile pasionate și dependente, "debutul precoce al demenței ar putea fi explicat prin epuizarea creierului, din cauza unei vieți furtunoase" După cum puteți vedea, acesta din urmă este în dezacord extrem cu afirmația complet corectă conform căreia "influențe nesemnificative precum supărarea, dragostea, creșterea Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ G travaliul, tulburările psihice" nu pot "provoca boli mintale" Cred, așadar, că toate argumentele Prof Chizh despre "temperament", despre faptul că oamenii de un anumit "tip" trăiesc până la o vârstă înaintată, păstrându-și puterea mentală etc - la o examinare mai atentă, își pierd o proporție foarte semnificativă din persuasivitatea și - cel mai important - sunt departe de dovezi științifice Toate acestea trebuiau clarificate înainte de a continua După ce am încercat (cel puțin pe scurt) să supun imaginile lui Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna unei analize psihologice și psihopatologice, nu am dreptul, desigur, să las această analiză incompletă, neterminată și trebuie să analizez "anamneza" "vechiului nostru" oameni " Potrivit prof Chizha, "acordam în mod greșit importanță condițiilor în care a trăit Plyushkin la bătrânețe " - Prof Chizh nu le-a menționat în prima sa lucrare, "pentru că Plyushkin însuși, adică boala în curs de dezvoltare, a fost cauza bătrâneții sale singuratice" Întrebarea este, a fost într-adevăr complet greșit că "am acordat importanță condițiilor în care a trăit Plyushkin la bătrânețe?" Desigur, mi-a fost clar, și chiar acum este clar, că starea de mentalitate a bătrânului Plyushkin se datorează în întregime unor motive interne care se află în sine, așa cum declar în "Analiza psihologică a lui Plyushkin": "Pe cont propriu, "Spun, - "ele (condițiile de viață) nu pot afecta psihicul uman într-un mod fundamental, iar Gogol a înțeles acest lucru Ele doar conturează mai clar și mai proeminent evidențiază imaginea dificilă a declinului

mental deja în creștere al unei persoane Gogol a acționat în deplină concordanță cu adevărul vieții, combinând cu instinctul său artistic condițiile comune în viața unei persoane de la o anumită vârstă, cu schimbările care apar în sine S-ar părea că mă exprim destul de sigur și clar Și nu mai puțin decât prof Cu toate acestea, Chizh atașează propria sa interpretare cuvintelor mele și vede în ele dintr-un motiv oarecare atribuirea greșită de semnificație a ceea ce, în opinia sa, nu ar trebui să i se acorde semnificație Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "Dacă Plyushkin nu ar fi dezvoltat o boală", spune prof Chizh, "copiii și rudele nu l-au părăsit; dacă Plyushkin nu s-ar fi îmbolnăvit, ar fi locuit cu copiii, care au fost nevoiți să părăsească casa părintească și să moară de foame, pentru că era imposibil să se înțeleagă cu bolnavii "În consecință, condițiile în care a trăit Plyushkin au fost create de el însuși" Între timp, cei care citesc cu atenție, frază cu frază, pasajul corespunzător din Suflete moarte, "anamneza" lui Plyushkin, așa cum a schițat-o în mod deosebit de pitoresc și subtil Gogol, care doresc să pătrundă în succesiunea strictă a unui întreg lanț de evenimente care se înlocuiesc cronologic și stare, el va înțelege că condițiile exterioare în care a fost plasat Plyushkin nu au fost nicidecum un accident, ci în același timp și nu exclusiv o consecință a stării psihicului său, care s-a schimbat treptat, în paralel cu modul în care exteriorul condiţiile de existenţă a lui Plyushkin s-au schimbat Evident, a atribui, de exemplu, schimbarea atitudinii lui Plyushkin față de copii și singurătatea rezultată a acestuia în întregime bolii sale, deși foarte convenabil, pare o întindere Moartea unei soții este un fenomen complet natural Fuga fiicei Alexandrei cu căpitanul de stat major este, de asemenea, explicată în afară de psihicul lui Plyushkin însuși Pe această fiică, așa cum spune Gogol, Plyushkin "nu se putea baza pe totul și avea dreptate", ceea ce este dovedit de zborul ei Că "a venit timpul ca fiul să slujească", desigur, nu este nici rezultatul unei schimbări în psihicul tatălui, ci că acest fiu, care a înșelat speranțele tatălui său, "a primit de la el ce", așa cum spune Gogol , "la oamenii de rând se numește shish" - "foarte natural", dacă luăm în considerare nu numai aspectul lui Plyushkin și "prejudecata lui ciudată" față de armată, ci și faptul că în Plyushkin tatăl "sentimentele umane au fost oricum nu profund " Deci, nu este nevoie, să explicăm toate acestea, să ne referim exclusiv la "boala" lui Plyushkin, ca "cauza tuturor cauzelor" Și în sfârșit, prof Chizh recunoaște că "unii bătrâni singuratici devin muți, fug sălbatici în singurătatea lor" și că din singurătate "este posibil să devii prost și chiar prost" (Aceasta din urmă, după părerea noastră, nu este corectă) Evident, deci, prof Chizh admite că condițiile externe pot influența într-un anumit fel starea internă a unei persoane Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Dar ce știm despre viața anterioară a lui Afanasy Ivanovich și Pulcheria Ivanovna? "A fost odată ca niciodată în tinerețe" Afanasy Ivanovici nu a fost la fel de nesemnificativ ca în perioada vieții descrisă de Gogol El "a servit în tovarăși, a fost un al doilea major" "Dar asta a fost deja cu mult timp în urmă, a trecut deja, Afanasia Ivanovici însuși nu și-a amintit aproape niciodată" "Afanasy Ivanovici s-a căsătorit la treizeci de ani, când era un tip de treabă și purta o camisolă brodată; chiar a luat-o destul de inteligent pe Pulcheria Ivanovna, pe care rudele nu au vrut să o dea pentru el Pe scurt, în epoca "aceste incidente de lungă durată, neobișnuite", Afanasy Ivanovich a fost cel mai obișnuit tânăr, precum toți tinerii din vremea și din cercul său Dar "zilele curg", tinerețea trece și este înlocuită cu "viața liniștită și solitară",

"vise adormite și împreună armonioase" Afanasy Ivanovici și Pulcheria Ivanovna "nu au avut niciodată copii și, prin urmare, toată afecțiunea lor s-a concentrat asupra lor înșiși" și i-au transformat în adevărate "Filemon și Baucis", în "bătrânii noștri" cu "viața lor joasă, bucolica", care îi întâlnește vizitator la moşia lumii vechi Surprinzător de simplu și deci atât de corect din punct de vedere psihologic, frumos și artistic, împrăștiat în colțuri separate ale unei povești minunate și parcă întâmplător aruncate replici, genialul scriitor ne explică imaginile sale O anumită perioadă din viața eroilor noștri se desfășoară apoi în fața noastră în fiecare detaliu și ne copleșește cu veridicitate "o poză luată dintr-o viață disprețuitoare", cufundă în surprindere cunoașterea profundă a sufletului uman Eroii poveștii analizați, care nu s-au distins niciodată prin cele mai bune și mai ales exaltate proprietăți ale sufletului (cum ar fi Plyushkin), în fața ochilor noștri, în anii de declin ai vieții lor, ajung la viață, deși "clari și calmi", dar la infinit, la bestialitate, josnic, așa sub care, așa cum spune Gogol, "nici o dorință nu zboară peste palisadă" Câteva replici aruncate la întâmplare ne deschid ochii la multe lucruri care au distins ultimii ani din viața eroilor noștri, dar al căror început este mai adânc înrădăcinat "Ei niciodata Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ nu au avut copii și, prin urmare, toată afecțiunea lor s-a concentrat asupra lor ", spune Gogol El știa ce "găuri" în viața spirituală a unei persoane este cauzată de absența unor sentimente atât de profunde și puternice precum dragostea pentru copiii cuiva, această sursă care hrănește constant viața spirituală Nu trebuie decât să ne minunem de cât de adevărat și-a imaginat și a reprodus clar marele scriitor consecințele dezastruoase ale lipsei de sentimente puternice! Și de aceea timpul atotputernic, atotdistrugător s-a desfășurat în fața noastră, o bătrânețe mizerabilă din punct de vedere mental! Deosebit de remarcabilă este a doua parte a poveștii, unde înaintea noastră - după cum vom vedea - trece din nou o mare parte din ceea ce ne lovește și ne nituiește în descrierea bătrâneții făcută de Plyushkin O impresie puternică și în același timp mizerabilă ne lasă psihologia Pulcheriei Ivanovna, care se pregătește de moarte Conversația lui Pulcheria Ivanovna cu Athanasius Ivanovici și Yavdokhoi ne prezintă, pe de o parte, o imagine uimitoare a stării mentale a lui Afanasy Ivanovna, acest "copil mic", care trebuie îngrijit și îngrijit, cu voință slabă, cu un slăbit memoria, orfan și fără adăpost printre averea lui -și pe de altă parte, starea de spirit a bătrânei, despărțindu-se de "bietul tovarăș cu care și-a petrecut viața" Sentimentele acestei bătrâne pe moarte sunt uimitoare: "nu regretă că moare"; ea "regretă doar un lucru: că nu știe cine va avea grijă de Afanasy Ivanovich când va muri" "În acel moment nu se gândea", spune Gogol, "nici la acel moment grozav care o așteaptă, nici la sufletul ei, nici la viața ei viitoare" Ea a vorbit doar despre faptul că "morții nu mai au nevoie de rochie", că Afanasy Ivanovici o putea folosi: "din ea își va coase un halat în cazul în care sosesc oaspeții, ca să se poată arăta decent și să-i primească " "Cu o rapiditate extraordinară ea a aranjat totul în așa fel încât, după ea, Afanasy Ivanovici să nu observe absența ei" S-ar putea, probabil, să credem că imaginea pregătirilor lui Pulcheria Ivanovna pentru moarte ne înfățișează despărțirea de viața unei persoane care se distinge printr-o adâncime uimitoare de sentimente, dacă în același timp atât Pulcheria Ivanovna, cât și Afanasy Iva- Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Nou-veniții nu ne-au trezit sentimente de milă extremă Pulcheria Ivanovna, o bătrână a "secolului trecut", nu se gândește "nici la acel moment

măreț care o așteaptă, nici la sufletul ei", nu se întristează că se desparte de ceea ce i-a fost cel mai drag în viață, nici măcar nu regretă faptul că era pe moarte - a fost complet absorbită de gândul cum să aranjeze "totul în așa fel încât, după ea, Afanasy Ivanovich să nu-și observe absența", cum să folosească o rochie inutilă pe un pansament îmbrăcați și hrăniți-l pe bătrânul slab la minte cu mâncărurile lui preferate, fără să-i pese de ruina tot mai mare a numelui său Sentimente normale și de înțeles ale unei persoane: dragoste pentru viață, dragoste pentru o ființă apropiată - iubire adevărată, puternică în egoismul ei, gândire cu un sentiment profund și amar despre separarea de un tovarăș, cu care a trebuit să mergi mână în mână pentru așa ceva mulți ani "pe calea vieții", - coboară la mila Pulcheriei Ivanovna că nu știe cine va avea grijă de el, cine îi va satisface nevoile plantelor în timp Bătrâna nu-și putea imagina că moartea ei nu putea fi indiferentă față de tovarășul ei, chiar dacă nevoile lui erau satisfăcute Ea s-a gândit că în această condiție el nu ar trebui să-i observe absența Toate acestea caracterizează în mod surprinzător de precis și distinct atât starea lui Afanasy Ivanovici, cât și psihicul Pulcheriei Ivanovna "Este necesar", a spus biata bătrână, "ca cel care va avea grijă de tine să te iubească" "În același timp, fața ei", notează Gogol, "exprima o milă atât de profundă, atât de zdrobitoare, încât nu știu dacă cineva la acea vreme ar putea să o privească indiferent " Această milă sinceră era cu adevărat zdrobitoare și era imposibil să privești cu indiferență la Pulcheria Ivanovna, exact din același motiv pentru care "era imposibil să privești fără participare la iubirea reciprocă" a acestor bătrâni, o iubire care se rezuma la faptul că "toată afecțiunea lor era concentrată asupra lor înșiși" Apropo, izbitoare este asemănarea vieții spirituale a ambilor bătrâni Și acest detaliu arată că puterile de observație ale lui Gogol nu au scăpat de un fenomen foarte comun care se manifestă în viața mentală în anii în declin: Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ viața fiecăruia dintre soți, pierzându-și laturile cele mai active, curge monoton și pasiv pe calea parcursă de micile eforturi ale ambilor, își pierde trăsăturile individuale în fiecare dintre ei și pare a fi turnată într-o formă definită și identică în ambii Dar aici avem sfârșitul poveștii Citindu-l, se pare că urmăm din nou, pas cu pas, momente individuale din vechea viață a lui Plyushkin Numai această asemănare izbitoare vorbește, printre altele, despre semnificația psihologică extremă pe care Gogol însuși o acordă circumstanțelor exterioare în care a crescut declinul psihic al lui Plyușkin Prof Chizh crede că "boala în curs de dezvoltare a fost cauza bătrâneții singuratice a lui Plyushkin" Am arătat de ce este imposibil să fiu pe deplin de acord cu acest lucru Și în "Moșierii din Lumea Veche" găsim încă o dată confirmarea acestui lucru Singurătatea lui Athanasius Ivanovici s-a datorat morții Pulcheriei Ivanovna Au trecut cinci ani de la această moarte și, în acest timp, Afanasy Ivanovici s-a transformat într-un bătrân la minte complet slab Dacă îl considerăm un "bătrân normal", după cum a spus prof Chizh, va trebui să recunoaștem că "este posibil să devii prost și chiar prost din singurătate" și că, în consecință, singurătatea nu este indiferentă Dacă totuși îl considerăm pe Afanasy Ivanovich un bătrân slab la minte și credem că singurătatea, care trebuie atribuită "influențelor nesemnificative", nu poate provoca boli mintale, va trebui din nou să ne oprim cu evlavie în fața puterii psihologice a autorului analiză, care, așa cum am spus în "Analiza sa psihologică a lui Plyushkin", "a acționat destul de în conformitate cu adevărul vieții, combinând cu instinctul său artistic condițiile sale,

care de la o anumită vârstă sunt comune în viața unei persoane, cu schimbările care se întâmplă în sine " Desigur, Pulcheria Ivanovna nu "s-a plictisit toată ziua", nu pentru că "a slăbit vizibil a doua zi", nu pentru că "nu a răspuns sau nu a răspuns deloc în așa fel încât să-l mulțumească pe Afanasy Ivanovitch", deoarece moartea a venit după ea sub formă de pisicuțe Pulcheria Ivanovna a ascultat numai de general pentru toate ființele vii Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ lege Nici Afanasy Ivanovici nu s-a "aplecat de două ori mai mult decât înainte", nu pentru că "aspectul lui era complet insensibil și gândurile nu rătăceau în ea, ci au dispărut", pentru că casa a devenit de două ori mai veche, ci "la masă" au servit un cuțit fără mâner" și "bucărurile nu se mai preparau cu atâta pricepere" Și Plyushkin nu a "devenit mai neliniştit, mai suspicios şi mai zgârcit" pentru că "unele dintre chei, și odată cu ele griji mărunte i-au trecut", pentru că "fiul a decis în locul camerei din regiment" și "bătrânul s-a trezit singur ca paznic, păstrător și proprietar al averii sale" Toate acestea, așa cum a înțeles Gogol și așa cum ne explică el însuși, au fost făcute de "timpul atotdistrugător": odată cu trecerea timpului, condițiile exterioare ale vieții noastre se schimbă și suntem supuși legii generale a acestei schimbări Gogol este, de altfel, atât în poezia "Suflete moarte", cât și în povestea "Moșierii din lumea veche" interpretul unui fenomen foarte des întâlnit, care este complet greșit înțeles în viață și pe care l-ar putea interpreta doar comparând condițiile exterioare ale existența umană cu schimbări interne niami care au loc în sine Să ne amintim cât de des în viață condițiile externe în schimbare sunt considerate a fi cauza schimbărilor interne ulterioare sau paralele la o persoană! Cât de des se aude că un bătrân, neliniștit, lipsit de condițiile sale obișnuite, se ofilește rapid și chiar moare, presupus ca urmare a acestor condiții externe schimbate - la fel ca Pulcheria Ivanovna, care a murit din chemarea unei pisici, Afanasy Ivanovici, care s-a îmbolnăvit de demență senilă pe care o mănânc după moartea soției mele și care a murit dintr-o chemare "teribilă misterioasă" și Plyushkin, care s-a schimbat de la moartea soției sale, fuga fiicei sale și neascultarea fiului său! Și iarăși nu trebuie decât să regretăm că cele mai bune fragmente din lucrările lui Gogol nu și-au găsit loc în analiza prof Chizh și joacă, în opinia sa, doar rolul de "unele detalii" Marile creații sunt atât de grozave încât fiecare detaliu al lor, fiecare cuvânt este infinit de prețios și maiestuos decât mult din ceea ce considerăm esențial și important în opinia noastră Să ne întoarcem încă o dată la Plyushkin "Numai datorită specialului Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Cu toate acestea, din cauza naturii muncii mele despre Plyushkin, nu m-am oprit mai detaliat asupra semnificației suspiciunii lui Plyushkin", spune prof Chizh încearcă să demonstreze că Plyushkin era delirant, că suspiciunea lui este de o astfel de natură, că originea sa delirante este dincolo de orice îndoială Cum este prof Chizh o dovedește? În primul rând, el folosește metoda de probă comună tuturor lucrărilor sale: pe baza faptului că nu există bătrâni normali atât de suspicioși încât "să nu-și părăsească niciodată casa de frică să nu fie jefuiți", au devenit "sclavii bănuielii lor sau amăgirea lor", și consideră că această diferență între Plyushkin și majoritatea bătrânilor este o dovadă suficientă pentru starea lui morbidă Am subliniat deja partea slabă a acestui argument Că "nefericitul Plyushkin" "a devenit sclavul suspiciunii sau al erorii sale" este destul de de înțeles, deoarece aceasta este soarta tuturor oamenilor în general care greșesc în orice, au orice fel de defect sau sunt supuși oricărui fel de pasiune Pasiunea, o trăsătură

proastă a caracterului, amăgirea - fă întotdeauna o persoană sclavul său și, dacă nu ar fi aceasta, nici viciile omenești, nici pasiunile, nici amăgirile nu ar conta Prof Chizh spune în continuare: "Ideile de delir diferă de iluziile oamenilor sănătoși prin faptul că pacientul se referă totul numai la el însuși; erorile lui au întotdeauna un sens subiectiv, o relație directă cu el însuși Acest lucru este absolut adevărat Sau, mai degrabă, chiar și să spun așa Un semn indispensabil al naturii delirante a unei idei, precum și un semn indispensabil al bolii mintale în general, este subiectivitatea ideilor și a opiniilor, ceea ce duce la o schimbare a personalității unei persoane și la o încălcare a relației sale normale cu exteriorul lume Adevărat, ne putem imagina o idee nebună separată pentru noi înșine, în ceea ce privește conținutul ei, obiectiv: deci, dacă pacientul crede că medicul care vorbește cu el nu este medic, ci Dumnezeu sau moștenitorul tronului, atunci acest nebun ideea în sine nu este subiectivă; dar trebuie recunoscut ca subiectiv prin prisma faptului ca determina atitudinea complet subiectiva a pacientului fata de lumea inconjuratoare Și totuși, toate acestea nu ne dau dreptul să afirmăm contrariul: că subiectivitatea se dovedește falsă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ caracter nou al ideii "Schon bei normalen Menschen bestehen weitgehende individuelle Unterschiede in der Art und Weise, wie die Vorgänge der Aussenwelt mit dem eigenen Ich in Beziehung gesetzt werden", remarcă Hochex pe bună dreptate), și prin urmare subiectivitatea singură nu poate servi drept dovadă a delirului De aceea, în opinia mea, prof Chizh păcătuiește din nou oarecum împotriva cursului obișnuit al dovezilor În loc să demonstreze că ideile exprimate de Plyushkin sunt delirante, el consideră convingător și corect din punct de vedere științific să spună: "în judecățile lui Plyușkin apare cea mai caracteristică trăsătură a delirului - subiectivitatea"; Plyushkin nu este obiectiv în judecățile sale, deci judecățile sale sunt o prostie Totuși, din discuțiile ulterioare ale prof Chizh, vedem că el însuși nu se mulțumește să demonstreze natura delirante a ideilor binecunoscute ale lui Plyushkin prin simpla stabilire a subiectivității lor El cere, pentru a distinge ideea de amăgire de amăgire, "o discuție cuprinzătoare și un studiu atent al tuturor condițiilor"; el subliniază destul de rezonabil că "ideea de delir diferă de delir în atitudinea subiectului față de acesta", în influența pe care o are asupra lui și, cel mai important, în imuabilitatea sa pentru pacient, imposibilitatea dovedind pacientului netemeinicia judecăților sale, pe scurt, inaccesibilitatea înțelegerii pacientului Dar de ce prof Chizh crede că "este imposibil să-l convingi pe Plyushkin de nedreptatea opiniilor sale", că este imposibil pentru Plyushkin să dovedească lipsa de temei a delirului său - nu știu Cred că inaccesibilitatea lui Plyushkin față de rațiune este ceea ce noi nu avem și, prin urmare, judecățile sale incorecte precum "oamenii mei sunt fie un hoț, fie un escroc", că "nu se poate avea încredere în nimic", etc nu fi considerat o prostie Prof Chizh arată pe un exemplu specific al unei anumite idei existența delirului în Plyushkin În opinia sa, rezultatul "idei absurde nebunești" sunt reproșurile lui Plyușkin la adresa Mavrei Din păcate, în "Analiza mea psihologică a lui Plyushkin" am atins prea pe scurt acest pasaj din poemul lui Gogol Am indicat doar în câteva cuvinte Hoche Psihiatrie Gerichtliche Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" (i II O L E m I K Ai wah mai departe faptul că suspiciunea și neîncrederea bătrânilor, ca expresie a unui sentiment de inadecvare crescândă, se fac cunoscute într-o măsură mai mare sau mai mică chiar și unei persoane sănătoase și în limite ca la Plyushkin, nu

poate fi încă considerat morbid Voi încerca acum să completez acest gol și să arăt, folosind un curs de dovezi mai convingător, că ceea ce prof Chizh o numește o idee absurdă nebună, nu poate fi considerată ca atare Permiteți-mi să mă întorc la o analiză detaliată a pasajului relevant, în care Gogol însuși indică clar cum ar trebui să fie înțelese neîncrederea și suspiciunea lui Plyushkin Următoarea conversație a avut loc între Plyushkin și Mavra: - "Unde te duci, tâlhar, hârtie?" - "Cinstite lui Dumnezeu, domnule, n-am văzut, în afară de un mic petic, cu care s-au demnit să acopere paharul" " Dar pot vedea în ochii mei că m-am micșorat " Aici, evident, Plyushkin caută dovezi în expresia feței lui Mavra pentru dovezi ale temeiniciei judecăților sale, deși, după cum este clar, el prinde în expresia ochilor ei ceva care nu era acolo - "Da, ce aș ridica? La urma urmei, nu mă folosește de nimic cu ea: nu știu să citesc și să scriu - "Minți, l-ai demolat pe sacristan: el maraket, așa că l-ai demolat" Și aici vedem că Plyushkin încearcă să-și explice pierderea unei bucăți de hârtie și, prin urmare, să afirme că "Plyushkin nu a căutat dovezi că oamenii sunt hoți și nu au nevoie de ei" este complet nefondat - "Da, sacristanul, dacă vrea, își va lua actele Nu ți-a văzut bucata! - "Stai puțin: la judecata cumplită, dracii te vor coace pentru asta cu praștii de fier! Uite cum se coace!" - "Da, de ce o vor coace, dacă nu am luat un sfert în mână? Seamănă mai degrabă cu slăbiciunea unei alte femei și nimeni nu mi-a reproșat încă furtul - "Dar dracii te vor coace! Ei vor spune: "Iată-te, escroc, pentru că stăpânul-то a înșelat!" Da, te vor coace fierbinte!" Plyushkin, care își considera servitorii ca fiind hoți și escroci, argumentează destul de logic, încercând să influențeze Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Maura, bănuită de el de furt, o amintire a pedepsei care o așteaptă într-o viață viitoare Și în cazul în care Mavra, de fapt, s-a făcut vinovată de furt, un astfel de îndemn s-ar putea dovedi a fi valabil, corespunzător întregului cerc al conceptelor lui Mavra Dar partea finală a conversației confirmă ideea noastră că nu există o "idee absurdă nebună" aici, în mod deosebit de convingător - "Și voi spune:" Nicicum! Doamne, deloc! Nu l-am luat" Da, iată-l pe masă Întotdeauna reproșați în zadar! "Plyushkin", spune Gogol, "a văzut, cu siguranță, un sfert și s-a oprit un minut, și-a mestecat buzele și a spus: "Ei bine, de ce te-ai împrăștiat așa? Ce zgârcit! Spune-i un singur cuvânt, iar ea va răspunde la o duzină!" Acest sfârșit al conversației respiră cu o veridicitate surprinzătoare Vedem de la el că Plyushkin era accesibil rațiunii; că a înțeles neîntemeiatul judecății sale cu privire la Maurus, a înțeles că, prins de ea în greșeală, trebuie să recunoască adevărul și să tacă De aceea, vrând să- și scuze atacurile nefondate, a spus: "Păi, de ce nu ai fost de acord așa?" etc Întregul pasaj ne înfățișează în mod viu un bătrân neîncrezător, suspicios, care se trezește, dar nu conține niciun indiciu că acest bătrân ar trebui să dea o interpretare delirante a ceea ce se întâmplă în lumea din jurul lui În analiza prof Chizha acest pasaj își pierde nu numai pitorescul, ci și toate meritele sale psihologice și pare a fi o expresie a ideii nebune a lui Plyushkin pur și simplu ridicol Dar de ce să vezi ce nu este în acest pasaj și să-l interpretezi după bunul plac, încercând să justifice o părere preconcepută? O altă întrebare care trebuie clarificată este dacă este posibil să se vadă în reacția lui Plyushkin la propunerea lui Cicikov de a-i vinde "suflete moarte" semne care indică demența senilă "Dacă recitiți pasajele la rând, care descriu cum Cicikov a cumpărat suflete moarte de la Manilov, Sobakevich, Nozdrev, Korobochka și Plyushkin, nu există nicio îndoială că există o diferență imensă între toți oamenii sănătoși și Plyushkin",

* Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ spune prof Chizh "Este evident", continuă el, "că o schimbare extraordinară a avut loc în viața mentală a lui Plyushkin dacă acest fost proprietar inteligent s-a dovedit a fi nemăsurat mai prost decât Korobochka" Oare tot acest raționament al prof Chizha, rezultă într-adevăr cu inevitabilitate din pasajele în care Gogol descrie cumpărarea de către Cicikov a sufletelor moarte? În loc să spunem una sau alta, să ne întoarcem la aceste pasaje și să încercăm să găsim în ele răspunsul la întrebare Să ne oprim asupra achiziției de suflete moarte de la Korobochka și Manilov Propunerea lui Cicikov a stârnit, după cum citim în Gogol, mai presus de toate nedumerirea lui Korobochka, care nu-l putea "înțelege" și credea că Cicikov intenționează să-i "sape din pământ" Văzând că "bătrâna mersese destul de departe și că trebuia să explice care s-a întâmplat", Cicikov "i-a explicat în câteva cuvinte" cum va avea loc această "cumpărare și vânzare" El i-a oferit ruble în plată, dar "gazda a spus cu o defecțiune": "Chiar nu știu: până la urmă, nu am vândut niciodată morții" "Ea a văzut", spune Gogol, "că era, exact, ca profitabil, dar prea nou și fără precedent" "Prin urmare, a început să se teamă foarte mult că cumva acest cumpărător nu o va înșela" "Serios, la început îmi este frică, ca să nu sufer cumva o pierdere Poate că tu, tatăl meu, mă înșeli, dar ei merită mai mult decât cumva "Bine", continuă ea, "munca văduvei mele neexperimentate! Mai bine aș aștepta puțin, poate că vor intra comercianții și apoi voi aplica prețurile - Poate că va fi nevoie de ele la fermă cumva, pentru orice eventualitate În cele din urmă, perspectiva de a avea un client obișnuit în Cicikov și-a făcut treaba Bătrâna "cu căpătâi" - care însă, în cuvintele lui Gogol, seamănă cu "o altă persoană și respectabilă și chiar impunătoare" - a fost sedusă de promisiunile goale ale lui Cicikov și i-a vândut suflete moarte pentru ruble, având în același timp un motiv să se teamă că "cumva acest ofertant nu a înșelat-o" și riscând să piardă în acest fel mai mult decât merită promisiunile sale de achiziții viitoare "Plyushkin", își caracterizează prof Chizh, "era deja atât de slab la minte încât nu înțelegea valoarea relativă a lucrurilor pe care le dobândise "Gândirea arbitrară a devenit imposibilă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ posibil pentru el", "nu își putea îndrepta atenția, nu putea discuta despre treburile sale"; "judecățile complexe despre cauză și scop erau peste puterea bătrânului slab la minte"; "goluri îndepărtate pentru el, parcă nu au existat" Întrebarea este, cât de opuse sunt proprietățile care disting Cutia? • Cutia este destul de mulțumită de răspunsul lui Cicikov la întrebarea ei, de ce are nevoie de suflete moarte "Asta e treaba mea", spune el După acest răspuns, desigur, ea a înțeles sensul achiziției lui exact în același mod ca înaintea lui Bătrâna proastă și suspicioasă iese în evidență în conversația ulterioară cu o convexitate surprinzătoare Îi este teamă că cumpărătorul o va înșela, profitând de faptul că "nu a vândut niciodată morții" Îi este frică să vândă ieftin, va face întrebări, fără să-și dea seama că, dacă va face acest lucru, nu numai că va pierde cele ruble promise de Cicikov, ci va deveni și un haz Ea, în cuvintele prof Chizha, incapabil să "își imagineze viitorul în mod viu și clar", "judecățile complexe despre cauză și scop sunt peste puterea ei" pentru ea Cât de sărace sunt facultățile mentale ale lui Korobochka este evident și din faptul că, cu toate raționamentele ei, ea a vândut suflete moarte lui Cicikov pentru doar ruble Dacă ar înțelege ce înseamnă vânzarea sufletelor moarte, ea, desigur, va trebui să fie imediat de acord cu propunerea lui Cicikov Dacă, totuși, această femeie "cu gura puternică" avea motive să nu aibă încredere în Cicikov, să-l suspecteze că vrea să o înșele și se temea "pentru a nu suferi

cumva o pierdere", atunci doar "Corobochka perfectă" ar putea fi de acord cu ruble și să calculeze greșit "banii glorioși" pe care ar trebui să-i facă din cauza promisiunilor goale ale lui Cicikov de a cumpăra "produse de uz casnic" de la ea Și totuși, Korobochka, deși proastă și zgârcită, este o bătrână complet normală Să vedem acum cum un alt proprietar de pământ sănătos mintal, Manilov, și-a vândut sufletele moarte "Toți proprietarii sănătoși, fiecare în felul lui, și-au pus întrebarea de ce și de ce Cicikov cumpără suflete moarte", spune prof Chizh - Manilov, după lungi întrebări și reflecții, a vorbit chiar despre "civil, decrete și alte tipuri de Rusia" În acest prof Chizh vede dovezi că "judecăți complexe despre cauză și scop" erau disponibile pentru Manilov Ce! Pot fi Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Nu e de mirare că Manilov, vorbind despre "viziuni ulterioare despre Rusia", "arată în toate trăsăturile feței și pe buzele strânse o expresie atât de profundă, care, poate, nu se vedea pe un chip uman, cu excepția unui ministru prea deștept, da și apoi în momentul celui mai derutant caz"; și după ce a primit un răspuns de la Cicikov că "trezoreria va primi chiar beneficii, căci va primi îndatoriri legale" și că, în opinia lui Cicikov, "va fi bine", a obiectat, complet liniştit: "dar dacă e bine, asta e altă chestiune: nu sunt împotriva lui nimic " Deși eu - din păcate - nu sunt de acord aici cu opinia prof Chizha, dar totuși îmi permit să cred că, în capacitatea mea de a "îmbrățișa toate circumstanțele cu conștiință" și de a-mi pune clar întrebarea de ce și de ce Cicikov cumpără suflete moarte, Manilov ne-ar fi convins mult mai repede dacă ar fi acționat, gândit și a vorbit doar despre prezentul cel mai apropiat" și nu a vorbit despre "rezoluții civile și viziuni ulterioare despre Rusia" Nu stiu de ce prof Chizha, fii cea mai bună dovadă a unei atitudini "chibzuite" față de această problemă din partea unui proprietar sănătos, care poate vorbi doar în favoarea "negândirii" lui Și, în sfârșit, cum și-a vândut Plyushkin sufletele moarte? Cum a reacționat la oferta lui Cicikov de a-l vinde "nu viu în realitate, ci viu în raport cu norma legală"? Cutia, după cum se știe, "și-a îngroșat ochii la el", Manilov "a aruncat chubuk-ul cu țeava și a rămas cu gura deschisă câteva minute ; apoi m-am gândit dacă oaspetele își pierduse cumva mințile din greșeală Propunerea lui Cicikov li s-a părut atât de ciudată Și totuși, Manilov nu a căutat deloc o explicație pentru achiziția lui Cicikov Cutia a fost mulțumită de răspunsul: "Asta e treaba mea" Și numai Plyușkin, unul dintre acei proprietari de pământ, a rămas complet uimit, și-a ochelat ochii, "l-a privit mult timp" și, în cele din urmă, l-a întrebat: "Dar tu, părinte, ai slujit în serviciul militar?" "După stat?" Plyushkin a repetat după Cicikov și a început să mestece cu buzele: "dar cum poate fi? De ce, este o pierdere pentru tine însuți?" Numai Plyushkin a înțeles surprinzătoarea incongruență interioară a acestei achiziții de suflete moarte, în timp ce Manilov și Korobochka Biblioteca "Runivers" П О L E M II K A numai latura exterioară a acestei întreprinderi nemaiauzite, noutatea ei, era izbitoare I-a uimit doar pe Manilov și pe Korobochka, l-a făcut pe Plyushkin să se uite mult timp la autorul unei astfel de propuneri uimitoare și, critic, să-l testeze cu propriii ochi, străduindu-se exclusiv pentru o analiză psihologică corectă Aflând că "pentru plăcerea lui" Cicikov era "pregătit și pierdut", bătrânul zgârcit a radiat de bucurie Sentimentele egoiste, zgârcenia extremă și dragostea pentru bani erau atât de puternice în el, încât "nu și-a putut ascunde bucuria", dar, în același timp, a continuat - vorbind cu Cicikov - să interpreteze această persoană în felul său și "a concluzionat că oaspetele trebuie fi complet prost și pretinde doar că

a servit ca civil, dar, e adevărat, era ofițer și s-a târât în spatele actorilor El chiar "a început să se uite suspicios la Cicikov" Și prof Chizh afirmă, între timp, că "a vândut suflete moarte lui Cicikov fără ezitare și nu l-a bănuit pe Cicikov de înșelăciune; Korobochka, privind vigilent pe servitori, l-a tratat pe Cicikov destul de bine, cu neîncredere Dimpotrivă "Trăsăturile unei generozități atât de extraordinare au început să-i pară incredibile și s-a gândit în sinea lui: "La urma urmei, diavolul îl cunoaște; poate că e doar un lăudăros, ca toate moliile astea: va minți, va minți să vorbească și să bea ceai și apoi va pleca!" Și de aceea, ca măsură de precauție, și vrând în același timp să-l testeze puțin, a spus că nu ar fi rău să facă un act de vânzare cât mai curând, pentru că nu sunt sigur la o persoană: azi e viu, iar mâine Dumnezeu știe Vedem că toate aceste argumente ale lui Plyushkin, atitudinea lui față de Cicikov, graba cu care a considerat util să încheie chestiunea, nu pot fi în niciun fel considerate o dovadă că "acest moșier fost inteligent s-a dovedit a fi nemăsurat mai prost decât Korobochka" Cum prof Chizh poate vorbi despre "atitudinea inteligentă a lui Plyushkin față de propunerea lui Cicikov", că "diferența uriașă dintre starea psihică a lui Plyushkin din anii precedenți și starea lui din momentul vizitei lui Cicikov oferă un drept incontestabil de a afirma Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ să mă aștept că a dezvoltat o boală care i-a slăbit abilitățile" îmi este complet de neînțeles după o analiză psihologică detaliată a pasajelor relevante ale marii opere Ne rămâne, după ce le-am citit, să fim încă o dată surprinși de geniul lui Gogol, care ne-a arătat cu atâta măiestrie diferența dintre psihicul alterat senil al unei persoane, în ai cărui ochi "mintea era vizibilă" și "vorbirea era vizibilă" pătruns de experiență și cunoaștere a lumii", iar Korobochki și Manilov, stând "atât de jos pe scara nesfârșită a perfecțiunii umane!" Rămâne să atingem diverse referințe istorice, exemple și indicații statistice, pe care prof Chizh consideră că este posibil să-și întărească argumentul De fapt, ele nu se referă deloc la problema luată în considerare, ci provoacă involuntar o obiecție, deoarece, pe de o parte, pot părea convingătoare pentru cititor, iar pe de altă parte, sunt interpretate de prof Chizhem în articolul său este complet original și, în opinia mea, incorect Este puțin probabil, de exemplu, cineva să admită că prezentul dintre profesorii ordinari ai Facultății Berlinskoye de se confruntă cu mai mult de de ani, realizarea celui de-al XIII-lea tron papal este de de ani sau extraordinară mentală, productivitatea lui Gladston și Goethe anii din viața lor li se oferă o fundație suficientă pentru a recunoaște psihicul ofilit al unui bătrân obișnuit drept demență senilă Exact în același mod în care abilitățile remarcabile ale unui mare om la vârsta adultă nu au putut dovedi prezența demenței în niciun Korobochka Dar ce face mai exact prof Chizh? Că "la șaptezeci de ani, oamenii normali și sănătoși se bucură de o sănătate atât de satisfăcătoare, posedă toate puterile mintale, încât își îndeplinesc cu succes cele mai dificile sarcini?" Dar cine s-a îndoit de asta și ce demonstrează asta?! Întrebarea nu este despre valoarea absolută a puterii psihice la o anumită vârstă, ci despre valoarea ei relativă în comparație cu epoca de înflorire a puterilor mentale Ceea ce este important pentru noi nu este că un om de știință remarcabil poate, la vârsta de de ani, să predea cu succes, să urmeze știința, să compună Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ cursuri, examinează și chiar creează lucrări științifice și, prin urmare, să fie util, dar important este că nu mai este la fel ca înainte, important este că "elasticitatea forțelor mentale începe de obicei să scadă din al-al-lea an de viață"

(Weygandt) că "activitatea creativă este în general observată rar după ce viața a trecut deja de zenit", punctul culminant al acesteia (Weygandí) Fidelitatea și imuabilitatea acestei propoziții nu suferă deloc de faptul că oameni precum Goethe, Gladstone, Verdi, Titian au demonstrat o productivitate mentală extraordinară până în deceniul al nouălea Prof Chizh îl compară pe bătrânul profesor din Berlin cu bătrânul Plyushkin Mai corect ar fi să-l comparăm pe același profesor cu un om de știință german în floarea vieții, cu el însuși în anii de mijloc, așa cum Gogol compară bătrânețea lui Plyușkin cu cei mai buni ani ai vieții sale Și, desigur, dacă Prof Chizh a încercat să compare productivitatea profesorilor germani de cel puțin - de ani cu productivitatea lor într-o perioadă anterioară a vieții, cu greu ar îndrăzni să afirme ceea ce a spus (Desigur, ne referim doar la cei a căror productivitate mentală a slăbit deja în al -lea sau al -lea deceniu) Cu toții ne amintim de descrierea ultimului jubileu al lui Virchow, în care, printre altele, s-a menționat că atunci când Virchow a primit oaspeți în noua clădire a institutului său, vizitatorul a fost uimit de câteva detalii ale recepției, de exemplu, o demonstrație de droguri cunoscute de mult timp tuturor Mai departe, acum câteva săptămâni, a apărut o descriere a bolii lui Virchow, făcută de cel mai apropiat prieten și medic al său, un alt venerabil bătrân din Berlin, profesorul-chirurg Kõrte *) Această descriere, lipsită de orice înfrumusețare, care demonstrează că Virchow a fost capabil să servească știința chiar și cu boala sa, chiar și în momentul în care a părăsit știința pe care a creat-o, copilul acum orfan, conține un indiciu că o boală pur chirurgicală era însoțită de unele fenomene din sfera psihicului și, desigur, explicația acestor fenomene va trebui căutată în întregime în sistemul nervos decrepit al unui mare om eu niciodata) Berliner klinische Wochenschrift, Biblioteca "Runivers" (ȘI POLEMICE Voi uita ce am avut de auzit despre un anume profesor german care, în anul în care am avut onoarea să-l cunosc, avea de ani Asistenții săi, cu care trebuia să mă întâlnesc zilnic (ca și cu profesorul însuși), de mai multe ori au spus nu numai mie, ci și altor medici, că diferența dintre prelegerile profesorului de atunci și cele ale că au trebuit să audă cu - ani înainte de această dată, era extrem de mare Bătrânul profesor a citit nu doar mai puțin înțeles, ci și mai puțin incitant, prelegerile sale s-au remarcat prin mai puțină strălucire a gândirii, generalizări, au devenit, ca să spunem așa, mai insipide, monotone și mult mai puțin oferite ascultătorilor săi; opiniile sale științifice au devenit conservatoare Dar nu numai atunci, ci și în momentul în care scriu aceste rânduri, acest profesor este considerat un om de știință remarcabil, un practicant strălucit, iar prelegerile sale sunt încă frecventate de o mulțime mare de ascultători Pot spune cu siguranță despre el în cuvintele prof Chizha: "Fără îndoială, mulți dintre ascultătorii acestui venerabil om de știință își doresc sincer să aibă aceleași cunoștințe extinse, aceeași maturitate de gândire, aceeași faimă ca și acest bătrân " Și totuși este un om bătrân și nu numai trupul lui a îmbătrânit Și dacă am acorda atenție acelei părți a activității acestui bătrân, care poate fi numită "neuschõpferische Thãtigkeit", atunci am vedea că tot ceea ce a făcut această persoană în știința unei persoane remarcabile a fost făcut de el, ca și cel mai remarcabil oameni, nu la bătrânețe, ci înainte "Puteți, desigur, să gândiți", spune prof Chizh "că universitățile germane au prosperat, în ciuda faptului că sunt mulți profesori vechi; Cred că au înflorit parțial pentru că sunt mulți profesori vechi acolo Să presupunem că așa este Dar, spune prof Chizh *, "Validitatea părerii mele este confirmată

și de faptul că universitățile noastre au concediat întotdeauna profesori vechi" Este chiar atât de simplu, totuși, că această întrebare este rezolvată, încât este necesar doar să lăsăm vechii profesori în serviciu și numai prin aceasta vom ridica deja semnificativ starea universităților noastre? Rămâne doar de regretat că, în realitate, întrebarea este departe de a fi rezolvată la fel de simplu precum prof Chizh Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "În Germania", spune prof Chizh, "nu concediază profesorii bătrâni pentru că își consideră utilă activitatea, la noi ei cred, dimpotrivă, că nici cu lipsa de oameni de știință, bătrânii nu pot fi lăsați în serviciu; Evident, se presupune că bătrânii pot fi dăunători Spunând asta, prof Chizh uită că însuși modul de a furniza universităților cu profesori este complet diferit - în Germania și aici Putem spune despre un profesor în vârstă sau bătrân: "e încă la catedră", iar în Germania: "este deja la catedră" Tocmai pentru că, așa cum a spus prof Chizh, există "atât de mulți oameni de știință" în străinătate, "există întotdeauna candidați pentru un departament liber", și trebuie să o ocupăm la o vârstă foarte respectabilă În străinătate, catedra este de obicei rezultatul muncii asidue, bogată în roadele muncii, rezultatul anilor de talent și eficiență dovedită, o capacitate de predare dovedită; la noi, din pacate, nu sunt altceva decat conditii care fac posibila justificarea in viitor a increderii care i-a fost deja manifestata candidatului desemnat la aceasta; avem acea atmosferă în care un tânăr preot al științei, de prea multe ori, abia începe să lucreze cu adevărat independent și continuă să studieze și, cel mai rău, pentru foarte, foarte mulți, este un refugiu liniștit, lauri pe care se poate odihni, după ce și-a înșelat speranțele, a primit nemeritat ceea ce mai avea de câștigat Cât de des se întâlnesc printre noi oameni care, ocupând o catedră, s-ar putea spune pe bună dreptate: "discendo docemus", și nu "docendo discimus", în timp ce în străinătate o astfel de perioadă de activitate academică și didactică este de obicei trăită nu la rang de profesor , dar în rolul unui asistent mai mult sau mai puțin tânăr sau al unui conferențiar începător, cu care mulți dintre profesorii noștri pot fi echivalați la începutul activității lor Aici, având în vedere diferențele fundamentale deja în însăși metoda de înlocuire a catedrelor (și mișcarea și invitarea profesorilor!), aici și în străinătate este imposibil să rezolvăm această întrebare atât de unilateral și simplu și să folosim anumite date numerice ca prof Chizh Cred că nimeni nu va nega că bătrânețea este "capabilă de muncă persistentă, prudentă și Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ lungi vederi" că vechii profesori au "ample cunoștințe, o mare experiență de viață" Dar nu rezultă deloc de aici că perioada activității lor cele mai intense și productive cade pe bătrânețe Există, desigur, după cum am văzut mai sus, oameni care își păstrează productivitatea mentală până la o vârstă foarte înaintată, dar pentru majoritatea - inclusiv profesorii din universitățile germane - punctul culminant al creativității este încă o vârstă matură Este clar că, supraviețuind acestei perioade, se poate rămâne o persoană cu un mare talent didactic, cunoștințe vaste, se poate ține prelegeri, superviza cursuri, poate continua munca științifică etc Prin urmare, nu înțeleg ce este comun între ofilirea senilă de forţă mentală şi demiterea profesorilor Este posibil să recunoaștem existența unor schimbări senile regulate în psihic și să considerăm totuși bătrânii un element profesoral extrem de dorit, fie și doar pentru că, așa cum spune prof Chizh, bătrânii "participă cu succes la munca comună a oamenilor și aduc beneficii" și, mai mult, tocmai datorită avantajelor pe care le

are vârsta senilă și pe care le-am menționat de mai multe ori De remarcat, de asemenea, că nu numai în raport cu profesorii, ci și în raport cu alte figuri (oameni de stat, senatori, papi) prof Chizh argumentează oarecum ciudat În opinia sa, aceste persoane se bucură de autoritate și respect la bătrânețe, sunt foarte apreciate tocmai pentru bătrânețe, pentru trăsăturile caracteristice bătrâneții Desigur, și aceste trăsături sunt apreciate, dar, în principal, astfel de oameni sunt apreciați pentru ceea ce au fost înainte, pentru ceea ce au reușit deja să facă, pentru ceea ce au reușit să se arate și pentru ceea ce le-a certificat deja calitățile înalte La urma urmei, viața este apreciată nu pentru durata ei, ci pentru conținutul ei Prof Chizh subliniază că "conducerea superioară", după cum spune el, în toate statele este încredințată persoanelor în vârstă Acest fapt trebuie apreciat În primul rând, se presupune că acești înalți oameni de stat, după cum am remarcat deja, au dovedit în viața lor lungă și truduitoare, soliditatea încrederii puse în ei; alte cuvinte Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ voi, se presupune că aceștia nu sunt deloc oameni obișnuiți, oameni a căror mentalitate senilă merită mentalitatea, poate, a multor oameni mai tineri, dar mai puțin înzestrați și mai puțin remarcabili În al doilea rând, nimeni nu închide ochii la faptul că o parte cunoscută și, probabil, chiar decentă din aceste figuri au muncit din greu și și-au cheltuit cea mai bună putere fizică și spirituală Și, în sfârșit, și acesta este cel mai important lucru, activitatea celor mai bine plasați nu se rezumă deloc la ceea ce este destinată activitatea vârstei tinere și mature Dacă bătrânii ar poseda, într-o măsură mai mare decât oamenii tineri și maturi, proprietăți active, cele mai vii și puternice ale minții și ale forțelor spirituale în general, atunci am observa un fenomen direct opus a ceea ce vedem Bătrânii ar fi elementul cel mai activ, ar duce efectiv la îndeplinire toate planurile, ar purta pe umerii lor și ar face progrese în viața umană, ar aduce în execuție tot ceea ce a gândit și hotărât și, pe de altă parte , ar fi și creatorii a tot ce este nou, din nicio inițiativă nu ar veni, ar fi adevăratele motoare ale istoriei popoarelor Dar în viață vedem, desigur, ceva complet diferit și exact ceea ce Prof Chizh Omul a trecut de vârsta celei mai mari activități, cea mai mare putere creatoare și productivitate a minții, dar în același timp a dovedit prezența acestor calități în sine în perioada potrivită a vieții Acum, în această figură observăm o slăbire a manifestărilor individuale ale forțelor mentale, o scădere a activității creatoare a minții, o slăbire a voinței și o atenuare a sentimentelor (rezultatul involuției organismului), dar în același timp timp vedem în el acea "compensare mintală" pe care Schûpen-hautr o pune atât de mare * experiența de viață, cunoștințele, posibilitatea de a trece în revistă întregul drum parcurs etc Și acestea sunt calitățile și avantajele bătrâneții și îi atribuie acel rod rod și util, dar în același timp, de obicei, un rol mai pasiv, care cade în viață pentru cei mai buni bătrâni ai oricărui popor și ne umple de profund respect pentru ei *)) Nu atât "managementul" cade în sarcina celor mai înalte instituții ale statului, ci rolul organelor de revizuire, deliberative și de decizie Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "Die ersten Jalirc unsres Lebens liefcrn deli Text", spune Schopenhauer, "die folgenden den Konnnentar dazu, der uns den wahren Sinii und Zusammenhang des Textes, nebst der Moral und allen Feinhciten desselben versteheners" Un astfel de "comentator al vieții" este bătrânul Dar nu mai puțin - spunem noi - doar textul reprezintă cel mai bun și mai important Profitând de necesitatea de a răspunde unui articol al Prof Chizh "Semnificația bolii lui Plyushkin",

am dat în această lucrare o scurtă analiză psihologică a personajelor din povestea lui Gogol "Moșierii din lumea veche" Prin urmare, în cele două articole ale mele, nu există doar o analiză a imaginilor lui Plyushkin și a proprietarilor de pământ din lumea veche, ci și o analiză psihologică comparativă a acestora Sper că această analiză a reușit să arate că Gogol este un mare psiholog și psihopatolog al bătrâneții, oferindu-ne, în cele trei imagini ale eroilor noștri, o imagine a diferitelor stări senile ale psihicului, o imagine a bătrânului mental normal și patologic vârstă Îmi voi permite să închei opera mea cu cuvinte extrem de drepte, cu care Benedikt *) dovedește importanța extremă a studiului psihologic al imaginilor artistice în marile opere ale celor mai buni scriitori și poeți din toate timpurile și popoarele "Îi chem pe profesorii și judecătorii care s-au rătăcit, răsfoiți marile opere de poezie, mai ales în tragedii, și veți învăța să înțelegeți și să judecați! Și mai urgent, acest studiu este de recomandat medicilor, și mai ales celor care se ocupă de psihiatrie Studiul scelei bolnave este o sursă valoroasă de cunoștințe pentru judecarea celui sănătos Dar sufletul bolnav nu poate fi judecat decât de cei care îi cunosc pe cei sănătoși Cu toate acestea, preocuparea pentru cunoașterea ființelor umane este și astăzi un gol în medicina psihică și nimic nu este mai potrivit pentru a umple acest gol decât studiul cel mai amănunțit al operelor marilor poeți Atunci nu se va întâmpla ca experții să-și pună șablonul peste sufletele umane și să declare că cei sănătoși sunt bolnavi și cei bolnavi să fie sănătoși Я ф Капланъ !) M Benedict Psihologia omului \ \ Biblioteca "Runivers"